

35
AUM

25
USPEE
CONSTANTIN STERE

ISSN 1811-0770
E-ISSN 2587-411X

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 1 (243), anul 22 (2021)

DOMENII DE CERCETARE:

- ♦ *Științe juridice*

CHIȘINĂU - 2021

**Agenția Națională de Asigurare
a Calității în Educație și Cercetare**

CERTIFICAT

de recunoaștere a revistei
în calitate de publicație științifică de profil

Seria RȘP Nr. 011

Revista Națională de Drept

ISSN 1811-0770

Fondatori: Uniunea Juriștilor din Moldova
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”
Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea Americană din Moldova

Tipul B

Profil: Științe juridice

În baza Deciziei Consiliului de Conducere al Agenției Naționale de Asigurare a Calității
în Educație și Cercetare nr. 19 din 06 decembrie 2019, pentru o perioadă de 4 ani.

Președinte

Andrei CHICIUC

Eliberat la 15 iunie 2020

Chișinău

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 1 (243), anul 22 (2021)

Certificatul de înregistrare: nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Accreditată de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educației și Cercetare prin Decizia nr. 19 din 06.12.2019

Tipul B

FONDATORI:

- ✓ Uniunea Juriștilor din Moldova
- ✓ Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova
- ✓ Universitatea de Stat din Moldova
- ✓ Universitatea Americană din Moldova

REDACTOR-ŞEF: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

REDACTOR-ŞEF ADJUNCT: *Violeta COJOCARU*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Redactare în română și rusă: *Tudor SOROCEANU*; Redactare în engleză: *Lorina AVORNIC*; Redactare în franceză: *Anişoara DUBCOVEȚCHI*;
Asistență computerizată: *Maria BONDARI*

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector, Universitatea de Stat din Moldova

Ion DEACONESCU, doctor, profesor universitar, academician, președinte, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, director, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

Spyridon FLOGAITIS, doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician, director, Organizația Europeană de Drept Public, Grecia

José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat, Universitatea Publică din Navarra, Spania

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Andrei TREBKOV, doctor în drept, președinte, Uniunea Internațională a Juriștilor, Rusia

COLEGIUL DE REDACȚIE

Elena ARAMĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Grigore ARDELEAN, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne, Republica Moldova

Victoria ARHILIUC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Flavius-Antoniu BAIAS, doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății de Drept, Universitatea din București, România

Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector, Academia de Administrare Publică, Republica Moldova

Cătălin BORDEIANU, doctor în drept, profesor universitar, academician, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Gheorghe CHIBAC, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Valentina COPTILET, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Ion CRAIOVAN, doctor în drept, profesor universitar, România

Andrian CREȚU, doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Bogdan CUZA, doctor în economie, doctorand în drept, Germania

Ion DEACONESCU, doctor, profesor universitar, academician, președinte, Academia Internațională „Mihai Eminescu”, România

Lucian DINDIRICA, doctor în istorie, conferențiar universitar, România

Marin DOMENTE, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova

Mircea DUȚU, doctor în drept, profesor universitar, director, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

Spyridon FLOGAITIS, doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician, director, Organizația Europeană de Drept Public, Grecia

Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Ioan HUMĂ, doctor în drept, profesor universitar, România

José Luis IRIARTE ÁNGEL, doctor, profesor în drept internațional privat, Universitatea Publică din Navarra, Spania

Iurie MIHALACHE, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Republica Moldova

Victor MORARU, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru corespondent, Academia de Științe a Moldovei

Vytautas NEKRUSIUS, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Lituania

Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Elena RAILEAN, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Americană din Moldova

Alexandru ROȘCA, doctor habilitat, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, academician, Academia de Științe a Moldovei

Nicolae SADOVEI, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Diana SCOBIALĂ (SÎRCU), doctor habilitat în drept, profesor universitar, director executiv, Institutul Național al Justiției, Republica Moldova

Tzvetan SIVKOV, doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria

Andrei SMOCHINĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Victor SPINEL, doctor în istorie, profesor universitar, academician, Academia Română

Florin STRETEANU, doctor în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România

Alexandru SURDU, doctor în filozofie, academician, director, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Academia Română

Tudorel TOADER, doctor în drept, profesor universitar, rector, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România

Andrei TREBKOV, doctor în drept, președinte, Uniunea Internațională a Juriștilor, Rusia

Iurie VOLOȘIN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Relații Internaționale, Universitatea Națională de Aviație, Kiev, Ucraina

ADRESA REDACȚIEI: MD 2009, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Indexul PM 31536

Versiunea electronică: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; <http://revistadredpt@yahoo.com>. Pagina web: www.rnd.revistestiintifice.md

Toate articolele sunt recenzate în sistem „double-blind peer review”

Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține, în exclusivitate, autorilor

NATIONAL LAW JOURNAL
Periodical scientific-practical publication

No. 1 (243), year 22 (2021)

Registration certificate: No. 1003600061124 of 27 September 2000

Accredited by the National Agency for Quality Assurance in Education and Research by Decision No. 19 of 06.12.2019

Type B

FOUNDERS:

- ✓ *Union of Lawyers of the Republic of Moldova*
- ✓ *University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova*
- ✓ *State University of Moldova*
- ✓ *American University of Moldova*

EDITOR-IN-CHIEF: *Gheorghe AVORNIC*, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: *Violeta COJOCARU*, doctor habilitatus in law, university professor, Vice-rector, State University of Moldova

Romanian and Russian editing: *Tudor SOROCEANU*; English editing: *Lorina AVORNIC*; French editing: *Anisoara DUBCOVETCHI*;

Digital assistance: *Maria BONDARI*

SCIENTIFIC COMMITTEE

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitatus in law, university professor, Vice-rector, State University of Moldova

Ion DEACONESCU, PhD, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Mircea DUTU, PhD in law, university professor, Director, Romanian Academic Research Institute

Spyridon FLOGAITIS, PhD in history and law, university professor, academician, Director, European Public Law Organization, Greece

José Luis IRIARTE ÁNGEL, PhD. Professor in Private International Law, Public University of Navarra, Spain

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitatus in political science, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Tudorel TOADER, PhD in law, university professor, Rector, „Alexandru Ioan Cuza” University, Iasi, Romania

Andrei TREBKOV, PhD in law, President, International Union of Jurists, Russia

EDITORIAL BOARD

Elena ARAMA, doctor habilitatus in law, university professor, State University of Moldova

Grigore ARDELEAN, PhD in law, associate professor, Academy „Ștefan cel Mare” of the Ministry of Internal Affairs, Republic of Moldova

Victoria ARHILIUC, doctor habilitatus in law, university professor, State University of Moldova

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Flavius-Antoni BAIAS, PhD in law, associate professor, Dean of the Faculty of Law, University of Bucharest, Romania

Oleg BALAN, doctor habilitatus in law, university professor, Rector, Academy of Public Administration, Republic of Moldova

Catalin BORDEIANU, PhD in law, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Gheorghe CHIBAC, PhD in law, university professor, State University of Moldova

Valentina COPTILET, PhD in law, associate professor, Vice-rector, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Ion CRAIOVAN, PhD in law, university professor, Romania

Andrian CRETU, Doctor of Law, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Bogdan CUZA, PhD in economics, PhD candidate in law, Germany

Ion DEACONESCU, PhD, university professor, academician, International Academy „Mihai Eminescu”, Romania

Lucian DINDIRICA, PhD in history, associate professor, Romania

Marin DOMENTE, PhD in law, associate professor, American University of Moldova

Mircea DUTU, PhD in law, university professor, Director, Legal Research Institute, Romania a Academy

Spyridon FLOGAITIS, PhD in history and law, university professor, academician, Director, European Public Law Organization, Greece

Raisa GRECU, doctor habilitatus in law, associate professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Ion GUCEAC, doctor habilitatus in law, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Ioan HUMA, PhD in law, university professor, Romania

José Luis IRIARTE ÁNGEL, PhD, Professor in Private International Law, Public University of Navarra, Spain

Iurie MIHALACHE, PhD in law, associate professor, University of European Political and Economic Studies „Constantin Stere”, Republic of Moldova

Victor MORARU, doctor habilitatus in political science, university professor, correspondent member, Academy of Sciences of Moldova

Vytautas NEKROSIUS, doctor habilitatus in law, university professor, Lithuania

Mihai POALELUNGI, doctor habilitatus in law, associate professor, Free International University of Moldova

Elena RAILEAN, PhD in pedagogy, associate professor, American University of Moldova

Alexandru ROSCA, doctor habilitatus, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Gheorghe RUSNAC, doctor habilitatus in political science, university professor, academician, Academy of Sciences of Moldova

Nicolae SADOVEI, PhD in law, associate professor, State University of Moldova

Diana SCOBIOALA (SIRCU), doctor habilitatus in law, university professor, Executive Director, National Institute of Justice, Republic of Moldova

Tzvetan SIVKOV, PhD in law, university professor, Bulgaria

Andrei SMOCHINA, doctor habilitatus in law, university professor, Free International University of Moldova

Victor SPINEI, PhD, university professor, academician, Romanian Academy

Florin STRETEANU, PhD in law, university professor, Dean of the Faculty of Law, Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania

Alexandru SURDU, PhD in philosophy, academician, Director, Institute for Socio-Human Research, Romanian Academy

Tudorel TOADER, PhD in law, university professor, Rector, „Alexandru Ioan Cuza” University, Iasi, Romania

Andrei TREBKOV, PhD in law, President, International Union of Jurists, Russia

Alexandru TICLEA, PhD in law, university professor, Ecological University of Bucharest, Romania

Alexandru VOICU, PhD in law, university professor, Romania

Yuri VOLOSHIN, doctor habilitatus in law, university professor, Dean of the Faculty of International Relations, National Aviation University, Kiev, Ukraine

PUBLISHING HOUSE ADDRESS: MD 2009, Chisinau, blvd. Stefan cel Mare si Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Index PM 31536

Electronic version: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrepr@yahoo.com. Web: www.rnd.revistestiintifice.md

All articles are double-blind peer reviewed

The responsibility for the texts' content lies exclusively with the authors

© UJM, USPEE, USM, UAM, 2020

REVUE NATIONAL DE DROIT
Publication périodique scientifique et pratique

N° 1 (243), année 22 (2021)

Certificat d'inscription: N° 1003600061124 du 27 Septembre 2000

Accréditée par l'Agence nationale pour l'assurance de la qualité dans l'enseignement et la recherche par
la décision N° 19 du 06.12.2019

Type B

FONDATEURS:

- ✓ *Union des Juristes de la République de Moldova*
- ✓ *Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova*
- ✓ *Université d'État de Moldova*
- ✓ *Université Américaine de Moldova*

RÉDACTEUR EN CHEF: *Gheorghe AVORNIC*, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

RÉDACTEUR EN CHEF ADJOINT: *Violeta COJOCARU*, docteur habilité en droit, professeur, vice-recteur, Université d'État de Moldova

Rédaction en roumaine et russe: *Tudor SOROCEANU*; Rédaction en anglais: *Lorina AVORNIC*; Rédaction en français: *Anisoara DUBCOVETCHI*;
Assistance informatique: *Maria BONDARI*

COMITÉ SCIENTIFIQUE

Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Violeta COJOCARU, docteur habilité en droit, professeur, vice-recteur, Université d'État de Moldova

Ion DEACONESCU, docteur, professeur, académicien, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Mircea DUTU, docteur en droit, professeur, directeur, Institut de Recherche Universitaire, Roumanie

Spyridon FLOGAITIS, docteur en histoire et en droit, professeur, académicien, Directeur, Organisation Européenne de Droit Public, Grèce

José Luis IRIARTE ANGEL, PhD, professeur de droit international privé, Université Publique de Navarre, Espagne

Gheorghe RUSNAC, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie

Andrei TREBKOV, docteur en droit, professeur, président, Union Internationale des Juristes, Russie

COMITE DE REDACTION

Elena ARAMA, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Grigore ARDELEAN, docteur en droit, professeur agrégée, Académie „Stefan cel Mare” du Ministère des affaires internes, République de Moldova

Victoria ARHILIUC, docteur habilité en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Gheorghe AVORNIC, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Flavius-Antoniut BALAS, docteur, professeur agrégée, doyen de la Faculté de droit, Université de Bucarest, Roumanie

Oleg BALAN, docteur habilité en droit, professeur, recteur, Académie d'Administration Publique, République de Moldova

Catalin BORDEIANU, docteur en droit, professeur, membre correspondant, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Gheorghe CHIBAC, docteur en droit, professeur, Université d'État de Moldova

Valentina COPTILET, docteur en droit, professeur agrégée, vice-recteur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Ion CRAIOVAN, docteur en droit, professeur, Roumanie

Andrian CRETU, docteur en droit, Université des Sciences Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Bogdan CUZA, docteur en droit, doctorat en économie, Allemagne

Ion DEACONESCU, docteur, professeur, académicien, Académie Internationale „Mihai Eminescu”, Roumanie

Lucian DINDIRICA, docteur, professeur agrégé, Roumanie

Marin DOMENTE, docteur en droit, professeur agrégé, Université Américaine de Moldova

Mircea DUTU, docteur en droit, professeur, directeur, Institut de Recherche Juridique de l'Académie Roumaine

Spyridon FLOGAITIS, docteur en histoire et en droit, professeur, académicien, directeur, Organisation Européenne de Droit Public, Grèce

Raisa GRECU, docteur habilité en droit, professeur, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Ion GUCEAC, docteur habilité en droit, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Ioan HUMA, docteur en droit, professeur, Roumanie

José Luis IRIARTE ANGEL, PhD, professeur de droit international privé, Université Publique de Navarre, Espagne

Iurie MIHALACHE, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'Études Politiques et Économiques Européennes „Constantin Stere”, République de Moldova

Victor MORARU, docteur habilité, professeur, membre correspondant, Académie des Sciences de Moldova

Vytautas NEKROSIUS, docteur habilité en droit, professeur, Lituanie

Mihai POALELUNGI, docteur habilité en droit, professeur agrégé, Université Internationale Libre de Moldova

Elena RAILEAN, docteur en pédagogie, professeur agrégé, Université Américaine de Moldova

Alexandru ROSCA, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Gheorghe RUSNAC, docteur habilité, professeur, académicien, Académie des Sciences de Moldova

Nicolae SADOVEI, docteur en droit, professeur agrégé, Université d'État de Moldova

Diana SCOBIOALA (SIRCU), docteur habilité en droit, professeur, directeur exécutif, Institut National pour la Justice, République de Moldova

Tsvetan SIVKOV, docteur en droit, professeur, Bulgarie

Andrei SMOCHINA, docteur habilité en droit, professeur, Université Internationale Libre de Moldova

Victor SPINEL, docteur, professeur, académicien, Académie Roumaine

Florin STRETEANU, docteur en droit, professeur, doyen de la Faculté de droit, Université Babes-Bolyai de Cluj-Napoca, Roumanie

Alexandru SURDU, docteur en philosophie, académicien, Académie Roumaine

Tudorel TOADER, docteur en droit, professeur, recteur, Université „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi, Roumanie

Andrei TREBKOV, docteur en droit, professeur, président, Union Internationale des Juristes, Russie

Alexandru TICLEA, docteur en droit, Université Ecologique de Bucarest, Roumanie

Alexandru VOICU, docteur en droit, professeur, Roumanie

Yuri VOLOSHIN, docteur habilité, professeur, doyen de la faculté des relations internationales, Université Nationale de l'Aviation, Kiev, Ukraine

ADRESSE DE LA MAISON D'ÉDITION: MD 2009, Chisinau, blvd. Stefan cel Mare si Sfint, nr. 200, et. 2, bir. 202. Tel./fax. (022) 241207. Index PM 31536.

Version électronique: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadrept@yahoo.com. Web: www.rnd.revistestiintifice.md

Tous les articles sont évalués en système „double-blind peer review”

La responsabilité du contenu des textes incombe uniquement aux auteurs

© UJM, USPEE, USM, UAM, 2020

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЖУРНАЛ ПРАВА
Научно-практическое периодическое издание

№ 1 (243), год 22 (2021)

Регистрационное свидетельство: № 1003600061124 от 27 сентября 2000 г.

Аккредитовано Национальным агентством по обеспечению качества в образовании и исследованиях
по решению № 19 от 06.12.2019

Тип Б

УЧРЕДИТЕЛИ:

- ✓ *Союз юристов Молдовы*
- ✓ *Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова*
- ✓ *Молдавский Государственный Университет*
- ✓ *Американский Университет Молдовы*

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР: *Георге АВОРНИК*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: *Виолета КОЖОКАРУ*, доктор хабилитат юридических наук, профессор, проректор, Молдавский Государственный Университет

Редактирование на румынском и русском языках: *Тудор СОРОЧАНУ*; Редактирование на английском языке: *Лорина АВОРНИК*; Редактирование на французском языке: *Анишоара ДУБКОВЕЦКИ*; Компьютерная техподдержка: *Мария БОНДАРЬ*

НАУЧНЫЙ СОВЕТ

Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Виолета КОЖОКАРУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, проректор, Молдавский Государственный Университет

Ион ДЕАКОНЕСКУ, доктор наук, профессор, академик, президент, Международная Академия «Михай Еминеску», Румыния

Мирча ДУЦУ, доктор юридических наук, профессор, директор, Институт правовых исследований, Румынская академия

Спиридон ФЛОГАНТИС, доктор исторических и юридических наук, профессор, академик, директор, Европейская Организация Публичного Права, Греция
Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права, Государственный университет Наварры, Испания

Георге РУСНАК, доктор хабилитат политических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Тудорел ТОАДЕР, доктор юридических наук, профессор, ректор, Университет «Александру Иоан Куза», Яссы, Румыния

Андрей ТРЕБКОВ, доктор юридических наук, президент, Международный Союз Юристов, Россия

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Елена АРАМЭ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Grigore ARDELEAN, доктор юридических наук, доцент, Академия «Штефан чел Маре» Министерства внутренних дел, Республика Молдова

Виктория АРХИЛЮК, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Георге АВОРНИК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова
Флавиус-Антониу БАНАС, доктор юридических наук, доцент, декан юридического факультета, Бухарестский Университет, Румыния

Олег БАЛАН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, ректор, Академия публичного управления, Республика Молдова

Кэтлин БОРДЕЯНУ, доктор юридических наук, профессор, академик, Международная Академия «Михай Еминеску», Румыния

Георге КИБАК, доктор юридических наук, профессор, Молдавский Государственный Университет

Валентина КОПТИЛЕЦ, доктор юридических наук, доцент, проректор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Ион КРАЙОВАИ, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Андрюан КРЕЦУ, доктор права, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Бордан КУЗА, доктор экономических наук, аспирант юридических наук, Германия
Ион ДЕАКОНЕСКУ, доктор наук, профессор, академик, президент, Международная академия «Михай Еминеску», Румыния

Лучиан ДИНДРИКА, доктор исторических наук, доцент, Румыния

Марин ДОМЕНТЕ, доктор юридических наук, доцент, Американский Университет Молдовы

Мирча ДУЦУ, доктор юридических наук, профессор, директор, Институт правовых исследований, Румынская академия

Спиридон ФЛОГАНТИС, доктор исторических и юридических наук, профессор, академик, директор, Европейская Организация Публичного Права, Греция

Раиса ГРЕКУ, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Ион ГУЧАК, доктор хабилитат юридических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Иоан ХУМЭ, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Хосе Луис ИРИАРТЕ АНГЕЛ, доктор, профессор международного частного права, Государственный университет Наварры, Испания

Юрие МИХЛАКЕ, доктор юридических наук, доцент, Университет Европейских Политических и Экономических Знаний имени Константина Стере, Республика Молдова

Виктор МОРАРУ, доктор хабилитат политических наук, профессор, член-корреспондент, Академия наук Молдовы

Витатус НЕКРОСИУС, доктор хабилитат юридических наук, профессор, Литва

Михай ПОАЛЕЛУНДЖЬ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Международный Свободный Университет Молдовы

Елена РАИЛЯИ, доктор педагогических наук, доцент, Американский Университет Молдовы

Александру РОШКА, доктор хабилитат, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Георге РУСНАК, доктор хабилитат политических наук, профессор, академик, Академия наук Молдовы

Никалае САДОВЕЙ, доктор хабилитат юридических наук, доцент, Молдавский Государственный Университет

Диана СКОБИОАЛЭ (СЫРКУ), доктор хабилитат юридических наук, профессор, исполнительный директор, Национальный институт юстиции, Республика Молдова

Цветан СИВКОВ, доктор юридических наук, профессор, Болгария

Андрей СМОКИНЭ, доктор юридических наук, профессор, Международный Свободный Университет Молдовы

Виктор СПИНЕЙ, доктор исторических наук, профессор, академик, Румынская академия

Флорин СТРЕТЯНУ, доктор юридических наук, профессор, декан юридического факультета, Университет Бабеш-Болияй, Клуж-Напока, Румыния

Александру СУРДУ, доктор философских наук, академик, директор, Институт социально-гуманитарных исследований, Румынская академия

Тудорел ТОАДЕР, доктор юридических наук, профессор, ректор, Университет «Александру Иоан Куза», Яссы, Румыния

Андрей ТРЕБКОВ, доктор юридических наук, президент, Международный Союз Юристов, Россия

Александру ЦИКЛЕА, доктор юридических наук, профессор, Бухарестский экологический университет, Румыния

Александру ВОЙКУ, доктор юридических наук, профессор, Румыния

Юрий ВОЛОШИН, доктор хабилитат юридических наук, профессор, декан факультета международных отношений, Национальный авиационный университет, Киев, Украина

АДРЕС РЕДАКЦИИ: MD 2009, Кишинев, бул. Штефан чел Маре 200, 2-й этаж, офис 202. Тел./факс. (022) 241207. Индекс РМ 31536.

Электронная версия: <http://uspee.md/rnd/>; <http://americanuniversity.md/rnd/>; revistadreprt@yahoo.com. Сайт: www.rnd.revistestiintifice.md

Все статьи рецензируются по системе „double-blind peer review”

Ответственность за содержание текстов несут исключительно авторы

CUPRINS

Sergiu BAIEȘ, Mariana ȘARGAROVȘCHI

Cazurile de conversiune a actului juridic civil în materie
succesorială

Francisco TALMACI

Obiective de dezvoltare ale activității analitice în investi-
garea infracțiunilor de corupție

Valentin CHIRIȚA

Delimitarea luării de ostatici de infracțiunea de șantaj și
de alte fapte penale similare

Mihaela ANGHELUȚĂ

Noțiunea de amenințare în legislația penală a Republicii
Moldova

Iulian RUSANOVȘCHI

Modificarea Codului contravențional sau sfidarea
Constituției de către Comisia Situații Excepționale?

Evgheni FLOREA

Despre semnele criminologice ale cryptocriminalității

Olesea CEBOTARI

Fenomenul violenței în familie. Cauzalitatea și consecințele
climatului familial violent

Andrian CREȚU

Particularitatea raportului juridic de drept al mediului

Cristian BRÎNZA

Vinovăția în cazul infracțiunilor de luare de mită și de
dare de mită

Ion POSTU, Elena TENTIUC

Repere conceptuale privind recodificarea și decodificarea
ca forme ale sistematizării legislației

Vadim MOVILEANU

Reflecții asupra subiectului traficului de influență (art.
326 Cod penal al Republicii Moldova)

Sergiu BAIEȘ, Ludmila BELIBAN-RAȚOI

Contractul în folosul unui terț. Aspecte definitorii
după modernizarea Codului civil al Republicii

Moldova

Iulia BUTNARU

Dreptul la viață intimă, familială și privată în jurispruden-
ța Curții Europene a Drepturilor Omului

Grigore ARDELEAN, Ivan ȚERUȘ

Instrumente economico-financiare ale relației producător-
consumator în misiunea comună de protecție
a mediului

Nicoleta BAGHICI

Polisemia termenilor juridici

SUMMARY

Sergiu BAIES, Mariana SARGAROVȘCHI

Cases of conversion of the civil legal act in succession
matters

Francisco TALMACI

Objectives of developing analytical activity in the inves-
tigation of corruption crimes

Valentin CHIRITA

Delimitation of hostage-taking from blackmail offenses
and other similar criminal acts

Mihaela ANGHELUTA

The concept of threat in the criminal legislation of the
Republic of Moldova

Iulian RUSANOVȘCHI

Amendment of the Contravention Code or defiance of the
Constitution by the Exceptional Situations Commission?

Evgheni FLOREA

About the criminological signs of cryptocrime

Olesea CEBOTARI

The phenomenon of domestic violence. Causality and con-
sequences of violent family climate

Andrian CREȚU

Peculiarity of the legal relationship of environmental law

Cristian BRINZA

Guilty in the case of taking bribes and giving

bribes

Ion POSTU, Elena TENTIUC

Conceptual references regarding recodification and deco-
dification as forms of the systematization of legislation

Vadim MOVILEANU

Reflections on the subject of the influence peddling (art.
326 Criminal Code of the Republic of Moldova)

Sergiu BAIES, Ludmila BELIBAN-RATOI

The contract for the benefit of a third person. Defining as-
pects after the modernization of the Civil Code of the Re-

public of Moldova

Iulia BUTNARU

The right to an intimate, family and private life in the ju-
risprudence of the European Court on Human Rights

Grigore ARDELEAN, Ivan TERUȘ

Economic and financial instruments of the producer-con-
sumer relationship in the joint environmental protection

mission

Nicoleta BAGHICI

The polysemy of legal terms

TABLE DES MATIÈRES

Sergiu BAIES, Mariana SARGAROVSKI
Cas de conversion de l'acte juridique civil en matière de succession

Francisco TALMACI
Objectifs de développement de l'activité analytique dans l'enquête sur les infractions de corruption

Valentin CHIRITA
Délimitation de la prise d'otages d'infractions de chantage et d'autres actes criminels similaires

Mihaela ANGHELUTA
La notion de menace dans la législation pénale de la République de Moldova

Julian RUSANOVSKI
Modification du Code de contravention ou défiance de la Constitution par la Commission des situations exceptionnelles?

Evgheni FLOREA
Sur les signes criminologiques de cryptocrimes

Olesea CEBOTARI
Le phénomène de la violence domestique. La causation et les conséquences du climat familial violent

Andrian CRETU
Particularité de la relation juridique du droit de l'environnement

Cristian BRINZA
Coupabilité en cas de prendre de soudoyer et de donner de soudoyer

Ion POSTU, Elena TENTIUC
Repères conceptuels sur le recodage et le décodage comme formes de systématisation de la législation

Vadim MOVILEANU
Réflexions sur le sujet du trafic d'influence (art. 326 Code criminel de la République de Moldova)

Sergiu BAIES, Ludmila BELIBAN-RATOI
Le contrat au profit d'un tiers. Aspects déterminants après la modernisation du Code civil de la République de Moldova

Iulia BUTNARU
Le droit à la vie intime, familiale et privée dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme

Grigore ARDELEAN, Ivan TERUS
Instruments économiques et financiers de la relation producteur-consommateur dans la mission commune de protection environnementale

Nicoleta BAGHICI
La polysémie des termes juridiques

ОГЛАВЛЕНИЕ

Серджиу БАЕШ, Мариана ШАРГАРОВСКИ
Случаи конверсии юридической сделки в наследственном праве

10 *Франческо ТАЛМАЧ*
Задачи развития аналитической деятельности по расследованию коррупционных преступлений

21 *Валентин КИРИЦА*
Разграничение захвата заложников от шантажа и других аналогичных преступных действий

32 *Михаела АНГЕЛУЦЭ*
Понятие угрозы в уголовном законодательстве Республики Молдова

44 *Юлиан РУСАНОВСКИ*
Изменение Административного кодекса или нарушение Конституции Комиссией по чрезвычайным ситуациям?

56 *Евгени ФЛОРЕА*
О криминологических признаках криптопреступности

66 *Олеся ЧЕБОТАРЬ*
Феномен бытового насилия. Причины и последствия жестокого семейного климата

76 *Андреан КРЕЦУ*
Особенности юридического правоотношения окружающей среды

88 *Кристиан БРЫНЗА*
Вина в случае получения взятки и дачи взятки

98 *Ион ПОСТУ, Елена ТЕНТЮК*
Концептуальные аспекты рекодирования и декодирования как форм систематизации законодательства

110 *Вадим МОБИЛЯНУ*
Размышления о субъекте извлечения выгоды из влияния (ст. 326 Уголовного кодекса Республики Молдова)

122 *Серджиу БАЕШ, Людмила БЕЛИБАН-РАЦОЙ*
Договор в пользу третьего лица. Определяющие понятия после модернизации Гражданского кодекса Республики Молдова

133 *Юлия БУТНАРУ*
Право на интимную, семейную и частную жизнь в юриспруденции Европейского суда по правам человека

142 *Григоре АРДЕЛЯН, Иван ЦЕРУШ*
Экономические и финансовые инструменты взаимоотношений производитель-потребитель в совместной

152 миссии по охране окружающей среды

Николета БАГИЧ
162 Многозначность юридических терминов

CAZURILE DE CONVERSIUNE A ACTULUI JURIDIC CIVIL ÎN MATERIE SUCCESORALĂ

Sergiu BAIEȘ

Doctor în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: baies_sergiu@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-2343-420X>

Mariana ȘARGAROVSKI

Doctorandă, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: secaramariana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1928-4448>

Conversiunea ca modalitate de îndreptare a cauzelor de nulitate ale actului juridic civil, care constă în valorificarea într-o manieră transformată a manifestării de voință valabil exprimată într-un act juridic civil lovit de nulitate într-un act juridic civil subsecvent, dispune de aplicabilitate în diverse materii ale dreptului civil. Prezentul articol se focusează pe identificarea și analiza unor ipoteze de conversiune din domeniul succesoral reflectate în doctrină, dar și în Codul civil al Republicii Moldova. Astfel, am reținut că un testament privilegiat lovit de nulitate va putea fi convertit într-un testament olograf, că actul de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate va putea fi convertit în acceptare tacită a succesiunii și că actul de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate va putea fi convertit în revocare de legat.

Cuvinte-cheie: *conversiune, nulitate, act juridic, testament privilegiat, testament olograf, succesiune, legat.*

CASES OF CONVERSION OF THE CIVIL LEGAL ACT IN SUCCESSION MATTERS

The conversion as a way of correcting the causes of nullity of the civil legal act, which consists in capitalizing in a transformed manner the manifestation of valid will expressed in a civil legal act struck by nullity in a subsequent civil legal act, has applicability in various matters of civil law. This paper focuses on the identification and analysis of conversion hypotheses in the field of succession reflected in the doctrine, but also in the Civil Code of the Republic of Moldova. Thus, the author noted that a privileged will struck by nullity may be converted into a holographic will, that the act of alienation of the succession property struck by nullity may be converted into tacit acceptance of the succession and that the act of alienation of the object of the bequest struck by nullity will be able to be converted into revocation of the bequest.

Keywords: *conversion, nullity, legal act, privileged will, holographic will, succession, bequest.*

CAS DE CONVERSION DE L'ACTE JURIDIQUE CIVIL EN MATIÈRE DE SUCCESSION

La conversion en tant que moyen de corriger les causes de nullité de l'acte de droit civil, qui consiste à capitaliser de manière transformée la manifestation d'une volonté valide exprimée dans un acte de droit civil frappé de nullité dans un acte de droit civil ultérieur, a applicabilité dans divers questions de droit civil. Cet article se concentre sur l'identification et l'analyse des hypothèses de conversion dans le domaine de la succession reflétées dans la doctrine, mais aussi dans

le Code civil de la République de Moldova. Ainsi, l'auteur a noté qu'un testament privilégié frappé de nullité peut être converti en testament olographe, que l'acte d'aliénation du bien successoral frappé de nullité peut être converti en acceptation tacite de la succession et que l'acte d'aliénation de l'objet du legs frappé de nullité pourra être converti en révocation du legs.

Mots-clés: *conversion, nullité, acte juridique, testament privilégié, testament olographe, succession, legs.*

СЛУЧАИ КОНВЕРСИИ ЮРИДИЧЕСКОЙ СДЕЛКИ В НАСЛЕДСТВЕННОМ ПРАВЕ

Конверсия, как средство устранения причин недействительности юридической сделки, которая состоит в использовании в преобразованном виде волеизъявления, содержащегося в недействительной сделке, с целью создания заменяющей сделки, может применяться в различных областях гражданского права. Данная статья направлена на установление и анализ некоторых случаев конверсии в наследственном праве, указанных в доктрине, а также в Гражданском кодексе Республики Молдова. Таким образом, недействительное привилегированное завещание может преобразоваться в собственноручное завещание, недействительная сделка по отчуждению наследственной вещи может преобразоваться в молчаливое принятие наследства, а недействительная сделка по отчуждению предмета завещательного отказа может преобразоваться в отмену завещательного отказа.

Ключевые слова: *конверсия, недействительность, юридическая сделка, привилегированное завещание, собственноручное завещание, наследство, легат.*

Introducere

Doctrina identifică un șir de cazuri de conversiune a actelor juridice lovite de nulitate, care, la modul general, pot fi grupate în cazuri de conversiune în materie succesorală și cazuri de conversiune în materie de obligații. Ținând cont de complexitatea materiei avute în vedere, dar și de necesitatea unei abordări complexe, vom dedica acest studiu cazurilor de conversiune a actului juridic civil în materie de succesiuni. Aceste cazuri, consacrate de doctrină, în cele ce urmează vor fi supuse analizei prin filtrul reglementărilor Codului civil al Republicii Moldova [6], atât până la modernizarea acestuia, cât și în redacția în vigoare de la 01 martie 2019, în vederea identificării posibilității aplicării acestora în condițiile sistemului nostru juridic.

Conversiunea formei testamentare

În materie succesorală doctrina reține câteva posibile situații de conversiune a actelor juridice lovite de nulitate, unul dintre care are în vedere conversiunea formei testamentare. Astfel, în lite-

ratura de specialitate românească se menționează că testamentul autentic sau mistic, nul ca atare pentru vicii de formă, are valoare de testament olograf, dacă este scris în întregime, datat și semnat de către testator [12, p.247; 7, p.340; 17, p.472; 11, p.1023]. Această poziție doctrinară a fost preluată de jurisprudența Tribunalului Suprem al Republicii Socialiste România [8, p.238], iar cu ocazia adopțării noului Cod civil al României a fost consacrată la nivel legislativ. Conform art. 1050 din Noul Cod civil al României, intitulat „Conversiunea formei testamentare”, se prevede că un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară.

Legislația Republicii Moldova, în urma reformării Codului civil din 2002 prin Legea nr. 133/2018, a preluat conceptul de conversiune a formei testamentare prin norma conținută la alin. (2) art. 2216, care reprezintă o reproducere a prevederilor art. 1050 din Noul Cod civil al României. Această normă din Codul nostru civil este unica ce consacră conversiunea actelor juridice civile în materie de succesiuni.

Idei principale ale cercetării

Cauza de nulitate ce infestază testamentul inițial în situația analizată ține de nerespectarea formei testamentului, care are ca și consecință nulitatea absolută a testamentului. Cauza dată de nulitate este pasibilă de îndreptare prin conversiune în virtutea faptului că manifestarea de voință exprimată cu ocazia întocmirii testamentului născă întrupește condițiile de fond și formă ale unui alt testament. Iar prin adăugirea manifestării de voință exprese de a opera conversiunea, voința testatorului obține eficacitate deplină.

La prima vedere, acest caz de conversiune a formei testamentare nu ar trebui să se considere conversiune în veritabilul său sens, odată ce prin conversiune ia naștere actul juridic civil subsecvent, care produce efecte juridice diferite față de cele urmărite prin încheierea actului juridic inițial. Iar, în cazul conversiunii formei testamentare, atât actul inițial, cât și cel subsecvent au același efect juridic – transmitiunea pentru cauză de moarte în favoarea celor indicați în testament.

Însă ceea ce cu adevărat prezintă relevanță în cazul conversiunii formelor testamentare, este că prin conversiune nu doar se schimbă forma *ad validitatem* al testamentului, dar se oferă eficiență manifestării de voință a testatorului și intenției acestuia de a gratifica prin intermediul actului de ultimă voință a acestuia. Din această perspectivă nu poate fi negată ipoteza conversiunii în regula consacrată de art. 2216 alin. (2) Cod civil.

Trebuie observat că norma legală de la art. 2216 Cod civil, reprodusă după art. 1050 din Codul civil român, nu face referire la forma concretă a testamentului ce poate fi convertită în testament de altă formă, așa cum o face doctrina în citatul de mai sus, în sensul că testamentul autentic sau mistic se poate converti într-un testament olograf. Art. 2216 Cod civil generalizează regula că testamentul născă pentru vicii de formă se poate converti într-un testament ale cărui condiții de formă sunt întrunite.

În acest sens, Codul civil face distincție între testamentele ordinare, la care atribuie testamentul olograf și autentic, și testamentele privilegiate (art. 2222 Cod civil). Legislația noastră civilă nu cunoaște testamentul mistic sau secret, care ocrotește într-o măsură mai largă decât testamentul autentic secretul dispozițiilor de ultimă voință [12, p.221].

Testamentul olograf este testamentul scris în întregime, datat și semnat de testator [5, p.200; 10, p.73; 15, p.102]. Conform art. 2223 alin. (1) și (2) Cod civil, testatorul poate întocmi în mod personal testamentul prin declarație scrisă și subsemnată de el; testatorul trebuie să menționeze în testament data (ziua, luna și anul) în care a scris testamentul.

După cum se observă, solemnitățile necesare pentru valabilitatea testamentului olograf sunt scrierea acestuia de către testator, datarea și semnarea de către acesta. Totodată, testamentul olograf trebuie luat la păstrare, la cererea testatorului, de către notarul competent, eliberându-i-se testatorului o dovadă de depunere (art. 2224 Cod civil). Iar înainte de a fi executat, testamentul olograf se va prezenta unui notar pentru a fi vizat spre neschimbare; notarul procedează la deschiderea și validarea testamentului olograf și îl depune la dosarul succesoral; deschiderea testamentului și starea în care se găsește se constată prin proces-verbal (art. 2225 Cod civil). Însă, nerespectarea cerințelor privind transmiterea la păstrare a testamentului și deschiderea acestuia înainte de executare nu au consecințe nici asupra valabilității testamentului, nici asupra drepturilor moștenitorilor.

Testamentul autentic este testamentul autentificat de un notar public (birou notarial) sau de o altă persoană investită cu autoritate publică potrivit legii [5, p.211; 10, p.85; 15, p.158]. Conform art. 2226 alin. (1) Cod civil, testamentul autentic este testamentul autentificat de notar potrivit dispozițiilor legale. Dar nu numai notarii au competența de a autentifica testamente, or competența lor în acest sens se limitează la teritoriul țării. Testamentele cetățenilor Republicii

Moldova, care se află în străinătate pot fi autentificate de către reprezentantul misiunii diplomatice sau al oficiului consular (art. 2226 alin. (3) Cod civil).

În ceea ce privește formalitățile de autentificare a testamentului, acestea sunt reglementate prin art. 44 din Legea privind procedura notarială. Astfel, testatorul își dictează dispozițiile în fața notarului. Notarul redactează testamentul în baza solicitărilor exprimate de către testator, utilizând terminologia juridică corespunzătoare. În cuprinsul testamentului se va face mențiune expresă că actul reprezintă ultima voință a testatorului. Testamentul astfel redactat este citit cu voce testatorului și este transmis acestuia pentru a face cunoștință cu el, fiind apoi semnat de către testator. Despre îndeplinirea acestor formalități se face o mențiune expresă în girul de autentificare care se semnează de către notar. În cazul în care testatorul prezintă un testament deja redactat, notarul va da îndrumările necesare privind legalitatea și efectele juridice ale dispozițiilor testamentare, după care va proceda la redactarea testamentului. Dacă testatorul insistă ca testamentul să fie autentificat în redacția prezentată de el, notarul nu va refuza autentificarea. În acest caz notarul nu va purta răspundere pentru formularea dispozițiilor testamentare. În cazul în care la întocmirea testamentului sunt atrași martori, interpretul autorizat, traducătorul autorizat, persoana care semnează testamentul în locul testatorului, executorul testamentar, aceștia vor semna testamentul. La testament se anexează declarația comună a persoanelor atrase privind obligația de păstrare a secretului întocmirii testamentului.

Testamentul privilegiat nu este definit de Codul civil. Reglementarea de la art. 2222 se limitează doar a menționa că testamentul privilegiat poate fi întocmit în condiții speciale. Astfel, „în cazurile în care persoana se află în anumite împrejurări neobișnuite, excepționale (...) legea prevede posibilitatea testării într-o formă simplificată de autentificare, potrivit unor reguli speciale, derogatorii de la regulile auten-

tificării înscrisurilor (...). Formalitățile fiind simplificate și pentru a deosebi aceste testamente de cele ordinare, ele au fost denumite *testamente privilegiate*, fiind – în esență – *testamente autentice simplificate*” [10, p.96]. Într-o noțiune dată de doctrină, „testamentele privilegiate sunt acele testamente întocmite în situații speciale, instrumentate de către un agent având funcția stabilită de lege, cu respectarea unui formalism minim, obligatoriu în prezența a doi martori, și a căror eficiență juridică este condiționată de intervenția caducității” [15, p.227].

Într-adevăr, la întocmirea unui testament privilegiat se poate recurge doar în situații neordinare, de exemplu în cazul persoanelor internate în instituții medicale, a celor aflate în expediții, a militarilor și membrilor familiilor acestora, în punctele de dislocare a unităților militare, a persoanelor aflate în locurile de detențiune (art. 2227 Cod civil) și chiar a persoanelor care din motive excepționale sunt izolate (art. 2229 Cod civil). Funcția de agent instrumentator pentru astfel de testamente poate fi exercitată, după caz, de către medicii-șefi sau medicii de gardă, șefii expedițiilor, comandanții unităților militare, șefii penitenciarelor sau adjuncții lor, etc. Printre condițiile unui testament privilegiat urmează să reținem:

- testatorul poate întocmi testamentul privilegiat doar dacă există temeri că acesta va deceda înainte de a putea întocmi testamentul în fața unui notar;

- testamentul se întocmește în baza declarației verbale a testatorului sau în baza unui text predat de către testator, cu declarația că acesta este testamentul său și cu mențiunea despre temerea că întocmirea testamentului în fața unui notar nu va mai fi posibilă;

- autentificarea testamentului se face în prezența a doi martori, textul scris trebuie semnat și de către martori. Numărul de martori este unul minim, admițându-se, desigur, un număr și mai mare de martori.

În situații cu totul excepționale, când testatorul se află într-un pericol iminent, testamentul se poate

face prin declarație verbală în prezența a trei martori (art. 2229 alin. (2) Cod civil).

Sunt stabilite anumite cerințe și față de martorii prezenți la întocmirea unui testament privilegiat, dar și a unuia autentic. Conform art. 2221 Cod civil martor la redactarea și autentificarea testamentului poate fi orice persoană care are capacitatea de a întocmi de sine stătător propriul testament. Însă nu pot avea calitatea de martor, de exemplu, persoana care semnează testamentul în numele testatorului, persoana în favoarea căreia se întocmește testamentul, rudele acesteia până la gradul trei inclusiv și soțul acesteia, analfabeții și alte persoane inapte să citească testamentul, persoanele cu anumite antecedente penale.

Testamentul privilegiat se consideră că nu a fost întocmit dacă de la întocmire au trecut 3 luni, iar testatorul este încă în viață (art. 2230 Cod civil). Expirarea termenului menționat atrage caducitatea testamentului.

Din cele expuse observăm că solemnitățile prescrise pentru un testament olograf sunt cele mai simple de realizat, motiv pentru care doctrina, așa cum am citat la început, apreciază că, conversiunea formei testamentare de cele mai multe se va produce anume în sensul recunoașterii valabilității unui testament olograf, dacă un testament de o complexitate mai mare este lovit de nulitate pentru vicii de formă. Desigur, cu condiția că testamentul în cauză întrunește condițiile stabilite pentru un testament olograf – să fie scris integral, datat și semnat de testator.

În ceea ce privește conversiunea unui testament autentic lovit de nulitate pentru vicii de formă într-un testament olograf, doctrinarii își exprimă rezerve față de acest exemplu, pornind de la realitățile notariale actuale [1, p.1086]. Într-adevăr, una din cerințele de autentificare a testamentului este redactarea acestuia de către notarul pe baza unei declarații verbale sau scrise a testatorului (art. 2226 alin. (2) Cod civil). Iar declarația scrisă a testatorului, avută în vedere de art. 2226 Cod civil, pe baza căreia notarul efectuează

redactarea testamentului, servește doar în calitate de proiect al viitorului testament, ce urmează a fi definitivat de notarul. Deci ne putem imagina conversiunea unui testament autentic nul pentru vicii de formă doar în situații excepționale de autentificare de către notarul a înscrisului prezentat de testator, scris integral, datat și semnat de testator.

În schimb, conversiunea unui testament privilegiat într-unul olograf se prezintă ca mult mai probabilă. Astfel, „un testament privilegiat scris, semnat și datat de mâna testatorului, dar ale căruia formalități de suprascriere sunt realizate de către un agent instrumentator necompetent în procedura realizării aceluia tip de testament, va fi valabil ca și testament olograf” [1, p.1086]. Adăugăm că nu doar necompetența agentului instrumentator la întocmirea unui testament privilegiat ar putea servi motiv de nulitate a testamentului privilegiat și conversiunea a acestuia într-un testament olograf. Motiv de nulitate pentru vicii de formă ale testamentului privilegiat ar putea servi și incompatibilitatea unor martori prezenți la întocmirea acestuia sau absența semnăturii unui martor pe textul testamentului.

De asemenea, considerăm posibilă conversiunea unui testament privilegiat de o anumită formă într-un alt testament la fel privilegiat. De exemplu în ipoteza în care un testament privilegiat prevăzut de art. 2227 Cod civil este întocmit cu încălcări de un agent instrumentator, fie datorită necompetenței sale, fie datorită altor vicii de formă, dar pe baza declarației verbale a testatorului, în prezența a trei martori, în condițiile în care pentru testator exista un pericol iminent. Un astfel de testament va produce efectele unui testament privilegiat, întocmit în situații de urgență, așa cum este reglementat prin art. 2229 Cod civil.

În contextul conversiunii formei testamentare urmează să ținem cont și de posibilitatea conversiunii dispozițiilor testamentare. Una din dispozițiile testamentare care poate să conțină un testament sau

la care se poate rezuma conținutul întregului testament este legatul (art. 2297 Cod civil). Pornind de la considerentele expuse mai sus cu privire la conversiunea unui testament într-un testament de altă formă, urmează în mod logic să recunoaștem ipoteza conversiunii legatului cuprins într-un testament de o anumită formă, nul ca atare pentru vicii de formă, într-un legat stipulat într-un testament de altă formă, ale cărei condiții sunt îndeplinite.

Acceptarea tacită a succesiunii printr-un act de înstrăinare a bunului succesoral lovit de nulitate

Un alt caz de conversiune a actului juridic civil în materie succesorală reținut de doctrină este acela al actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală încheiat de succesibil, care, chiar lovit de nulitate, se convertește în acceptare tacită a moștenirii [17, p.472; 3, p.188; 4, p.235; 11, p.1024].

Acceptarea moștenirii este tacită atunci când succesibilul face un act (fapt) pe care nu-l putea săvârși decât în calitatea sa de moștenitor și din care rezultă neîndoiește intenția sa de acceptare a moștenirii [9, p.413]. Acceptarea tacită a moștenirii se poate realiza prin acte materiale de administrare a bunurilor din masa succesorală sau prin acte juridice cu privire la astfel de bunuri.

Din punct de vedere al actelor juridice care pot avea valora acceptare tacită a moștenirii, aceasta din urmă rezultă din orice act de dispoziție juridică privitor la un bun succesoral, indiferent dacă acesta este mobil sau imobil, corporal sau incorporeal, de gen sau individual determinat. Prin acte de dispoziție juridică se înțeleg actele de înstrăinare, cu titlu oneros sau gratuit, de constituire a unor garanții reale sau de dezmembrare a proprietății prin constituirea unor drepturi reale [5, p.388].

Ceea ce este important nu este actul obiectiv de dispoziție în sine, ci intenția pe care o evidențiază, iar soarta juridică a actului de dispoziție este indife-

rentă. Astfel acceptarea moștenirii este valabilă chiar dacă actul de dispoziție ar fi nul sau anulat, odată ce exprimă voința neîndoiește a succesibilului în acest sens [9, p.416; 5, p.388-389].

Raportarea analizei doctrinare de mai sus la normele legale ale țării noastre denotă faptul că o conversiune a actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală, lovit de nulitate, în acceptare tacită a moștenirii, poate fi imaginată doar în contextul legal al redacției vechi a Codului civil, care reglementa dreptul de opțiune succesorală sub forma acceptării moștenirii sau a renunțării la ea.

Astfel, conform art. 1516 Cod civil (în redacția de până la 01 martie 2019) moștenirea urma a fi acceptată de succesibil, indiferent de faptul dacă acesta era un moștenitor legal sau testamentar, iar acceptarea moștenirii se putea realiza fie prin depunerea unei declarații de acceptare la notar, fie prin intrarea în posesiunea patrimoniului succesoral. Respectiv, prin prisma reglementării în cauză, se putea distinge acceptarea expresă a moștenirii de acceptarea tacită a acesteia. În consecință, un act de dispoziție asupra unui bun din masa succesorală posedată și administrată de succesibil, chiar și lovit de nulitate, putea avea valora acceptare tacită a moștenirii.

În contextul legal actual, însă, în urma reformei Codului civil prin Legea nr. 133/2018, s-a produs o schimbare de paradigmă în materie de opțiune succesorală. Conform art. 2389 Cod civil (în redacția în vigoare de la 01 martie 2019) moștenirea trece la moștenitorul îndreptățit sub rezerva dreptului său de a renunța la moștenire. Iar dreptul de renunțare urmează a fi exercitat de moștenitor în termen de 3 luni, care începe să curgă din momentul în care moștenitorul a aflat despre devoluțiunea moștenirii (art. 2391 Cod civil).

În așa fel, concepția actuală a Codului civil cu privire la transmisiunea moștenirii este că aceasta se produce în mod automat în momentul deschiderii moștenirii. O eventuală declarație de acceptare a

moștenirii, prevăzută de art. 2390 alin. (3) Cod civil, nu reprezintă decât o consolidare a calității de moștenitor, care se poate produce și de la sine, prin renunțarea la moștenire în termenul indicat.

Respectiv, în noile condiții legale, problema acceptării tacite a moștenirii nici nu se poate pune. Iar posibilitatea conversiunii unui act de înstrăinare lovit de nulitate cu privire la un bun succesoral într-o acceptare tacită a moștenirii se poate analiza doar în raport cu moștenirile deschise până la data de 01 martie 2019¹.

Natura cauzei de nulitate care lovește actul juridic de dispoziție asupra bunului din masa succesorală, în principiu, nu prezintă relevanță, doar dacă nu este o cauză legată de vicierea consimțământului dispunătorului sau de capacitatea acestuia, ipoteze în care conversiunea nicidecum nu poate opera. Însă îndreptarea cauzei de nulitate prin conversiune operează, în situația analizată, numai în raport cu un efect adițional al actului de înstrăinare al bunului din masa succesorală, și anume cu referire la acceptarea tacită a moștenirii de către succesibil. Astfel, dacă prin actul juridic inițial s-a urmărit înstrăinarea bunului și, ca efect accesoriu, acceptarea tacită a moștenirii, atunci în urma conversiunii se va realiza doar efectul accesoriu.

Revocarea legatului printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului lovit de nulitate

Conform doctrinei românești, înstrăinarea obiectului unui legat cu titlu particular, chiar dacă este lovită de nulitate, valorează act de revocare voluntară și tacită a legatului [13, p.113-114; 18, p.101; 17, p.472; 3, p.188; 4, p.235; 8, p.239; 11, p.1024]. Aceiași poziție a fost susținută de jurisprudență [14, p.129-140].

¹ Conform art. 46 alin. (1) al Legii de punere în aplicare a Codului civil, dispozițiile cărții a patra din Codul civil (Moștenirea) în redacția introdusă prin Legea nr. 133/2018 se aplică moștenirii persoanelor care au decedat la data de 01 martie 2019 sau după data respectivă.

În sistemul nostru juridic legatul are doar caracter particular, legislației noastre nefiind cunoscute legatele universale și cu titlu universal, după exemplul Codului civil român.

Reieșind din prevederile art. 2297 Cod civil, legatul este dispoziția testamentară prin care testatorul acordă unei sau mai multor persoane (legatari) un drept patrimonial, o sumă de bani, remiterea unei datorii sau oricare alte avantaje patrimoniale fără a le desemna în calitate de moștenitori. Legatul este o dispoziție esențialmente revocabilă. Conform art. 2381 Cod civil testatorul poate revoca oricând orice dispoziție inclusă în testament. Revocarea este un act voluntar al testatorului, ce se poate realiza fie expres, fie tacit.

Revocarea legatului este expresă atunci când rezultă dintr-o declarație formală ulterioară a testatorului în acest sens [5, p.239]. Reieșind din prevederile art. 2382 Cod civil un legat poate fi revocat expres prin întocmirea unui nou testament, nefiind necesară respectarea formei testamentului revocat, or testamentul prin care se revocă un alt testament poate fi făcut printr-un alt testament decât cel revocat (art. 2382 alin. (2) Cod civil). De asemenea, testamentul autentic sau privilegiat este revocat în cazul în care testatorul cere restituirea acestuia de la autoritatea la care se păstrează (notar) (art. 2384 alin. (1) Cod civil).

Revocarea legatului este tacită dacă, fără a fi declarată expres, rezultă indirect, dar neîndoielnic, din anumite acte sau fapte săvârșite de testator sau cunoscute de el [10, p.154]. Revocarea tacită poate rezulta fie din distrugerea sau modificarea testamentului cu intenția de a revoca dispozițiile testamentare incluse în el (art. 2383 Cod civil), fie din întocmirea unui alt testament, care, fără să revoce expres dispozițiile din testamentul anterior, conține dispoziții contrare cu cele din testamentul anterior. Această ultimă ipoteză de revocare tacită rezultă din prevederile art. 2386 Cod civil, conform căreia, dacă testatorul a întocmit

mai multe testamente care se completează unul pe altul, atunci toate au efecte juridice în partea în care sunt compatibile. *Per a contrario*, dacă dispozițiile testamentare sunt contradictorii, dispoziția anterioară incompatibilă cu o dispoziție ulterioară se consideră revocată.

Cu toate că ipotezele expuse nu sunt numite de legiuitor ca fiind revocări tacite ale testamentelor și dispozițiilor testamentare, ele urmează a fi apreciate anume în acest sens. Mai ales că, sub aspect comparativ, Codul civil român califică aceste ipoteze ca fiind revocări voluntare tacite ale testamentelor (art. 1052 din Codul civil român).

În ceea ce privește înstrăinarea obiectului legatului de către testator, prin prisma art. 2388 Cod civil, ca urmare a unui astfel de act al testatorului survine *caducitatea* testamentului. Astfel, conform art. 2388 lit. c) Cod civil, testamentul sau dispoziția testamentară devine caducă în măsura în care bunul testat este înstrăinat de către testator în timpul vieții sau nu i-a aparținut. Observăm că legiuitorul nostru a optat pentru consecința caducității legatului în caz de încheiere de către testator a actelor de dispoziție asupra obiectului legatului, și nu pentru consecința revocării, ceea ce nu ni se pare corect.

Privind general, revocarea actului juridic semnifică desfacerea voluntară pentru viitor a unui act juridic încheiat legal, iar caducitatea – lipsirea de efecte a unui act juridic datorită unui eveniment independent de voința sau de culpa părților, care survine ulterior încheierii valabile a actului [2, p.195]. În materie succesorală considerentele de mai sus sunt expuse după cum urmează. Prin revocare a legatului urmează să înțelegem ineficacitatea acestuia datorată desființării dispoziției testamentare care conține legatul, ulterioară momentului întocmirii testamentului și *determinată de voința testatorului* [20, p.228]. Iar caducitatea legatului înseamnă imposibilitatea de executare, *independentă de voința testatorului* [20, p.235]. Din acest punct de vedere, caducitatea unui

legat poate surveni ca rezultat al următoarelor fapte: predecesul legatarului față de testator, nedemnitățile legatarului, renunțarea legatarului la legat, pieirea totală a obiectului legatului din motive care nu țin de voința testatorului [10, p.179]. În contextul ultimei ipoteze, pieirea obiectului legatului, datorată faptei intenționate a testatorului, valorează revocare voluntară tacită a legatului, și nu caducitate [5, p.246, 10, p.186; 15, p.443 și urm.].

Deci apreciem critic opțiunea legiuitorului de a califica drept caduc legatul al cărui obiect este înstrăinat de către testator în timpul vieții. Considerăm că în acest caz operează revocarea voluntară tacită a legatului, odată ce înstrăinarea obiectului legatului este un act intenționat al testatorului prin care se urmărește implicit lipsirea de eficacitate a dispoziției testamentare avute în vedere.

La rândul său, revocarea voluntară tacită a legatului prin înstrăinarea obiectului acestuia presupune următoarele condiții:

- înstrăinarea, care trebuie să fie efectivă, indiferent de caracterul oneros sau gratuit al acesteia, de faptul dacă este pură și simplă sau afectată de modalități, în favoarea unui terț sau chiar a legatarului însuși [5, p.244; 15, p.456-461]. Înstrăinarea efectivă a obiectului legatului presupune că un simplu proiect de înstrăinare nu atrage revocarea legatului. Totodată, este lipsită de relevanță ieșirea efectivă din patrimoniu a bunului care face obiectul legatului. Un simplu antecontract poate să ducă la revocarea legatului, odată ce este susceptibil de executare silită, chiar dacă nu este translativ de proprietate. Astfel, ceea ce prezintă importanță nu este transmisiunea reală și efectivă a bunului de către testator, dar voința reală și efectivă de a înstrăina [10, p.166, 15, 457-458];

- intenția, respectiv, doar o înstrăinare voluntară poate avea efect de revocare a legatului, iar „oricare altă variantă în urma căreia bunul iese din patrimoniul dispunătorului, fie că este vorba despre o execu-

tare silită, de expropriere, de vânzare la licitație, nefiind rezultatul voinței autorului, nu se va interpreta ca și revocare a legatului” [15, p.455-456]. Intenția de a revoca a testatorului este esențială, ceea ce rezultă din faptul că revocarea rămâne valabilă chiar dacă înstrăinarea făcută de testator este desființată din motive de nulitate [5, p.245].

Din cele expuse deducem că legatul se va revoca tacit chiar și printr-un act de înstrăinare a obiectului acestuia lovit de nulitate. În acest caz vom fi în prezența unei conversiuni a actului de înstrăinare nevalabil a obiectului legatului într-o revocare tacită a legatului. Or, după cum a fost arătat, ceea ce este relevant pentru o revocare tacită a legatului este intenția reală de a înstrăina obiectul acestuia de către testator, intenție ce este prezentă și atunci când actul de înstrăinare este lovit de nulitate. Pe de altă parte, nu este relevantă ieșirea efectivă din patrimoniul testatorului a bunului care face obiectul legatului, or, în caz de nulitate a actului de înstrăinare, bunul obiect al legatului rămâne sau revine, după caz, în patrimoniul testatorului, însă legatul se va considera revocat prin voința reală și efectivă a testatorului de a înstrăina.

Cât privește cauza de nulitate care afectează actul de înstrăinare a obiectului legatului de către testator și care este îndreptată prin conversiune, reținem că acest caz de conversiune se va produce indiferent de temeiul nulității și de calitatea nulității care afectează actul de înstrăinare a obiectului legatului, fie ea o nulitate absolută sau relativă. Dar ceea ce trebuie avut în vedere este că voința reală și efectivă a testatorului de a înstrăina presupune un consimțământ valabil exprimat și trebuie să provină de la o persoană capabilă. În acest sens, pe drept cuvânt, se precizează că „lipsa de eficiență a înstrăinării determinată de incapacitatea persoanei sau de vicierea consimțământului său reprezintă un motiv suficient pentru ca și revocarea să fie ineficientă, întrucât raportul dintre cele două este de tipul cauză – efect, cauza reprezentând înstrăinarea,

iar efectul fiind reprezentant de revocare (...) o cauză bazată pe o voință alterată sau pe incapacitatea persoanei, ineficientă prin ea însăși, determină obligatoriu și lipsa efectului” [15, p.462-463]. Deci, conversiunea actului de înstrăinare a obiectului legatului, lovit de nulitate, în revocare a legatului nu se va produce în cazuri de nulitate a actului de înstrăinare întemeiat pe motive de capacitate a testatorului sau viciere a consimțământului acestuia la încheierea actului în cauză.

Efectul ce se produce prin conversiune în ipoteza avută în vedere este similar cu cel produs în ipoteza unui act de înstrăinare a unui bun din masa succesorală lovit de nulitate și convertit în act de acceptare tacită a moștenirii. Prin înstrăinarea bunului obiect al legatului testatorul a urmărit atât ieșirea bunului din patrimoniul său, cât și revocarea tacită a dispoziției testamentare cu privire la legat. În urma convertirii actului de înstrăinare se va produce, însă, doar efectul accesoriu al actului de înstrăinare, care se rezumă la revocarea tacită a legatului și lipsirea legatarului de beneficiul patrimonial la care acesta ar fi sperat.

Ultimele două ipoteze de conversiune în materie succesorală analizate mai sus – conversiunea actului de înstrăinare a unui bun din masa succesorală în acceptare tacită a moștenirii și conversiunea actului de înstrăinare a obiectului legatului în revocarea lui tacită – au fost criticate în doctrină. Drept motiv de critică este invocat faptul că efectul de acceptare tacită a moștenirii sau de revocare tacită a legatului se produce prin însăși intenția urmărită de dispunător, indiferent de valabilitatea sau nevalabilitatea actului de înstrăinare, iar conversiunea presupune întotdeauna invalidarea totală și efectivă a actului de înstrăinare [19, p.120, 16, p.160-161]. Și, în consecință, nu suntem în prezența unor ipoteze veritabile de conversiune a actului juridic, ci a unor ipoteze de formare a două acte juridice distincte.

Subscriem ideii că printr-un act de înstrăinare a unui bun din masa succesorală, dacă acesta este

unul valabil, se produce atât înstrăinarea propriu-zisă a bunului, cât și acceptarea tacită a moștenirii. În aceeași ordine de idei, printr-un act de înstrăinare a obiectului legatului, dacă acesta este unul valabil, se produce atât înstrăinarea propriu-zisă a bunului, cât și revocarea tacită a legatului. Dar de ce trebuie de aici să tragem concluzia că suntem în prezența a două acte juridice distincte? De fapt, actul juridic este unul singur, iar acesta produce două efecte juridice distincte. Ce se întâmplă, însă, în cazul în care actul de înstrăinare a bunului din masa succesorală sau a obiectului legatului este lovit de nulitate? Nu se produce efectul principal al actului, și anume înstrăinarea propriu-zisă a bunului, dar se poate produce efectul accesoriu – acceptarea tacită a moștenirii sau revocarea tacită a legatului. Deci, în caz de invalidare totală și efectivă a actului de înstrăinare, se va putea recurge la recunoașterea efectului juridic accesoriu avut în vedere, iar mijlocul prin care se realizează această recunoaștere nu este decât conversiunea. Respectiv, nu avem motive de a nega aplicabilitatea conversiunii în aceste două situații.

Este de menționat că, cazurile de conversiune analizate supra nu reprezintă o listă exhaustivă de ipoteze de conversiune în materie succesorală ce pot fi deduse din normele legislației noastre civile.

Concluzii

În acest sens, cercetarea conversiunii și identificarea diferitor ipoteze în care aceasta este operantă reprezintă o necesitate stringentă a circuitului civil al bunurilor. Or, chiar și în cazurile analizate în prezentul articol, prin conversiune se atenuază impactul nulității asupra actului juridic civil de dispoziție pentru cauză de moarte, cum este în cazul testamentului, sau între vii, cum este cazul înstrăinării unui bun din masa succesorală sau a obiectului legatului. Iar conversiunea stimulează partea sau părțile actului juridic inițial să valorifice voința încorporată în actul juridic inițial desființat în partea în care aceasta este capabilă

să producă efecte juridice și, în consecință, facilitează continuitatea circuitului civil cu privire la bunurile și valorile care fac obiectul actelor juridice convertibile. Astfel, în virtutea mecanismului de operare și a efectelor pe care le produce, la operațiunea juridică a conversiunii în domeniul raporturilor juridice de moștenire, dar și în alte domenii ale raporturilor civile, se poate recurge într-un număr infinit de cazuri, în care sunt prezente premisele corespunzătoare, se întrunesc elementele faptului juridic al conversiunii actului juridic civil și sub rezerva reglementării exprese a procedurii conversiunii.

Referințe bibliografice

1. BAIAS, F.I.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI R., MACOVEI I. (coord.). *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*. București: Editura C.H. Beck, 2014. 2917 p.
2. BAIEȘ, Sergiu, ROȘCA, Nicolae. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chișinău: Ed. Cartier, 2004. 400 p.
3. BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București, 1992. 440 p.
4. BELEIU, Gh. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București: Universul Juridic, 2003. 599 p.
5. CHIRICĂ, Dan. *Tratat de drept civil. Succesiunile și liberalitățile*. București: Editura Hamangiu, 2017. 556 p.
6. Codul civil al Republicii Moldova. Nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
7. COSMA, Doru. *Teoria generală a actului juridic civil*. București: Editura Științifică, 1969. 490 p.
8. COSMOVICI, P. (coordonator). *Tratat de drept civil. Volumul I. Partea generală*. București: Editura Academiei R.S.R., 1989. 360 p.
9. DEAK, Francisc. *Tratat de drept succesoral*. București: Universul Juridic, 2002, 544 p.
10. DEAK, Francisc, POPESCU, Romeo *Tratat de drept succesoral. Vol. II. Moștenirea testamentară*. București: Universul Juridic, 2019, 411 p.

11. DOGARU, Ion (coordonator). *Bazele dreptului civil. Volumul I. Teoria generală*. București: C.H. Beck, 2008. 1362 p.

12. ELIESCU, Mihail. *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul R.S.R.* București: Editura Academiei R.S.R., 1966. 381 p.

13. IONAȘCU, Aurelian. *Drept civil. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1963. 198 p.

14. MIHUȚĂ, Ioan. *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1975-1980*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982. 332 p.

15. NEGRILĂ, Daniela. *Testamentul în noul Cod civil*. București: Universul Juridic, 2013. 494 p.

16. PAZIUC, Cristian. Probleme teoretice și practice privind conversiunea actului juridic civil. În: RRDP, 4/2011. p. 120-167.

17. POP, Aurel, BELEIU, Gheorghe. *Curs de drept civil. Partea generală*. București, 1973. 616 p.

18. POPESCU, Tudor R. *Dreptul familiei. Tratat. Vol. I*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1965. 367 p.

19. REGHINI, I. Conversiunea actului juridic – o posibilă consecință a nulității. În: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, 2009, nr. 4.

20. STĂNCIULESCU, Liviu. *Moștenire. Doctrină și jurisprudență*. București: Editura Hamangiu, 2017. 473 p.

OBIECTIVE DE DEZVOLTARE ALE ACTIVITĂȚII ANALITICE ÎN INVESTIGAREA INFRAȚIUNILOR DE CORUPȚIE

Francisco TALMACI

Doctorand, Școala Doctorală în Drept, Științe Politice și Administrative a Consorțiului Național al instituțiilor de învățământ Academia de Studii Economice din Moldova și Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: franciscotalmaci@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9030-9092>

În acest articol sunt prezentate obiectivele de dezvoltare ale activității analitice în procesul de investigare a infracțiunilor, cu referire în mod special la prevenirea și combaterea infracțiunilor de corupție în Republica Moldova. De asemenea, au fost analizate modificările de legislație, care au avut un impact pozitiv asupra activității analitice realizate de Centrul Național Anticorupție, fiind propuse măsuri noi pentru dezvoltarea acestei activități din punct de vedere al domeniului științific, educațional și instituțional.

În rezultatul cercetărilor se conturează necesitatea elaborării unor ghiduri pentru formarea viitorilor analiști de informații, aprobării unui model de analiză criminală la nivel național și introducerea unei noi discipline de studii în cadrul facultăților cu profil polițienesc - analiza criminală.

Cuvinte- cheie: *activitate analitică, analiză criminală, obiective de dezvoltare, infracțiune, corupție.*

OBJECTIVES OF DEVELOPING ANALYTICAL ACTIVITY IN THE INVESTIGATION OF CORRUPTION CRIMES

This article sets out the objectives of developing analytical work in investigating criminal offenses, with particular reference to preventing and combating corruption offenses in the Republic of Moldova. Also, were analyzed the changes in legislation, which had a positive impact on the analytical activity carried out by the National Anticorruption Center, and it proposes new measures for the development of this activity in terms of science, education and institutions.

The results of the research outline the need to develop guidelines for the training of future intelligence analysts, the approval of a model of criminal analysis at the national level and the introduction of a new discipline of study in police faculties - criminal analysis.

Keywords: *analytical activity, crime analysis, development objectives, crime, corruption.*

OBJECTIFS DE DÉVELOPPEMENT DE L'ACTIVITÉ ANALYTIQUE DANS L'ENQUÊTE SUR LES INFRACTIONS DE CORRUPTION

Cet article présente les objectifs du développement de l'activité analytique dans le processus d'enquête sur les crimes, en particulier se rapportant à la prévention et la lutte contre les infractions de corruption en République de Moldova. De même, ont été analysées les modifications législatives, qui ont eu un impact positif sur l'activité analytique menée par le

Centre National Anticorruption, proposant de nouvelles mesures pour développer cette activité du point de vue scientifique, éducatif et institutionnel.

Les résultats de la recherche soulignent la nécessité d'élaborer des guides pour la formation des futurs analystes du renseignement, l'approbation d'un modèle d'analyse criminelle au niveau national et l'introduction d'une nouvelle discipline d'étude au sein des facultés de police - analyse criminelle.

Mots-clés : activité analytique, analyse criminelle, objectifs de développement, infraction pénale, corruption.

ЗАДАЧИ РАЗВИТИЯ АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО РАССЛЕДОВАНИЮ КОРРУПЦИОННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

В данной статье представлены задачи развития аналитической деятельности по расследованию преступлений, в частности в процессе предупреждения и борьбы с коррупционными деяниями в Республике Молдова. Также были проанализированы изменения в законодательстве, которые оказали положительное влияние на аналитическую работу, проводимую Национальным Антикоррупционным Центром и предложены новые меры по развитию такого вида деятельности с научной, образовательной и институциональной точек зрения. Результаты данного исследования свидетельствуют о необходимости разработки руководств по подготовке будущих специалистов в области анализа оперативных данных, утверждения модели криминального анализа на национальном уровне и внедрении в учебном процессе на факультетах по подготовке сотрудников полиции новой учебной дисциплины - криминальный анализ.

Ключевые слова: аналитическая деятельность, криминальный анализ, задачи развития, преступление, коррупция.

Introducere

În condițiile actuale de dezvoltare tehnico-științifică, schemele infracționale devin mai sofisticate, iar acțiunile infractorilor mai dinamice ca niciodată. Prin urmare, instituțiile anticorupție sunt pregătite de orice provocare, elaborând strategii instituționale eficiente pentru a reduce impactul activităților criminale asupra statului și cetățenilor. Pentru a realiza aceste sarcini, agențiile de aplicare a legii urmează să anticipeze anumite circumstanțe care ar favoriza activitățile infracționale, să genereze acțiuni hotărâte și strategii complexe de contracarare a criminalității. Activitatea analitică în scop de prevenire și combatere a infracțiunilor, atunci când este organizată și utilizată în mod eficient, constituie un instrument important în arsenalul instituțiilor anticorupție.

Materiale și metode aplicate. În procesul elaborării acestui articol au fost utilizate metodele: analitică, comparativă, fiind analizate modificările

legislative și realizările instituționale ale Centrului Național Anticorupție cu impact pozitiv asupra dezvoltării activității analitice.

Idei principale ale cercetării

Rezultatele activității analitice sunt cunoștințe noi în raport cu cele preexistente, referitoare la situații, relații, fenomene, fapte ori stări de fapt care reprezintă sau pot deveni amenințări ori surse de risc la adresa ordinii generale de drept, iar prezența analistului de informații este o condiție necesară pentru valorificarea datelor acumulate, asupra cărora acesta intervine activ, generând, la capătul unui proces complex, plus-valoare în plan de cunoaștere și utilizate în plan decizional.

Evoluția și dezvoltarea societății umane, a noilor teorii științifice și a tehnologiei informației au dus la modificări importante asupra domeniului de analiză a informației. Autorul român M. Sebe menționează că evoluțiile societății determină în continuare noi

modalități de exploatare a informațiilor din surse deschise și închise, astfel încât creșterea volumelor informaționale din surse deschise, au determinat centrele de cunoaștere statale ori corporatiste să întreprindă măsuri extinse și eficiente cu scopul reconceptualizării modului de abordare a activităților analitice, prin prisma a noi modele sistemice [1, p. 17].

Autoarea română S.-M. Cofan, menționează că valoarea analizei de informații a început să fie recunoscută în tot mai multe unități de poliție din România. Prin sistemul de colectare și geomapare a infracțiunilor, punctele de interes operativ sunt geocodate prin intermediul unui *software* specializat, cu precizie ridicată, pe baza coordonatelor geografice. Alături de analiza criminală și analizele realizate în dosarele instrumentate la nivelul poliției, maparea aduce în analiză alte variabile care pot avea impact semnificativ în reducerea criminalității [2, p. 155].

Informația și produsele activității analitice constituie factori cheie în dezvoltarea politicilor în domeniul concurenței și mediului de afaceri, iar organele de drept nu sunt o excepție în această privință, deoarece avantajele strategice bazate pe informații, cunoștințe și informații sporesc eficacitatea acestora în prevenirea și combaterea infracțiunilor, îmbunătățesc procesul decizional. Autorii români C Iancu și T. Raț menționează că structurile de analiză trebuie să se modifice sistemic/organizațional ca răspuns la noile trenduri, pentru a asigura o integrare cât mai organică cu societatea rețelelor și gestionarea fluxului informațional în continuă creștere. Evoluția tipologiei și a caracteristicilor mediului informațional și a contextului tehnologic adiacent are consecințe inerente asupra teoriei actuale a analizei și asupra sistemelor care au ca obiect producerea și diseminarea de intelligence. Totodată, C. Iancu și T. Raț sunt de părerea că în perspectiva dezvoltării domeniului analizei de informații este nevoie de a aborda într-o altă cheie concepte considerate până nu demult fun-

damentale pentru acest domeniu și anume: sursă de informare, producător și consumator de intelligence, produs de intelligence, flux informațional, menirea activității de intelligence [3, p. 478-483].

Profesorul român I. Nițu consideră necesar dezvoltarea componentei analitice a procesului de intelligence spre următoarele obiective:

- comprimarea timpului de reacție, respectiv prelucrare a datelor, astfel încât produsul de intelligence să fie disponibil la timp pentru a fi util în fundamentarea unor strategii naționale (pe termen mediu și lung) sau decizii punctuale (cu implicații pe termen scurt);

- capacitatea de extragere a informațiilor relevante din multitudinea de date accesibile și, respectiv, de interpretare și integrare, cu accent pe analiza multisursă și abordarea multidisciplinară a problemelor de interes strategic;

- forma corespunzătoare a produselor de intelligence prin utilizarea oportună a unor metode și tehnici analitice în varii situații, astfel încât să fie eliminate situațiile în care analiza eșuează din cauza limitelor inerente procesului analitic.

Totodată, autorul I. Nițu menționează *trei factori, care devin cruciali în procesul de reformare și modernizare continuă a activității analitice* și anume: *procesul* (activitatea de analiză, cu întreg instrumentarul său de metode și mijloace, proceduri și standarde interne, dar și cu diversele sale forme de organizare), *personalul* (analistul de informații, respectiv procesul de selecție și pregătire a acestuia), *produsul* (rezultatele activității de analiză, produsele care sunt transmise beneficiarilor ori utilizatorilor, precum și feedback-ul ori solicitările de informații ale consumatorilor de intelligence) [4, p. 86]. În dezvoltarea ideii abordate de autorul român, considerăm că *factorul uman*, exprimat prin voința managerilor de a susține procesul de dezvoltare a activității analitice la nivel instituțional, poate fi considerat al patrulea factor în modernizarea domeniului analitic.

Autorii englezi T. Newburn, T. Williamson și A. Wright menționează că schimbările sociale, economice și politice, asociate cu modernizarea și globalizarea, pe termen lung vor influența și vor avea un impact semnificativ asupra dezvoltării domeniului de investigare al infracțiunilor. Astfel, aceștia consideră că în pofida faptului că modernizarea avansată a tehnicilor de investigare și analiză vor contribui pozitiv la dezvoltarea procesului de investigare a infracțiunilor, pe viitor apariția pe piață a mai multor furnizori de noi tehnologii și aplicații de analiză criminală, va condiționa necesitatea instituirii unui cadru eficient de reglementare pentru a asigura utilizarea acestor tehnologii într-un cadru legal [5, p. 655].

Analizând domeniul activității analitice în scop de prevenire și combatere a infracțiunilor constatăm următoarele:

- din punct de vedere științific, analiza informațiilor de natură criminală este cercetată mai mult în spațiul euroatlantic, unele state din Uniunea Europeană, inclusiv România și mai puțin în Republica Moldova, Federația Rusă și alte state din spațiul ex-sovietic);

- în Occident și la nivelul comunității europene există concepții generale cu privire la analiza criminală, fiind elaborate metodologii, proceduri și standarde unice cu privire la analiza informațiilor;

- produsele activității analitice în statele cu sistem de drept anglo-saxon au valoare esențială în cadrul procesului penal, favorizând procesul de descoperire a infracțiunilor și identificare a infractorilor;

- dezvoltarea tehnologiilor a favorizat crearea diverselor aplicații software, care pot fi utilizate cu succes în analiza criminală. Tehnologia informației este foarte importantă pentru schimbul de informații, iar în condițiile actuale de dezvoltare a fluxului informațional, prevenirea și combaterea criminalității organizate și corupției, infracțiunilor transfrontaliere, inclusiv a terorismului, devine un obiectiv important pentru toate statele;

- pregătirea analiștilor în domeniul analizei criminale constituie un element important al activității analitice, la nivel mondial fiind dezvoltate cursuri specializate de pregătire inițială și perfecționare a angajaților organelor de aplicare a legii și programe educaționale la nivelul comunităților de informații;

- analiza de informații sau analiza de intelligence constituie parte a curriculumului universitar și post universitar în SUA, Marea Britanie, Australia, statele membre ale Uniunii Europene (inclusiv România), care este predat în cadrul facultăților cu profil polițienesc și civil.

Luând în considerație cele menționate și analizând perspectivele de dezvoltare ale activității analitice în scop de prevenire și combatere a infracțiunilor, fiecare stat urmează să-și evalueze situația în acest domeniu și, respectiv să-și elaboreze propriile modele naționale de analiză a informației, în conformitate cu cadrul legal, nivelul social și cultural, resursele de care dispune și factorii locali. În acest context, experții Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) menționează că în pofida diferențelor de nivel național, obiectivele de realizare a politicilor și strategiilor în domeniul analizei de informații pentru organele de drept, depind de următorii factori cheie:

- cadrul legislativ previzibil, elaborat în conformitate cu standardele internaționale de respectare a drepturilor omului și standarde de protecție a datelor, care să reglementeze anumite competențe și proceduri instituționale privind colectarea, analiza și transmiterea informației relevante;

- structuri organizatorice cu viziuni strategice de adoptare a deciziilor;

- tehnologii dezvoltate pentru schimbul de informații prin intermediul sistemelor de interoperabilitate a datelor;

- cunoștințe și abilități ale întregului personal relevant;

- cultura comună a schimbului de informații pentru a sprijini adoptarea de soluții în diverse domenii [6, p. 42].

Până a prezenta obiectivele pe care le considerăm necesare pentru dezvoltarea activității analitice în investigarea infracțiunilor de corupție în Republica Moldova, considerăm importante următoarele constatări:

- începând cu anul 2012 până în prezent în structura Aparatului Central al Centrului Național Anticorupție (CNA), instituție anticorupție din Republica Moldova, este instituită subdiviziunea analitică, cu statut de direcție;

- atribuțiile funcționale ale angajaților subdiviziunii analitice sunt delimitate în efectuarea de analize operaționale și strategice, respectiv în cadrul direcției analitice sunt organizate două secții specializate: secția analiză operațională și secția analiză strategică;

- începând cu anul 2012 direcția analitică a CNA activează în baza unui regulament intern de activitate, care reglementează rolul și atribuțiile subdiviziunii la nivel instituțional și relațiile cu alte subdiviziuni structurale;

- începând cu anul 2014 procedura de realizare a analizelor de informații în cadrul CNA este reglementată de două instrucțiuni interne: privind procedura de realizare a analizei strategice și procedura de realizare a analizei operaționale;

- din anul 2015, activitatea analitică în scop de prevenire și combatere a infracțiunilor de corupție este o activitate prevăzută de lege, astfel prin Legea nr.180 din 22.10.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, CNA a fost investit cu atribuția de efectuare a analizei operaționale și strategice a actelor de corupție, a actelor conexe corupției și a faptelor de comportament corupțional, a informației privind studiile analitice ale fenomenului corupției);

- din anul 2015, în cadrul procesul analitic privind

investigarea infracțiunilor de corupție, pot fi solicitate și primite de la autoritățile publice, de la persoanele juridice și fizice documente, înscrisuri, informații și date necesare (prin Legea nr.180 din 22.10.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, CNA a fost investit cu dreptul să solicite și să primească de la autoritățile publice, de la persoanele juridice și fizice documente, înscrisuri, informații și date necesare pentru exercitarea atribuțiilor de prevenire și analiză a actelor de corupție și a celor conexe);

- din anul 2015, în cadrul procesului analitic în scop de prevenire și combatere a infracțiunilor de corupție pot fi prelucrate date cu caracter personal (prin Legea nr.180 din 22.10.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, CNA a fost investit cu dreptul să prelucreze date cu caracter personal în scop de analiză informațională și strategică, în conformitate cu prevederile Legii nr.133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal);

- din anul 2015, în cadrul procesului analitic sau în scopul realizării activității analitice de prevenire și combatere a infracțiunilor de corupție, pot fi create și administrate registre instituționale, sisteme informaționale și baze de date (prin Legea nr.180 din 22.10.2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, CNA a fost investit cu dreptul să creeze și să administreze registre instituționale, sisteme informaționale și baze de date în limita competențelor sale).

Totodată, considerăm că activitatea analitică în prevenirea și combaterea infracțiunilor, în special a celor de corupție și conexe corupției, urmează să se dezvolte în următoarele direcții și prin realizarea următoarelor măsuri:

1. În **domeniul științific**, prin:

- cercetarea științifică a conceptului de analiză criminală pentru impulsivitatea, diseminarea și promovarea teoriilor, curriculumului, metodologiilor, tehnicilor și bunelor practici pentru intelligence-ul autentic, aplicat în activitatea organelor de drept;

- elaborarea și publicarea studiilor și lucrărilor științifice pe domeniul activității analitice a organelor de drept și analizei de informații în scop de prevenire și combatere a infracțiunilor de corupție, în scopul creării unor platforme de comunicare și dispute științifice la acest subiect;

Interdisciplinaritatea și accesul la expertiza provenită din mediul academic oferă avantajul exploatarea unor unghiuri diverse de analiză a informației, valorificabile pe planuri multiple, îndeosebi în ceea ce privește diversificarea metodelor de lucru.

- elaborarea unor ghiduri și monografii pe tematica analizei criminale, care ar putea fi utilizate la formarea viitorilor analiști de informații ai organelor de drept;

- organizarea meselor rotunde și conferințelor științifico-practice de nivel național și internațional pe tematica analizei criminale;

- elaborarea cursurilor specializate pe domeniul analizei criminale pentru formarea inițială și perfecționarea ulterioară ai angajaților organelor de drept.

- elaborarea curriculumului universitar și post universitar pe domeniul de studii al analizei criminale;

2. În **domeniul educațional**, prin:

- implementarea conceptului de inițiere, specializare și perfecționare a angajaților organelor de drept și altor instituții specializate în investigarea infracțiunilor de corupție, pe domeniul analizei și gestionării informațiilor, adoptării deciziilor tactice și strategice.

- introducerea în cadrul facultăților de drept a disciplinei de studii *analiza criminală* sau *analiza informațiilor de natură criminală*.

Inițial, această disciplină ar putea fi inițiată în cadrul facultății de drept, ordine publică și securitate civilă a Academiei de poliție “Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne, iar ulterior și în ca-

drul altor facultăți. La acest subiect poate fi valorificată experiența României, unde începând cu anul 2008 în cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” apar primele module de analiză a informațiilor în pregătirea viitorilor ofițeri de informații, și respectiv din același an, se lansează programul masteral Studii de Securitate – Analiza de Informații la Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială.

Totodată, la acest subiect este importantă și experiența Serviciului de Informații și Securitate din Republica Moldova, care începând cu anul 2010 a inițiat două cursuri de analiză a informațiilor: *analiza informațiilor de securitate națională* și *analiza de intelligence*, în cadrul Institutului Național de Informații. Menționăm că aceste module sunt destinate formării profesionale inițiale a ofițerilor de informații, iar unele aspecte ale analizei de intelligence constituie și obiectul cursurilor de dezvoltare profesională continuă a acestor colaboratori.

3. În **domeniul de politici publice**, prin:

- elaborarea unui concept unic al analizei criminale în cadrul organelor de drept și adoptarea unei strategii naționale și/sau interdepartamentale de dezvoltare a acestui domeniu la nivelul instituțiilor specializate în combaterea criminalității și menținerii securității publice;

- aprobarea unui ghid sau instrucțiuni, care să prevadă un standard unic de noțiuni, metode, tehnici de activitate și produse analitice în cadrul organelor specializate în prevenirea și combaterea infracțiunilor și a organelor de drept.

4. În **domeniul instituțional**, prin:

- *perfecționarea procedurilor operaționale interne*, la acest compartiment fiind importantă:

1) dezvoltarea și perfecționarea procedurilor operaționale standard de analiză a informației în cadrul CNA, Procuraturii Generale și procuraturilor specializate, subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Finanțelor și Ministe-

rului Justiției, altor instituții abilitate cu atribuții de investigare a infracțiunilor și activitate specială;

2) dezvoltarea componentei de analiză tactică în cadrul activităților operaționale a CNA și MAI de reținere în flagrant, căutare a infractorilor, etc.

Din această perspectivă este importantă dezvoltarea noilor standarde operaționale de analiză a informației, noilor surse de date, reglementărilor instituționale în protecția datelor cu caracter personal, managementului drepturilor de acces și rolurilor de utilizare a sistemelor informatice.

Introducerea produselor analitice din sfera de cuprindere a analizelor tactice este necesar a fi realizată în etape. Motivul principal al acestei abordări este condiționat de numărul mare de beneficiari ai acestui gen de produse. Astfel, dacă beneficiarii analizelor strategice îl constituie un grup restrâns de manageri și anume cei de nivel înalt și mediu, iar cei ai analizelor operaționale sunt ofițerii de caz, în situația analizelor tactice, chiar dacă primii beneficiari sunt polițiștii din structura de asigurare a securității publice, aceste produse pot servi și altor subdiviziuni din sfera de investigații speciale (investigații criminale, antidrog, investigarea fraudelor, etc), cât și din afara acesteia (analiza și prevenirea criminalității);

3) introducerea și dezvoltarea componentei analizei de risc în instituțiile de drept pe toate cele patru paliere de bază ale domeniului de analiză a informațiilor de natură criminală: *operațional, tactic, strategic și administrativ*;

4) introducerea și dezvoltarea pe baza componentei analizei de risc, la nivelul instituțiilor de combatere și prevenire a criminalității a sistemului de avertizare timpurie (*early warning*), care ar avea rolul de asigurare a beneficiarilor, într-un timp cât mai scurt, cu informațiile, produsele informative relevante pentru formularea operativă a unor decizii, eventual cu caracter anticipativ, preventiv, privind evenimente cu potențial ridicat de impact asupra ordinii de drept și securității publice.

5) dezvoltarea de proceduri centrate pe baza evaluării indicatorilor de performanță în timp util astfel încât, treptat să nu mai fie necesară ”raportarea” rezultatelor atinse, ci utilizarea de instrumente informatice de lucru curent, pentru asigurarea suportului analitic de ordin administrativ destinat în special managerilor de nivel înalt din cadrul instituțiilor specializate anticorupție, procuraturilor specializate, subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne, altor instituții cu atribuții de investigare a infracțiunilor;

- la compartimentul *dezvoltarea bazelor de date, sistemelor informaționale, evidențelor criminalistice și criminologice*, considerăm necesar;

1) dezvoltarea sistemului automatizat intern de gestionare și analiză a datelor și informațiilor cu caracter analitic, rezultate din analiza operațională, tactică, strategică și administrativă.

În lipsa unui asemenea sistem automatizat intern, se consumă eforturi suplimentare în analiza repetată a unuia și aceluiași gen de informație, iar în lipsa unor baze de date integrate, informațiile analitice de sinteză nu sunt stocate și structurate, fapt care pune în dificultate stabilirea tendințelor de evoluare a actelor de corupție și, respectiv, planificarea activității în baza unor analize complexe a informațiilor;

2) dezvoltarea și operaționalizarea unor sisteme informatice care să permită gestionarea, pe orizontală și verticală, a unui flux rapid de date și informații.

În acest sens, trebuie avute în vedere următoarele condiții de utilizare: principii directe, printre care cele privind legalitatea, nevoia de a cunoaște și transparența decizională, reguli de acces, protecția datelor cu caracter personal, protecția fizică a sistemelor și a căilor de comunicație.

3) dezvoltarea unei aplicații software capabile să interrelaționeze simultan cu sistemele informaționale ale partenerilor instituționali, inclusiv care să corespundă cerințelor de conexiune la Platforma de interoperabilitate a Guvernului Republicii Moldova.

4) dezvoltarea infrastructurii de comunicații (networking), prin crearea unei infrastructuri de comunicații astfel încât întreaga tehnică de calcul să funcționeze ca un tot unitar.

- *valorificarea surselor deschise de informații (OSINT)*

Cele mai utilizate surse deschise de informații sunt reprezentate de cele disponibile pe Internet. Cantitatea enormă de informație, numărul imens de website-uri corporatiste/personale, bloguri, forumuri publice, rețelele sociale care deja contabilizează sute de milioane de conturi, creșterea exponențială a conținutului generat de utilizatori și diversitatea limbilor/pachetelor în care este livrată informația, reprezintă provocări care se traduc din perspectiva nevoii de a le gestiona. Pentru munca de analiză a informațiilor, sursele deschise de date nu pot fi trecute cu vederea având în vedere actualitatea informațiilor disponibile. Printre numeroasele avantaje ale includerii în procesul analitic a datelor din surse deschise, principala provocare este dată de volum foarte mare de informație. Cele mai recente rapoarte ale agențiilor de aplicare a legii din Europa indică la faptul că din ce în ce mai multe categorii de infracțiuni se "mută" în on-line. Astfel, dezvoltarea componentei de analiză a informațiilor pe baza surselor deschise, care să ofere suport analitic subdiviziunilor operative devine o necesitate. Concomitent cu accesarea surselor deschise de informații, este necesară dispunerea unor seturi de măsuri de protecție, astfel încât să se evite posibilitățile de introducere accidentală, în sistemele interne, a unor virusi sau aplicații de tip *malware* ori *troian*. În acest scop, principale măsuri vizează separarea fizică sau logică a rețelei Intranet de Internet.

- *achiziționarea și utilizarea tehnicii de calcul și aplicațiilor software moderne;*

Din perspectiva dezvoltării în continuare a capacităților analitice, organele de drept vor trebui

să răspundă la provocările de creștere a volumului de date colectate și a informațiilor salvate indiferent de proveniența lor, cum ar fi: informații despre incidente, evenimente, contravenții, infracțiuni, etc. Această necesitate de actualizare a forței de calcul derivă atât din cantitatea mare de date ce urmează a fi procesată cât și din utilizarea licențelor software (i2, GIS, SPSS etc.) care, pentru realizarea hărților geospațiale ori a celor relaționale vor consuma resurse peste media actuală a unui utilizator obișnuit de la nivelul instituțiilor de drept.

Dezvoltarea tehnicii de calcul și aplicațiilor software urmează să se focalizeze pe următoarele direcții:

1) modernizarea tehnicii de calcul la nivel de instituție prin dezvoltarea capacităților hardware-ului central, compus din servere și tehnică de calcul destinată utilizatorilor finali (stații de lucru/PC), fiind necesară introducerea unor cataloage de specificații în concordanță cu nevoile beneficiarilor.

Este oportun ca instituțiile de drept să introducă o nouă viziune asupra dezvoltării domeniului IT prin tratarea componentei hardware ca una din resurse instituționale critice alături de resursa umană, resursa logică și cea financiară. În cadrul statelor membre ale Uniunii Europene, acest domeniu este cunoscut sub denumirea de *management al infrastructurii critice*.

În acest scop vor fi enunțate, asumate și puse în aplicare următoarele principii:

a) principiul *disponibilității*, acest principiu reprezintă accesul 24/24 (ore) și 7/7 (zile) nerestricționat la date. Realizarea acestui deziderat presupune adoptarea măsurilor complexe de gestiune a mașinilor de calcul, de asigurare a condițiilor optime de operare a acestora (climatizare, surse de curent alternative, etc.) precum și de securitate (protecția fizică și logică);

b) principiul *performanței*, care are la baza criteriul de măsurare timpul de așteptare din perspec-

tiva utilizatorului final. Cu cât durează mai mult să acceseze o anumită informație sau să realizeze o operație de calcul, cu atât va scădea eficiența utilizării timpului de lucru al resursei umane;

c) principiul *politicii de backup*, care presupune că informația stocată va fi percepută ca bun/propritate a instituției anticorupție, iar afectarea integrității ei în orice mod va atrage măsuri administrative și de sancționare. Din aceste considerente, una din sarcinile ale gestionarilor datelor va viza crearea de backup-uri a datelor, astfel încât conținutul informatic să poată fi restaurat în orice moment;

d) principiul de *replicare*, care presupune stocarea datelor instituției, concomitent în mai multe locații, pentru a preveni pierderea acestora prin distrugerea fizică a serverelor;

e) principiul *business continuity*, care reprezintă o soluție informatică de tip hardware și software în cuprinsul căreia întreg sistemul, aplicația, platforma informatică este replicată într-o altă infrastructură IT (care se poate afla la kilometri distanță de cea primară). Avantajul major este reprezentat de faptul că în situația în care se oprește sistemul în locația primară, acesta se pornește automat din cea secundară. La nivelul utilizatorului final al aplicației această operație este insesizabilă.

2) achiziționarea și adaptarea la necesitățile instituționale a aplicațiilor software pentru reprezentarea, vizualizarea, regăsirea, interogarea, salvarea de entități și relații între entități cu următoarele funcții de bază:

- culegerea, administrarea, analiza și diseminarea informației;
- crearea bazelor de date (entități, legături, liste);
- gestionarea de date și analiză vizuală;
- identificarea de conexiuni, modele și tipologii de date provenite din surse multiple și diferite;
- elaborarea de rapoarte statistice, grafice și diagrame necesare operațiunilor bazate pe analiza informației;

- stocarea informațiilor în baze de date sub formă de entități și legături;

- importul date structurate din fișiere de tip XML provenind de la diferite dispozitive;

- analiza dinamicii grupurilor din cadrul unei rețele, focalizând pe relația dintre entități;

- extragerea de texte și vizualizarea datelor nestructurate sub controlul utilizatorului;

- transformarea textelor nestructurate în diagrame pentru analiză;

- distribuirea datelor analitice, inclusiv prin actualizarea bazelor de date;

- efectuarea solicitărilor în bazele de date existente, etc.

3) dezvoltarea și utilizarea de către instituțiile anticorupție a sistemului informatic GIS (Geographic Information Sistem) la nivelul analizei de risc, sincronizat cu dezvoltarea componentei de analiză tactică;

4) la nivelul Ministerului Afacerilor Interne, de asemenea este importantă realizarea unui sistem informatic cu funcționalități de tip GIS, care să colecteze, analizeze și să asigure diseminarea, în timp optim, a activității zilnice a polițiștilor, dar și instruirea analiștilor în vederea utilizării acestui tip de date.

Este recomandat ca aplicațiile software de tip GIS să fie în deplină concordanță cu standardele internaționale impuse de Open Geospatial Consortium [7] și să poată modela/consuma informațiile geografice colectate conform standardului european dictat de Directiva Comisiei Uniunii Europene Inspire [8].

- *perfecționarea specialiștilor în domeniul activității analitice;*

La acest compartiment sunt necesare acțiuni de integrate și pregătire a managerilor, procurorilor, ofițerilor de investigații și urmărire penală, dar și a analiștilor din subdiviziunile specializate în combaterea criminalității în baza bunelor practici identificate la nivelul țărilor cu experiență avansată în domeniu.

Pregătirea profesională a analiștilor de informații este necesar a fi derulată etapizat, după cum urmează:

1) *modul de bază destinat angajaților debutanți în domeniul analizei informațiilor*, centrat pe: concepte de bază, terminologie, procesul analitic, tipuri de analiză, tehnici analitice, tehnici de calcul utilizate în cadrul MS Excel, MS Access, modalități de prezentare a produselor analitice către beneficiari;

2) *modul destinat analiștilor operaționali*, axat pe: colectarea, procesarea și structurarea datelor, excluderea informațiilor redundante (a duplicatelelor), aplicațiile software utilizate, pregătirea seturilor de date pentru importul în suita de programe I2, analiza și reprezentarea entităților și a legăturilor, raționamentul inductiv și deducții, formele de analiză operațională;

3) *modul destinat analiștilor tactici*: colectarea, procesarea și structurarea datelor, conexiuni la seturi de date pentru utilizarea soluțiilor software de tip GIS, modele și forme de analiză tactică;

4) *modul destinat analizei strategice*: colectarea, procesarea și structurarea datelor, forme de analiză strategică, aplicații software utilizate, tehnici și metodologii;

5) *modul destinat analizei de risc*: colectarea, procesarea și structurarea datelor, studiul indicatorilor de risc, evaluarea indicatorilor de risc.

Un domeniu important de perfecționare a analiștilor de informații, constituie analiza surselor deschise (OSINT), care este esențială pentru creșterea calității produselor informaționale. Printre obiectivele distincte ale instruirii OSINT, sunt însușirea de cunoștințe aprofundate și specializate de navigare și exploatare a Internet-ului; dezvoltarea aptitudinilor de identificare a celor mai bune surse de informare; dobândirea de competențe privind validarea surselor; metode și tehnici de căutare a datelor; dobândirea de competențe privind validarea și organizarea datelor; dezvoltarea tehnicilor de procesare.

Totodată, este importantă învățarea managerilor în legătură cu beneficiile furnizate de unitățile de analiză a informațiilor, în special în zonele analizei strategice, tactice și de risc. Instruirea ofițerilor de investigații pe zona de analiză tactică și operațională. Instruirea poate să vizeze temele de implementare a recomandărilor formulate de către structurile de analiză a informațiilor.

5. În **domeniul de cooperare**, prin:

1) cooperarea cu instituțiile guvernamentale și organele de drept, mediul academic și organizațiile private cu competențe în domeniul analizei de informații;

În acest sens, contactul cu experți în domenii diverse, cum ar fi: securitatea statului, securitatea și menținerea ordinii publice, drept, anticorupție, tehnologii informaționale, economie, sociologie, psihologie etc., este deosebit de util din punctul de vedere al posibilității conturării de către analiștii de informații a unei perspective cât mai complete asupra segmentelor și problemelor de interes.

2) dezvoltarea de parteneriate și protocoale de colaborare în scopul asigurării schimbului de informații în timp util.

În prezent, analiștii de informații din cadrul instituției anticorupție și altor organe de drept au acces la o serie de registre naționale și baze de date, însă, în practică, au fost identificate situații în care, în cadrul investigațiilor și analizelor operaționale, se pot valorifica și alte date ale diverșilor furnizori de servicii.

6. În **domeniul standardului ocupațional**

În opinia noastră, activitatea analitică sau activitatea de intelligence realizată pe segmentul activității organelor de drept, instituțiilor specializate în asigurarea securității naționale și combaterii criminalității – *reprezintă o profesie*, pentru afirmarea căreia este necesară crearea unei baze profesionale și a unor standarde privind formarea și instruirea resurselor umane implicate. Dezvoltarea

domeniului de analiză a informației ca profesie ar aduce beneficii și la nivelul altor instituțiilor publice și private, inclusiv din în sfera gestionării banilor publici, activităților economice și sociale din Republica Moldova.

În final, în perspectivă apropiată, un obiectiv important ar fi și introducerea în Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova a ocupației *analist de informații*, iar un exemplu elocvent în acest sens constituie experiența Autorității Naționale pentru Calificări din România, care din aprilie 2013, a aprobat standardul ocupațional pentru noua ocupație „*analist de informații*”, statuând și certificând nașterea acestei noi ocupații în România.

Concluzii

Generalizând, considerăm că deși activitatea analitică în investigarea infracțiunilor de corupție constituie un concept relativ nou, care se află în proces de dezvoltare instituțională la nivelul instituției anticorupție (CNA), realizarea măsurilor și atingerea obiectivelor menționate în prezentul articol vor contribui la dezvoltarea acestui concept și la nivel național, oferind în perspectivă soluții aplicative efi-

ciente în prevenirea și combaterea criminalității la nivel local, național și regional.

Referințe bibliografice

1. SEBE, M., Despre intelligence. București: Revista Română de Studii de Intelligence nr.1-2, decembrie 2009
2. MAIOR, G.C., NIȚU I. ARS Analitica, Provocări și tendințe în analiza de intelligence, Editura RAO, București, 2013
3. MAIOR, G.C., NIȚU, I. ARS Analitica, Provocări și tendințe în analiza de intelligence, Editura RAO, București, 2013
4. NIȚU, I. Ghidul analistului de intelligence, Editura Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul”, București, 2011
5. NEWBURN, T., WILLIAMSON, T., WRIGHT A. Handbook of Criminal Investigation, Willan, 2007
6. OSCE Guidebook Intelligence-Led Policing, OSCE Secretariat Transnational Threats Department Strategic Police Matters Unit, Vienna, 2017
7. Site-ul Open Geospatial Consortium, disponibil pe: <https://www.opengeospatial.org/>, accesat la 20.09.2020
8. Directiva Comisiei Uniunii Europene Inspire, disponibil pe: <https://inspire.ec.europa.eu/>, accesat la 29.09.2020

DELIMITAREA LUĂRII DE OSTATICI DE INFRAȚIUNEA DE ȘANTAJ ȘI DE ALTE FAPTE PENALE SIMILARE

Valentin CHIRIȚA

Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: valentin-chirita@yandex.ru

<https://orcid.org/0000-0002-7711-022X>

Pentru efectuarea unei calificări corecte a faptei conform articolului 280 CP RM, o importanță deosebită are delimitarea acestei infracțiuni de alte componente asemănătoare. Analiza problemei în cauză are o mare însemnătate atât pentru teorie, cât și pentru practica judiciară. Delimitarea luării de ostatici de alte infracțiuni similare urmează a fi efectuată în baza acelor semne obiective și subiective prin care respectivele componente se deosebesc. Infracțiunea prevăzută în art. 280 CP are tangențe cu un șir de fapte infracționale, care atentează, în primul rând, la libertatea persoanei, la securitatea transporturilor, precum și la relațiile patrimoniale. La acest tip de infracțiuni se referă: șantajul (art. 189 CP RM), răpirea unei persoane (art. 164 CP RM), privațiunea ilegală de libertate (art. 166 CP RM), deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale (art. 275 CP RM) etc.

Cuvinte-cheie: delimitarea infracțiunilor, semne obiective, semne subiective, luarea de ostatici, șantaj, răpirea persoanei.

DELIMITATION OF HOSTAGE-TAKING FROM BLACKMAIL OFFENSES AND OTHER SIMILAR CRIMINAL ACTS

The delimitation of this offense from other similar components is of special importance in order to perform a correct deed qualification according to article No. 280 of the Penal Code of RM. The analysis of the problem in question has a great significance for both theory and judicial practice. The delimitation of the hostage-taking from other similar offenses is to be performed on the basis of the objective and subjective signs by which the respective components differ. The offense provided in art. 280 of the Penal Code of the RM is connected with a series of misdemeanors, which threaten, first of all, the freedom of a person, the transport security, as well as patrimonial relations. This type of offense refers to: blackmail (art. 189 of the Penal Code of RM), kidnapping of a person (art. 164 of the Penal Code of RM), illegal deprivation of liberty (art. 166 of the Penal Code of RM), hijacking or capture of a train, an aircraft, maritime or fluvial ship (art. 275 CP) etc.

Keywords: delimitation of offenses, objective signs, subjective signs, hostage-taking, blackmail, kidnapping.

DÉLIMITATION DE LA PRISE D'OTAGES D'INFRACTIONS DE CHANTAGE ET D'AUTRES ACTES CRIMINELS SIMILAIRES

La délimitation de cette infraction par rapport à d'autres éléments similaires revêt une importance particulière pour pouvoir obtenir un titre correct conformément à l'article 280 du Code pénal de la République de Moldavie. L'analyse du problème en question revêt une grande importance tant pour la théorie que pour la pratique judiciaire. La délimitation de la prise d'otages par rapport à d'autres infractions similaires doit se faire sur la base des signes objectifs et subjectifs

par lesquels les différentes composantes diffèrent. L'infraction prévue à l'article 280 du Code pénal de la République de Moldavie est liée à une série de délits qui menacent, en premier lieu, la liberté d'une personne, la sécurité des transports et les relations patrimoniales. Ce type d'infraction vise: le chantage (art. 189 du Code pénal de la République de Moldavie), l'enlèvement d'une personne (art. 164 du Code pénal de la République de Moldavie), la privation illégale de liberté (art. 166 du Code pénal de la République de Moldavie), le détournement ou la capture d'un train, d'un navire aérien, d'un navire maritime ou fluvial (art. 275 CP de la République de Moldavie), etc.

Mots-clés: délimitation des infractions, signes objectifs, signes subjectifs, prise d'otages, chantage, enlèvement.

РАЗГРАНИЧЕНИЕ ЗАХВАТА ЗАЛОЖНИКОВ ОТ ШАНТАЖА И ДРУГИХ АНАЛОГИЧНЫХ ПРЕСТУПНЫХ ДЕЙСТВИЙ

Для осуществления правильной квалификации деяния согласно ст.280 УК РМ, особое значение имеет разграничение данного преступления от смежных ему составов. Анализ данной проблемы обусловлен как теоретической, так и практической значимостью. Разграничение захвата заложников от иных аналогичных преступлений должно производиться на основе тех объективных и субъективных признаков, посредством которых данные составы отличаются. Захват заложников имеет сходство с рядом преступных деяний, посягающих, в первую очередь, на свободу личности, на транспортную безопасность, а также на имущественные отношения. К числу таких преступлений относятся: шантаж (ст.189 УК РМ), похищение человека (ст.164 УК РМ), незаконное лишение свободы (ст.166 УК РМ), угон или захват железнодорожного подвижного состава, воздушного, морского или речного судна (ст.275 УК РМ) и т.д.

Ключевые слова: разграничение преступлений, объективные признаки, субъективные признаки, захват заложников, шантаж, похищение человека.

Introducere

Cele mai multe semne de coincidență se evidențiază între luarea de ostatici și următoarele infracțiuni: șantajul (îndeosebi însoțit de răpirea proprietarului, posesorului sau deținătorului, a rudelor sau apropiaților acestora), răpirea unei persoane (mai cu seamă săvârșită din interes material), privațiunea ilegală de libertate și deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale. Este imposibil să evidențiem un criteriu unic și universal care ar permite efectuarea unei juste delimitări a infracțiunilor respective, pentru aceasta este necesar să luăm în calcul ansamblul semnelor care le caracterizează, cum ar fi: personalitatea victimei; caracterul demonstrativ sau tănuit al faptei; locul comiterii infracțiunii; caracterul cerințelor și amenințărilor, destinatarul acestora; obiectul juridic special principal, momentul de consumare a infracțiunilor etc. Însă cel mai important criteriu de delimitare ră-

mâne a fi scopul special (silirea adresatului), prezent în art.280 CP, care denotă existența obiectului juridic special principal – securitatea publică.

Metode de cercetare utilizate. În vederea realizării scopului trasat, în prezentul demers științific au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică, sistemică, istorică, comparativă.

Conținutul de bază al cercetării

Delimitarea luării de ostatici de șantaj. Multe tangențe există și între luarea de ostatici săvârșită din interes material și infracțiunea de șantaj.

În conformitate cu art.189 alin. (1) CP, prin șantaj se înțelege „cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial, amenințând cu violență persoana, rudele sau apropiații acesteia, cu răspândirea unor știri defăimătoare despre ele, cu deteriorarea sau cu

distrugerea bunurilor proprietarului, posesorului, deținătorului ori cu răpirea proprietarului, posesorului, deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora”.

După cum reiese din definiția legală a șantajului, infracțiunea dată este formată din două acțiuni de sine stătătoare, dar și interdependente – cererea și amenințarea.

Astfel, nici cererea respectivă și nici amenințarea, ca acțiuni de sine stătătoare, nu pot servi ca temei suficient pentru calificarea faptei ca șantaj. Și doar atunci când apar împreună, aceste acțiuni pot constitui latura obiectivă a infracțiunii în cauză [5, p. 54].

Printre cerințe se pot număra:

- cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului;
- cererea de a transmite dreptul asupra bunurilor ce aparțin proprietarului, posesorului sau deținătorului;
- cererea de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial.

Amenințările, în cazul șantajului, pot fi de următoarele tipuri:

- amenințarea cu violență a proprietarului, posesorului sau deținătorului, a rudelor sau apropiaților acestora;
- amenințarea cu răspândirea unor știri defăimătoare despre proprietarul, posesorul sau deținătorul, rudele sau apropiații acestuia;
- amenințarea cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor proprietarului, posesorului sau deținătorului acestora;
- amenințarea cu răpirea proprietarului, posesorului sau deținătorului, a rudelor sau apropiaților acestora.

Bazându-ne pe cele menționate mai sus, putem afirma că în calitate de victimă a infracțiunii de șantaj pot apărea: proprietarul, posesorul sau deținătorul bunurilor, rudele sau apropiații acestora.

Și în cazul luării de ostatici săvârșite din interes material se înaintează anumite cerințe (acestea ne-

vând însă calitatea de acțiune principală, cum este în cazul șantajului), a căror îndeplinire constituie condiția pentru eliberarea ostaticului. Cerințele date au drept scop:

- obținerea unui venit material pentru vinovat sau pentru alte persoane (bani, bunuri sau drepturi la primirea lor, drepturi la spațiul locativ, remunerarea din partea terței persoane etc.);
- scutirea de cheltuieli materiale (restituirea bunurilor, datorii, plata serviciilor, îndeplinirea obligațiilor patrimoniale, plata pensiei alimentare etc.).

De asemenea, fapta prevăzută în art. 280 CP se caracterizează prin amenințarea cu:

- omorul;
- vătămarea integrității corporale sau a sănătății;
- reținerea în continuare a persoanei în această calitate (ostatic).

Deosebirea dintre aceste două infracțiuni constă în următoarele:

1. În cazul șantajului, destinatarul cererii patrimoniale este nemijlocit persoana agresată (proprietarul, posesorul sau deținătorul bunurilor), pe când la luarea de ostatici, cerințele se înaintează terțelor persoane, adică statului, organizațiilor internaționale, persoanelor fizice sau juridice ori unui grup de persoane. Persoanei luate sau reținute în calitate de ostatic nu îi pot fi înaintate cerințe, deoarece ea apare în calitate de „monedă de schimb”, pe care făptuitorii o vor „achita” dacă cerințele lor vor fi îndeplinite.

2. În cazul șantajului, amenințările sunt îndreptate nemijlocit fie asupra proprietarului, posesorului sau deținătorului bunurilor, fie a rudelor sau apropiaților acestora, iar ca semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii prevăzute de art. 280 CP, acestea sunt adresate doar terțelor persoane, cărora făptuitorul își înaintează cerințele în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului (statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane).

3. Cerințele însoțite de amenințări se înaintează terței persoane (adresatului) doar după ce a fost realizată efectiv luarea sau reținerea persoanei în calitate de ostatic. În cazul infracțiunii de șantaj, dimpotrivă, cerințele însoțite de amenințări se înaintează unei persoane aflate în libertate. Cu alte cuvinte, amenințarea este proiectată în viitor, după o perioadă de timp, dacă nu se va îndeplini cererea înaintată. Astfel, de exemplu, începând cu data de 21.06.2005, R.R. și M.T. i-au telefonat de mai multe ori lui R.S., apoi au fost la domiciliul acestuia (unde locuiește împreună cu B.L.), situat pe adresa: mun. Chișinău, str. X, unde R.R., amenințându-l cu violența fizică pe R.S., a cerut de la el, sub un pretext inventat, bani în sumă de 350 euro, fixându-i o întâlnire pe data de 11.07.2005, la ora 18:00 în parcul de lângă magazinul „Y” din sect. Râșcani, mun. Chișinău, în caz contrar amenințările vor fi realizate. R.S., neavând datorii față de R.R., dar percepend amenințările ca reale, directe și realizabile, la 11.07.2005 a împrumutat de la soacra sa 50 euro și 200 lei și cu această sumă de bani s-a deplasat la locul stabilit [2].

4. Infracțiunea de șantaj se consideră consumată din momentul înaintării cererii de transmitere a bunurilor patrimoniale (indiferent de faptul dacă aceasta a fost sau nu satisfăcută) însoțite de amenințări. Luarea de ostatici însă se consumă din momentul înaintării cerințelor adresatului (indiferent dacă acestea au fost sau nu satisfăcute) însoțite de amenințare cu omorul, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în calitate de ostatic, ca urmare a realizării efective a acțiunilor predecesoare, și anume: luarea sau reținerea persoanei. Ambele infracțiuni au componente formale.

5. Obiectul juridic special principal al infracțiunii de luare de ostatici este securitatea publică, pe când drept obiect juridic special al șantajului se prezintă relațiile patrimoniale.

Mai dificilă este delimitarea luării de ostatici săvârșite din interes material (art. 280 alin. (2) lit. e) CP) de șantajul însoțit de răpirea proprietarului, posesorului sau deținătorului, a rudelor sau apropiaților acestora (art. 189 alin. (4) CP).

După cum s-a menționat deja, prin răpirea unei persoane se înțelege acțiunea caracterizată prin capturarea intenționată și ilegală a unei persoane, contrar voinței sale, realizată în mod deschis sau pe ascuns, însoțită de transportarea acesteia din locul unde se află într-un alt loc, unde este privată de libertate.

Deosebirea de bază dintre infracțiunile analizate constă în următoarele:

1. În cazul luării de ostatici săvârșite din interes material, pe făptuitori, de regulă, nu îi interesează personalitatea ostaticului și ei nu au pretenții personale față de acesta. În cazul șantajului însoțit de răpire, personalitatea victimei interesează făptuitorul în mod direct.

2. La comiterea șantajului însoțit de răpire, faptul și locul reținerii, de regulă, nu se dezvăluie, din contra, sunt ținute în secret, în special față de organele de drept. Locul capturării sau reținerii este deseori domiciliul, oficiul, automobilul etc. În cazul luării de ostatici săvârșite din interes material, dimpotrivă, faptul și locul aflării victimei, de regulă, nu se țin în secret, iar cerințele sunt înaintate, de obicei, în adresa organelor puterii sau a altor persoane într-o formă deschisă, demonstrativă, uneori chiar prin intermediul mijloacelor de informare în masă. Locul comiterii faptei este, de regulă, public (avion, tren, navă maritimă, autobuz cu pasageri, teatru, instituție bancară etc.).

3. La săvârșirea șantajului însoțit de răpire, cerințele cu caracter patrimonial sunt adresate nemijlocit proprietarului, posesorului sau deținătorului bunurilor. În cazul luării de ostatici săvârșite din interes material, cerințele sunt înaintate exclusiv în adresa terțelor persoane, adică a statului, organizației internaționale, persoanei juridice sau fizice ori unui grup de persoane.

Prin urmare, menționăm că, pentru efectuarea unei juste delimitări a agravantelor respective, urmează să pornim de la ansamblul semnelor care le caracterizează. Însă cel mai important criteriu de delimitare, în opinia noastră, rămâne a fi scopul special (silirea adresatului) prezent în art. 280 CP, care denotă despre existența obiectului juridic special principal – securitatea publică.

Delimitarea luării de ostatici de răpirea unei persoane și de privațiunea ilegală de libertate. Cele mai multe semne comune se evidențiază între luarea de ostatici și faptele care atentează la libertatea persoanei, în special răpirea unei persoane și privațiunea ilegală de libertate.

În viziunea noastră, anume din considerentul că legea penală nu conține o definiție a conceptului „răpirea unei persoane” și apar dificultăți la delimitarea acesteia de infracțiunea prevăzută de art. 280 CP.

„A răpi” înseamnă a lua cu sila pe cineva, a aduce cu sine pe cineva, a fura [12, p. 688].

În literatura juridică de specialitate găsim mai multe definiții ale răpirii de persoane, și anume: „Capturarea persoanei contrar dorinței sau voinței sale, însoțită de schimbarea locului de reședință ori de aflare temporară în alt loc și de privarea ei de libertate” [6, p. 99], „Captivarea persoanei împotriva voinței sale” [27, p. 361], „Capturarea în urma căreia persoana ajunge la dispoziția răpitorilor” [26, p. 60], „Capturarea și deplasarea ilegală a persoanei contrar voinței sale dintr-un mediu social propriu într-un alt loc, cu intenția de a-l ține în captivitate o anumită perioadă de timp” [25, p. 97], „Acțiunile ilegale și intenționate, caracterizate prin capturarea unei persoane, realizată atât în mod deschis, cât și pe ascuns sau prin înșelăciune, însoțită de retragerea acesteia din micromediul social și deplasarea contrar voinței sale din locul reședinței sau aflării temporare într-un alt loc de reținere ulterioară” [20, p. 288].

În baza celor menționate mai sus, considerăm că prin „răpirea unei persoane” se înțelege acțiunea ca-

racterizată prin captivarea ilegală a unei persoane, contrar voinței sale, realizată deschis sau pe ascuns, cu sau fără aplicarea violenței fizice ori psihice, însoțită de deplasarea acesteia din locul unde se află într-un alt loc, unde este privată de libertate.

O asemenea definiție ar fi nu numai una de bază pentru componența dată de infracțiune, dar și un punct de reper pentru efectuarea unei juste delimitări de infracțiunea de luare de ostatici, deoarece nu ar conține un scop special. Prin opoziție, scopul special indicat în dispoziția art. 280 CP se referă la obiectul juridic special principal – securitatea publică, și nu libertatea persoanei, cum este în cazul răpirii.

Răpirea unei persoane constă din două elemente: răpirea și lipsirea de libertate, care se află într-o strânsă interdependență, deoarece răpirea se prezintă și ca o lipsire de libertate [19, p. 348].

Infracțiunea dată poate fi săvârșită atât într-un mod ascuns, cât și deschis, prin: înșelăciune, abuz de încredere, reținere sau prin altă metodă [14, p. 43]. De exemplu, pe data de 06.09.2006, în jurul orei 19:00, C.I., C.S. și I.V., prin înțelegere prealabilă privind restituirea unui telefon mobil ce aparținea lui T.A. și care, din cuvintele acesteia, a fost sustras pe data de 06.09.2006 în incinta frizeriei „A” din or. Cricova de către P.D., s-au deplasat la domiciliul ultimului, situat pe str. Z, or. Cricova, cu un automobil de model VAZ 2103, ce aparținea lui I.V. După ce au ajuns la locul de destinație, I.V. a rămas în automobil, iar C.I. și C.S. l-au capturat pe P.D. din apartamentul său și l-au urcat cu forța în automobil, transportându-l în afara orașului Cricova, unde l-au maltratat, cerându-i restituirea telefonului mobil ce aparținea lui T.A. Ca rezultat, lui P.D. i-au fost cauzate leziuni corporale ușoare. Prin acțiunile lor C.I., C.S. și I.V. au săvârșit infracțiunea prevăzută în art. 164 alin. (2) lit. e) CP, adică răpirea unei persoane săvârșită de două sau mai multe persoane [3].

Infracțiunea de răpire a unei persoane are multe tangențe cu privațiunea ilegală de libertate. Ambele

articole se găsesc în Capitolul III al Părții speciale a Codului Penal „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” și au în calitate de obiect juridic special principal libertatea persoanei – privită în sens larg sau libertatea circulației – privită în sens îngust. Obiectul juridic special principal al infracțiunii de luare de ostatici este securitatea publică.

Fiecare persoană răpită este și privată de libertate, însă nu fiecare persoană privată de libertate este răpită. Deci, este vorba de o corelație între general și special, unde în calitate de special apare răpirea unei persoane, iar de general – lipsirea de libertate.

Așadar, a priva pe cineva ilegal de libertate înseamnă a lipsi persoana de posibilitatea alegerii sau schimbării libere și de sine stătătoare a locului de reședință sau de aflare temporară. Acțiunile, în cazul privațiunii ilegale de libertate, pot avea atât caracter deschis, cât și ascuns.

Atunci când se comite răpirea unei persoane, victima este privată de libertate, dar și deplasată într-alt loc, care rămâne necunoscut rudelor, altor persoane apropiate victimei sau organelor de drept.

Răpirea unei persoane se săvârșește întotdeauna numai prin acțiune. Privațiunea ilegală de libertate însă poate fi comisă atât prin acțiune, cât și prin inacțiune, de exemplu în cazul în care victima se găsește într-o încăpere închisă anterior cu consimțământul său, privațiunea ilegală de libertate în cazul dat poate să se manifeste prin refuzul de a efectua acțiuni pentru eliberarea ei [13, p. 11].

De regulă, răpirea unei persoane constă din trei acțiuni succesive:

- capturarea persoanei;
- deplasarea acesteia;
- reținerea ulterioară [21, p. 12].

Privațiunea ilegală de libertate constă, de obicei, dintr-o singură acțiune / inacțiune – reținerea.

Persoana răpită este întotdeauna ascunsă, iar locul aflării acesteia este necunoscut. Locul comiterii privațiunii ilegale de libertate poate fi însă orice

spațiu, inclusiv domiciliul, oficiul, auditoriul etc. Uneori victima este invitată într-un loc stabilit din timp și numai după aceasta este lipsită de libertate [23, p. 90]. În acest context, prezentăm următorul exemplu din practica judiciară, și anume: la data de 05.02.2001, B.G., în scopul de a o ajuta pe L.S. să plece în Germania pentru practicarea prostituției, i-a dat lui B.E. 150 dolari SUA, apoi a dus-o pe L.S. în apartamentul său situat pe adresa: mun. Chișinău, str. X. Dar după ce L.S. a refuzat să plece în Germania, B.G. a recurs la presiuni psihice asupra ei, a lipsit-o de posibilitatea de mișcare, ținând-o în apartamentul său cu scopul de a obține restituirea celor 150 dolari SUA pe care i-a dat lui B.E. Prin acțiunile sale intenționate, B.G. a săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 116 alin. (1) CP (din 1961), adică privațiunea ilegală de libertate (actualmente art. 166 alin. (1) CP) [1].

Răpirea unei persoane se consideră consumată din momentul capturării și schimbării locului de aflare a victimei contrar dorinței și voinței sale. Durata privării de libertate (ore, zile, săptămâni, luni) nu are importanță pentru calificarea faptei [9, p. 342].

Momentul consumării privațiunii ilegale de libertate se consideră momentul comiterii acțiunilor/inacțiunilor care exclud pentru victimă posibilitatea reală de a părăsi spațiul închis [13, p. 12].

Pentru efectuarea unei delimitări clare a infracțiunii de luare de ostatici de răpirea unei persoane și de privațiunea ilegală de libertate, este necesară luarea în calcul a următoarelor aspecte:

1. În cazul comiterii infracțiunii de luare de ostatici, pot fi evidențiate tangențial trei grupe de victime:

- victima nemijlocită (persoana luată sau reținută în calitate de ostatic);
- victima indirectă (adresatul – căruia se înaintează cerințele);
- alte persoane (fizice sau juridice) ale căror interese pot fi violate [22, p. 146].

O astfel de divizare a victimelor nu este posibilă la răpirea unei persoane, deoarece în cazul dat cerințele sunt înaintate nemijlocit victimei sau persoanelor apropiate acesteia. Victima nemijlocită poate fi și indirectă – dacă acesteia îi sunt înaintate cerințele. Interesele altor persoane nu sunt atinse, fiindcă cerințele se înaintează destinatarului concret.

În cazul luării de ostatici, cerințele sunt înaintate în adresa statului, organizațiilor internaționale, persoanelor fizice sau juridice ori unui grup de persoane, iar condiția pentru eliberarea ostaticului este îndeplinirea acestora (punerea la dispoziție a sumelor bănești, armamentului, plecarea peste hotare, eliberarea condamnaților etc.).

Totodată, nu are nici o importanță cine concret va îndeplini cerințele date. Persoanei luate sau reținute în calitate de ostatic nu i se înaintează cerințe, ea apare în calitate de „marfă”, pe care făptuitorii o vor livra dacă cerințele lor vor fi îndeplinite. Astfel, particularitatea laturii obiective a luării de ostatici constă în faptul că, spre deosebire de răpirea unei persoane, luarea de ostatici se comite cu scopul de a sili o terță persoană (adresatul cerințelor) să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului, însoțită de amenințarea cu omorul, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în această calitate. Pentru luarea de ostatici este caracteristic și faptul că, deseori, făptuitorii comit această infracțiune când înțeleg că planul de comitere a unei alte infracțiuni nu se realizează și evenimentele decurg altfel decât ei au planificat.

2. În cazul luării de ostatici, pe făptuitori, de regulă, nu îi interesează personalitatea ostaticului, ci posibilitatea de a-l folosi ca mijloc de presiune asupra adresatului cerințelor. Făptuitorii nu au pretenții personale față de ostatici.

În cazul privațiunii ilegale de libertate, făptuitorii, din diferite motive, sunt interesați de personali-

tatea concretă a victimei (de exemplu, în cazul înlăturării concurentului, încasării datoriei etc.). Aceeași situație se atestă și în cazul răpirii unei persoane, când personalitatea victimei interesează direct făptuitorul [7, p. 137]. Astfel, de exemplu, pe data de 03.06.2008, în jurul orei 16:30, F.N., acționând cu intenție directă, urmărind scopul răpirii minorului B.I., a.n. 29.03.2003, profitând de faptul că acesta se află singur în curtea blocului locativ de pe str. X, mun. Chișinău, prin înșelăciune și abuz de încredere, sub pretextul că-l va duce la magazin să-l servească cu bomboane, l-a răpit și a continuat acțiunile sale infracționale ducându-l pe minor în r-nul Strășeni, satul Y, pe teritoriul stației de alimentare cu petrol „S”, unde la 04.06.2008 chelnerița barului de pe teritoriul stației de alimentare cu petrol și doi locuitori ai satului Y au depistat că acest copil (minor) este răpit. Prin acțiunile sale F.N. a săvârșit infracțiunea prevăzută în art. 164 alin. (2) lit. d) CP, adică răpirea unei persoane săvârșită cu bună știință asupra unui minor [4].

3. Luarea de ostatici se comite de obicei în locuri publice (avioane, trenuri, nave maritime, autobuze cu pasageri, teatre, bănci etc.). În cazul răpirii unei persoane și al privațiunii ilegale de libertate, locul capturării sau reținerii deseori este domiciliul, oficiul, automobilul etc. Prin urmare, în primul caz, acțiunile poartă un caracter demonstrativ, iar în cel de al doilea – ascuns.

Deci, în cazul răpirii unei persoane și al privațiunii ilegale de libertate, infractorii au tendința de a evita publicitatea. Informarea persoanelor interesate (de exemplu, soțul sau rudele victimei) se efectuează doar în caz de necesitate acută (de exemplu, dorința de a primi răscumpărarea).

La luarea de ostatici, dimpotrivă, făptuitorii tind spre exteriorizarea acțiunilor lor atât în privința luării sau reținerii ostaticului, cât și în privința caracterului cerințelor înaintate [16, p. 105]. Deseori, pentru a intensifica efectul și a avea o pârghie de presiune

mai puternică, acestor cerințe li se atribuie o mare rezonanță demonstrativă, inclusiv prin disimularea acestora sub formă de solicitării cu tentă politică.

4. Infracțiunea de luare de ostatici se consumă din momentul înaintării cerințelor adresatului (indiferent dacă acestea au fost sau nu satisfăcute) însoțite de amenințare cu omorul, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în calitate de ostatic, ca urmare a realizării efective a acțiunilor predecesoare, și anume: luarea sau reținerea. Privarea ilegală de libertate, după cum s-a menționat deja, se consumă din momentul comiterii acțiunilor/inacțiunilor care exclud pentru victimă posibilitatea reală de a părăsi spațiul închis. Din contra, răpirea unei persoane este consumată din momentul capturării și schimbării locului de aflare a acesteia contrar dorinței și voinței sale. Pentru calificare nu are nici o importanță dacă au fost sau nu exprimate anumite amenințări în cazul răpirii sau al privațiunii ilegale de libertate [15, p. 48].

5. În cazul luării de ostatici, motivele au, de regulă, un spectru larg – de la cele politice până la cele criminale (răzbunarea, interesul material, invidia, dorința de a evita pedeapsa, divergențele cu autoritățile etc.). Motivul de bază al răpirii unei persoane poartă de cele mai dese ori un caracter material.

Mai dificilă este problema privind delimitarea luării de ostatici săvârșite din interes material de răpirea unei persoane săvârșită din interes material, adică faptele prevăzute în art. 280 alin. (2) lit. e) CP și art. 164 alin. (2) lit. f) CP.

În acest sens, susținem opinia autorului V. Brilliantov, care menționează următoarele: „Analizând dispozițiile infracțiunii de luare de ostatici săvârșite din interes material și răpirea unei persoane săvârșită din interes material, observăm că ambele fapte se caracterizează printr-un motiv material și constau într-o stăpânire ilegală a unei persoane contrar voinței sale, însoțită de o limitare a libertății acesteia, realizată atât deschis, cât și pe ascuns, atât cu aplicarea, cât și

fără aplicarea violenței. Bineînțeles, răpirea unei persoane, în majoritatea cazurilor, este însoțită de retragerea persoanei din micromediul social și deplasarea acesteia într-un alt loc, dar și luarea de ostatici este posibilă în asemenea circumstanțe. Totodată, răpirea unei persoane poate fi realizată și în situația în care victima sosește de sine stătător (de exemplu, prin înșelăciune) la locul reținerii ulterioare etc. De aceea, criteriul retragerii persoanei din micromediul social nu este suficient pentru delimitarea luării de ostatici de răpirea unei persoane și nici conținutul normelor respective nu dă temei pentru a efectua delimitarea în baza criteriului dat” [15, p. 49].

La săvârșirea răpirii unei persoane din interes material, cerințele privind transmiterea unui bun, a dreptului la primirea acestuia sau realizarea altor acțiuni cu caracter patrimonial sunt înaintate fie nemijlocit victimei, fie persoanelor apropiate acesteia [17, p. 45]. Astfel, dacă cerințele cu caracter patrimonial sunt prezentate nemijlocit victimei, în calitate de condiție pentru eliberarea acesteia, vom fi în prezența infracțiunii prevăzute de art. 164 alin. (2) lit. f) (răpirea unei persoane săvârșită din interes material). Dacă însă cerințele respective sunt înaintate exclusiv în adresa terțelor persoane, adică statului, organizației internaționale, persoanei juridice sau fizice ori unui grup de persoane, vom fi în prezența infracțiunii de luare de ostatici săvârșite din interes material.

Totodată, după cum am menționat anterior, în cazul răpirii unei persoane, faptul și locul reținerii, de regulă, nu se dezvăluie, iar cerințele cu caracter patrimonial, dacă sunt adresate apropiaților victimei sau altor persoane, nu se fac publice, cu atât mai puțin nu se comunică organelor de drept. Răpirea unei persoane, de regulă, nu se comite în locuri publice.

În cazul luării de ostatici, dimpotrivă, faptul și locul aflării victimei nu se ascund, iar cerințele pot fi înaintate în adresa organelor puterii sau altor persoane într-o formă deschisă, demonstrativă, uneori

chiar prin intermediul mijloacelor de informare în masă. Astfel, de exemplu, cunoscutul terorist Basaev, la luarea de ostatici din or. Budionovsk, Federația Rusă, a realizat o așa-numită „conferință de presă” pentru reporteri și a purtat o discuție telefonică cu prim-ministrul de atunci al Federației Ruse – V. S. Cernomârdin [24, p. 124].

Însă, după cum menționează autorul V.Briliantov, doar în baza acestui factor nu este posibilă efectuarea unei delimitări, deoarece factorul dat poate fi propriu atât pentru una, cât și pentru cealaltă componentă de infracțiune. În continuare, autorul ajunge la concluzia că „dacă fapta este comisă în condiții proprii atât luării de ostatici săvârșite din interes material, cât și răpirii unei persoane săvârșite din același interes, însoțită de înlăturarea cerințelor în adresa terței persoane, în fond suntem în prezența uneia și aceleiași componente de infracțiune, care trebuie apreciată drept luarea de ostatici săvârșită din interes material” [15, p. 49].

În acest context, putem concluziona că, după semnele obiective, atât luarea de ostatici, cât și răpirea unei persoane se caracterizează printr-o stăpânire ilegală a unei persoane contrar voinței sale, însoțită de o limitare a libertății acesteia, realizată atât deschis, cât și pe ascuns, atât cu aplicarea, cât și fără aplicarea violenței. Deci, prima fază a infracțiunilor date conține aceleași semne. Autorul V.S. Komisarov menționează, pe bună dreptate, că, de fapt, luarea de ostatici este o varietate a răpirii unei persoane și a privațiunii ilegale de libertate. Din aceste considerente, efectuarea unei delimitări clare după semnele obiective între respectivele componente de infracțiune este dificilă, deși caracterul deschis al realizării acțiunilor infracționale poate mărturisi anume despre infracțiunea de luare de ostatici [18, p. 21].

În această ordine de idei, considerăm că delimitarea infracțiunilor respective urmează a fi efectuată, în primul rând, după semnele laturii subiective, deoarece existența unui scop special indicat în dispo-

ziția art. 280 CP denotă existența obiectului juridic special principal – securitatea publică. Lipsa acestui semn indică asupra inexistenței componente de luare de ostatici și a necesității de calificare a faptei potrivit art. 164 (răpirea unei persoane) sau art. 166 (privațiunea ilegală de libertate) CP.

Delimitarea luării de ostatici de deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale. Luarea de ostatici are unele tangențe și cu infracțiunea prevăzută în art. 275 CP. Acestea se manifestă, în primul rând, prin faptul că ambele infracțiuni au, în conformitate cu art. 134¹¹, un caracter terorist.

Convenția de la Haga pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor din 16 decembrie 1970 statuează: „Capturarea ilicită sau exercitarea controlului unor aeronave în zbor compromis securitatea persoanelor și bunurilor, stânjenesc în mod serios exploatarea serviciilor aeriene și subminează încrederea popoarelor lumii în securitatea aviației civile” [11, p. 261]. Iar Convenția de la Montreal pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile din 23 septembrie 1971 [66, p. 249], la fel ca și cea de la Haga, prevede că în cazul în care pe teritoriul statului parte a Convenției se află autorul prezumat, statul dat este obligat, prin intermediul organelor sale competente, să cerceteze cauza.

Codul penal, în art. 275 alin. (1), prevede răspunderea penală pentru „deturnarea, capturarea sau exercitarea ilegală a controlului asupra unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale, ori ocuparea gării, aeroportului, portului sau altei întreprinderi, instituții, organizații de transport, precum și acapararea încărcăturilor, fără scop de însușire”.

Astfel, infracțiunile prevăzute în art. 280 și 275 CP se aseamănă, în primul rând, prin metodele de comitere, și anume „luarea sau reținerea” și respectiv, „deturnarea, capturarea sau exercitarea ilegală a controlului”. Deosebirea se referă la faptul că, în cazul infracțiunii prevăzute în art. 275 CP, are loc

deturnarea, capturarea sau exercitarea ilegală a controlului asupra unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale, și nu asupra unei persoane în calitate de ostatic, cum este în cazul luării de ostatici. Totodată, deturnarea, capturarea sau exercitarea ilegală a controlului asupra unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale se comite în scopul răpirii unei astfel de garnituri sau nave, fără scop de însușire, și nu în scopul silirii terțelor persoane să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului.

Existența unei legături strânse între infracțiunile comparate este demonstrată și de faptul că, în marea majoritate a cazurilor, deturnarea, capturarea sau exercitarea ilegală a controlului asupra unei garnituri de tren sau unei nave are loc după comiterea infracțiunii de luare de ostatici. De obicei, în asemenea situații, ostatici devin membrii echipajului sau pasagerii trenului, navei aeriene, maritime sau fluviale. De aceea, dacă, spre exemplu, are loc capturarea (fără însușire) a unei nave aeriene cu pasagerii la bord în scopul de a sili statul, în persoana organelor competente, să nu împiedice decolarea și zborul peste hotare, în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticilor, cele comise vor fi calificate conform concursului de infracțiuni prevăzute în art. 280 și 275 CP.

Totodată, practica judiciară cunoaște și cazuri când făptuitorii realizau în prealabil luarea sau reținerea pasagerilor unui autocar, iar apoi înaintau în calitate de cerințe punerea la dispoziție a unei nave aeriene pentru a se deplasa într-o țară anumită – drept condiție pentru eliberarea ostaticilor.

Deosebirea dintre luarea de ostatici și deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale reiese și din obiectul juridic al acestor infracțiuni.

Astfel, în calitate de obiect juridic generic al infracțiunii prevăzute în art. 275 CP se prezintă relațiile sociale care condiționează ocrotirea regulilor de

securitate a circulației sau de exploatare a transporturilor [6, p. 372], pe când obiectul juridic generic al infracțiunii de luare de ostatici sunt relațiile sociale din domeniul securității publice și al ordinii publice. Obiectul juridic special principal al deturnării sau capturării unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale este securitatea circulației sau a exploatării transportului feroviar, aerian, maritim sau fluvial, iar drept obiect juridic special principal al infracțiunii prevăzute în art. 280 CP apare securitatea publică. Asemănările se referă parțial doar la obiectului juridic special secundar, care în cazul faptei prevăzute de art. 275 CP poate fi viața, sănătatea sau proprietatea persoanei, iar la luarea de ostatici – libertatea, inviolabilitatea, viața și sănătatea persoanei.

Concluzii

Delimitarea infracțiunilor respective urmează a fi efectuată, nu în ultimul rând, după semnele laturii subiective. Astfel, cel mai important criteriu de delimitare a luării de ostatici de infracțiunile analizate mai sus este scopul special ce constă în silirea statului, organizației internaționale, persoanei juridice sau fizice ori unui grup de persoane să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului.

Este importantă definirea legală a unor noțiuni, cum ar fi, de exemplu, cea de „răpirea unei persoane”. O asemenea definiție legală ar fi nu numai una de bază pentru componența dată de infracțiune, dar și un punct de reper pentru efectuarea unei juste delimitări de infracțiunea de luare de ostatici, deoarece nu ar conține un scop special. Prin opoziție, scopul special indicat în dispoziția art. 280 CP se referă la obiectul juridic special principal – securitatea publică, și nu libertatea persoanei, cum este în cazul răpirii. În această ordine de idei, propunem modificarea redacției art. 164 alin. (1) CP, prin completarea acestuia, după cuvintele „*Răpirea unei persoane*”,

cu următorul text: „*adică acțiunea caracterizată prin captivarea ilegală a unei persoane, contrar voinței sale, realizată deschis sau pe ascuns, cu sau fără aplicarea violenței fizice ori psihice, însoțită de deplasarea acesteia din locul unde se află într-un alt loc, unde este privată de libertate*”.

Totodată, se propune atribuirea infracțiunii prevăzute în art. 275 CP, din Capitolul XII „*Infracțiuni în domeniul transporturilor*” la Capitolul XIII „*Infracțiuni contra securității publice și a ordinii publice*” al Părții speciale a Codului penal. Argumentele în favoarea respectivei recomandări sunt:

1) infracțiunea prevăzută în art. 275 CP „*Deturarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale*” este plasată, în conformitate cu art. 134¹¹ CP, la categoria infracțiunilor cu caracter terorist, fapt ce ne oferă temei să presupunem că infracțiunea respectivă atentează în primul rând la securitatea publică, și nu la securitatea circulației sau a exploataării transportului feroviar, aerian, maritim sau fluvial;

2) această infracțiune se caracterizează printr-un grad prejudiciabil sporit, condiționat de faptul că deseori este însoțită de luarea de ostatici (de exemplu, capturarea unei nave aeriene cu pasageri la bord).

Referințe bibliografice

1. Arhiva Judecătoreiei Centru, mun. Chișinău, dosarul penal nr. 1-483/2001.
2. Arhiva Judecătoreiei Râșcani, mun. Chișinău, dosarul penal nr. 1-46/07.
3. Arhiva Judecătoreiei Râșcani, mun. Chișinău, dosarul penal nr. 1-691/07.
4. Arhiva Judecătoreiei Râșcani, mun. Chișinău, dosarul penal nr. 1-621/2008.
5. BÎRGĂU, M., LARII, Iu. *Aspecte juridico-penale și criminologice ale șantaajului*. Studiu monografic. Chișinău, 2004, 204 p.

6. BORODAC, A. *Manual de Drept penal. Partea specială*. Chișinău, 2004, 622 p.

7. BRÎNZĂ, S., ULIANOVSCI, X., STATI, V. ș.a. *Drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chișinău: Cartier juridic, 2005, 804 p.

8. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.

9. *Codul Penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Sub redacția dr. BARBĂNEAGRĂ, A. Centrul de Drept al Avocaților. Chișinău, 2003, 836 p.

10. Convenția pentru reprimarea actelor ilicite îndreptate contra securității aviației civile, adoptată la Montreal la 23 septembrie 1971 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.766-XIII din 06.03.1996). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 10. Chișinău, 1999. 267 p.

11. Convenția pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor, adoptată la Haga la 16 decembrie 1970 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 766-XIII din 06.03.1996). În: *Tratate internaționale (ediția oficială)*, vol. 10. Chișinău, 1999. 267 p.

12. *Dicționarul limbii române moderne*. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, 961 p.

13. БОЙКО, Н. В. *Ответственность за незаконное лишение свободы по советскому уголовному праву*. Автореферат диссертации канд. юрид. наук. Харьков, 1989, 24 p.

14. БОРОДИН, С. В., ГАУХМАН, Л. Д. *Преступления против личности по Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Учебное пособие, вып. I. МИ МВД России. Москва, 1996, 83 p.

15. БРИЛЛИАНТОВ, В. *Похищение человека или захват заложника?* În: *Российская юстиция №9*. Москва, 1999, p. 41-43.

16. ЕМЕЛЬЯНОВ, В. П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, 291 p.

17. КОМИССАРОВ, В. С. *Захват заложника: происхождение нормы, вопросы совершенствования*. In: Законность №3. Москва, 1995, р. 42-46.

18. КОМИССАРОВ, В. С. *Преступления, нарушающие общие правила безопасности: понятие, система, общая характеристика*. Автореферат дис. д-ра юрид. наук. Москва, 1997, 38 р.

19. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Ответственный редактор д-р юрид. наук, проф. НАУМОВ, А. В. Москва: Юристь, 2000, 864 р.

20. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Под общей редакцией д-ра юрид. наук, проф. СКУРАТОВА, Ю. И. и д-ра юрид. наук ЛЕБЕДЕВА, В. М. Москва: Норма, 2001, 879 р.

21. МАРТЫНЕНКО, Н. Э. *Похищение человека: уголовно-правовые и криминологические аспекты*. Автореферат диссертации канд. юрид. наук. Москва, 1994, 21 р.

22. МИДДЕНДОРФ, В. *Виктимология взятия за-*

ложников. In: Криминалистика № 4. Гамбург, 1994, р. 145-148.

23. ОВЧИННИКОВА, Г. В., ПАВЛИК, М. Ю., КОРШУНОВА, О.Н. *Захват заложника: уголовно-правовые, криминологические и криминологические проблемы*. Санкт-Петербург: Юр. центр Пресс, 2001, 259 р.

24. РЕЗЕПКИН, О. Ю., ЖУРАВЛЕВ, И. А. *Захват заложника: уголовно-правовая регламентация проблемы*. Москва: Юнити-Дана, 2003, 160 р.

25. *Уголовное право России. Часть Особенная*. Ответственный редактор, доктор юрид. наук, проф. КРУГЛИКОВ, Л. Л. Москва: Волтерс Клувер, 2004, 880 р.

26. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*. Под редакцией д-ра юрид. наук., проф. РАРОГА, А. И. Москва: Юристь, 2001, 638 р.

27. *Уголовный кодекс Российской Федерации: научно-практический комментарий*. Под редакцией КРУГЛИКОВА, Л. Л. и ТЕНЧОВА, Э. С. Ярославль, 1994, 671 р.

NOȚIUNEA DE AMENINȚARE ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Mihaela ANGHELUȚĂ

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: anghelutamihaela@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-4761-2384>

În Codul penal al Republicii Moldova noțiunea de amenințare desemnează nu un fenomen periculos, dar o faptă socialmente periculoasă. Anume din acest punct de vedere, în prezentul articol este dezvăluit conținutul noțiunii de amenințare. În Codul penal noțiunea de amenințare desemnează acțiunea prejudiciabilă, săvârșită cu intenție, care este unul dintre tipurile violenței psihice și presupune exercitarea unei influențări informaționale asupra victimei, care are ca efect intimidarea acesteia. Amenințarea presupune că victimei i se transmite informația cu privire la cauzarea acesteia a unui rău, și care implică afectarea parțială sau deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. Noțiunea de amenințare trebuie definită în Capitolul XIII din partea generală a Codului penal al Republicii Moldova. Definiția dată trebuie să fie abstrasă de detalii ce vizează componente de infracțiuni concrete. Prin aceasta s-ar contribui la interpretarea și aplicarea răspunderii pentru amenințare în strictă corespundere cu principiul legalității.

Cuvinte-cheie: amenințare, violență psihică, intimidare, influențare informațională, constrângere, capacitatea victimei de exprimare a voinței.

THE CONCEPT OF THREAT IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

In the Criminal Code of the Republic of Moldova, the concept of threat designates not a socially dangerous phenomenon, but a socially dangerous act. From this perspective, the content of the concept of threat is disclosed in this article. In the Criminal Code, the notion of threat designates the prejudicial action, committed with intent, which is one of the types of mental violence, which involves the exercise of an informational influence on the victim, which has the effect of intimidating it, which assumes that the victim is provided with information about causing her harm, which involves partial or full impairment of the victim's ability to make decisions and express opinions. The notion of threat must be defined in Chapter XIII of the general part of the Criminal Code of the Republic of Moldova. This definition must be abstracted from details concerning concrete crime components. This would contribute to the interpretation and application of liability for the threat in strict accordance with the principle of legality.

Keywords: threat, mental violence, intimidation, informational influence, coercion, the victim's ability to express of will.

LA NOTION DE MENACE DANS LA LÉGISLATION PÉNALE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA

Dans le Code pénal de la République de Moldova, la notion de menace désigne non pas un phénomène socialement dangereux, mais un acte socialement dangereux. Dans cette perspective, le contenu du concept de menace est divulgué dans cet article. Dans le Code pénal, la notion de menace désigne l'action préjudiciable, commise intentionnellement, qui est l'un des types de violence mentale, qui implique l'exercice d'une influence informationnelle sur la victime, ce qui a pour effet de l'intimider, ce qui suppose que la victime reçoit des informations sur son préjudice, ce qui implique une altération partielle ou totale de la capacité de la victime de prendre des décisions et d'exprimer des opinions. La notion

de menace doit être définie au chapitre XIII de la partie générale du Code pénal de la République de Moldova. Cette définition doit être abstraite des détails concernant les composantes concrètes de la criminalité. Cela contribuerait à l'interprétation et à l'application de la responsabilité pour la menace dans le strict respect du principe de légalité.

Mots-clés: menace, violence mentale, intimidation, influence informationnelle, coercition, capacité de la victime d'expression de la volonté.

ПОНЯТИЕ УГРОЗЫ В УГОЛОВНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

В Уголовном кодексе Республики Молдова понятие угрозы обозначает не общественно опасное **явление**, а общественно опасное деяние. Именно с этой точки зрения в данной статье раскрывается содержание понятия «угрозы». В Уголовном кодексе понятие угрозы обозначает вредоносное действие, совершенное с умыслом, и являющегося одним из видов психического насилия, которое предполагает оказание информационного воздействия на потерпевшего, имеет эффект запугивания, подразумевающего передачу потерпевшему информации о наносимом ему уроне, в том числе частичное или полное нарушение способности потерпевшего принимать решения и выразить свое мнение. Понятие угрозы должно быть определено в Главе XIII Общей части Уголовного кодекса Республики Молдова. В данном определении необходимо абстрагироваться от деталей, касающихся конкретных составов преступлений. Это способствовало бы толкованию и применению ответственности за угрозу в строгом соответствии с принципом законности.

Ключевые слова: угроза, психическое насилие, запугивание, информационное влияние, принуждение, способность волеизъявления потерпевшим.

Introducere

Noțiunea de amenințare este unul dintre conceptele cele mai controversate utilizate în cadrul sistemului normativ. Această noțiune este utilizată în accepțiuni diferite.

Prima accepțiune a noțiunii de amenințare este cea de fenomen socialmente periculos.

Pentru a înțelege mai bine trăsăturile fenomenului dat, este util să aflăm părerile doctrinare despre acesta. Astfel, V. L. Manilov menționează că prin „amenințare” trebuie de înțeles „pericolul iminent de lezare a unor interese naționale vitale și a securității naționale, care depășesc cadrul local și care afectează valorile naționale fundamentale: suveranitate, statalitate, integritate teritorială” [1]. D. V. Iroșnikov înțelege prin „amenințare” „posibilitatea directă sau indirectă de lezare a intereselor (valorilor) protejate sau de influențare negativă de alt gen asupra acestora” [2]. V. H. Țukanov consideră că „amenințarea constituie forma concretizată și nemijlocită de pericol și de totalitate a condițiilor

și factorilor interni și externi ce pot exercita un impact negativ asupra rezultatelor unei activități” [3, p. 142-143]. A. A. Sergunin afirmă că „amenințarea reprezintă cea mai concretă și nemijlocită formă de pericol sau de combinație de condiții și factori care expun riscului atât interesele cetățenilor, ale societății și ale statului, cât și modul de viață și valorile naționale” [4, p. 65]. La rândul său, A. V. Gâscă menționează că prin „amenințare” se are în vedere „atât forma actualizată de pericol în procesul transformării acestuia din posibilitate în realitate, cât și disponibilitatea subiectivă a unor oameni de a cauza prejudicii altora” [5, p. 39].

Cea de-a doua accepțiune a noțiunii de amenințare implică sensul de faptă socialmente periculoasă.

Deosebind această accepțiune de prima, A. A. Jigai și O. I. Antropova deslușesc următoarele: „Pentru orice persoană termenul „amenințare” se asociază în primul rând cu lezarea unor interese și valori personale, patrimoniale, naționale etc. Dacă aceste interese și valori sunt reglementate și ocrotite de nor-

mele de drept, atunci orice amenințare dobândește un caracter ilegal. Cel mai frecvent amenințarea constituie nu doar un fenomen social, dar și un fenomen juridic, care se consideră tradițional a fi unul dintre tipurile violenței psihice” [6].

Această explicație este departe de a lămuri lucrurile. Oricare fenomen socialmente periculos (terrorism, criminalitate organizată, corupție, violență, instabilitate financiară etc.) este un fenomen juridic, deoarece normele de drept apără societatea împotriva acestor fenomene. Fenomenele date sunt reprezentate de anumite fapte. Legea prevede răspunderea subiecților nu pentru fenomene, dar pentru fapte. Așadar, relația „general – particular” este relația dintre fenomenul socialmente periculos și fapta socialmente periculoasă. Relaționarea noțiunilor „fenomen socialmente periculos” și „faptă socialmente periculoasă” demonstrează deosebirea dintre acestea.

În Codul penal al Republicii Moldova noțiunea de amenințare desemnează nu un fenomen socialmente periculos, dar o faptă socialmente periculoasă. Anume din această perspectivă, în articolul de față va fi dezvoltat conținutul noțiunii de amenințare.

Metodologia de cercetare folosită. Investigația efectuată se fundamentează pe studierea doctrinei și legislației relevante. Suportul metodologic îl constituie metodele de cercetare științifică: metoda logică aplicată în vederea interpretării normelor juridice, a sistematizării acestora, a clarificării ideilor și concepțiilor științifice; metoda sistemică necesară în procesul cercetării normelor juridice de nivel diferit, care se referă la subiectul investigat; metoda prospectivă aplicată în vederea identificării celor mai eficiente căi de îmbunătățire a mecanismului de prevenire și combatere a amenințării infracționale; metoda comparativă aplicată pentru compararea reglementărilor cu privire la amenințare din legea penală a Republicii Moldova cu reglementările similare din legile penale ale altor state.

Expunerea conținutului de bază

În Codul penal al Republicii Moldova nu este definită noțiunea de amenințare.

În legile penale ale altor state găsim o asemenea definiție.

De pildă, alin. (1) secț. 17 din Codul penal al Republicii Ghana prevede: „În prezentul cod, cu excepția cazului în care contextul impune altfel, „amenințare” înseamnă orice amenințare: (a) cu violență penală sau cu vătămare; (b) de a cauza un prejudiciu penal bunurilor; (c) de a calomnia sau de a defăima; (d) în rezultatul căreia o persoană va fi urmărită penal pentru acuzația de a fi comis o infracțiune, indiferent dacă această infracțiune presupusă se pedepsește în temeiul prezentului cod sau în baza oricăror alte acte normative și dacă a fost comisă sau nu; (e) în rezultatul căreia o persoană va fi reținută” [7].

Conform alin. (1) art. 14 din Codul penal al Belizei, „în prezentul Cod, „amenințare” înseamnă orice amenințare: (a) cu violență penală sau cu vătămare; (b) de a cauza un prejudiciu penal bunurilor; (c) de a calomnia sau de a defăima; (d) în rezultatul căreia o persoană va fi urmărită penal pentru acuzația de a fi comis o infracțiune, indiferent dacă această presupusă infracțiune este pedepsită în temeiul prezentului cod sau în conformitate cu orice altă lege și dacă a fost comisă sau nu” [8].

O definiție identică este formulată în alin. (1) art. 18 din Codul penal al Comunității Bahamas [9].

Conform art. 631:4 din Codul penal al Statului New Hampshire, „o persoană se face vinovată de amenințări penale atunci când: (a) prin comportament fizic, induce temere sau încearcă intenționat să inducă temere altei persoane că aceasta va fi supusă unei vătămări corporale iminente sau a unui contact fizic; (b) plasează orice obiect sau graffiti pe proprietatea altei persoane în scopul constrângerii sau intimidării acesteia; (c) amenință să comită orice infracțiune împotriva proprietății altei persoane în scopul con-

strângerii sau intimidării acesteia; (d) amenință să comită orice infracțiune împotriva altei persoane cu scopul de a o intimida; (e) amenință să comită orice infracțiune de violență sau să plaseze ori să utilizeze substanțe biologice ori chimice, cu scopul de a provoca evacuarea unei clădiri, a unui loc de adunare, a unui obiectiv de transport public sau de a provoca în alt mod deranjamente publice ori temere, teroare sau perturbări; (f) plasează, amenință să plaseze sau instigă plasarea oricărei substanțe care este cunoscută de făptuitor că ar putea fi percepută ca substanță biologică sau chimică de către o altă persoană, cu scopul de a provoca temere sau teroare” [10].

Conform art. 13-1202 din Codul penal al Statului Arizona, „o persoană comite amenințări sau intimidări dacă amenință sau intimidează prin cuvânt sau conduită: 1. pentru a provoca vătămări fizice unei alte persoane sau daune grave bunurilor acesteia; 2. provoacă deranjamente publice grave, cum ar fi evacuarea unei clădiri, a unui loc de adunare sau a unui obiectiv de transport public; 3. pentru a provoca vătămări fizice unei alte persoane sau deteriorarea proprietății acesteia, pentru a promova, a continua sau a facilita activitatea unei bande, a unui sindicat criminal sau a unei asociații de racket, ori pentru a determina o altă persoană să participe la activitatea unei bande, a unui sindicat criminal sau a unei asociații de racket” [11].

În conformitate cu §209 din Codul penal al Statului Maine (SUA), „o persoană este vinovată de amenințare penală dacă induce, intenționat sau cu bună știință, unei alte persoane temerea de vătămare corporală iminentă” [12].

În Secțiunea 338 a Codului penal al Statului Australia de Vest se menționează: „Amenințare – declarație sau comportament care constituie în mod expres sau poate fi considerat în mod rezonabil că constituie o amenințare de: (a) omor, rănire, primejdie sau vătămare a oricărei persoane; (b) distrugere, deteriorare, punere în pericol sau degradare a ori-

căror bunuri; (c) preluare sau exercitare a controlului asupra unei clădiri, construcții sau a unui mijloc de transport prin forță sau violență; (d) cauzare a unui prejudiciu de orice natură oricărei persoane” [13].

Astfel de definiții sunt adaptate tradițiilor și culturii juridice din statele în care se aplică și, de aceea, nu pot fi aplicate în contextul dreptului penal al Republicii Moldova. Menirea incontestabilă a unei definiții legislative a noțiunii de amenințare este aceea de a contribui la interpretarea și aplicarea răspunderii pentru amenințare în strictă corespundere cu principiul legalității. Totodată, precizăm că definiția, despre care vorbim, trebuie să se refere anume la amenințarea infracțională. De aceea, ea trebuie formulată în Capitolul XIII al părții generale a Codului penal. Din acest punct de vedere, merită să-l cităm pe A. I. Marțev: „Legiuitorul a stabilit răspunderea nu pentru orice tip de amenințare, ci doar pentru amenințarea socialmente periculoasă” [14, p. 16].

Totuși, nu doar infracțiunile, dar și alte fapte ilegale se caracterizează prin pericol social. De exemplu, art. 10 din Codul contravențional prevede: „Constituie contravenție fapta/acțiunea sau inacțiunea ilicită, *cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea* (sublinierea noastră – *n.a.*), săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională”. Codul contravențional prevede răspunderea pentru amenințare în următoarele cazuri: „constrângerea sau împiedicarea de a participa la grevă prin amenințarea de a aplica forța [...]” (art. 68); „[...] amenințarea [...] persoanei cu funcție de răspundere din organul vamal [...]” (alin. (16) art. 287).

Scopul nostru este să propunem o definiție care ar corespunde rigorilor avansate față de o infracțiune, prevăzute în alin. (1) art. 14 CP RM. Cu alte cuvinte, urmărim să propunem definiția noțiunii de amenințare care reprezintă o acțiune prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită

cu vinovăție (și anume – cu intenție) și pasibilă de pedeapsă penală.

Definiția noțiunii de amenințare, formulată în Capitolul XIII al părții generale a Codului penal, ar confirma că această noțiune are de fiecare dată același conținut, indiferent de varietățile sub care se înfățișează. În context, în funcție de particularitățile obiectului amenințării, putem vorbi despre:

1) amenințarea de a cauza un rău unei persoane (de exemplu, art. 155 CP RM);

2) amenințarea de a cauza un rău unor bunuri (de exemplu, alin. (7) art. 295 CP RM).

În dependență de caracteristicile victimei, deosebim:

1) amenințarea adresată oricărui destinatar (de exemplu, alin. (2) art. 179 CP RM);

2) amenințarea adresată unui anumit destinatar (de exemplu, art. 367 CP RM).

În dependență de întinderea obiectului amenințării, putem deosebi:

1) amenințarea de orice gen (lit. a) alin. (1) art. 137, art. 175¹ și 309 CP RM);

2) amenințarea de un anumit gen (alin. (5) art. 142, art. 155, lit. e) alin. (1) art. 165, art. 167, 173, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. e) alin. (2) art. 187, art. 188, art. 189, lit. b) alin. (2) și alin. (3) art. 192¹, art. 193, lit. a) și c) alin. (2) art. 206, alin. (3) art. 208, lit. b) alin. (2) art. 209, lit. e) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 217⁴, alin. (2) art. 245⁹, alin. (1) art. 245¹⁰, art. 247, 272, lit. b) alin. (2) art. 275, alin. (1) art. 278, alin. (1) art. 280, art. 287, lit. a) alin. (1) art. 289³, alin. (2) art. 295, alin. (4) și (7) art. 295, alin. (5) art. 295², alin. (1) art. 349, lit. c) alin. (2) art. 352 și alin. (1) art. 367 CP RM);

3) amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni (alin. (3) art. 295¹ și alin. (4) art. 295² CP RM).

În funcție de gradul de amplitudine în care amenințarea se regăsește în cadrul faptei prejudiciabile, vorbim despre:

1) amenințarea care epuizează conținutul faptei prejudiciabile (alin. (5) art. 142, art. 155, alin. (1)

art. 247, art. 272, alin. (1) art. 280, alin. (7) art. 295, alin. (3) art. 295¹, alin. (5) art. 295², alin. (1) art. 349 și art. 367 CP RM);

2) amenințarea ca modalitate faptică alternativă a faptei prejudiciabile (lit. e) alin. (1) art. 135¹, lit. b) alin. (1) și lit. c) art. 137, lit. b) alin. (3) art. 158, art. 164, 166, 167, 168, 171, 172, alin. (3) art. 181², alin. (1) art. 184, lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185², alin. (3) art. 205, art. 208, 217⁴, alin. (2) art. 245⁹, alin. (1) art. 245¹⁰, art. 256, 314, lit. c) alin. (2) art. 324, art. 326 și lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM);

3) amenințarea ca modalitate normativă alternativă a faptei prejudiciabile: a) ca parte a binomului „violență – amenințare” (lit. a) alin. (1) art. 137, lit. a) alin. (1) art. 165, alin. (2) art. 179, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. e) alin. (2) art. 187, art. 188, lit. b) alin. (2) și alin. (3) art. 192¹, lit. a) alin. (2) art. 206 (în ipoteza desemnată prin sintagma „violență fizică și/sau psihică”), lit. b) alin. (2) art. 209, lit. e) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 217⁴, alin. (4) art. 295 și lit. c) alin. (2) art. 352 CP RM); b) ca parte a binomului „aplicare a armei de foc – amenințare” (lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM); c) ca parte a binomului „profitare de abuz de autoritate sau de situația de vulnerabilitate a copilului – amenințare” (lit. c) alin. (2) art. 206 CP RM); d) ca parte a binomului „amenințare – provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave” (alin. (1) art. 278 CP RM); e) ca parte a binomului „amenințare – altă formă de intimidare” (alin. (2) art. 295 CP RM); f) ca parte a binomului „amenințare – acte ilegale” (art. 309 CP RM); g) ca parte a trinomului „amenințare – constrângere – șantaj” (art. 173 CP RM); h) ca parte a trinomului „violență – amenințare – distrugerea sau strămutarea semnelor de hotar” (art. 193 CP RM); i) ca parte a trinomului

„violență – amenințare – altă formă de intimidare” (lit. b) alin. (2) art. 275 și lit. a) alin. (1) art. 289³ CP RM); j) ca parte a trinomialului „aplicarea violenței – amenințare – opunerea de rezistență violentă” (art. 287 CP RM); k) ca parte a polinomialului „înșelăciune – constrângere – violență – amenințare” (art. 167 CP RM); l) ca parte a polinomialului „propunere – convingere – manipulare – amenințare – promisiune de a oferi avantaje sub orice formă” (art. 175¹ CP RM); m) parte a polinomialului „amenințare – violență – deteriorarea ori distrugerea bunurilor – răpirea persoanei” (art. 189 CP RM).

Indiferent de varietățile sub care se prezintă amenințarea, esența juridică a acesteia rămâne aceeași. Anume de aceea, existența în Codul penal al Republicii Moldova a definiției noțiunii de amenințare ar putea constitui un reper pentru înțelegerea semnificației acestei noțiuni în orice ipoteză care cade sub incidența legii penale, indiferent de circumstanțele particulare și notele distinctive. Necesitatea unei asemenea definiții este dictată mai ales de faptul că, în doctrina penală, există contradicții vădite cu privire la înțelesul noțiunii de amenințare.

De exemplu, unii penaliști consideră că amenințarea este singura formă a violenței psihice [15; 16; 17; 18, p. 6]. În acest context observăm că V. I. Simonov și V. G. Șumihin se contrazic. Mai întâi acești doctrinari menționează că noțiunile „amenințare” și „violență psihică” au un conținut identic [19, p. 17]. După aceasta V. I. Simonov și V. G. Șumihin afirmă că noțiunea „violență psihică” este mai redusă ca volum în comparație cu noțiunea de amenințare [19, p. 23]. Pe de altă parte, de exemplu, M. S. Fokin și V. E. Dvortov, sunt de părerea că noțiunea de amenințare este o parte a noțiunii mai largi de violență psihică [20]. Susținem această părere. Considerăm că amenințarea este doar unul dintre tipurile violenței psihice. Hipnoza este un alt tip al acesteia, ceea ce nu poate fi ignorat.

Unele definiții doctrinare ale noțiunii de amenințare sunt incomplete, deoarece conțin condiții necesare, însă nu și suficiente.

De exemplu, L. V. Serdiuk privește amenințarea ca pe o formă de influențare psihică [21, p. 9]. R.B. Golovkin menționează că „amenințare trebuie considerată actul de influențare psihologică a unui subiect asupra altuia” [22]. V. V. Ivanova înțelege prin „amenințare” „influențarea asupra activității psihice a victimei prin transmiterea acesteia a informațiilor despre comiterea imediată sau preconizată a unor acțiuni indezirabile (dăunătoare) pentru ea sau pentru cei apropiați, trezind în ea un sentiment de temere și impunând-o să săvârșească o acțiune sau o inacțiune” [23, p. 31]. Totuși, din părerile exprimate de L. V. Serdiuk, R.B. Golovkin și V.V. Ivanova nu rezultă univoc dacă amenințarea este singura formă de influențare psihică asupra persoanei sau nu. Deci, ne revine sarcina să găsim soluția la această problemă.

Din punctele de vedere ale altor penaliști, desprindem că influențarea psihică asupra victimei poate avea un caracter informațional și neinformațional [24, p. 27; 25, p. 54-55; 26, p. 51]. Deoarece implică o înștiințare a victimei, desemnând elementele noi în raport cu cunoștințele prelabile ale acesteia, amenințarea se raportează la tipul de influențare psihică informațională.

P. N. Levin remarcă just că „amenințarea presupune o influențare informațională negativă asupra psihicului victimei” [27]. A. I. Boițov constată că amenințarea se exprimă în „influențarea informațională asupra substructurii mentale a unei alte persoane” [28, p. 438]. După părerea lui S. V. Parhomenko și A. A. Radcenko, „principala trăsătură caracteristică care permite distingerea amenințării de alte tipuri de influențare ilegală asupra unei persoane este aceea că amenințarea reprezintă o influențare informațională asupra psihicului uman” [29].

A. Druzin nu este suficient de explicit: „Amenințare este influențarea informațională social-

mente periculoasă, în rezultatul căreia victima este pusă în fața unei alegeri” [30]. Putem fi de acord cu această opinie în cazul în care A. Druzin are în vedere alegerea victimei între a urma sau nu voința impusă de către făptuitor.

Chiar dacă recunoaștem caracterul informațional al influențării psihice exercitate în cazul amenințării, aceasta nu este suficient pentru a o distinge de injurie, de calomnie și de înșelăciune. Aceste acțiuni constituie, de asemenea, forme de influențare psihică informațională asupra victimei.

O condiție nouă, scoasă în evidență de anumiți doctrinari, este efectul de intimidare (înfricoșare; timorare) pe care-l produce amenințarea [31, p. 4; 32, p. 23; 33, p. 31; 19, p. 17]. N. S. Taganțev arată că îngrijorarea este sentimentul indus victimei de către făptuitor. [34, p. 220-221] După părerea lui A. V. Lohvițki, amenințarea face ca victima să fie impacientată și tulburată emoțional [35, p. 613-614]. V. O. Razdobudko consideră că, în cazul amenințării, victima are „o stare emoțională specifică (stare de frică, de angoasă, de confuzie)”. [36] E. V. Drozdov menționează: „Esența amenințării se exprimă în exercitarea amenințării asupra activității psihice a victimei, prin comunicarea acesteia a unor informații despre săvârșirea imediat sau în viitor a unei acțiuni dăunătoare (indezirabile) pentru victimă sau pentru persoanele apropiate acesteia, în vederea trezirii la victimă a unor sentimente de temere” [37].

Opinii similare sunt exprimate de către unii penaliști români. De exemplu, Gh. Diaconescu menționează: „Amenințarea [...] este manifestarea intenției de a face rău cuiva (pentru a-l intimida sau pentru a obține ceva de la el)” [38, p. 170]. V. Ciolei afirmă: „Prin amenințare se înțelege transmiterea unui mesaj privind un pericol, la adresa unei persoane” [39, p. 205]. Din punctul de vedere a lui G. Antoniu, „amenințarea are accepțiunea din vorbirea curentă, în sensul de a exprima intenția de a face rău cuiva, pentru a-l intimida, insuflându-i în felul

acesta, temerea consecințelor care se vor produce” [40, p. 133].

Efectul de intimidare nu trebuie confundat cu efectul de producere a unei traume psihice victimei. De exemplu, E. V. Ghertel percepe amenințarea ca pe o formă de violență psihică, presupunând că făptuitorul dorește să influențeze asupra psihicului uman și, astfel, nu doar să suprimă libertatea de exprimare a voinței victimei, ci și să-i provoace traume psihice”. [41] După părerea lui L. V. Danelean, „amenințarea este o formă a violenței psihice, care constă în promisiunea făcută unei persoane de a-i cauza în viitor un anumit prejudiciu, cauzându-i victimei o traumă psihică” [42, p. 8-9].

M. Botnarenco are o opinie diferită în anumite privințe: „Amenințarea este susceptibilă să producă o traumă psihică, însă chiar și în situația în care nu se produce o astfel de traumă aceasta nu înseamnă că nu se poate vorbi despre o amenințare în sensul legii penale” [43, p. 89].

Considerăm că producerea unei traume psihice nu ține de esența amenințării. Amenințarea are ca obiect juridic special relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei. Cauzarea victimei a unui prejudiciu fizic sau psihic depășește cadrul normativ al amenințării. Într-un asemenea caz, în funcție de forma de vinovăție și de gradul de pericol social, se va aplica suplimentar art. 151, 152 sau 157 CP RM ori art. 78 din Codul contravențional.

O altă condiție, ce caracterizează noțiunea de amenințare, evidențiată de către unii doctrinari, este efectul de constrângere pe care l-ar produce amenințarea.

Unii autori se exprimă echivoc, fără suficientă claritate. De exemplu, O. Korostălev menționează: „Amenințarea este una dintre metodele frecvent atestate de constrângere psihică, ce presupune influențarea violentă asupra psihicului uman. [...] Amenințarea asociată cu constrângerea, ca și amenințarea, săvârșită cu aplicarea armelor sau a

obiectelor folosite în calitate de arme, sunt mai periculoase din punct de vedere social decât amenințarea care nu este agravată de circumstanțele specificate” [44]. Astfel, după ce afirmă că amenințarea este un caz particular de constrângere, O. Korostălev susține că este posibilă amenințarea fără constrângere. La fel de confuză este opinia lui S.V. Poznășev care consideră că amenințarea necondiționată (care nu este legată de constrângere) nu limitează libertatea persoanei. Cu toate acestea, pe parcursul analizei ulterioare a amenințării, autorul dat ajunge la concluzia că amenințarea face parte din grupul infracțiunilor contra libertății persoanei [45, p. 135-136].

A. O. Kurbatova și P. Barenboin sunt categorici și consideră că amenințarea reprezintă în toate cazurile o faptă prin care victima este constrânsă să execute solicitarea formulată de către făptuitor [46; 47, p. 14]. Conform opiniei lui N. M. Dvorečki, „amenințare este influențarea care afectează starea psihică a victimei, a cărei esență o constituie transmiterea acesteia a unor informații negative cu privire la dorința făptuitorului de a săvârși imediat sau în viitor anumite fapte împotriva victimei, pentru a-i trezi un sentiment constant de temere și *pentru a o constrânge să comită o acțiune sau o inacțiune* (sublinierea noastră – *n.a.*)” [48]. De asemenea, în unele acte legislative este promovată o poziție asemănătoare. De exemplu, dispoziția de la lit. a) alin. (3) art. 2 al Legii nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane conține sintagma „amenințări sau alte mijloace de constrângere” [49]. Prevederea de la pct. 1) alin. (1) art. 94 din Codul de procedură penală cuprinde expresia „aplicarea violenței, a amenințărilor sau a altor mijloace de constrângere” [50]. Dispoziția de la lit. a) alin. (6) art. 425 din Codul contravențional conține cuvintele „violență, amenințări sau alte mijloace de constrângere” [51].

Pe de altă parte, L. S. Belogriț-Kotlearevski arată că „amenințarea poate îndeplini funcția fie de mij-

loc de constrângere, fie de faptă de sine stătătoare” [52, p. 145]. A. A. Krașeninikov vorbește, de asemenea, despre două ipostaze în care poate evolua amenințarea: „1) amenințare – metodă de constrângere; 2) amenințare – faptă care afectează integritatea psihică a persoanei” [53, p. 87].

Aceste două opinii trebuie privite prin prisma definiției noțiunii „constrângere fizică sau psihică” din alin. (1) art. 39 CP RM: „Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, care a cauzat daune intereselor ocrotite de lege ca rezultat al constrângerii fizice sau psihice, *dacă în urma acestei constrângeri persoana nu putea să-și dirijeze acțiunile* (sublinierea noastră – *n.a.*)”. Astfel, esența juridică a constrângerii, redată prin sintagma „*dacă în urma acestei constrângeri persoana nu putea să-și dirijeze acțiunile*”), constă în aceea că, în rezultatul constrângerii, victima infracțiunii este privată de posibilitatea de a-și dirija acțiunile.

Analiza unor prevederi legislative demonstrează că nu întotdeauna victima amenințată este constrânsă. De exemplu, alin. (2) art. 7 al Codului muncii prevede: „Prin muncă forțată (obligatorie) se înțelege orice muncă sau serviciu impus unei persoane *sub amenințare sau fără consimțământul acesteia* (sublinierea noastră – *n.a.*)” [54]. Alin. (3) art. 10 al Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova conține sintagma: „constrângerea sau exercitarea presiunii prin amenințare” [55]. Din analiza ultimelor două dispoziții rezultă două variante alternative: 1) constrângerea prin amenințare, 2) exercitarea presiunii prin amenințare. Deci, este posibilă amenințarea în lipsa constrângerii. Nu în toate cazurile amenințarea este o formă a constrângerii.

Conform alin. (9) art. 11 din Codul de procedură penală, „persoana reținută, arestată preventiv nu poate fi supusă violenței, *amenințărilor sau unor metode care ar afecta capacitatea ei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile* (sublinierea noastră – *n.a.*)”. Amenințarea poate, de asemenea, să afecteze

capacitatea persoanei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. Este de esența amenințării ca făptuitorul să dorească să-i înfrângă voința. Totuși, amenințarea nu presupune în calitate de condiție obligatorie constrângerea victimei.

Astfel, afectarea capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile cunoaște două gradații în funcție de proporția de afectare a acestei capacități. Prima gradație presupune afectarea parțială a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile, fără ca victima să fie privată de posibilitatea de a-și dirija acțiunile. Cea de-a doua gradație implică afectarea deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile, astfel încât victima este privată de posibilitatea de a-și dirija acțiunile.

Prima gradație se referă la amenințarea care nu presupune în calitate de condiție obligatorie constrângerea victimei (de exemplu, la amenințarea prevăzută la art. 155 CP RM). A doua gradație se referă la constrângerea victimei prin amenințare (de exemplu, la amenințarea prevăzută la art. 272 CP RM).

În altă ordine de idei, definiția noțiunii de amenințare nu trebuie să conțină condiții de prisos. Astfel de condiții sunt prezente în definițiile propuse de către unii penaliști. De exemplu, după părerea lui V. Holban, prin „amenințare” trebuie de înțeles „acțiunea de influențare psihică prin care făptuitorul însuși victimei temerea de a i se produce o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății sau a lipsirii de viață (sublinierea noastră – n.a.)”. [56, p. 238] Considerăm că acest doctrinar a definit nu noțiunea de amenințare, dar noțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Evident, prima noțiune este mai largă decât cea de-a doua. Fiind noțiuni de nivel diferit, ele nu pot fi echivalate.

O remarcă similară este valabilă în raport cu definiția propusă de M. A. Hotca. Acest doctrinar înțelege prin „amenințare” „activitatea prin care se

insuflă sau se induce unei persoane fizice temerea că ea, soțul sau o rudă apropiată va suporta efectele unei infracțiuni sau ale unei fapte păgubitoare (sublinierea noastră – n.a.)” [57, p. 1048]. Această definiție dezvăluie conținutul nu al noțiunii de amenințare infracțională în general, dar al noțiunii care desemnează fapta incriminată în art. 193 din Codul penal al României din 1968. [58] În cazul amenințării infracționale în general, victimei i se transmite informația cu privire la cauzarea acesteia a unui rău. Acest rău presupune o varietate de ipoteze care se regăsesc în partea specială a Codului penal.

Definiția noțiunii de amenințare, pe care o propunem pentru a fi inclusă în Capitolul XIII din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova, trebuie să fie abstrasă de detalii ce vizează componente de infracțiuni concrete. Aceasta este necesar pentru a fi îndeplinită cerința stabilită în art. 119 CP RM: „Ori de câte ori legea penală folosește un termen sau o expresie dintre cele definite în prezentul capitol (adică Capitolul XIII din partea generală a Codului penal al Republicii Moldova – n.a.), înțelesul lor este cel prevăzut la articolele ce urmează”.

Respectând această cerință, recomandăm completarea Codului penal cu art. 134¹⁵ „Amenințare” cu următorul conținut: „Prin amenințare se înțelege acțiunea intenționată care: afectează libertatea psihică a victimei; are ca efect intimidarea acesteia; presupune că victimei i se transmite informația cu privire la cauzarea acesteia imediată sau în viitor a unui rău; implică afectarea parțială sau deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile”.

Concluzii

În investigația pe care am efectuat-o mai sus am stabilit că, în Codul penal, noțiunea de amenințare desemnează acțiunea prejudiciabilă, săvârșită cu intenție, care îndeplinește următoarele condiții necesare și suficiente:

- este unul dintre tipurile violenței psihice;
- presupune exercitarea unei influențări informaționale asupra victimei;
- are ca efect intimidarea acesteia;
- presupune că victimei i se transmite informația cu privire la cauzarea acesteia a unui rău;
- implică afectarea parțială sau deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile.

Referințe bibliografice

1. МАНИЛОВ, В. Л. Угрозы национальной безопасности России. În: Военная мысль, 1996, № 1, p. 7-17. ISSN 0236-2058.
2. ИРОШНИКОВ, Д. В. În: Категории «опасность», «угроза» и «риск» в Уголовном кодексе Российской Федерации. În: Актуальные вопросы борьбы с преступлениями, 2018, № 1, p. 25-32. ISSN 2409-5990.
3. ЦУКАНОВ, В. Х. Экономическая безопасность: сущность, факторы влияния и методы обеспечения. Челябинск: Челябинский Дом печати, 2007, p. 142-143. 443 p. ISBN 5-93441-098-9.
4. СЕРГУНИН, А. А. Российская внешнеполитическая мысль: проблемы национальной и международной безопасности. Нижний Новгород: Нижегородский государственный лингвистический университет им. Н. А. Добролюбова, 2003. 94 p. ISBN 978-5-7567-0580-5.
5. ГЫСКЭ, А. В. Борьба с преступностью в системе обеспечения внутренней безопасности российского общества. Москва: Прогрессивные Био-Медицинские Технологии, 2001. 325 p. ISBN 5-901400-03-8.
6. ЖИГАЙ, А. А., АНТРОПОВА, О. И. Проблемы понятия и признаков угрозы в уголовном законодательстве. În: Юридический факт, 2017, № 13, p. 14-18. ISSN 2500-1140.
7. Ghana Criminal Code. <https://www.judy.legal/laws/1st-republic-criminal-code/section-17-provisions-relating-to-the-meaning-and-use-of-threats>
8. Belize Criminal Code. https://procurement-notice.undp.org/view_file.cfm?doc_id=84382
9. Bahamas Penal Code. laws.bahamas.gov.bs/cms/images/LEGISLATION/PRINCIPAL/1873/1873-0015/ PenalCode_1.pdf
10. New Hampshire Criminal Code. <http://www.gen-court.state.nh.us/rsa/html/lxii/631/631-4.htm>
11. Arizona Revised Statutes. Title 13 - Criminal Code. <https://www.azleg.gov/arsDetail/?title=13>
12. Maine Criminal Code. <https://www.mainelegislature.org/legis/statutes/17-a/title17-Asec209.html>
13. Criminal Code Act Compilation Act 1913. https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/statutes.nsf/law_a196.html
14. МАРЦЕВ, А. И. Общие вопросы учения о преступлении. Омск: ОмЮИ МВД России, 2000. 136 p. ISBN 5-88651-103-2.
15. СТЕРЕХОВ Н., ЭРЕНБУРГ, А. Ответственность за угрозу и насилие в отношении должностных лиц и граждан, выполняющих общественный долг. În: Советская юстиция, 1971, № 19, p 16-17.
16. КОСТРОВ, Г. Психическое насилие при разбое и грабеже. În: Советская юстиция, 1970, № 11, p. 9-10.
17. ГАУХМАН, Л. Насилие при грабеже, разбое и вымогательстве. În: Советская юстиция, 1969, № 2, p. 22-28.
18. ЛЕВЕРТОВА, Р. А. Ответственность за психическое насилие по советскому уголовному праву. Омск: НИиРИО Ом. ВШМ МВД, 1978. 103 p.
19. СИМОНОВ, В. И., ШУМИХИН, В. Г. Квалификация насильственных посягательств на собственность. Москва: ЮИ МВД РФ, 1993. 68 p.
20. ФОКИН, М. С., ДВОРЦОВ, В. Е. Уголовно-правовая характеристика угрозы как вида психического насилия. În: Вестник Тихоокеанского государственного университета, 2013, № 4, p. 273-278. ISSN 1996-3440.
21. СЕРДЮК, Л. В. Психическое насилие как предмет уголовно-правовой оценки следователем. Волгоград: ВСШ МВД, 1981. 62 p.
22. ГОЛОВКИН, Р. Б. Право и угрозы. În: Вестник Владимирского юридического института, 2018, № 1, p. 153-158. ISSN 2071-0313.
23. ИВАНОВА, В. В. Преступное насилие. Москва: Книжный мир, ЮИ МВД РФ, 2002. 83 p. ISBN 5-8041-0110-2.

24. ЧЕРНЯВСКИЙ, А. Д. Психическое насилие при совершении корыстных преступлений: уголовно-правовые и криминологические проблемы: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1991. 247 р.
25. АНТОНЯН, Ю. М. Преступная жестокость. Москва: ВНИИ МВД России, 1994. 217 р.
26. КАЛУГИН, В. В. Физическое и психическое принуждение в уголовном праве. Ставрополь: Ставропольсервис-школа, 2002. 102 р.
27. ЛЕВИН П. Н. Понятие и признаки угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. In: Человек: преступление и наказание, 2007, № 1, р. 95-98. ISSN 1999-9917.
28. БОЙЦОВ, А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 775 р. ISBN 5-94201-062-5.
29. ПАРХОМЕНКО, С. В., РАДЧЕНКО, А. А. Угроза как способ преступного воздействия на личность в процессе доказывания в российском судопроизводстве. In: Всероссийский криминологический журнал, 2009, № 3, р. 5-10. ISSN 2500-1442.
30. ДРУЗИН, А. Угроза как признак преступления, предусмотренного ст. 321 УК РФ. In: Уголовное право, 2003, № 1, р. 23-25. ISSN 2071-5870.
31. КОСТРОВ, Г. К. Уголовно-правовое значение угрозы: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1970. 27 р.
32. САМОЩЕНКО, И. В. Понятие и признаки угрозы в уголовном праве. Харьков: Издатель СПД ФЛ Вапнярчук Н.М., 2005. 120 р.
33. ГАУХМАН, Л. Д. Борьба с насильственными посягательствами. Москва: Юридическая литература, 1969. 120 р.
34. ТАГАНЦЕВ, Н. С. Курс русского уголовного права: Часть общая. Книга 1: Учение о преступлении. Санкт-Петербург: Типография М. Стасюлевича, 1878. 324 р.
35. ЛОХВИЦКИЙ, А. В. Курс русского уголовного права. Санкт-Петербург: Скоропечатня Ю. О. Шредера, 1871. 704 р.
36. РАЗДОБУДЬКО, В. О. Механизм преступной угрозы. In: Актуальные проблемы права, экономики и управления: материалы международной научно-практической конференции. Вып. XI. Иркутск: РИО САПЭУ, 2015. 372 р. ISBN 978-5-9769-0044-8.
37. ДРОЗДОВ Е. В. Угроза и ее виды в уголовном праве России: вопросы методологии, теории и практики. In: Аллея Науки, 2019, Т. 1, № 10, р. 807-811. ISSN 2587-6244.
38. DIACONESCU, Gh., DUVAC, C. *Tratat de drept penal: partea specială*. București: C. H. Beck, 2009. 1158 р. ISBN 978-973-115-541-8.
39. CIOCLEI, V. *Drept penal: partea specială: infracțiuni contra persoanei*. București: C. H. Beck, 2009. 287 р. ISBN 978-973-115-670-5.
40. BRUTARU, V., DUVAC, C., IFRIM, I. et al. *Explicațiile noului Cod penal*. Vol. 3: art. 188-256 / Sub red. lui G. Antoniu, T. Toader. București: Universul Juridic, 2015. 654 р. ISBN 978-606-673-340-3.
41. ГЕРТЕЛЬ, Е. В. Понятие угрозы в уголовном праве и ее признаки. In: Вестник Барнаульского Юридического Института МВД России, 2004, № 7, р. 44-47.
42. ДАНЕЛЯН, Л. В. Уголовно-правовая и криминологическая характеристика угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью (по материалам Тюменской области): автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2011. 22 р.
43. BOTNARENCO, M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală în Republica Moldova: teză de doctor în drept*. Chișinău, 2016. 189 р.
44. КОРОСТЫЛЕВ, О. Угроза в уголовном праве: понятие, виды, значение. In: Уголовное право, 2006, № 3, р. 37-40. ISSN 2071-5870.
45. ПОЗНЫШЕВ, С. В. Особенная часть русского уголовного права. Сравнительный очерк важнейших отделов особенной части старого и нового Уложений. Москва: Типография В. М. Саблина, 1909. 516 р.
46. КУРБАТОВА, А. О. Понятие и виды вымогательских угроз. In: Вестник Краснодарского университета МВД России, 2017, № 3, р. 42-44. ISSN 2073-1078.
47. БАРЕНБОЙМ, П. Как избежать пытки. Психология допроса и защита граждан. Москва: Юстициформ, 2004. 62 р. ISBN 5-7205-0533-4.
48. ДВОРЕЦКИЙ, Н. М. Понятие психического

насилия в контексте вменяемости, ответственности и наказания виновного. În: Современное общество и власть, 2018, № 2, p. 56-63. ISSN 2409-2339.

49. Legea nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 164-167.

50. Codul de procedură penală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

51. Codul contravențional. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6.

52. БЕЛОГРИЦ-КОТЛЯРЕВСКИЙ, Л. С. Учебник русского уголовного права: Общая и особенная части. Киев: Южно-русское книгоиздательство Ф. А. Иогансона, 1903. 628 p.

53. КРАШЕНИННИКОВ, А. А. Угроза в уголовном праве России: диссертация на соискание уче-

ной степени кандидата юридических наук. Ульяновск, 2002. 204 p.

54. Codul muncii. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.

55. Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 462-466.

56. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI, C. et al. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p. ISBN 9975-79-338-X.

57. HOTCA, M. A. Codul penal: comentarii și explicații. București: C. H. Beck, 2007. 1593 p. ISBN 973-115-001-3.

58. Codul penal al României din 21.07.1968. În: Bulletinul Oficial, 1968, nr. 69-69bis.

MODIFICAREA CODULUI CONTRAVENȚIONAL SAU SFIDAREA CONSTITUȚIEI DE CĂTRE COMISIA SITUAȚII EXCEPȚIONALE?

Iulian RUSANOVSKI

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,
Avocat BAA „Rusanovschi Iulian și partenerii”, Chișinău, Republica Moldova
email: rusanovschi_iulian@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-6066-1762>

La 17.03.2020 Parlamentul a declarat stare de urgență pe întreg teritoriul Republicii Moldova pentru perioada 17 martie – 15 mai 2020. Prin aceeași Hotărâre, Parlamentul a delegat Comisia pentru Situații Excepționale cu dreptul de a pune în executare o serie de măsuri în vederea depășirii situației epidemiologice din țară. Totuși, în condițiile unui Parlament funcțional și în pofida unor texte clare și exhaustive din Constituție, Comisia pentru Situații Excepționale a modificat pe perioada stării de urgență Codul contravențional, care este o lege organică. Modificările au vizat în mod special procedura și termenii de examinare a cauzelor contravenționale intentate în legătură cu nerespectarea măsurilor adoptate de Comisia pentru Situații Excepționale și Comisia Extraordinară pentru Sănătate Publică. În condițiile în care o lege organică poate fi modificată doar de către Parlament, este evidentă neconstituționalitatea, cel puțin parțială, a Dispoziției nr. 4 din 24.03.2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale însă, cu regret, Curtea Constituțională nu este mandată cu dreptul de a supune controlului de constituționalitate actele normative adoptate de Comisia pentru Situații Excepționale. În aceste condiții, statul este obligat să identifice soluții pentru a nu permite unei autorități să adopte acte normative neconstituționale și care nu pot fi supuse unui control de constituționalitate.

Cuvinte-cheie: Comisia Situații Excepționale, Constituție, Parlament, contestație, recurs, control de constituționalitate.

AMENDMENT OF THE CONTRAVENTION CODE OR DEFIANCE OF THE CONSTITUTION BY THE EXCEPTIONAL SITUATIONS COMMISSION?

On 17.03.2020, the Parliament declared a state of emergency on the entire territory of the Republic of Moldova for the period March 17 - May 15, 2020. By the same Decision, the Parliament delegated the Commission for Exceptional Situations with the right to implement a series of measures to overcome the epidemiological situation in the country. However, in the conditions of a functioning Parliament and despite the clear and exhaustive texts of the Constitution, the Commission for Exceptional Situations amended during the state of emergency the Contravention Code, which is an organic law. The amendments specifically concerned the procedure and terms for examining infringement cases brought in connection with non-compliance with the measures adopted by the Commission for Exceptional Situations and the Extraordinary Commission for Public Health. In the conditions in which an organic law can be modified only by the Parliament, it is obvious the unconstitutionality, at least partial, of the Disposition no. 4 of 24.03.2020 of the Commission for Exceptional Situations, but unfortunately, the Constitutional Court is not mandated with the right to submit to constitutional review the normative acts adopted by the Commission for Exceptional Situations. Under these conditions, the state is obliged to identify solutions in order not to allow an authority to adopt unconstitutional normative acts that cannot be subject to constitutional review.

Keywords: Exceptional Situations Commission, Constitution, Parliament, contestation, appeal, constitutionality control.

MODIFICATION DU CODE DE CONTRAVENTION OU DÉFIANCE DE LA CONSTITUTION PAR LA COMMISSION DES SITUATIONS EXCEPTIONNELLES?

Le 17.03.2020, le Parlement a déclaré l'état d'urgence dans toute la République de Moldova pour la période du 17 mars au 15 mai 2020. Par la même décision, le Parlement a délégué la Commission pour les situations exceptionnelles avec le droit de mettre en œuvre une série de mesures pour surmonter la situation épidémiologique dans le pays. Toutefois, dans les conditions d'un parlement qui fonctionne et malgré des textes constitutionnels clairs et exhaustifs, la Commission des situations exceptionnelles a modifié le Code de la contravention, qui est une loi organique, pendant l'état d'urgence. Les modifications concernaient en particulier la procédure et les modalités d'examen des cas de contravention introduits dans le cadre du non-respect des mesures adoptées par la Commission des circonstances exceptionnelles et la Commission extraordinaire de la Santé publique. Étant donné qu'une loi organique ne peut être modifiée que par le Parlement, il est évident que la disposition no. 4 du 24.03.2020 de la Commission pour les situations exceptionnelles mais à regret, la Cour Constitutionnelle n'est pas habilitée à soumettre au contrôle constitutionnel les actes normatifs adoptés par la Commission pour les situations exceptionnelles. Dans ces conditions, l'État est tenu d'identifier des solutions pour empêcher une autorité d'adopter des actes normatifs inconstitutionnels qui ne peuvent faire l'objet d'un contrôle constitutionnel.

Mots-clés: Commission des Situations Exceptionnelles, Constitution, Parlement, contestation, appel, contrôle de constitutionnalité.

ИЗМЕНЕНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОГО КОДЕКСА ИЛИ НАРУШЕНИЕ КОНСТИТУЦИИ КОМИССИЕЙ ПО ЧРЕЗВЫЧАЙНЫМ СИТУАЦИЯМ?

Парламент объявил 17.03.2020 года Чрезвычайное положение на всей территории Республики Молдова с 17 марта по 15 мая 2020 года. Этим же Постановлением Парламент делегировал Комиссии по чрезвычайным ситуациям право применять ряд мер по преодолению сложившейся эпидемиологической ситуации в стране. Однако, в условиях функционального парламента и несмотря на четкие и исчерпывающие тексты Конституции, Комиссия по чрезвычайным ситуациям внесла поправки в Административный Кодекс, который является органическим законом. Поправки, в частности, касались порядка и сроков рассмотрения дел о правонарушениях, зарегистрированных в связи с несоблюдением мер, принятых Комиссией по чрезвычайным ситуациям и Чрезвычайной комиссией по общественному здравоохранению. Учитывая, что в органический закон поправки могут быть внесены только Парламентом, очевидна неконституционность Положения № 4 от 24.03.2020 Комиссии по чрезвычайным ситуациям, по меньшей мере частично, однако, к сожалению, Конституционный суд не наделен правом осуществлять конституционный контроль нормативных актов, принятых Комиссией по чрезвычайным ситуациям. В этих условиях, государство обязано найти решения, чтобы не позволить органу власти принимать неконституционные нормативные акты, которые не могут быть предметом контроля со стороны Конституционного суда.

Ключевые слова: Комиссия по чрезвычайным ситуациям, Конституция, парламент, оспаривание, обжалование, контроль конституционности.

Introducere

Prin Hotărârea Parlamentului Nr. 55 din 17.03.2020 [1] a fost declarată Starea de urgență pe întreg teritoriul Republicii Moldova pe perioada 17 martie – 15 mai 2020. Prin aceeași Hotărâre, Parlamentul a delegat Comisia pentru Situații Excepționale

cu dreptul de a pune în executare o serie de măsuri în vederea depășirii situației epidemiologice din țară. Totuși, în condițiile unui Parlament funcțional și în pofida unor texte clare și exhaustive din Constituție, Comisia pentru Situații Excepționale a modificat pe perioada stării de urgență Codul contravențional,

care este o lege organică. Modificările au vizat în mod special procedura și termenii de examinare a cauzelor contravenționale intentate în legătură cu nerespectarea măsurilor adoptate de Comisia pentru Situații Excepționale și Comisia Extraordinară pentru Sănătate Publică. În condițiile în care o lege organică poate fi modificată doar de către Parlament, este evidentă neconstituționalitatea, cel puțin parțială, a Dispoziției nr. 4 din 24.03.2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale însă, cu regret, Curtea Constituțională nu este mandată cu dreptul de a supune controlului de constituționalitate actele normative adoptate de Comisia pentru Situații Excepționale.

Expunerea conținutului de bază

Hotărârea Parlamentului Nr. 55 din 17.03.2020 [1] a declarat Stare de urgență în Republica Moldova, pe perioada 17 martie – 15 mai 2020, iar Comisia pentru Situații Excepționale a pus în executare următoarele măsuri:

- 1) instituirea unui regim special de intrare și ieșire din țară;
- 2) instituirea unui regim special de circulație pe teritoriul țării;
- 3) introducerea regimului de carantină și luarea altor măsuri sanitaro-antiepidemice obligatorii;
- 4) stabilirea unui regim special de lucru pentru toate entitățile;
- 5) interzicerea desfășurării adunărilor, manifestațiilor publice și a altor acțiuni de masă;
- 6) dispunerea, la necesitate, a raționalizării consumului de alimente și de alte produse de strictă necesitate;
- 7) coordonarea activității mijloacelor de informare în masă;
- 8) modificarea procedurii de numire în funcție și de destituire a conducătorilor agenților economici și ai instituțiilor publice;
- 9) interzicerea demisiei lucrătorilor, cu excepția

cazurilor prevăzute de actele normative, pentru această perioadă;

10) chemarea cetățenilor pentru prestări de servicii în interes public în condițiile legii;

11) efectuarea, în modul stabilit de lege, a rechizițiilor de bunuri în scopul prevenirii și lichidării consecințelor situațiilor care au impus declararea stării de urgență;

12) efectuarea altor acțiuni necesare în vederea prevenirii, diminuării și lichidării consecințelor pandemiei de coronavirus (COVID-19).

Examinând cu atenție conținutul Hotărârii Parlamentului nr. 55 din 27.03.2020 observăm că acesta nu a acordat Comisiei pentru Situații Excepționale dreptul de legiferare, în condițiile în care art. 60 alin. 1) din Constituția Republicii Moldova reglementează expres că: *Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului*. Totuși la 24 martie 2020 Comisia pentru Situații Excepționale adoptă Dispoziția [2] nr. 4 care prin punctele 22-40 și 45 modifică în mod arbitrar cadrul legal existent privitor la contestarea deciziilor agentului constator în materie contravențională după cum urmează: 22) Pe durata stării de urgență cauzele contravenționale în care urgența se justifică prin scopul instituirii stării de urgență la nivel național și care vizează încălcarea dispozițiilor Comisiei pentru situații excepționale a Republicii Moldova, termenul de contestare a deciziei agentului constator este de 48 ore de la data emiterii acesteia sau, pentru părțile care nu au fost prezente la ședința de examinare a cauzei contravenționale, de la data înmânării copiei de pe decizia respectivă în condițiile art. 447¹ alin.(8) din Codul contravențional. 23. Persoana nu poate fi repusă în termen, cazul omiterii termenului prevăzut la punctul 22. 24. Persoana față de care a fost emisă decizia și care a lipsit atât la examinarea cauzei, cât și la pronunțarea deciziei și nu a fost informată despre decizia emisă poate contesta decizia; agen-

tului constatator și peste termen, dar numai târziu de 24 ore de la data începerii executării sancțiunii contravenționale sau a percepției despăgubirii materiale. 25. Contestăția împotriva deciziei emise asupra cauzei contravenționale se depune, inclusiv prin intermediul poștei electronice, la autoritatea din care face parte agentul constatator, care a examinat cauza, conform competenței teritoriale. În cel mult 24 ore de la data depunerii, agentul constatator expediază contestația și dosarul cauzei contravenționale în instanța de judecată competentă. 26. Contestăția depusă nu suspendă executarea sancțiunii contravenționale aplicată prin procesul-verbal cu privire la contravenție sau prin decizia agentului constatator. 27. Deciziile privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale a agentului constatator pot fi contestate cu recurs, în termen de 24 ore din data aplicării sancțiunii, în instanța de fond conform competenței teritoriale. 28. Deciziile privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale a agentului constatator pot fi contestate în baza următoarelor temeuri: 28.1. contravenientul a fost sancționat pentru o faptă care nu vizează încălcarea dispozițiilor Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova; 28.2. s-au aplicat sancțiuni în alte limite decât cele prevăzute de partea specială a cărții a doua. 29. în termen de 24 de ore de la data intrării cauzei contravenționale în instanță, judecătorul verifică competența și, după caz: 29.1. dispune remiterea după competență a dosarului cu privire la contravenție; 29.2. fixează data examinării cauzei contravenționale, dispune citarea părților și altor participanți la ședință, întreprinde alte acțiuni pentru buna ei desfășurare. 30. Cauza contravențională se judecă în termen de 48 de ore de la data intrării dosarului în instanță. 31. Dacă există temeuri rezonabile, judecătorul, prin încheiere motivată, poate prelungi termenul de judecare a cauzei cu 24 de ore. 32. în cel mult 24 de ore de la data pronunțării hotărârii judecătorești, copia ei se

remite părților, care nu au fost prezente la ședința de judecare a cauzei contravenționale, inclusiv prin poșta electronică, și, la cerere, celor prezente, faptul expedierii consemnându-se în dosar. 33. Soluționarea cauzei contravenționale în procedură scrisă se desfășoară ținându-se cont de prevederile punctul 22-32 din prezenta Dispoziție. 34. Hotărârile judecătorești contravenționale, emise în condițiile punctului 22 pot fi atacate cu recurs, care poate fi depus și prin poșta electronică, pentru a se repara erorile de drept, în următoarele temeuri: 34.1. contravenientul a fost sancționat pentru o faptă neprevăzută de Codul Contravențional și de Dispozițiile Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova; 34.2. s-au aplicat sancțiuni în alte limite decât cele prevăzute de lege sau nu corespund faptei săvârșite sau persoanei contravenientului; 34.3. contravenientul a fost supus anterior răspunderii contravenționale pentru această faptă sau există o cauză de înlăturare a răspunderii contravenționale, sau aplicarea sancțiunii a fost înlăturată de o nouă lege ori anulată de un act de amnistie, sau a intervenit decesul contravenientului ori împăcarea părților în cazul prevăzut de lege; 34.4. faptei săvârșite i s-a dat o încadrare juridică greșită; 34.5. a intervenit o lege mai favorabilă contravenientului. 35. Recursul împotriva hotărârii judecătorești contravenționale se declară în termen de 24 de ore de la data pronunțării hotărârii judecătorești sau, pentru părțile care nu au fost prezente la ședința de judecare a cauzei contravenționale, de la data comunicării hotărârii judecătorești, dar nu mai târziu de 48 de ore de la data pronunțării hotărârii judecătorești. 36. Recursul primit, împreună cu dosarul contravențional, se expediază, în cel mult 12 ore de la data expirării termenului de declarare a recursului, instanței de recurs. 37. Recursul declarat cu omiterea termenului, nu poate fi repus în termen. 38. Recursul împotriva hotărârii judecătorești contravenționale nu suspendă executarea ei. 39. După examinarea recursului, instanța de

recurs adoptă una dintre următoarele decizii: 39.1. respinge recursul și menține hotărârea atacată dacă recursul: a) este tardiv; b) este inadmisibil; c) este nefondat; 39.2. admite recursul, casînd hotărârea atacată, parțial sau integral, și adoptă una dintre următoarele soluții: a) dispune achitarea persoanei sau încetarea procesului contravențional în cazurile prevăzute la art.441 din Codul contravențional; b) rejudecă cauza cu adoptarea unei noi hotărâri, însă fără a înrăutăți situația contravenientului. 40. Prevederile Codului contravențional se aplică în măsura în care nu contravin prezentei Dispoziții. 45. Nerespectarea prevederilor/măsurilor stabilite de Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, constituie pericol pentru sănătatea publică și va servi temei de tragere la răspundere contravențională și/sau penală a persoanelor vinovate.

Prin adoptarea acestei Dispoziții, care prin punctele 22-40 modifică provizoriu Codul Contravențional (ce are statut de lege organică), Comisia pentru Situații Excepționale a încercat să se substituie Parlamentului, care este unica autoritate legislativă a statului. În temeiul art. 72, alin. 1) din Constituție, legile organice sunt adoptate (modificate și abrogate) de către Parlament. Iar în temeiul *Legii nr. 54 pentru modificarea Legii Nr. 212/2004[3] privind regimul stării de urgență, de asediu și de război* s-a reglementat direct posibilitatea ca, în perioada stării de urgență Parlamentul să poată modifica legile organice și implicit Codul Contravențional.

Pe perioada stării de urgență, Parlamentul Republicii Moldova a activat în mod continuu, iar actele legislative adoptate de acesta au fost publicate în Monitorul Oficial conform art.76 din Constituție, care prevede că, o lege intră în vigoare la data publicării, iar nepublicarea acesteia atrage inexistența ei. În aceeași ordine de idei, menționăm că, Parlamentul în calitatea sa de for legislativ suprem, este format din 101 deputați aleși de către popor, (mandați în mod suveran cu dreptul de a legifera), în timp ce Co-

misia pentru Situații Excepționale (CSE) este formată din 26 de membri, toți fiind numiți în funcție și fiind preponderent exponenți ai puterii executive:

1. Prim-ministrul Republicii Moldova;
2. Vicepremierul pentru Reintegrare Europeană;
3. Ministrul Finanțelor;
4. Ministrul de Interne;
5. Șeful Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale al MAI;
6. Secretarul General al Guvernului;
7. Ministrul Economiei și Infrastructurii;
8. Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene;
9. Ministrul Educației, Culturii și Cercetării;
10. Ministrul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale;
11. Ministrul Justiției;
12. Ministrul Apărării;
13. Ministrul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului;
14. Directorul Agenției Relații Funciare și Cadastru;
15. Directorul Agenției Rezerve Materiale;
16. Directorul Agenției „Moldsilva”;
17. Directorul Centrului Național Anticorupție;
18. Procurorul General;
19. Directorul Serviciului de Informații și Securitate;
20. Președintele Academiei de Științe a Moldovei;
21. Bașcanul Găgăuziei;
22. Directorul General al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică;
23. Președintele Consiliului de administrație al S.A. „Moldovagaz”;
24. Directorul General al ÎS „Moldelectrica”;
25. Șeful Direcției generale planificare strategică și rezerve de mobilizare;
26. Directorul Serviciului Național Unic pentru Apelurile de Urgență 112.

Deși CSE nu avea atribuții de legiferare, prin adoptarea Dispoziției nr. 4 din 24.03.2020 ea intervine în modificarea Codului contravențional, asumându-și rolul de legislator în condițiile existenței unui Parlament lucrativ și fără a publica această Dispoziție în Monitorul Oficial, limitându-se la publicarea acesteia doar pe pagina oficială a Guvernului. În practică, atât agenții constatatori cât și instanțele de judecată au aplicat amenzi în baza art. 77¹, alin. 1) din Codul contravențional și au examinat contestațiile în conformitate cu Dispoziția nr. 4 a CSE din 24.03.2020, bazându-se pe pct. 45 din această dispoziție care prevede că: *nerespectarea prevederilor/măsurilor stabilite de Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, constituie pericol pentru sănătatea publică și va servi temei de tragere la răspundere contravențională și/sau penală a persoanelor vinovate.*

Considerăm că se manifestă o situație paradoxală, deoarece, pe de o parte, art. 76 din Constituția Republicii Moldova prevede că nepublicarea legii atrage inexistența acesteia, iar de cealaltă parte – Legea Nr. 100/2017 cu privire la actele normative [4], stabilește la art. 2 că: *actul juridic adoptat, aprobat sau emis de o autoritate publică, care are caracter public, obligatoriu, general și impersonal și care stabilește, modifică ori abrogă norme juridice care reglementează nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice și care sînt aplicabile unui număr nedeterminat de situații identice* – reprezintă un act normativ, care în temeiul art. 56 al aceleiași Legi: intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau la data indicată în textul actului normativ, ce nu poate fi anterioară datei publicării. Adică un act normativ, cum ar fi Dispoziția nr. 4 a CSE, poate intra în vigoare din momentul publicării inclusiv pe pagina electronică a Guvernului, însă cu condiția că acel act normativ nu modifică și nu reprezintă o lege organică, ce urmează a fi publicată obligatoriu în Monitorul Oficial.

Articolul 1 din Codul contravențional prevede că: *prezentul cod este lege a Republicii Moldova care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale în materie contravențională, determină faptele ce constituie contravenții și prevede procesul contravențional și sancțiunile contravenționale. (2) În cazurile expres prevăzute în prezentul cod, dispoziția articolului din cod poate să conțină o normă de trimitere la un alt act cu caracter normativ, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În asemenea cazuri, exigențele aplicabile normei legii contravenționale, inclusiv exigența de previzibilitate, sunt aplicabile și actului normativ respectiv.*

În temeiul principiului legalității reglementat de art. 5 alin. 1) Cod contravențional: *nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei contravenții, nici supus sancțiunii contravenționale decât în conformitate cu legea contravențională.* În condițiile în care textul Codului contravențional nu acordă deciziilor CSE statut de lege contravențională, decizii ce nu au fost publicate în Monitorul Oficial, agenții constatatori nu pot aplica amenzi contravenționale în baza lor, iar instanțele de judecată nu sunt în drept să trateze Dispoziția CSE nr. 4 din 24.03.2020 drept lege contravențională și să acționeze ca niște funcționari publici.

Situația devine dramatică și obscură în momentul când autoritățile sesizate, se declară incapabile de a verifica legalitatea și/sau constituționalitatea Dispoziției nr. 4 din 24.03.2020 a CSE. Astfel, la 27 martie 2020 Curtea de Apel Chișinău a declarat inadmisibilă acțiunea avocatului Alexei Gherțescu împotriva CSE privind contestarea Dispoziției nr. 4 din 24.03.2020, invocând sumar că, Alexei Gherțescu *nu revendică încălcarea unui drept al său în sensul art. 17 combinat cu art. 189 alin. 1) Cod administrativ, deoarece prevederile legale interzic apriori și inter alia înaintarea acțiunilor în contenciosul administrativ populare, adică „action popularis”.* De fapt,

Curtea de Apel a explicat în mod tacit că această Dispoziție nr. 4 este intangibilă deoarece, pe de o parte poate fi contestată în termen de 24 de ore de la publicare, iar pe de altă parte ea poate fi contestată doar de persoana căreia i-a fost lezat un drept subiectiv. Bineînțeles, că această Dispoziție produce efecte pe toată perioada stării de urgență și dacă o persoană este amendată contravențional la o lună de zile distanță din momentul publicării Dispoziției nr. 4 din 24.03.2020, fiindu-i afectat un drept subiectiv, ea se află în imposibilitate de a mai contesta Dispoziția nr. 4, în condițiile în care același act normativ nu prevede posibilitatea repunerii în termen a contestației.

Încercând să identifice o soluție în vederea încetării acestor abuzuri, deputatul Vasile Năstas a depus la 28 aprilie 2020 o sesizare în atenția Curții Constituționale prin care a cerut exercitarea controlului constituționalității articolului 76¹ din Codul contravențional și a punctelor 4-11, 22-40 și 45 din Dispoziția nr. 4 din 24.03.2020 a CSE.

Prin Decizia din 30 aprilie 2020, Curtea Constituțională a stabilit că, în conformitate cu prevederile articolelor 135 alin. 1) lit. a) din Constituție și 4 alin. 1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, *nu deține atribuția de a exercita controlul constituționalității actelor emise de CSE.....*

Consider că suntem în prezența unui lapsus normativ, deoarece Dispozițiile CSE scapă oricărui control ce poate fi exercitat de o altă autoritatea din afara puterii executive. Acest precedent este destul de periculos și de natură să admită adoptarea unor norme abuzive, lipsite de logică și contrar voinței suverane a poporului.

Spre exemplu, instituirea unui termen de 48 de ore pentru contestarea deciziilor de aplicare a sancțiunilor contravenționale reprezintă un abuz evident și o limitare nejustificată a cetățenilor în exercitarea accesului la justiție. În practică s-a observat că agenții constatatori aplică sancțiuni contravenționale astronomice în lipsa oricăror probe, iar instanțele de

judecată examinează contestațiile în câteva ore, fără a acorda contravenientului posibilitatea în timp de a se apăra (*ex: prin obținerea unor înscrisuri audierea martorilor, contractarea unui apărător ales etc.*).

Cel mai grav este faptul că, instanțele de judecată nu aplică prevederile art. 1 și 5 din Codul contravențional ci fac trimitere direct la Dispoziția neconstituțională a CSE nr. 4 din 24.03.2020, ba chiar examinează contestațiile în absența contravenienților care de multe ori se află în imposibilitate de a se deplasa la sediul instanței (*transportul public circulă anevoios, nu deține surse financiare pentru servicii taxi, internat în spital etc.*).

De asemenea, este neconstituțional să prevezi un termen de 24 de ore pentru declararea recursului împotriva unei hotărâri judecătorești prin care s-a respins contestația depusă împotriva unui proces verbal de contravenție, deoarece articolul 119 din Constituție menționează clar faptul că: *împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și organele de stat competente pot exercita căile de atac, în condițiile legii, dar singura lege prin care se instituie și/sau se modifică termenii în cadrul procedurii contravenționale este Codul contravențional.*

Pentru a înțelege și mai bine caracterul abuziv al Dispoziției nr. 4 din 24.03.2020 a CSE, urmează să ținem cont de prevederile art. 3 din Legea privind regimul stării de urgență [5], *de asediu și de război nr. 212-XV din 24.06.2004* care prevede: *cadruul juridic al stării de urgență, de asediu și de război îl constituie Constituția Republicii Moldova, prezenta lege, alte acte normative, precum și acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte.* În continuarea acestei idei, articolul 5 alin. 1) din aceeași Lege permite ca: *pe durata stării de urgență, de asediu sau de război, în funcție de gravitatea situației ce a determinat instituirea acesteia, poate fi restrâns, dacă este cazul, exercițiul unor drepturi sau libertăți ale cetățenilor în conformitate cu art.54 din Constituție.* Acest articol, la alineatul 2, stipulează că: *exercițiul dreptu-*

rilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

Totuși, se pare că membrii CSE nu au ținut cont de prevederile articolului 54 din Constituție atunci când au adoptat controversata Dispoziție nr. 4, deoarece textul constituțional reglementează și următoarea excepție: *prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.* Articolul 20 din Constituție reglementează principiul accesului liber la justiție, care constituie un fundament constituțional atât pentru respectarea termenilor de contestare deciziilor agentului constator cât și a hotărârilor instanțelor de fond.

Accesul liber la justiție nu se reduce la un simplu drept al omului de a se adresa justiției pentru apărarea drepturilor și intereselor sale legitime, ci atrage obligația statului, ca prin intermediul organelor sale jurisdicționale să asigure substanța dreptului la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil [5, pag. 88].

Articolul 20 din Constituție reprezintă baza sistemului democratic, în care orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă în cazul lezării drepturilor sale. Acest text din Constituție indică în mod direct existența unei obligații active a statului de a asigura dreptul la satisfacție efectivă în justiție. Articolul 8 al Declarației Universale a Drepturilor Omului conține rigori internaționale în domeniul accesului liber la justiție: *orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce îi sunt recunoscute prin constituție sau prin lege*

Astfel, dreptul persoanei de a se adresa justiției reprezintă o condiție *sine qua non* în asigurarea eficienței exercitării drepturilor și libertăților sale. Potrivit normelor Convenției, prin legislația internă statele-părți pot stabili anumite limitări ale dreptului de acces la o instanță cu condiția ca acestea să nu afecteze dreptul chiar în substanța sa, să urmărească un scop legitim și să existe un raport de proporționalitate între măsurile restrictive și scopul urmărit.

Pornind de la premise că instanțele judecătorești sunt în mod teoretic cele mai accesibile instituții ale statului dacă se ia în considerare dreptul constituțional de acces la justiție al oricărui cetățean și interdicția denigrării de dreptate, există următoarele elemente care ar putea duce la restricționarea accesului la justiție [6, pag. 98]: eficiența sistemului jurisdicțional în ansamblu, barierele de ordin procedural, disponibilitatea și pregătirea avocaților și structura procesului judiciar. Tot ca o garanție a principiului liberului acces la justiție, Constituția Republicii Moldova instituie căile de atac, pe care le ridică la rang de lege fundamentală, însă care sunt organizate prin legi organice de către puterea legislativă și nu prin Dispozițiilor CSE a RM

Controlul constituționalității legii nu este altceva decât examinarea legii ordinare sau organice și interpretarea ei în raport cu altă lege, de natură constituțională [7, pag. 133]. O normă de drept fără o sancțiune care să o facă respectată, devine un simplu precept moral. Principiul accesului liber la justiție urmează a fi privit și prin prisma instituției excepției de neconstituționalitate, care în speță este imposibil de pus în aplicare în pofida omisiunii legislatorului de a reglementa dreptul Curții Constituționale la verificarea constituționalității Dispozițiilor CSE.

Concomitent, observăm că în state precum Germania, Muntenegru, Bulgaria, România, Franța ș.a., Curțile Constituționale supun controlului de constituționalitate actele normative adoptate de către Comisiile autohtone pentru Situații de Urgență

și nu de puține ori constată neconstituționalitatea acestora [8].

Prin Hotărârea nr. 17 din 23.06.2020 a Curții Constituționale s-a subliniat faptul că, organizarea constituțională a Republicii Moldova, bazată pe principiul separării și colaborării ramurilor puterii în stat și delimitarea exactă a competențelor autorităților publice antrenate în exercitarea puterii de stat, nu poate suferi modificări în urma declarării stării de urgență. Chiar și în aceste circumstanțe excepționale, Constituția nu permite nicio derogare de la această ordine și *a fortiori* nu permite concentrarea ramurilor puterii de stat într-o singură autoritate. Această clauză a fost instituită de către constituuantă pentru a preveni apariția dictaturii, având în vedere trecutul istoric al țării și faptul că cele mai multe abuzuri se comit pe fundalul situațiilor de urgență. În opinia Comisiei de la Veneția, experiența a arătat că cele mai grave încălcări ale drepturilor omului tind să se producă anume în contextul unei situații de urgență, or, statele pot fi predispuse, sub pretextul stării de urgență, să-și folosească puterea de derogare în alte scopuri sau într-o măsură mai mare decât este justificată de exigența situației [9].

Din aceste rațiuni, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional articolul 225 alin. (3) din Codul administrativ în partea în care limitează competența instanțelor de judecată de a efectua controlul proporționalității măsurilor dispuse de către autoritatea publică. Până la modificarea Codului administrativ de către Parlament, în cazul contestării măsurilor adoptate de către autoritățile responsabile de gestionarea stării de urgență, instanțele judecătorești vor trebui să examineze inclusiv dacă măsura dispusă de către autoritatea publică este proporțională cu situația care a determinat-o.

Totuși, suntem de părere că, Parlamentul urmează să completeze textul articolelor 135 alin. 1) lit. a) din Constituție și 4 alin. 1) lit. a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională cu sintagma ...și

Dispozițiile Comisiei pentru Situații Excepționale, așa cum se cuvine într-un stat democratic și în spiritul Legii cu privire la actele normative și a Legii privind regimul stării de urgență, de asediu și de război nr. 212-XV din 24.06.2004. Însă până atunci, instanțele de judecată ar fi bine să se abțină de la aplicarea unor norme neconstituționale și nepublicate în Monitorul Oficial, prin care CSE modifică legi organice, în vederea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului și a evitării unor condamnări a statului Republica Moldova din partea Curții Europene.

Concluzii

În perioada stării de urgență Comisia pentru Situații Excepționale a adoptat o serie de măsuri cu scopul prevenirii și combaterii epidemiei. Concomitent, din lipsă de experiență sau din cauza mimetismului, această Comisie a intervenit în textul unor legi organice, cum ar fi spre exemplu Codul Contravențional, în vederea restrângerii termenelor de examinare a cauzelor contravenționale și de depunere a cererilor de recurs. Totuși, în lipsa unor excepții stabilite expres de Constituție, atât în situațiile ordinare, cât și pe durata stării de urgență, de asediu sau de război, echilibrul puterilor trebuie să fie același. ***Organizarea constituțională a Republicii Moldova, bazată pe principiul separării și colaborării ramurilor puterii în stat și delimitarea exactă a competențelor autorităților publice antrenate în exercitarea puterii de stat, nu poate suferi modificări în urma declarării stării de urgență.*** Chiar și în aceste circumstanțe excepționale, Constituția nu permite nici o derogare de la această ordine și *a fortiori* nu permite concentrarea ramurilor puterii de stat într-o singură autoritate. Această clauză a fost instituită de către constituuantă pentru a preveni apariția dictaturii, având în vedere trecutul istoric al țării și faptul că cele mai multe abuzuri se comit pe fundalul situațiilor de urgență.

Având în vedere faptul că, pe perioada stării de urgență a existat un Parlament perfect funcțional, iar Comisia pentru Situații Excepționale nu fusese mandatată cu dreptul de a legifera, concluzionăm că aceasta din urmă nu era în drept să modifice legea contravențională. Concomitent, nici instanțele de judecată nu erau în drept să aplice Dispozițiile CSE în materie contravențională, deoarece singura lege contravențională este Codul Contravențional.

Referințe bibliografice

1. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120817&lang=ro
2. https://gov.md/sites/default/files/dispozitia_4_din_24.03.2020.pdf
3. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120815&lang=ro
4. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105607&lang=ro
5. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=27024&lang=ro
6. BARAC, L. Drept Constituțional. București: Universul Juridic, 2018. p. 88.
7. ALEXE, C. Judecătorul în procesul civil, între rol activ și arbitrar. Volumul I. București: C.H. Beck, 2008. p. 98.
8. NEGULESCU. P., ALEXIANU. G. Tratat de drept public. Volumul I. București: Casa Școalelor, 1942. p. 133.
9. <https://www.activenews.ro/stiri/Curtea-Constitutionala-federala-a-Germaniei-a-dat-castig-de-cauza-unei-asociatii-musulmane-care-a-cerut-reluarea-adunarilor-religioase-in-timpul-Ramadanului-cu-respectarea-unor-masuri-sanitare.-De-vineri-se-vor-redeschide-lacasurile-de-cult-161283>
10. <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=738&l=ro>

О КРИМИНОЛОГИЧЕСКИХ ПРИЗНАКАХ КРИПТОПРЕСТУПНОСТИ

Eygheni FLOREA

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Comrat, or. Comrat,
Republica Moldova,

Head of Compliance Department, Quan2um OU cryptoexchange platform, Tallinn, Estonia

e-mail: florya@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-7236-0695>

Научно-технический прогресс, помимо неоспоримых преимуществ для развития общества, привел к появлению новых рисков и криминальных угроз. Некоторые инновации находятся на пересечении нескольких научных областей и требуют специальных знаний в каждой из них, чтобы успешно выявлять, регистрировать и расследовать незаконное поведение, связанное с этими технологиями. Одним из таких нововведений является технология блокчейн и концепция цифровой валюты или криптовалюты. Данная статья посвящена анализу криминологических характеристик нового явления, появившегося после развития технологии блокчейн и криптовалют, а именно преступности в сфере криптовалют. Автор анализирует признаки криптопреступности, такие как ее транснациональный характер, виртуальность, организованность, тщательная подготовка совершения деяния с использованием методов и средств кибершпионажа, дисперсность, самодетерминация, использование механизмов блокчейн для легализации незаконно приобретенных средств и др. Выводы автора касаются необходимости вооружить юристов специальными знаниями в области блокчейн и криптовалютных технологий. Это связано с тем, что Молдова может стать благоприятной юрисдикцией для совершения криптопреступлений. Оперативное вмешательство властей в такие угрозы будет способствовать устранению / снижению возможных криминальных рисков.

Ключевые слова: блокчейн, цифровая валюта, криптовалюта, криптопреступность, признаки преступности, киберпреступность, трансграничная преступность.

DESPRE SEMNELE CRIMINOLOGICE ALE CRYPTOCRIMINALITĂȚII

Progresul științific și tehnologic, pe lângă avantajele incontestabile pe care le are pentru dezvoltarea societății, a condus la apariția unor noi riscuri și amenințări criminale. Unele inovații se află la intersecția mai multor domenii științifice și necesită cunoștințe speciale în fiecare dintre ele, pentru a identifica cu succes, a înregistra și a investiga comportamentul ilegal asociat acestor tehnologii. O astfel de inovație este tehnologia blockchain și conceptul de monedă digitală sau crypto-monedă. Prezentul articol este dedicat analizei caracteristicilor criminologice ale unui fenomen nou care a apărut în urma dezvoltării tehnologiei blockchain și cryptovalutelor și anume a infracționalității în domeniul cryptovalutar. Autorul analizează semnele cryptocriminalității, precum și caracterul transnațional al acesteia, virtualitatea, caracterul organizat, pregătirea detaliată cu folosirea metodelor și mijloacelor de ciberspionaj, caracterul dispersat, autodeterminarea, folosirea mecanismelor blockchain pentru legalizarea mijloacelor dobândite pe cale ilegală etc. Concluziile autorului abordează necesitatea de a înarma juriștii cu cunoștințe speciale privind tehnologiile blockchain și cryptomoneda. Acest lucru se datorează faptului că Moldova poate deveni o jurisdicție favorabilă pentru crypto-infracțiuni. Intervenția rapidă a autorităților la astfel de amenințări va contribui la eliminarea/reducerea posibilelor riscuri criminale.

Cuvinte-cheie: blockchain, monedă digitală, cryptovalută, cryptocriminalitate, semnele cryptocriminalității, cibercriminalitate, criminalitate transnațională.

ABOUT THE CRIMINOLOGICAL SIGNS OF CRYPTOCRIME

Scientific technological progress led to new risks and criminal threats in addition to having undoubtedly created benefits for the development of the society. Some innovations are at the intersection of several academic fields and require special knowledge in each of them in order to successfully identify, record and investigate the illegal behavior associated with these technologies. One such innovation is blockchain technology and the concept of digital currency or crypto currency. This article is devoted to the analysis of the criminological characteristics of a new phenomenon that arose as a result of the development of blockchain technology and crypto currencies, namely crime in the field of cryptocurrency. The author analyzes the signs of cryptocrime, such as its transnational character, virtuality, organized character, detailed preparation with the use of methods and means of cyber espionage, dispersed character, self-determination, use of blockchain mechanisms to launder illegally acquired means, etc. The author's conclusions address the need to arm legal practitioners with special knowledge of blockchain and cryptocurrency technologies. This is due to the fact that Moldova can become a favorable jurisdiction for of cryptocrimes. Rapid intervention by the authorities to such threats will help to eliminate / reduce possible criminal risks.

Keywords: blockchain, digital currency, cryptocurrency, cryptocrime, signs of cryptocrime, cybercrime, transnational crime.

SUR LES SIGNES CRIMINOLOGIQUES DE CRYPTOCRIMES

Le progrès scientifique et technologique, outre les avantages indéniables qu'il a pour le développement de la société, a conduit à l'émergence de nouveaux risques et menaces criminels. Certaines innovations sont à l'intersection de plusieurs domaines scientifiques et nécessitent des connaissances particulières dans chacun d'eux, afin de réussir à identifier, enregistrer et enquêter sur le comportement illégal associé à ces technologies. Une de ces innovations est la technologie blockchain et le concept de monnaie numérique ou de crypto-monnaie. Cet article est consacré à l'analyse des caractéristiques criminologiques d'un nouveau phénomène apparu à la suite du développement de la technologie blockchain et des crypto-monnaies, à savoir la criminalité dans le domaine de la crypto-monnaie. L'auteur analyse les signes de la cryptocrime, tels que son caractère transnational, sa virtualité, son caractère organisé, sa préparation détaillée à l'aide de méthodes et de moyens de cyberespionnage, son caractère dispersé, son autodétermination, l'utilisation de mécanismes de blockchain pour légaliser des moyens acquis illégalement, etc. Les conclusions de l'auteur traitent de la nécessité d'armer les experts juridiques avec des connaissances particulières sur les technologies blockchain et crypto-monnaie. Cela est dû au fait que Moldova peut devenir une juridiction favorable pour les crypto-crimes. Une intervention rapide des autorités face à de telles menaces contribuera à éliminer / réduire les risques criminels éventuels.

Mots-clés: blockchain, monnaie numérique, crypto-monnaie, crypto-criminalité, signes de crypto-criminalité, cybercriminalité, criminalité transnationale.

Введение

Научно-технический прогресс, стремительно набравший обороты в первые десятилетия ХХI века, помимо несомненных плюсов для экономического развития общества, повлек за собой возникновение новых криминальных рисков и угроз, к которым правоохранительные органы многих государств оказались не вполне готовы. Некоторые инновации находятся на пересечении сразу нескольких научных сфер и требуют специ-

альных познаний в каждой из них для успешной идентификации, регистрации и расследования противоправного поведения, связанного с данными технологиями. Одной из таких инноваций является технология блокчейн и основанная на ней концепция цифровых денег или криптовалюты. Для понимания данного инновационного продукта необходимо иметь представление о таких разных сферах как экономика, финансы, криптография, банкинг, программирование и

технология распределённых реестров. В рамках настоящего исследования мы рассмотрим основные криминологические особенности преступных проявлений в криптовалютной сфере которые неизбежно возникли и развились в сфере цифровых активов и являются своего рода платой общества за научно-технический прогресс. Под **преступностью в криптовалютной сфере (криптопреступностью)** мы понимаем вид финансовой киберпреступности, состоящий в совокупности общественно опасных и запрещённых уголовным законом деяний, совершённых при создании, обороте и уничтожении криптоактивов, а также при их использовании как средства совершения преступления.

Криптопреступность, как и любое социально-негативное явление, характеризуется определёнными специфическими свойствами, позволяющими глубже понять природу этого феномена и отделить его от смежных категорий. По нашему мнению, преступные проявления в криптовалютной сфере обладает следующими отличительными свойствами:

Транснациональный (трансграничный) характер

Этот признак означает, что деяния такого рода одновременно затрагивают юрисдикции двух и более государств. Криптопреступникам свойственно игнорирование государственных границ, международного и национального законодательства. Транснациональный аспект криптопреступности может проявляться в следующих формах:

- совершение преступления на территории двух или более государств. Преступник может находиться в одной стране, его жертва – в другой, а полученные в результате совершения преступления средства могут быть обналичены в третьей.

- преступление совершается в одном государстве, а действия по его подготовке, планированию и организации – в другом;

- преступное деяние совершается в одном государстве, а его последствия (материальный ущерб, дезорганизация нормальной деятельности предприятия, учреждения, организации) наступают в другом;

- члены преступной организации (преступного сообщества) могут действовать координированно, находясь на территории различных государств.

Транснациональная специфика Интернет-пространства, его глобальный характер, требуют оперативного взаимодействия правоохранительных органов различных стран в целях предупреждения преступной деятельности в данной сфере. Однако, приходится констатировать, что у преступности, действующей в сети интернет, существует явное преимущество перед органами правопорядка. Как правило, из-за бюрократических преград координация работы правоохранительных органов различных стран требует значительного времени. Иногда это занимает месяцы или даже годы. Если в странах разная нормативная база, то такое сотрудничество ещё более усложняется. В случае, когда необходимо взаимодействие представителей правоохранительных органов трёх и более юрисдикций, то результативность такого сотрудничества стремится к нулю. В свою очередь, члены преступной группы из разных стран общаются в реальном времени.

Кроме того, представители криминалитета умело используют политические противоречия между государствами. Так, например, специалисты по кибербезопасности отмечают, что многие российские киберпреступники перебираются на Украину, а украинские – в Россию. Российские хакеры, находясь на территории Украины, совершают преступления против российских финан-

совых учреждений, а украинцы, в свою очередь, находясь на территории РФ, атакуют украинские финансовые учреждения. При этом, и те, и другие остаются безнаказанными [1; с. 124].

Виртуальность

Признак наличия физической дистанции между преступником и его жертвой. Это свойство открывает новые горизонты для криминалитета и создаёт значительные психологические преимущества для правонарушителей, которые не существуют для них в реальном мире. Если мы говорим о социальной инженерии, то, в случае разоблачения, злоумышленник, действующий в киберпространстве, легко прекращает контакт с потенциальной жертвой без каких-либо негативных последствий для себя. При непосредственном контакте с потерпевшим существует целый ряд рисков, которые потенциальному преступнику нужно учитывать:

- даже при «удачном» стечении обстоятельств, злоумышленника могут запомнить в лицо либо он может попасть на камеру видеонаблюдения;
- не исключено вмешательство третьих лиц, которые помешают совершению преступления;
- разоблачение может привести к непредсказуемой реакции, вплоть до насилия в отношении мошенника как со стороны жертвы, так и третьих лиц.

Все эти сложности совершения преступления в реальном мире не имеют никакого значения в сети Интернет. Как отмечают психологи, в виртуальном пространстве теряет свое значение ряд барьеров общения, связанных с полом, возрастом, социальным статусом, внешней привлекательностью или непривлекательностью, а также невербальной составляющей коммуникативной компетентности партнеров; возникает возможность создавать о себе любое впечатление по своему выбору, при этом обогащаются возмож-

ности ... конструирования образа по своему выбору» [2; с. 60].

В этом контексте, необходимо упомянуть технологию Deepfake, которая, по мнению IT-аналитиков, может стать самой опасной в цифровой сфере за последние десятилетия. Данная технология применяет возможности искусственного интеллекта для синтеза человеческого изображения, она объединяет несколько снимков, на которых человек запечатлён с разных ракурсов и с разным выражением лица, и делает из них видеопоток [3].

Первое время большинство случаев использования Deepfake выглядело просто как шалость – они представляли собой видеоматериалы, созданные с использованием бесплатных инструментов и содержавшие лица знаменитых людей, наложенные на порнографические ролики. Однако через несколько лет данная технология развилась настолько, что создаваемые с её помощью материалы стали пугающе убедительными. Широкую известность она получила после того, как один из пользователей социальной сети Reddit разместил видео, где лицо актрисы из порнофильма правдоподобно заменили на лицо известной американской актрисы Галь Гадот [3]. Вне всяких сомнений, технология Deepfake представляет серьёзную криминальную угрозу, выходящую далеко за пределы безопасности криптовалютных операций. Уже появились случаи дискредитации знаменитостей, фото которых легко отыскать в интернете. Технология Deepfake может быть использована в политике с целью дискредитации отдельных деятелей и целых партий, чтобы манипулировать общественным мнением, влиять на выборы или даже на финансовый рынок. Одно сообщение в Twitter, сделанное Илоном Маском, подняло почти на 30% стоимость одной из криптовалют [4]. Именно по этой причине не следует исключать, что такой инструмент, как техноло-

гия Deepfake, заинтересует криминальные структуры, которые захотят использовать его в своих целях. Отметим, что самая популярная программа в этой сфере, вместе с демонстрацией своих возможностей (DeepFaceLab) находится в свободном доступе в сети Интернет [5].

Помимо подделки изображения, появились и технологии подделки голосов, построенные по такому же принципу. Они способны, при наличии образца, достоверно имитировать голос того или иного человека. Уже были случаи использования этой технологии в преступных целях, а именно для того, чтобы путём обмана убедить жертву-сотрудника компании осуществить какие-то действия в пользу злоумышленника – перевести деньги, отправить документы, передать банковские реквизиты и т.д. (т.н. целевой фишинг - англ. *spearphishing*) [6].

Организованный характер

Совершение криптопреступления – сложная многоэтапная деятельность, требующая значительного времени на подготовку, планирование и реализацию преступной цели. Это вызывает необходимость создания иерархической структуры, функционального распределения ролей и согласования общей стратегии преступного объединения. Для осуществления такой деятельности потребуются обширные познания в сфере систем безопасности и контроля, электронных и криптофинансов, программирования, психологии и социальной инженерии. Подобные «криминальные проекты» осуществляет не случайная группа преступников, а хорошо подготовленные организации, имеющие своих генеральных и локальных менеджеров, аналитиков, технарей, шпионов. По сути, речь идёт о корпоративном сетевом криминальном бизнесе со всеми его атрибутами и свойствами. Поэтому в одиночку совершить такого рода преступления очень непросто. Согласно до-

кладу исследовательской компании Chainalysis, всего две группы хакеров, обозначенные в исследовании как «Альфа» и «Бета», провели 60% всех зарегистрированных взломов криптобирж и суммарно похитили криптовалюты на сумму более \$1 миллиарда [7]. Следует также отметить нацеленность организованных киберкриминальных корпораций на сверхприбыль. По данным того же доклада, хакеры из названных групп в среднем крадут криптоактивы на \$90 миллионов за раз, но увеличилось и количество «незначительных краж» на \$20–\$30 миллионов [7]. Поэтому и традиционная организованная преступность, видя повышенную «прибыльность» криминальной деятельности в киберпространстве по сравнению с офлайн способами криминального обогащения, переходит в Интернет-пространство или расширяется за счёт него.

Тщательная подготовка с использованием способов и средств кибершпионажа

Также и называемый *e-espionage*, кибершпионаж используется с целью поиска потенциальных жертв, сбора персональной и иной информации об объектах криминального интереса. Причём следует констатировать значительное усовершенствование такой подготовки. Наравне с несанкционированным доступом к личным данным потенциальной жертвы, предполагающим использование вредоносных и шпионских программ, применяются и более тонкие способы получения необходимой злоумышленникам информации. В частности, криминалом активно используется **киберразведка** (cyber intelligence или open source intelligence – OSINT), состоящая в изучении и анализе информации из открытых источников. Такие данные, как поведение лица в социальных сетях, его публичная активность, могут многое рассказать о потенциальной жертве. Объём информации, который можно получить в сети Интернет из

открытых источников, весьма значителен. Можно узнать о ближайшем окружении жертвы, её привычках, психологических особенностях, распорядке дня, наличии кредитов, географическом расположении, контактных данных и т.д. [8] В открытом доступе существует программное обеспечение, позволяющее, собрать вместе все данные с вебсайта компании. Например, программа Maltego позволяет собрать в единую систему IP-адреса, домены, электронные адреса, телефоны всех сотрудников фирмы. Результат предоставляется в виде дерева, позволяющего увидеть важные взаимосвязи и сделать необходимые выводы [9]. Другая, находящаяся в открытом доступе программа, – Spysse – предоставляет пользователю техническую информацию о вебсайте, в том числе об его уязвимостях [9].

В отличие от кибершпионажа, являющегося противозаконным, изучение информации из открытых источников, само по себе, в отрыве от будущего преступления, чрезвычайно проблематично инкриминировать злоумышленникам. В целом прослеживается очевидная тенденция стирания грани, размывания различий, между допустимым и незаконным сбором информации в сети о тех или иных физических лицах или компаниях. Представляется, что главным критерием, позволяющим разграничить правомерные и противоправные действия в этой плоскости, являются цели сбора такой информации. Если преследуются преступные цели, то сбор информации даже из открытых источников подпадает под признаки подготовительной деятельности к преступлению.

Дисперсность (политаргетированность)

Указанный признак связан с нацеленностью преступлений на неопределённо широкий круг потерпевших. В первую очередь это относится к таким видам криптопреступности как фишинг

(phishing) и мошенничество, связанное с первичным размещением валют (ICO). Как в первом, так и во втором случае, злоумышленники не знают своих потенциальных жертв. При фишинге рассылка, призывающая пользователя перейти на сайт преступника и ввести данные своего счёта (кошелька), рассылается на максимальное количество электронных адресов. Обман, связанный с ICO, как правило, имеет признаки финансовой пирамиды под формой публичного привлечения инвестиций в виде продажи инвесторам фиксированного количества новых единиц криптовалют. Следует заметить, что при фишинге представители преступного мира стали больше использовать «личный подход» в плане выбора жертвы атаки. Это требует больше усилий и подготовки, однако криминальные дивиденды оказываются значительно выше. Поэтому простой фишинг всё чаще вытесняется спирфишингом (*spearphishing*), т.е. вредоносные сообщения рассылаются не всем подряд, а заранее определённой и тщательно изученной группе лиц, которые представляют интерес для преступников. В данном случае речь идёт о держателях криптовалютных кошельков, либо сотрудниках компаний, работающих с криптоактивами. Указанному виду преступлений в большинстве случаев предшествует кража персональных данных потенциальных жертв.

Самодетерминация

Это свойство криминальных проявлений в криптовалютной сфере означает их способность к самовоспроизводству. Криптопреступность – не просто множество совершаемых за определённый промежуток времени и на определённой территории преступлений. Как уже подчёркивалось, это явление характеризуется единичными системными свойствами [10; с. 87]. В свою очередь, данная система характеризуется способно-

стью к самовоспроизводству и самосохранению. Профессор А.И. Долгова, говоря о самодетерминации преступности, отмечает, что «это признак системы, заключающийся в воссоздании структур и связей между ними; постоянный процесс поддержания равновесия системы с окружающей средой. Это базовое свойство системы, без которого она прекратила бы свое существование» [11; с. 8]. Следовательно, криптопреступность, являющаяся сегментом общей преступности, – это не временное явление, а закономерный, естественный побочный продукт бурного развития новых технологий, негативная сторона этого процесса, которая будет существовать, развиваться и изменяться вместе и параллельно с существованием, развитием и изменением блокчейн-технологий в сфере криптовалют.

Главными внутренними источниками воспроизводства криптопреступности следует признать:

- гиперлатентность, формирующая ощущение безнаказанности у лиц, совершающих криптопреступления. В криминологии известно понятие так называемого «криминального куража», т.е. психологической закономерности, согласно которой одно удачно совершённое и нераскрытое преступление порождает ещё одно или несколько последующих нарушений уголовного закона, причём, как правило, более дерзких, наносящих больший ущерб и с вовлечением большего числа преступников.

- необходимость совершения так называемых предикатных преступлений для того, чтобы были созданы необходимые условия реализации преступного замысла. К данной категории следует отнести создание вредоносных программ, кражу личных данных, взлом компьютеров и компьютерных сетей.

- конвейерный характер совершаемых преступлений, когда они превращаются в главный, а

иногда единственный, источник дохода для лиц, вовлечённых в этот вид криминальной деятельности [12; с. 9].

Постоянный мониторинг и оперативное внедрение новейших цифровых технологий

Научно-технический прогресс – объективное явление, которое нельзя остановить. Однако отсутствие должного контроля за доступом к инновациям, либо неспособность государства предвидеть негативные последствия, которые могут вызвать те или иные технологии, провоцируют рост преступлений с использованием новейших достижений научно-технического прогресса. Свободный доступ к таким технологиям, как Deepfake, Maltego, Spycy и многим другим, появляющимся практически каждый день разработкам, представляет реальную угрозу для безопасности общества. По всей видимости, следует признать криминологической аксиомой принцип, согласно которому, в гонке за инновациями криминалитет всегда будет впереди органов, призванных бороться с преступностью. Преступники, в отличие от тех, кто должен им противостоять, не обременены бюрократическими, организационными, юрисдикционными барьерами и преградами, поэтому они быстрее осваивают новейшие технологии. Такая технологическая адаптированность, характерная не только для криптопреступности, но и для всей киберпреступности, влечёт за собой постоянное совершенствование путей и способов извлечения криминальных доходов, причём интервал времени, необходимый преступникам для освоения и использования новейших технологий заставляет говорить о практически моментальной «перезагрузке» [13; с. 10] преступности, которая с каждым разом становится менее уязвимой и более опасной.

Использование особых блокчейн-механизмов для легализации незаконно полученных средств

Для некоторых технологий блокчейн-индустрии анонимность является главным приоритетом. Это обеспечивает защищённость персональных данных и конфиденциальность финансовых сделок, но, с другой стороны, неизбежно порождает повышенные криминальные риски, связанные с отмыванием преступных средств и финансированием терроризма. Например, такие криптовалюты как Monero, Zcash, Dash используют специальные криптографические протоколы, которые значительно усложняют отслеживание данных транзакций. Адрес кошелька такой валюты может раскрыть только его непосредственный владелец [14]. Проблема существует и в сфере обмена криптовалют. Если крупные площадки находятся в правовом поле, а значит соблюдают KYC (*know your customer* – знай своего клиента) и AML (*anti-money laundering* – противодействие отмыванию денег) требования регуляторов, то децентрализованные биржи (*Decentralized Exchange* - DEX), бум на которые начался в 2020 году, не требуют верификации клиентов и, в целом, практически не поддаются контролю [15]. Наконец, серьёзной головной болью для структур, отслеживающих незаконные финансовые потоки, являются Bitcoin-миксеры [16] или Bitcoin-тумблеры, которые дробят криптовалютный поток клиента на огромное количество «ручейков» и пропускают его через тысячи адресов, смешивая с чужими средствами, чтобы потом снова соединить его в одном месте. На выходе клиент получает ту же сумму за вычетом небольшой комиссионной платы. Очевидно, что определение реального владельца денежных средств после прохождения такой процедуры практически невозможно.

Чрезвычайно высокий уровень латентности (гиперлатентность)

Данное свойство преступлений в крипто-валютной сфере имеет как объективные, так и субъективные причины. Главная объективная причина состоит в том, что жертвы криптопреступлений не видят смысла обращаться в правоохранительные органы, поскольку сомневаются в том, что могут получить необходимую защиту. По данным некоторых специалистов, в случае обычных преступлений пострадавшие обращаются в полицию в 80–90% случаев, тогда как при компьютерных преступлениях этот показатель составляет примерно 15–20% случаев [17; с.130].

Субъективный характер латентности криптопреступлений обусловлен недостаточной квалификацией правоохранительных структур в сфере кибербезопасности. Для регистрации, расследования и раскрытия криптопреступлений необходима специальная подготовка. Без знаний специфики функционирования продуктов блокчейн-технологии весьма сложно противостоять этой угрозе. На сегодняшний день в мире практически нигде нет системной подготовки специалистов по борьбе с криптопреступностью. Поэтому существует острая нехватка профессионалов по обнаружению и расследованию преступлений такого рода, отсутствуют методики расследования IT преступлений, нет эффективных и современных информационно-аналитических разработок. Всё это весьма красноречиво отражают цифры, озвученные в докладе The Global Risks Report 2020, согласно которому вероятность привлечения к уголовной ответственности киберпреступников в США составляет 0.05% [18]. С учётом того, что Соединённые Штаты являются одним из мировых технологических лидеров, то едва ли в других государствах ситуация в этом плане намного лучше.

Выводы

Явление, которое рассматривается в настоящем исследовании, относится к категории ультрасовременных высокотехнологичных преступных проявлений. В мире уже сформировался объёмный рынок поставщиков и потребителей услуг и продуктов глобальной криптовалютной индустрии, которыми активно пользуются не только законопослушные граждане, но и криминалитет. Республика Молдова не является исключением из этого вывода, о чём свидетельствуют конкретные примеры [19]. Представляется необходимым в рамках подразделений правоохранительных органов, занимающихся выявлением и расследованием киберпреступлений, обеспечить подготовку специалистов, имеющих специальные знания в сфере блокчейн-технологий и криптовалют. На данном этапе, ввиду отсутствия национальной законодательной базы и разработанных техник по противодействию преступности данного вида, Молдова может стать благоприятной юрисдикцией для совершения криптопреступлений. Своевременная реакция властей на возникшую угрозу позволит если не полностью устранить возможные криминальные риски, то, по меньшей мере, снизить на порядок их уровень.

Библиография

1. Выступление генерального директора компании Group-IV Ильи САЧКОВА на заседании круглого стола *Высокотехнологичная преступность: новые вызовы для общества, государства и бизнеса* // Индекс безопасности. Научно-практический журнал ПИР-центра (Центра политических исследований России). № 1-2 (116-117), Том 22. Москва, 2016.
2. ЖИЧКИНА, А. *Социально-психологические аспекты общения в Интернете*. Цит. по КУЗНЕЦОВА, Ю. М., ЧУДОВА, Н. В. *Психология жителей Интернета*. – М.: Издательство ЛКИ, 2008.
3. ПАНАСЕНКО, А. *Технологии Deepfake как угроза информационной безопасности* // Anti-Malware.ru – 08.04.2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.anti-malware.ru/analytics/Threats_Analysis/Deepfakes-as-a-information-security-threat (дата обращения: 01.02.2021).
4. *После твита Илона Маска цена Dogecoin выросла почти на 30%* // РосБизнесКонсалтинг – 21.12.2020. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.rbc.ru/crypto/news/5fe055c99a79476879ca33a9> (дата обращения: 01.02.2021).
5. [iperov/DeepFaceLab//GitHub](https://github.com/iperov/DeepFaceLab). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://github.com/iperov/DeepFaceLab> (дата обращения: 01.02.2021).
6. ПАНАСЕНКО, А. *Технологии Deepfake как угроза информационной безопасности* // Anti-Malware.ru – 08.04.2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.anti-malware.ru/analytics/Threats_Analysis/Deepfakes-as-a-information-security-threat (дата обращения: 01.02.2021).
7. *Crypto Crime Series: Decoding Hacks* // Chainalysis – 28.01.2019. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://blog.chainalysis.com/reports/crypto-crime-hacks> (дата обращения: 01.02.2021).
8. BAZZELL, M. *Open Source Intelligence Techniques. Resources for Searching and Analyzing Online Information*. Eighth Edition. Createspace Independent Publishing Platform, US, California. 2021.
9. KORZUN, V. *Навыки OSINT (Интернет-разведки) в кибербезопасности* // Proglib – 14.11.2020. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://proglib.io/p/navyki-osint-internet-razvedki-v-kiberbezopasnosti-2020-11-14> (дата обращения: 04.02.2021).
10. ИВАНЦОВ, С. В., СИДОРЕНКО, Э. Л., СПАСЕННИКОВ, Б. А., БЕРЁЗКИН, Ю. М., СУХОДОЛОВ, Я. А. *Преступления, связанные с использованием криптовалюты: основные криминологические тенденции* // Всероссийский криминологический журнал. 2019. Т. 13, № 1.
11. ДОЛГОВА, А. И. *Криминологические оценки организованной преступности и коррупции, правовые баталии и национальная безопасность*. Москва: Российская криминологическая ассоциация, 2011.

12. МАКАРОВ, В. В. *Криминологическое исследование самодетерминации преступности*. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2014.

13. КОРЧАГИН, А. Г., ЯКОВЕНКО, А. А. — *Криминогенная роль криптовалюты* // Юридические исследования. – 2020. – № 2. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=32096 (дата обращения: 04.02.2021).

14. ДЖИГИЛЮ, И. *Лучшие анонимные криптовалюты в 2021 году* // Cryptonisation.ru – 07.02.2021. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cryptonisation.ru/luchshie-anonimnye-kriptovalyuty/> (дата обращения: 07.02.2021).

15. *Что такое децентрализованные финансы (DeFi)?* // ForkLog – 29.07.2020. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://forklog.com/chto-takoe-detsentralizovannye-finansy-defi/> (дата обращения: 07.02.2021).

16. *Биткойн-миксер* // Wikipedia – 19.11.2020. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B8%D1%82%D0>

[%D0%BE%D0%B9%D0%BD-%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D1%81%D0%B5%D1%80](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B8%D1%82%D0%D0%BE%D0%B9%D0%BD-%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D1%81%D0%B5%D1%80) (дата обращения: 07.02.2021).

17. Выступление эксперта расширенной рабочей группы по реформированию МВД Елены Лариной на заседании круглого стола *Высокотехнологичная преступность: новые вызовы для общества, государства и бизнеса*//Индекс безопасности. Научно-практический журнал ПИР-центра (Центра политических исследований России). № 1-2 (116-117), Том 22. Москва, 2016.

18. *The Global Risks Report 2020*. 15th Edition. World Economic Forum. Geneva. - P.63. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf (дата обращения: 07.02.2021).

19. *В Молдове за мошенничество с биткойнами арестованы члены ОПГ*// ForkLog – 12.03.2021. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://forklog.com/v-moldove-za-moshennichestvo-s-bitkoinami-arrestovany-chleny-opg/> (дата обращения: 14.03.2021).

FENOMENUL VIOLENȚEI ÎN FAMILIE. CAUZALITATEA ȘI CONSECINȚELE CLIMATULUI FAMILIAL VIOLENT

Olesea CEBOTARI

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova,
Asistent judiciar, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani), Chișinău, Republica Moldova
e-mail: olesea.cebotari@justice.md
<https://orcid.org/0000-0003-2604-7870>

Violența în familie reprezintă o problemă socială gravă fiind considerată o formă de tortură din cauza caracteristicilor sale. Trăită ca o realitate, ea provoacă traume, trăită în imaginar, ea surpă ființa umană, făcând-o incapabilă de performanțele unei vieți normale, integrate în societate. Consecințele apar nu numai în plan individual, ci și social prin fracturarea relațiilor și prin erodarea solidarității și coeziunii sociale. Deci, putem afirma că violența domestică este o problemă stringentă care cere fără întârzieri soluții și o atenție deosebită atât din partea societății cât și a statului. Este foarte răspândită pe tot teritoriul țării și duce la un impact negativ asupra stării de sănătate a tuturor femeilor care sunt bătute de către partenerii lor. Nu putem să nu trecem și peste faptul că violența duce la creșterea mortalității, cât și a omorurilor sau chiar a cazurilor suicidale. Deci, violența în familie este un fenomen foarte alarmant ce se cere soluționat rapid și eficient.

Cuvinte-cheie: violență domestică, maltratare, abuz, izolare, agresor, victimă, prevenirea infracțiunii.

THE PHENOMENON OF DOMESTIC VIOLENCE. CAUSALITY AND CONSEQUENCES OF VIOLENT FAMILY CLIMATE

Domestic violence represents a serious social problem being considered a form of torture because of its characteristics. Lived as a reality, it causes traumas, lived in the imaginary, it breakdowns the human being, making it incapable of the performances of a normal life, integrated in the society. The consequences appear not only on an individual level, but also socially through the shattering of relationships and the erosion of solidarity and social cohesion.

So we can say that domestic violence is a pressing problem that requires solutions without delay and special attention from both society and the state. It is widespread throughout the country and has a negative impact on the health of all women who are beaten by their partners. We cannot but overlook the fact that violence leads to increased mortality, as well as homicides or even suicides. So, domestic violence is a very alarming phenomenon that demands to be solved quickly and effectively.

Keywords: domestic violence, mistreatment, abuse, isolation, aggressor, victim, prevention of crime.

LE PHÉNOMÈNE DE LA VIOLENCE DOMESTIQUE. LA CAUSATION ET LES CONSÉQUENCES DU CLIMAT FAMILIAL VIOLENT

La violence domestique est un problème social grave et est considérée comme une forme de torture en raison de ses caractéristiques. Vécu comme réalité, il provoque des traumatismes, vécu dans l'imaginaire, il effondre l'être humain, le rendant incapable des performances d'une vie normale, intégré dans la société. Les conséquences n'apparaissent pas seulement au niveau individuel, mais aussi socialement à travers la fracture des relations et l'érosion de la solidarité et de la cohésion sociale.

On peut donc dire que la violence domestique est un problème urgent qui nécessite des solutions sans délai et une attention particulière de la part de la société et de l'État. Elle est répandue dans tout le pays et a un impact négatif sur la santé de toutes les femmes battues par leur partenaire. On ne peut que passer sous silence le fait que la violence entraîne une augmentation de la mortalité, ainsi que des homicides voire des suicides. Ainsi, la violence domestique est un phénomène très alarmant qui demande à être résolu rapidement et efficacement.

Mots-clés: violence domestique, mauvais traitements, abus, isolement, agresseur, victime, prévention du crime.

ФЕНОМЕН БЫТОВОГО НАСИЛИЯ. ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ЖЕСТОКОГО СЕМЕЙНОГО КЛИМАТА

Домашнее насилие является серьёзной социальной проблемой и считается формой пыток из-за своих характеристик. Переживая в реальности, насилие причиняет травмы, живёт в воображении, разрушая человеческое существо, и делая его неспособным к нормальной жизни, интегрированным в общество. Последствия проявляются не только на индивидуальном уровне, но и в социальном плане из-за разрыва отношений и разрушения солидарности и социальной сплоченности. Таким образом, можно сказать, что домашнее насилие - проблема актуальная, требующая безотлагательного решения и особого внимания как со стороны общества, так и со стороны государства. Данная проблема широко распространена по всей стране и отрицательно сказывается на здоровье всех женщин, которых избивают их партнеры. Мы не можем не упустить из виду тот факт, что насилие приводит к увеличению смертности, а также к убийствам и даже самоубийствам. Итак, домашнее насилие - весьма тревожное явление, которое требует быстрого и эффективного решения.

Ключевые слова: домашнее насилие, плохое обращение, изоляция, запугивание, агрессор, предотвращение преступления.

Introducere

Violența domestică trebuie explicată în corelație cu patriarhatul și subordonarea femeii. În urma cercetărilor efectuate, s-a tras concluzia că violența domestică a apărut în societățile în care femeia era subordonată bărbatului. Care erau concepțiile potrivit cărora se făcea subordonarea aceasta?

Istoricii punctează patru concepte fundamentale conform cărora femeia era subordonată bărbatului. Primele doua sunt sistemele de autoritate – ierarhia și patriarhatul.

Ierarhia – se referă la un sistem de subordonare a elementelor, a gradelor, a funcțiilor, a autorităților etc. inferioare față de cele superioare. Astfel, puține persoane se află în vârful piramidei și conduc controlând resursele de bază – alimentele, valorile culturale, proprietățile, centrele sanitare,

de educație, finanțele și piața muncii. De vreme ce aceste persoane controlează resursele vitale, ele domină, de asemenea, și populația care are nevoie de ele. Cum putea în societatea de atunci cineva să pătrundă în acest grup de conducere atât de puternic? De obicei, prin nașterea în mediul unei clase superioare.

Patriarhatul – este un sistem de autoritate care introduce persoanele de gen masculin la conducere, insistând ca doar cei născuți în clasa superioară pe linie bărbătească sunt capabili să controleze resursele de bază. Sistemul nu permite femeii să aibă acces la nici o resursă de bază, nu o investește cu drepturi sau privilegii, limitându-i chiar și posibilitatea obținerii custodiei propriilor copii.

Alte două concepte care au conturat subordonarea femeii sunt ideologiile genului – misoginismul și polaritatea.

Misoginismul – idee potrivit căreia atributele genurilor necesită subordonarea femeii, reieșind din trăsăturile ei negative care o caracterizează, cum ar fi neîncrederea, iraționalismul, iresponsabilitatea, naivitatea și neascultarea.

Polaritatea – idee potrivit căreia femeia și bărbatul sunt opuși. Din acest punct de vedere, dacă bărbații sunt puternici și corecți, femeile sunt slabe și subiective.

Expunerea conținutului de bază

Sistemul patriarhal de autoritate și ideea potrivit căreia subordonarea femeii este corectă nu a avut nici un ecou până la implicarea mișcării feministe internaționale. Cerința egalității în drepturi a femeilor a apărut prima dată la sfârșitul sec. al XIX-lea, când dezvoltarea societății și creșterea bunăstării au creat posibilitatea ca unele femei să se cultive, afirmându-se în societate. Sub influența Revoluției Franceze din 1789, în toată Europa s-au răspândit idei radicale, favorabile consolidării poziției femeii. În Anglia, în 1792, Mary Wollstonecraft a terminat opera sa literară considerată azi clasică – “În apărarea drepturilor femeilor”. Cu toate că guvernul englez, care avea o atitudine ostilă față de Revoluția Franceză, a forțat mișcarea feministă să activeze în ilegalitate, în secolul al XIX-lea ea a luat amploare și și-a atins multe scopuri. Atât pentru femeile reformatoare, cât și pentru bărbații simpatizanți ai mișcării lor, a devenit tot mai evident faptul că cel mai important drept pentru femei îl constituia dreptul la vot. Ei erau conștienți că restul drepturilor și privilegiilor vor rezulta din exercitarea dreptului de a vota. Lupta pentru acest drept a luat amploare la mijlocul secolului al XIX-lea în Marea Britanie și în SUA. Mișcarea a avut mulți adepți, dar foarte greu a reușit să învingă concepția tradițională. În Marea Britanie principalul oponent al acestei aspirații a fost chiar o femeie, regina Victoria. Derularea evenimentelor în multe țări occidentale a fost relativ asemănătoare.

În câteva state – Noua Zeelandă, Australia, Finlanda și Norvegia – femeile au reușit să obțină dreptul la vot încă înaintea primului război mondial (1914-1918). Prima țară în care femeile și-au câștigat dreptul la vot a fost Noua Zeelandă, încă din 1893. De subliniat faptul, că în Australia de dreptul la vot se prevalau doar femeile originare din Europa. Și doar în 1962, în Australia, toate femeile au obținut dreptul la vot. În Statele Unite ale Americii dreptul femeilor de a participa la alegerile în Congres a fost recunoscut în 1788. Însă de acest drept puteau să se bucure doar anumite persoane (atât femei, cât și bărbați). Abia în anul 1920 femeilor li s-a acordat, prin lege, dreptul de a vota și de a fi alese în Congres.

În Marea Britanie femeia a obținut dreptul de a vota în 1918, însă a fost nevoie de încă 10 ani pentru ca femeile să fie considerate egale cu bărbații în fața legii.

În țara noastră dreptul femeilor de a vota și de a fi alese a fost consfințit în Constituția RSS Moldovenești, adoptată în 1941, reconfirmat în Constituția RSS Moldovenești (1978) și, ulterior, în Constituția Republicii Moldova (1994).

Cercetători și practicieni au propus de-a lungul timpului mai multe definiții ale violenței, iar deocamdată nu există o definiție universal acceptată.

Violența presupune utilizarea puterii de orice natură pentru a leza integritatea fizică, psihică sau morală a unei persoane sau colectivități. Violența poate lua forma unor acțiuni fizice (loviri cu diferite obiecte, cu pumnul, piciorul) sau a unor expresii verbale (insulte, amenințări, strigăte).

În dicționarele explicative, cuvântul „violență” trimite la ceea ce se efectuează cu o forță intensă, brutală și deseori distructivă, la abuzul de forță pentru a constrânge pe cineva la ceva.

În majoritatea cazurilor de violență în familie, copiii sunt atât martori cât și ascultători fideli, confidenți ai victimei precum și victime directe ale abuzului din partea părinților.

Copilul fiind victimă indirectă și adeseori directă a violenței în familie. Efectul participării copiilor la scenele de violență dintre părinți este condiționat de numeroși factori, un factor major fiind vârsta copilului în concordanță cu capacitatea lui de a prelucra evenimentele cognitive traumatizante la care este martor sau țintă directă.

Grupul Consultativ pentru Studiul ONU privind violența asupra copiilor a inclus în termenul de violență „toate formele de violență fizică, psihică și sexuală a copiilor, sub formă de abuz, neglijare, exploatare, în forme directe sau indirecte, care pun în pericol sau afectează demnitatea copilului, din punct de vedere fizic, psihologic sau statutul social și de dezvoltare.”

Violența asupra copilului este un fenomen complex, în definirea căruia se pun diferite accente, în funcție de perspectiva specialiștilor: psihologică, medicală, culturală, legislativă etc.

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a definit în 2002 violența ca „folosirea intenționată a forței fizice sau puterii, ori amenințarea cu aplicarea acestora față de sine, o altă persoană, un grup, care fie duce, fie are o mare probabilitate de a duce la răni, deces, vătămare psihologică, subdezvoltare sau privări”. Această definiție include actele bazate pe o relație de putere exprimată prin intimidare, amenințare sau, invers, neglijență și omisiune, care exclude toate evenimentele accidentale (precum accidente rutiere), numai dacă acestea nu implică intenția de a răni sau de a ucide.

Într-un raport publicat în 2006, OMS consideră violența drept „orice formă de maltratare fizică și/ sau psihică, abuz sexual, neglijare, tratare neglijentă sau exploatare în scopuri comerciale sau orice alt tip de exploatare care poate cauza daune efective sau potențiale pentru sănătatea, supraviețuirea, dezvoltarea sau demnitatea copilului în contextul unei relații de responsabilitate, încredere sau autoritate”.

Din punct de vedere juridic, violența este încălcarea normelor legale care apără relațiile sociale ce asigură o bună creștere și dezvoltare psiho-fizico-socială a copilului. Legislația internațională și națională stabilește dreptul copilului la protecția vieții, sănătății, demnității, integrității psihice și fizice.

Definițiile utilizate în științele sociale evidențiază contextul individual, familial și social al maltratării. Maltratarea este orice formă voluntară de acțiune sau omitere a unei acțiuni care este în detrimentul copilului și are loc profitând de incapacitatea copilului de a se apăra, de a discerne între ceea ce este bine sau rău, de a căuta ajutor și de a se autoservi.

Agresivitatea este un termen utilizat în discutarea problematicii violenței. Majoritatea autorilor susțin ideea că agresivitatea ține mai mult de instinct, în timp ce violența ține mai mult de cultură, educație, context. În timp ce agresivitatea este înțeleasă ca potențialitate care îi permite persoanei să înfrunte problemele și poate fi considerată acceptabilă, violența în calitatea ei de acțiune care produce durere, este inacceptabilă.

Un alt termen legat de subiectul violenței este cel de abuz. Abuzul este un comportament violent sau necorespunzător îndreptat asupra copilului sau a altei persoane percepută ca aflându-se într-o situație inferioară și fără apărare și care are ca rezultat consecințe fizice și/ sau emoționale negative. Abuzul poate fi prezent între persoane de vârste apropiate, între care regulile tradiționale sociale creează o relație de putere (stereotipurile de gen creează diferențe de putere între băieți și fete), sau adulți și copii (părinți – copii, profesori – elevi).

Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01.03.2007 [9], definește violența în familie drept orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a unor alte persoane, manifestată fizic sau verbal, prin abuz fizic, sexual, psihologic, spiritual sau economic ori prin cauzare de preju-

diciu material sau moral, comisă de un membru de familie contra unor alți membri de familie, inclusiv contra copiilor, precum și contra proprietății comune sau personale.

Amploarea violenței domestice constituie una dintre cele mai grave probleme sociale cu care se confruntă societățile contemporane, inclusiv Republica Moldova. Analiza violenței în bază de gen include complexitatea factorilor, condițiilor specifice și consecințelor acțiunilor violente dintre soți, care au un impact extrem negativ asupra copiilor minori și atrage după sine consecințe durabile. Determinarea caracteristicilor de bază ale manifestărilor de violență facilitează prevenirea și combaterea comportamentelor violente.

Factorii ce favorizează manifestările de violență având la bază diferențele de gen în contextul cultural, politic și social-economic al Republicii Moldova, pot fi specificați în felul următor:

Factorii culturali - definițiile culturale stereotipe ale rolurilor atribuite fiecărui gen; tradițiile culturale și religioase; credința în superioritatea inerentă a bărbaților; valorile ce îi dau bărbatului drept de proprietate asupra femeilor și a fetelor; familia tratată ca o sferă privată, aflată sub controlul bărbaților – „capul familiei”; indiferența opiniei publice față de fenomenul violenței domestice, în special față de femeile agresate; tolerarea violenței ca mijloc de rezolvare a conflictelor familiale.

Factorii economici - dependența economică a femeilor față de bărbați; accesul limitat al femeilor la resurse și credite; șomajul sporit în rândul femeilor și al bărbaților; discriminarea la angajare în câmpul muncii; feminizarea sărăciei; migrarea economică în masă a femeilor peste hotarele țării în căutarea locurilor de lucru.

Factorii juridici - analfabetismul juridic al populației; funcționalitatea inadecvată a legislației în vigoare; proceduri legale greoaie și defavorizante în cazul divorțului și solicitării custodiei copiilor; ne-

definitivarea mecanismelor de contracarare a violenței domestice, inclusiv a pedepselor alternative.

Factorii politici - reprezentarea insuficientă a femeilor în organele puterii, în politică și în sfera juridică; tratarea institutului familiei drept o chestiune privată care se află în afara controlului statului; considerarea violenței în familie, în particular, și a problemelor femeilor, în general, ca fiind subiecte de minim interes politic; afirmarea insuficientă a femeilor ca forță politică.

Există mai multe opinii greșite care împărtășește o bună parte a populației precum că:

- Violența domestică este caracteristică familiilor sărace sau cu un statut social scăzut. În realitate, violența domestică poate apărea în toate familiile, indiferent de statutul socio-economic.

- Consumul de alcool și droguri cauzează violența domestică, însă în realitate nu exista nici un argument și nici o dovadă care să afirme că alcoolul este o cauză directă a violenței domestice. Sunt probe care susțin coexistența consumului de alcool și a violenței domestice și facilitarea actelor de violență.

- Bărbații violenți nu-și pot controla violența. Realitatea este că, bărbații violenți cred deseori acest lucru. Aceasta credință permite agresorului neasumarea responsabilității față de actele comise. Majoritatea celor care își agresează soțiile își controlează comportamentul violent față de alte persoane, cum ar fi prieteni sau colegi, unde nu există nevoia de dominare și control.

- Bărbații violenți sunt bolnavi psihic sau au personalități psihopate, în realitate studiile clinice asupra bărbaților care își abuzează partenerele nu susțin această afirmație. Marea majoritate a bărbaților agresivi nu prezintă devieri psihice și nici nu au caracteristici psihopate. Mulți agresori se prezintă ca persoane obișnuite, respectabile, cu capacitatea de a se controla.

- Femeilor le face plăcere să fie abuzate. În realitate acest mit a apărut pe baza observației că multe

femei rămân lângă partener, în ciuda abuzului suferit. Există diverse motive pentru care femeile nu-și părăsesc partenerul. Multor femei le este teama să plece. Cercetările dovedesc că părăsirea partenerului devine pentru o femeie un moment extrem de periculos.

- Unele femei merită să fie abuzate; ele provoacă abuzul. Însă considerăm că, nu există justificări pentru violență. Multe femei abuzate fac tot posibilul pentru a evita episoadele violente. În secolul al XIX-lea, legislația britanică preciza că un bărbat își poate disciplina soția cu un instrument care să nu fie mai gros decât degetul cel mare al mâinii. Chiar dacă aceste legi nu mai există, multe credințe sociale aprobă violența ca metodă de control și de disciplinare a femeilor.

Există și alte mituri despre violență, care nu reprezintă explicații directe, ci fac parte din încercările comunității de a înțelege acest comportament:

- bătaia este fără urmări, este un fenomen de moment datorită pierderii controlului;
- este o parte componentă a dragostei dintre cei doi;
- chiar dacă își bate partenera, este un tată bun pentru copii și deci trebuie să rămână în familie ca să crească copiii;
- dacă vor sta împreună destul de mult timp, lucrurile se vor schimba în bine și el va înceta să o mai abuzeze;
- numai un număr mic de femei sunt victime ale violenței domestice;
- o femeie își poate părăsi partenerul, dacă vrea cu adevărat;
- victimele violenței domestice exagerează dimensiunea abuzului.

Miturile enumerate mai sus sunt doar câteva dintre numeroasele stereotipuri care promovează violența în familie.

Factori de risc în apariția violenței părinților față de copii minori :

Înțelegerea fenomenului violenței necesită analiza unei multitudini de factori care acționează la diferite niveluri și se influențează reciproc. Cercetările care au abordat tema violenței au propus diferite clasificări ale cauzelor sau factorilor de risc în apariția fenomenului, uneori făcând o distincție între cauze și factori de risc, alții considerându-le identice. O tipologie a factorilor de risc în apariția violenței trebuie să se refere la individ, cu caracteristicile sale personale, la sistemul său de relații și la influențele din mediu. O astfel de tipologie a fost elaborată de OMS (Modelul ecologic al factorilor de risc pentru abuzul față de copil, 2006) și ia în considerație:

Factori individuali care se referă la caracteristici biologice, psihologice și de experiență personală ale părinților și/ sau copiilor: nivel scăzut al stimei de sine; dificultăți de concentrare a atenției și hiperactivitate; posibilități limitate de autocontrol; insuficiente cunoștințe, atitudini și abilități pentru o relaționare nonviolentă; lipsa comunicării, a sentimentului de apartenență la comunitate; retard mintal; consum de alcool și droguri; experiența de victimă sau martor al abuzului în relațiile interpersonale.

Factori interpersonali, reieșiți din relațiile de familie, cu îngrijitorii, prietenii, vecinii și a., care pot influența factorii individuali: comportament autoritar față de copii; expunerea copilului la conflicte și acte de violență în familie; reguli de disciplină dure sau prea permissive; experiența pedepsei fizice și a altor forme de abuz; lipsa de implicare în viața copiilor, slaba supraveghere a acestora; lipsă sau insuficiență a afecțiunii și suportului părintesc; părinți sau frați cu comportament delicvent; divorțul sau separarea părinților; discriminarea familiei pe motive etnice, religioase etc.

Factori comunitari/ societali care exprimă normele, valorile promovate și capacitatea instituțiilor de a preveni și reacționa la abuz : norme sociale care tolerează comportamentele violente (de ex. pedepșirea copiilor de către părinți); discriminarea și dez-

echilibre ale puterii dintre diferite grupuri sociale (bărbați și femei, părinți și copii, diferite etnii etc.); cadrul legal permisiv; lipsa serviciilor de protecție a copilului și familiei; sărăcia, urbanizarea; participare comunitară redusă; vecinătăți dezorganizate social; influența mass-media; accesibilitatea drogurilor, armelor.

Este de remarcat importanța cercetării aspectelor victimologice ale infracțiunilor de violență în dreptul penal privind „vinovăția victimei”, precum și gradul de influență a caracteristicilor personale și a comportamentului victimei la calificarea infracțiunii. Fapta infracțională, în special cea de violență în familie, cunoaște în realitate un adevărat cuplu psihologic format din agresor și victimă [1, p. 257], iar personalitatea victimei și comportamentul acesteia poate juca un rol important în motivarea comportamentului infracțional și în situația în care aceasta se realizează.

Autorul L. Colpacova este de părerea că victima joacă un rol important în geneza infracțiunilor de violență în familie care reprezintă o interacțiune dintre agresor și victimă, având la bază un ansamblu de relații obiective (timp, loc, situație etc.) și subiective (sentimente și emoții) [11, p. 32], Cercetătorul V. I. Polubinski, citat de către autorul A. N. Fateev, susține afirmația că ”infracțiunea reprezintă două paralele care într-un final se intersectează și personalitățile subiecților se ciocnesc, dar cine din ei este victimă sau agresor, o va determina situația propriu-zisă și alte circumstanțe” [12, p. 132].

Cercetătorul Gh. Gladchi indică că este necesar ca victima să fie cercetată în contextul adevăratului ei rol în mecanismul infracțiunii și nu sub aspect procesual-juridic [7, p. 197]. În această ordine de idei, rezultă că în unele cazuri de violență în familie, însuși victima provoacă în mod activ săvârșirea actelor de agresiune.

Suștinem opiniile citate supra și considerăm că pentru cercetările cu referire la studierea mecanis-

mului infracțiunii de violență în familie este importantă studierea personalității victimei, deoarece ea în anumite situații prezintă un risc victimal sporit, fapt care poate declanșa acțiunile de violență.

Așadar, în anumite situații, victima violenței în familie se comportă pasiv, fără ca să răspundă comportamentului agresiv al infractorului și fără a opune rezistență, iar în alte cazuri, dimpotrivă provoacă violența prin propriul comportament. Cu siguranță, nici un comportament al victimei nu justifică violența aplicată față de ea [3, p. 14] însă, sunt cazuri când presupusa victimă simulează infracțiunea și victimizarea sa în scopuri de răzbunare sau manipulare.

Prin urmare, la calificarea infracțiunilor de violență în familie urmează mai întâi de toate de elucidat rolul victimei în cazul comiterii infracțiunii, la fel, accentuăm și importanța acesteia la stabilirea condițiilor și limitelor răspunderii și pedepsei penale. Cerința de a lua în considerație datele privind personalitatea și comportamentul victimei la stabilirea pedepsei făptuitorului este determinată de către legiuitorul național. În acest sens, atât legea penală cât și cea contravențională care stipulează răspunderea pentru infracțiuni de violență în familie, printre circumstanțele atenuante enumerate la art. 76 din Codul penal [6], și anume, la alin. (1) lit. g) la stabilirea pedepsei urmează a fi luate în considerație „ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea”, și respectiv, în Codul contravențional [5] la art. 42 alin. (1) lit. e) ”acțiunile ilegale sau imorale ale victimei care au provocat contravenția”.

Astfel, victima sau potențiala victimă, similar infractorului apreciază într-o anumită măsură situația concretă de viață, acționează în funcție de rezultatele evaluării, în baza viziunilor și percepțiilor proprii, deprinderilor, calităților psihologice, interacționând cu agresorul și cu alte elemente ale situației [8, p. 77]. Același autor menționează că, în conformitate cu unele date selectiv, în mai mult de 50% din cazurile infracțiunilor cu caracter violent, a precedat

situația de "clarificare a relațiilor personale" [8, p. 77]. Totodată susținem și părerea autorilor I. Ciobanu și V. Bujor cu coautorii, care menționează că, "În volumul general al criminalității în 33,4% din cazuri, victimele, prin conduita lor, creau condiții favorabile comiterii infracțiunii" [2, p. 46 și 4, p.257].

În același timp, caracteristicile victimologice ale infracțiunii pot mărturisi despre pericolul social sporit al infractorului. Circumstanțele care agravează răspunderea făptuitorului sunt prevăzute la art.77 CP, alin.(1) lit.e) - „, săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor” și lit. g) „,săvârșirea infracțiunii prin intermediul sau în prezența minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor” și respectiv, circumstanțele gravante prevăzute la art.43 CC, alin.1 lit. b) ” săvârșirea contravenției de către o persoană care anterior a fost sancționată pentru o contravenție similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză” și lit. g) „,săvârșirea contravenției față de un minor, de o femeie, de o persoană în etate sau față de o persoană care se află în imposibilitatea de a se apăra din cauza bolii, dizabilității ori altui factor”.

Personalitatea și comportamentul victimei pot juca un rol destul de esențial în motivarea comportamentului infracțional și în situația în care acesta se realizează. Studiind comportamentul victimei în diferite relații rezultă, de regulă, faptul că între comportament și personalitatea victimei există o legătură indisolubilă [10, p. 270].

Cercetătorii au stabilit următoarele etape a dezvoltării copilului și impactul climatului familial violent asupra formării personalității după cum urmează:

Copiii sugari cu vârsta de până la un an sunt cei mai puțin capabili să înțeleagă ceea ce se întâmplă. Acest lucru determină părinții inconștienți să nu

vadă pericolul în care se află copilul mic, afișând un comportament violent deschis, fără a se preocupa de ceea ce se întâmplă cu copilul. Spun: „el e mic, nu înțelege...” ceea ce este adevărat, însă acești copii de vârstă mică, martori la violențe între părinți, se disting printr-o stare de sănătate precară, tulburări de somn și plâns excesiv.

În relația cu copilul, mama-victimă nu mai poate veni în întâmpinarea nevoilor emoționale ale copilului. Construirea atașamentului, a cărui perioadă sensibilă va începe în jurul vârstei de 6 luni, va fi profund afectată. Și asta nu doar din cauza stărilor intense de spaimă ale copilului, ci mai ales din cauza indisponibilității emoționale a unei mame care trăiește anxietatea unei relații amenințătoare cu partenerul de viață. Emoțiile negative ale mamei au un ecou intens negativ în starea copilului.

În al doilea an de viață al copilului, din punct de vedere cognitiv se structurează relația cauză-efect și se dezvoltă gândirea simbolică. Expresiile emoționale ale celor dragi induce copilului stări de indispoziție cu atât mai profunde, cu cât persoanele sunt mai semnificative pentru el. La această vârstă, expuși fiind la scenele de mânie dintre părinți, copiii nu mai pot rămâne pasivi, ci fac eforturi pentru a se implica în conflictul dintre părinți.

În al treilea an de viață, copiii au reacții intense de supărare atunci când adulții interacționează cu mânie. O reacție comună a copiilor de vârsta aceasta este de a-și duce mâinile la urechi, a-și astupa urechile pentru a nu mai auzi țipetele celor dragi. De asemenea, ei vor începe să manifeste comportamente violente în relațiile cu copiii de aceeași vârstă. Deja apar reacții diferite la fete și băieți: în timp ce băieții se comportă mai violent la supărare, fetele se manifestă cu o profundă tristețe, disperare, izolare.

Efectele globale, vizibile asupra copiilor care cresc la această vârstă cu părinți cu violență în cuplu sunt: boli frecvente, timiditate exagerată, neîncredere în ei

înșiși, probleme de comportament printre ceilalți copii de vârsta lor, bătăi, certuri, țipete, plâns.

Adolescenții devin capabili să înțeleagă ceea ce trăiesc și la ce au fost expuși în familie. În plus, ei se deschid către grupul de prieteni, către școală. Ei știu că sunt moduri diferite de a simți, gândi, acționa, dar duc cu ei un handicap: sunt mai puțin capabili, comparativ cu colegii lor de-o vârstă, de a interacționa pozitiv. Această condiție specială a lor determină și prietenii. Ei se simt adesea respinși de ceilalți. Își vor căuta prieteni cu experiențe asemănătoare și adesea se vor afilia la grupuri cu comportamente agresive. Agresivitatea, respingerea și delincvența se suprapun în mare măsură în cazul adolescenților.

Între 20% și 40% dintre adolescenți cu violență cronică au fost expuși violenței în familie. Unii adolescenți (băieții) își manifestă frustrările prin comportamente violente față de frați și surori sau chiar față de părinți, mai ales mamă. Există cercetări care arată că un mare număr al bărbaților violenți în cuplu și femeile-victime ale violenței în cuplu provin din familii violente unde au fost martori la astfel de relații, încărcate de violență, între părinții lor.

Toate formele de abuz îi fac pe copii să sufere. Tabloul de reacții ale copilului la experiența de abuz sau neglijare variază în funcție de mai mulți factori, printre care: vârsta copilului, frecvența abuzului, sprijinul pe care îl primește copilul, persoana agresorului ș.a. Reacțiile imediate la experiența abuzului se manifestă în plan afectiv, cognitiv, comportamental, corporal (somatic).

Abuzul are consecințe fizice, la nivel psihic, la nivel corporal și la nivel de comportament :

Cele mai vizibile semne ale violenței în familie asupra unui copil, sunt semnele abuzului fizic.

Vom enumera câteva exemple, prezența cărora semnaleză un posibil abuz fizic :

Copilul victimă poate avea arsuri, mușcături, vânătăi, oase rupte sau ochi învinețiți în mod inexplicabil,

echimoze vechi sau alte semne vizibile, după o absență de la școală (nu toate vătămarile au și semne exterioare), pare înspăimântat de părinți și protestează, amână, refuză sau plânge când trebuie să meargă acasă, se sperie de gesturi bruște, are privire speriată, tresare des (la ridicarea vocii, la mișcări îndreptate spre el).

Părintele la rândul său, pe marginea semnelor fizice enumerate mai sus dă explicații neconvingătoare, contradictorii sau nu dă nici o explicație privind rănilor copilului, descrie copilul ca fiind „rău” sau într-un alt mod negativ, utilizează pedepse fizice dure în scopuri educaționale.

Consecințele la nivel psihic sunt nu mai puțin evidente și se manifestă la nivel comportamental, și anume, teamă exagerată, fobii, sentiment de vinovăție, depresie, neîncredere în propria persoană, anxietate determinată de persoane, situații, evenimente ce au caracterizat situația de abuz etc.

Consecințele la nivel corporal sunt mai puțin evidente și se exprimă prin stări de vomă, durerii de cap, amețeli, enurezis, tulburări ale sonului, tulburări alimentare, boli de piele, atacuri de sufocare, senzația de nod în gât etc.

Consecințele la nivel de comportament pot fi observate reușita școlară scăzută/dificultăți de învățare, absenteism, abandon școlar, violență, impulsivitate, neîncredere în alții, consum de substanțe, suicid sau tentativă de suicid, comportament sexualizat, hiperactivitate și deficit de atenție, tulburări de vorbire, fuga de acasă etc.

Dezvoltarea copilului este în mare măsură influențată de gradul de securitate al anturajului său, modelul de comunicare de care beneficiază în familie și de posibilitățile de explorare și învățare. Experiența de abuz sau neglijare este o traumă care afectează starea actuală a copilului și dezvoltarea acestuia în viitor. Pus în situația de a supraviețui violenței, un copil încearcă să depășească suferința trăită, ceea ce solicită la maxim resursele sale interioare.

În timp, consecințele imediate ale violenței se transformă în consecințe pe termen lung precum ar fi: subdezvoltare, izolare, tulburări de relaționare, adaptare și integrare socială, dificultăți de integrare profesională, dificultăți în construirea unui cuplu, violență domestică (conjugală, în relația cu propriii copii), comportament agresiv față de alte persoane, disfuncții în sfera sexuală și a reproducerii, schimbări frecvente de parteneri sexuali, consum excesiv de alcool sau droguri, amintiri obsesive, depresie, automutilare și alte comportamente autodistructive.

Pentru a recunoaște abuzul asupra copilului, este important ca educatorii, învățătorii, profesorii să cunoască semnele specifice ale abuzului sau neglijării, fiind receptivi la indicii manifestați în comportamentul copiilor, părinților sau al altor responsabili legali ai copilului. În general, trebuie să alarmeze personalul didactic schimbările în felul de a fi al copilului, care nu sunt legate de vârsta acestuia și procesele determinate de dezvoltarea sa, interferează cu reușita școlară și frecventarea orelor.

Nici unul dintre semnele prezentate în continuare nu indică în mod automat un abuz. Oricare dintre ele poate fi găsit la orice părinte sau copil, într-un moment sau altul. Dar când semnele apar în mod repetat sau combinate, ele trebuie să determine personalul didactic să acorde atenție sporită situației și să ia în considerare posibilitatea unui abuz asupra copilului.

Semne ale abuzului sau neglijării pot fi observate cât la copil, atât și la părinte:

La copil semnele abuzului sau neglijării se manifestă prin schimbări neașteptate de comportament sau de randament școlar, nu a primit ajutor pentru problemele fizice sau medicale supuse atenției părinților, are probleme de învățare care nu pot avea cauze fizice sau de natură psihică, este întotdeauna circumspect, ca și cum ar aștepta mereu să se întâmple ceva rău, îi lipsește supravegherea unui adult, se plânge tot timpul, se straduie prea mult sau este prea responsabil. În relația dintre părinte și copil se ating

sau se privesc rareori, manifestă o atitudine negativă în relația lor, declară că nu se plac etc.

La părinte aceste semne pot fi observate când ultimul manifestă interes scăzut pentru copil, neagă existența problemelor de acasă sau de la școală ale copilului sau dă vina pe acesta, îl vede pe copil ca fiind în întregime rău, fără valoare sau ca pe o povară, cere perfecțiunea la nivel de performanță fizică sau academică la care copilul nu poate ajunge, îi cere copilului să îi arate grijă, atenție și satisfacerea nevoilor sale afective etc.

Semne ale abuzului sexual asupra copilului pot fi depistate urmărind în cumul câteva semne, și anume: copilul are dificultăți la mers sau când stă pe scaun, refuză brusc să se schimbe pentru ora de educație fizică sau refuză să participe la activități fizice, dă dovadă de cunoștințe sau comportament sexual ciudat, sofisticat sau neobișnuit, contractează o boală venerică sau, în cazul unei fete, rămâne însărcinată.

Părintele agresor deseori este excesiv de protector cu copilul, limitând sever contactul acestuia cu alți copii, în special de sex opus, este secretos și izolat, descrie dificultăți în căsnicie care implică lupte pentru putere în familie sau relații sexuale.

Semne ale abuzului emoțional pot fi observate în cazurile în care copilul are un comportament alcătuit din extreme, cum ar fi comportamentul servil sau revendicativ exagerat, pasivitate sau agresivitate extremă, este fie prea matur (îngrijește un alt copil, de exemplu), fie prea infantil (se leagănă sau dă din cap în mod frecvent), este întârziat în dezvoltarea fizică sau emoțională, are o imagine de sine negativă, nu are încredere în sine, are un sentiment de insecuritate, încearcă să se sinucidă, este privat de atenția părinților/ îngrijitorului, declară o lipsă de atașament față de părinți sau manifestă stări depresive, de vinovăție.

Părintele agresor la rândul său acuză, ceartă și minimizează copilul, în mod constant, nu este

preocupat de soarta copilului și refuză să ia în considerare problemele copilului la școală, respinge copilul în mod evident, este extrem de critic și negativ în raport cu copilul, în familie se consumă alcool și părinții sunt violenți unul cu altul, manifestă ironie, sarcasm, dispreț față de copil, adulții din preajma copilului au cerințe exagerate față de rezultatele școlare sau comportamentul acestuia.

Concluzii

Cauzele producerii violenței în familie ani de rând rămân aceleași, și anume: neînțelegerile din familie; incapacitatea de a rezolva pe cale pașnică conflictele; sărăcia; consumul de alcool sau droguri; nivelul insuficient de trai și cultură în țară; neacceptarea faptului că o altă persoană are dreptul la o viață personală sau poate face greșeli; obișnuința de a utiliza forța pentru a atinge un scop; considerarea problemelor de familie și a actelor de violență în familie drept un secret de familie; lipsa protecției sociale și/sau legale pentru victime; statutul de victimă, care generează o stimă de sine extrem de scăzută; etc. De cele mai dese ori rolul de victimă a violenței în familie îi revine femeii. Aceasta rezultă în mare parte din raporturile inegale de forță între femei și bărbați, generând discriminarea femeilor și fetelor, atât în familie, cât și în societate. Totuși, majoritatea actelor de violență asupra femeii sunt comise de bărbații lor, inclusiv de foștii parteneri.

Întrucât victima există alături de un act agresiv, determinarea acestuia va releva identitatea manifestărilor victimale, evoluția singulară a acestora și efectul social al victimizării. Modul în care victima percepe, înțelege, acceptă sau respinge violența actului agresiv are valoare pentru stabilirea lanțului cauzelor și efectelor fenomenului victimal. Cauzalitatea și efectele agresiunii asupra victimei, ordinea în care se produc actele agresive și limita reducerii acestora, respectiv actele agresive cu un conținut clar: lezarea intereselor unei victime iden-

tificate sau care se va individualiza în perioada producerii actului agresiv prin legătura de cauzalitate și efectul victimal.

Violența în familie are consecințe asupra dezvoltării personalității copilului și a stării de sănătate, cât pe termen scurt, atât și pe termen lung, indiferent dacă acesta este victimă directă sau indirectă a violenței în familie. Dezvoltarea copilului este în mare măsură influențată de gradul de securitate al anturajului său, modelul de comunicare de care beneficiază în familie și de posibilitățile de explorare și învățare. Experiența de abuz sau neglijare este o traumă care afectează starea actuală a copilului și dezvoltarea acestuia în viitor. Pus în situația de a supraviețui violenței, un copil încearcă să depășească suferința trăită, ceea ce solicită la maxim resursele sale interioare.

Referințe bibliografice

1. BRÎNZĂ, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea Specială: în 2 volume. Volumul I, Chișinău, 1328, pag.
2. BUJOR, V. și a. Elementele de criminologie. Chișinău: Academia MAI al RM "Ștefan cel Mare", 1997, 86 pag.
3. CAZACOV, V. și a. Ghid practic privind intervenția eficientă în cazurile de violență în familie, Centrul de Drept al Femeilor, elaborat cu suportul Fundației Soros Moldova, Fundației OAK și Biroului de Relații Interne în domeniul combaterii drogurilor și aplicării legii, Chișinău, Bons Offices, 2015, 144 pag.
4. CIOBANU, I. Criminologie, vol:II, Chișinău: Ediția Cartdidact, 2004, 298 pag.
5. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-84 art.100.
6. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
7. GLADCHI, Gh. Victimologia și prevenirea infracțiunilor, Chișinău 2004, 312 pag.

8. LARII, I. Criminologie, Manual pentru facultățile de drept, Chișinău 2004, 150 pag.

9. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie: nr.45 din 01.03.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.03.2008, nr.55-56 art. 178.

10. RUSNAC, S. Psihologia dreptului, Chișinău: Arc, 2000, 312 pag.

11. КОЛПАКОВА, Л. А. Насилие в семье: викти-

миологический аспект, дифференциация ответственности и вопросы законодательной техники. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Ярославль 2007, 232 стр.

12. ФАТЕЕВ, А. Н. Домашнее насилие: опыт криминологического исследования, диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Москва, 190 стр.

PARTICULARITATEA RAPORTULUI JURIDIC DE DREPT AL MEDIULUI

Andrian CREȚU

Doctor în drept, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene

„Constantin Stere”, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: andrian.cretu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8144-5233>

Posibilitățile omului de a transforma resursele naturale în surse de profit au determinat legiuitorul și dreptul, în general, să recurgă la reglementări mult mai dure în materia protecției mediului. Acest lucru nu putea fi posibil fără a cunoaște cu precizie natura raportului juridic ce avea să pună baza reglementărilor ulterioare, iar în plan doctrinar acesta și în prezent suferă de numeroase critici, dezbateri și controverse. Cu toate acestea, un lucru este cert: raportul juridic de drept al mediului este unul particular, cu dublă fațetă unde, pe de o parte, reglementează relațiile dintre oameni constituite cu ocazia folosirii, protejării, conservării și dezvoltării factorilor de mediu, iar pe de altă parte, impune modelarea principiilor altor ramuri de drept cu care intră în contact, acest lucru fiind cerut pentru o mai bună conexiune și eficiență în planul apărării valorilor de mediu, cele mai de preț într-o lume aflată în pragul colapsului natural. În acest sens, realitățile zilelor noastre arată că secolul XX este perioada celor mai mari descoperiri și transformări ale civilizației, dar și cele mai complexe și uneori nebănuite efecte asupra vieții. Până nu demult resursele naturale regenerabile ale Terrei erau suficiente pentru necesitățile omenirii, însă în prezent, ca urmare a exploziei demografice și a dezvoltării fără precedent a tuturor ramurilor de activitate, necesarul de materie primă și energie pentru producția de bunuri a crescut mult, iar exploatarea intensă a resurselor naturale relevă, tot mai evident, un dezechilibru ecologic. În contextul schimbărilor de amploare ce pot periclita calitatea mediului, e necesar să chibzuim asupra unor intenții care stau la baza exploatarea resurselor de mediu, reieșind din situația alarmantă ce nu mai poate fi tolerată, riscând să pună în pericol supraviețuirea și existența speciei umane.

Cuvinte-cheie: raport juridic, subiect de drept, mediu, relații sociale, componente naturale, folosință rațională.

PECULIARITY OF THE LEGAL RELATIONSHIP OF ENVIRONMENTAL LAW

The possibilities of man to turn natural resources into sources of profit have led the legislator and the right, in general, to resort to much tougher regulations in the field of environmental protection, this could not be possible without knowing precisely the nature of the legal relationship that would lay the basis for subsequent regulations, and in the doctrinal plan it and today suffers from numerous criticisms, debates and controversies. However, one thing is for certain, the relationship of the environment is one of the particular, double-side, where, on the one hand, it regulates the relations between people are established on the occasion of the use, protection, conservation and development, environmental factors, and by the other hand, it requires the modeling of the principles of the other areas of the law with which they come in contact with, and this is asked for a better connectivity and efficiency in the plan for the defense of the values of the environment, the most valuable in the world is on the verge of collapse, natural. In this sense, the realities of today show that the twentieth century is the time of the greatest discoveries and transformations of civilization, but also the most complex and sometimes unintended effects on life. Not long ago, renewable natural resources of the Earth, would be sufficient for the needs of humanity, but for now, as a result of the population explosion, and the unprecedented development of all areas of

the business, the demand for raw materials and energy for the production of goods has increased greatly, and the intensive exploitation of natural resources show more obviously, an ecological imbalance. In the context of large-scale changes that can jeopardize the quality of the environment, it is necessary to consider the intentions underlying the exploitation of environmental resources, emerging from the alarming situation that can no longer be tolerated, risking the survival and existence of the human species.

Keywords: *legal relationship, subject of law, environment, social relations, natural components, rational use.*

PARTICULARITÉ DE LA RELATION JURIDIQUE DU DROIT DE L'ENVIRONNEMENT

Les possibilités de l'homme de transformer les ressources naturelles en sources de profit ont conduit le législateur et le droit, en général, à recourir à des réglementations beaucoup plus strictes dans le domaine de la protection de l'environnement, cela ne pourrait être possible sans connaître précisément la nature de la relation juridique qui jetterait la base des réglementations ultérieures, et dans le plan doctrinal, il souffre aujourd'hui de nombreuses critiques, débats et controverses. Cependant, une chose est certaine, la relation de l'environnement est l'une des particulier, double-face, où, d'une part, il régit les relations entre les gens sont établis à l'occasion de l'utilisation, la protection, la conservation et le développement, les facteurs environnementaux, et par l'autre main, il nécessite la modélisation des principes de la d'autres domaines de droit avec lesquelles ils entrent en contact avec, et ce qui est demandé pour une meilleure connectivité et l'efficacité dans le plan pour la défense des valeurs de l'environnement, le plus précieux dans le monde est sur le point de s'effondrer; naturel. En ce sens, les réalités d'aujourd'hui montrent que le XXe siècle est le temps des plus grandes découvertes et transformations de la civilisation, mais aussi des effets les plus complexes et parfois involontaires sur la vie. Il n'y a pas si longtemps, les ressources naturelles renouvelables de la Terre suffiraient aux besoins de l'humanité, mais pour l'instant, en raison de l'explosion démographique et du développement sans précédent de tous les domaines de l'entreprise, la demande de matières premières et d'énergie pour la production de biens a considérablement augmenté, et l'exploitation intensive des ressources naturelles montre plus évidemment, un déséquilibre écologique. Dans le contexte de changements à grande échelle qui peuvent compromettre la qualité de l'environnement, il est nécessaire de considérer les intentions sous-jacentes à l'exploitation des ressources environnementales, émergeant d'une situation alarmante qui ne peut plus être tolérée, mettant en péril la survie et l'existence de l'espèce humaine.

Mots-clés: *relation juridique, sujet de droit, environnement, relations sociales, composants naturels, utilisation rationnelle.*

ОСОБЕННОСТИ ЮРИДИЧЕСКОГО ПРАВООТНОШЕНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Способность человека превращать природные ресурсы в источники прибыли побудила законодателей и право в целом прибегнуть к гораздо более жестким мерам по охране окружающей среды и экологии. Это было бы невозможно без точного знания характера правовых отношений, которые лягут в основу последующих нормативных актов, и с точки зрения доктрины они все еще страдают от многочисленных критических замечаний, споров и разногласий. Однако, одно можно сказать наверняка: правоотношения экологического права являются особенными, имеющими два аспекта: с одной стороны, они регулируют отношения между людьми, складывающиеся в связи с использованием, защитой, сохранением и развитием факторов окружающей среды, а с другой стороны, они требуют моделирования принципов других отраслей права, с которыми он вступает в контакт, что необходимо для лучшей связи и эффективности с точки зрения защиты экологических ценностей, наиболее значимых в мире, находящемся на грани естественного коллапса. В этом смысле, сегодняшние реалии показывают, что двадцатый век - это период величайших открытий и преобразований цивилизации, но также и наиболее сложных, а иногда и неожиданных последствий для жизни. До недавнего

времени возобновляемых природных ресурсов Земли было достаточно для нужд человечества, но теперь, в результате демографического взрыва и беспрецедентного развития всех отраслей, потребность в сырье и энергии для производства товаров значительно возросла. Интенсивное сокращение природных ресурсов все более очевидно выявляет экологический дисбаланс. В контексте серьезных изменений, которые могут поставить под угрозу качество окружающей среды, необходимо рассмотреть некоторые намерения, стоящие за эксплуатацией экологических ресурсов, возникшие в результате тревожной ситуации, с которой большие нельзя мириться и которая может поставить под угрозу выживание и существование человеческого вида.

Ключевые слова: правоотношения, субъект права, окружающая среда, общественные отношения, природные компоненты, рациональное использование.

Introducere

După cum este cunoscut, oricare ramură a dreptului își are raportul propriu de reglementare constituit, în principal, din totalitatea relațiilor pe care le proclamă, le definește, reglementează și ocrotește. Este și cazul ramurii de drept al mediului care, fiind o ramură distinctă dispune de un specific aparte al relațiilor ce formează raportul juridic reglementat, atât în planul obiectului său, cât și a subiecților, dar și conținutului cel formează totalitatea drepturilor și obligațiilor legate nemijlocit de protecția factorilor de mediu. Fiind o temă mai puțin cercetată, poate din considerente ce ar arăta simplitatea sa, raportul juridic de drept al mediului, în realitate, este unul destul de complex, particular și greu de înțeles în toată splendoarea sa. Din aceste motive am și decis în lucrarea de față să scoatem în evidență cele mai importante, iar în același timp, particulare trăsături ale raportului juridic de drept al mediului.

Scopul articolului constă în intenția de a arăta doctrinei adevăratul sens al raportului juridic de drept al mediului cu toate particularitățile sale, cauză din care urmează a fi reconsiderate multe principii, mecanisme și procedee de apărarea dreptului la un mediu sănătos de către alte ramuri ale dreptului, fapt care ar spori eficiența reglementărilor de mediu, dar și ar face posibilă conexiunea mai bună a acestora cu ramura de drept al mediului.

Metode și materialele aplicate. Pentru atingerea scopului prestabilit, dar și pentru obținerea unui stu-

diu relevant, accesibil cititorului și plin de esență, am utilizat un șir de metode de cercetare eficiente prin destinația lor cum ar fi: metoda istorică, metoda analizei, metoda sintezei, metoda cognitivă, metoda deducției, metoda empirică. De asemenea, pe tot parcursul lucrării au fost consultate opiniile unor autori autohtoni preocupați de domeniu, au scris lucrări pe tema raportului juridic de drept al mediului, inclusiv am făcut referire și la alte lucrări ale noastre în care am susținut particularitatea raportului juridic de drept al mediului.

Rezultate obținute și discuții

În mod firesc, orice studiu începe de la definirea principalelor noțiuni ale domeniului cercetat, în cazul nostru, considerăm necesar a începe de la definirea raportului juridic de drept al mediului cu indicarea și altor opinii identificate în literatura de specialitate atât națională, cât și cea străină.

Așadar, în lipsa unei definiții unice privind raportul juridic de drept al mediului, sarcina de a defini raportul juridic reprezintă o chestiune importantă atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Acest fapt este condiționat de lipsa unei opinii unice cu privire la obiectul reglementării ramurii dreptului mediului [14, p. 31]. Prin urmare, în opinia autorului român Ernest Lupan, *raportul juridic de mediu* sau raportul de dreptul mediului este relația socială formată între persoane în legătură cu prevenirea poluării, refacerea mediului poluat și îmbunătățirea condițiilor de mediu reglementată

prin normele juridice specifice înmănușiate în dreptul mediului” [11, p. 153].

Într-o altă opinie, raporturile juridice de dreptul mediului sunt relațiile reglementate de normele dreptului mediului care iau naștere în procesul de protecție, conservare și dezvoltare a calităților naturale ale mediului” [5, p. 96].

După renumitul autor român, Mircea Dușu, raportul juridic de drept al mediului înconjurător este un raport ce ia naștere între oameni – luași individual sau organizași în colective – în legătură cu conservarea, dezvoltarea și protecția mediului înconjurător în ansamblul său, raport reglementat prin normele juridice specifice, a cărui realizare în caz de nevoie este asigurată prin forța de constrângere a statului” [9, p. 49].

În doctrina rusă se susține că raportul juridic ecologic trebuie considerat ca fiind totalitatea relațiilor care au apărut în domeniul interacțiunii dintre societate și natură, relații reglementate de normele juridice de dreptul ecologic” [16, p. 68], [15, p. 100].

Având în vedere esența noțiunilor conținute în textele enunțate mai sus și ținând seama de faptul că raportul juridic privește un obiect specific, precum și faptul că în definirea raportului juridic de dreptul mediului principala dificultate privește anume obiectul raportului, deducem că raporturile juridice de dreptul mediului se caracterizează prin următoarele:

a) raporturile de dreptul mediului apar doar între persoane;

b) raporturile de dreptul mediului apar în legătură cu folosirea rațională, conservarea, dezvoltarea și protecția componentelor mediului;

c) raporturile de dreptul mediului sunt reglementate de normele specifice care aparțin dreptului mediului;

În acest sens, este necesar de menționat că deși relațiile legate de folosirea componentelor de mediu, având ca obiect resursele naturale, pot să se refere la obiectul dreptului civil și, prin urmare, pot

fi raporturi civile. Aceasta se explică prin faptul că de expresia cu sens larg „folosirea componentelor de mediu” este legată problema dreptului de proprietate, dreptului de uzufruct, dreptului de servitute, dreptului de gaj etc. Însă referitor la dreptul mediului, avem ca obiect al raporturilor de dreptul mediului un drept specific, și anume „folosirea rațională”. Instituirea acestui drept specific rezidă din faptul că realizarea unei protecții a factorilor de mediu, fără o reglementare a unei folosințe raționale a componentelor mediului, nu ne poate oferi realizarea scopului general al dreptului mediului. Este clar că nu pot da un rezultat măsurile de protecție, regenerare și de dezvoltare a componentelor mediului, fără o reglementare a folosinței corecte (raționale) a componentelor de mediu. În acest sens, reglementarea unei folosințe a componentelor de mediu reprezintă zona dreptului civil, iar reglementarea unei folosințe raționale a componentelor de mediu reprezintă zona dreptului mediului. Pornind de la aceasta, considerăm că anume în dreptul mediului se conturează un fascicul nou de norme, diferite de cele civile, chiar dacă le completează și anume normele privitor la folosirea rațională a componentelor de mediu [13, p. 31].

Într-o singură frază, susținem că obiectul relațiilor de protecție a mediului nu constă în abținerea de la folosirea componentelor sale, ci în folosirea lor rațională, cu chibzuire și îndemânare, oferindu-le timp pentru regenerare, iar în cazul resurselor epuizabile, oferind posibilitatea dispunerii de ele și generațiilor viitoare.

Cu toate acestea, în literatura de specialitate întâlnim și o altă opinie referitoare la esența raporturilor de dreptul mediului, și anume că raporturile de dreptul mediului apar între om și resursele naturale [15, p. 86]. De asemenea, susțin acești autori, raporturile de dreptul mediului nu sunt guvernate de norme specifice unei ramuri de drept distincte, ci sunt influențate de normele altor ramuri de drept.

Într-adevăr, în aparență, aceste raporturi apar între om și mediul său de existență, însă este incorect să considerăm că mediul, cu toate elementele lui sau cel puțin unele din ele, poate să figureze în calitate de parte la un raport juridic. Un raport juridic între om și aer, între om și apă, între om și animale etc. este de neconceput.

Având la bază rezultatul analizei celor expuse mai sus, concluzionăm că raportul de dreptul mediului este raportul care apare între persoane în legătură cu folosirea rațională, protecția, conservarea și dezvoltarea componentelor biotice, abiotice și antropogene ale mediului, raporturi reglementate de normele dreptului mediului și care, în caz de necesitate, sunt apărute prin forța coercitivă a statului.

Caracterele juridice ale raportului de drept al mediului

De la început, avem de specificat ideea potrivit căreia, în funcție de iscusința atribuirii un raport juridic la o ramură de drept concretă, iar prin urmare, calificarea justă care se va solda cu aplicarea corectă a normelor de drept, vom avea claritate și în privința trăsăturilor acestui raport.

Din toate noțiunile expuse mai sus observăm o serie de caracteristici semnificative care se cuprind în definiția raportului juridic de dreptul mediului.

Deci, în doctrină, trăsăturile raportului juridic se evidențiază prin următoarele [6, p. 250-252]:

- a) raportul juridic este un raport social;
- b) raportul juridic este un raport volițional;
- c) raportul juridic este un raport valoric;
- d) raportul juridic este o categorie istorică;
- e) în caz de necesitate, raportul juridic poate fi realizat cu ajutorul organelor de stat competente.

După noi, la trăsăturile juridice ale raportului de drept al mediului putem atribui următoarele trăsături particulare și specifice doar lui, cum ar fi [13, p. 32-34]:

➤ Raporturile de dreptul mediului pot lua naștere numai între oameni, priviți fie individual, fie în

colectivități (persoană juridică). Mai menționăm în acest sens că urmează să excludem, cel puțin astăzi, posibilitatea apariției unei relații juridice între oameni și elementele de mediu, chiar dacă un eventual raport juridic între om și ființele vii ar putea să aibă perspectivă în viitor. În acest sens, afirmăm că raporturile de dreptul mediului constituie raporturi cu caracter exclusiv social. Expresia „cel puțin astăzi” nu este una utilizată întâmplător, deoarece s-ar putea ca în perspectivă unii reprezentanți ai regnului animal (de exemplu, câinii, caii, maimuțele etc.) să poată apărea drept parte la raporturile juridice, inclusiv de dreptul mediului, evident, prin reprezentare. Astăzi sunt cunoscute foarte multe cazuri când animalele sunt utilizate în procesul de producție, în paza și protecția persoanelor, în lucrul organelor de drept (poliție, vamă, grăniceri etc.). Posibilitatea adoptării unor norme care să ofere anumite drepturi legale, cum ar fi pensii, rație de întreținere, condiții de locuit etc., nu se exclude pentru viitor. Totul depinde de nivelul de dezvoltare a omenirii. În acest sens, dacă ne referim doar la istoria dezvoltării omenirii, situația juridică a robilor de câteva mii de ani practic nu se deosebește cu nimic de cea a animalelor de azi.

➤ Raporturile de dreptul mediului poartă un caracter volițional. Expresia voinței întregii societăți în ansamblu cu voința autorității statale exprimate în conținutul normei de drept condiționează caracterul volițional al raportului juridic [7, p. 22]. Deși raportul de dreptul mediului, ca și alte raporturi juridice, este unul volițional, rezultând din actul de voință a societății și a statului, totuși considerăm că acesta mai este condiționat și de interesul major de supraviețuire a ființei umane. În acest sens, Statul asigură prin normele de dreptul mediului o sarcină de esență a existenței umane pe Terra. Aceasta se manifestă cel mai des în dreptul mediului printr-o obligație perpetuă de „a nu polua” sau „de a proteja mediul”.

➤ Raporturile de dreptul mediului privesc re-

alizarea unui obiectiv legat de folosirea rațională, conservarea, dezvoltarea și protecția mediului.

➤ Majoritatea raporturilor juridice de dreptul mediului sunt caracterizate prin poziția de inegalitate juridică a părților la raport, având în vedere că nașterea acestor categorii de raporturi juridice este rezultatul manifestării unilaterale de voință. Astfel, fiind unicul organism social care dispune de puterea de a reglementa raporturile juridice [7, p. 75], anume statul este subiectul care este în drept să soluționeze problemele de organizare a societății, de menținere a ordinii de drept și de asigurare prin prisma normelor de dreptul mediului a interesului suprem – păstrarea vieții omului pe Terra.

➤ Pentru raporturile juridice de dreptul mediului este caracteristic faptul că de cele mai dese ori parte în raport este statul cu organele sale. Deși unele raporturi juridice de dreptul mediului apar la inițiativa persoanei fizice sau juridice, chiar și atunci statul poate interveni și modifica în orice moment aceste relații. Spre exemplu, chiar în cazul în care persoana fizică sau juridică realizează folosirea resurselor naturale, statul își rezervă dreptul de a retrage folosirea de către beneficiarii acestor resurse naturale doar din motivul apariției unor necesități de ordin public. Prin urmare, după prevederile Codului subsolului, dreptul de folosire a subsolului încetează în baza deciziei organului care a atribuit subsolul în folosință în caz de retragere a sectoarelor de subsol pentru necesitățile de interes public [7, p. 75]. Legiuitorul nu stabilește o regulă prin care ar consacra paritatea juridică a subiectelor într-o relație bazată pe principiul poziției de egalitate juridică a părților, ci enunță o regulă imperativă prin care oferă statului dreptul de a înceta raportul juridic de utilizare a resurselor naturale.

➤ Raporturile de dreptul mediului au un caracter complex. Este incorect a nega faptul că la realizarea scopurilor de folosire, conservare, dezvoltare și protecție a mediului impune utilizarea tuturor metodelor care pot realiza cel mai eficient scopul

stabilit de lege în acest sens. De asemenea, este necesar de înțeles că scopul major de protecție a mediului poate fi realizat și prin mijloace de drept administrativ, penal, contravențional, precum și prin alte mijloace de drept. În acest sens, trebuie să recunoaștem că sunt îndreptățite de a utiliza orice și toate metodele posibile pentru a realiza scopul major de protecție a mediului pentru generațiile prezente și viitoare. Important este însă să reținem că normele altor ramuri de drept, care reglementează nemijlocit unele raporturi de dreptul mediului, nu formează categoria normelor de dreptul mediului, ci doar completează sau asigură realizarea normelor de dreptul mediului. Spre exemplu, dacă e să ne referim la regimul taxelor aplicate pentru utilizarea resurselor naturale, constatăm că taxele stabilite, de regulă nu iau în calcul cheltuielile pentru regenerarea factorilor de mediu. Prin urmare, atât taxa pentru folosirea componentelor de mediu, cât și plata pentru poluarea mediului, chiar și percepută anterior momentului poluării, reprezintă în perspectivă o modalitate de răspundere pentru daunele de mediu, care ar trebui să fie înțeleasă ca un element ce trebuie să cuprindă valoarea lucrărilor și eforturilor pentru regenerarea mediului. Mai mult, aceasta nu trebuie să fie privită drept o sursă de venit la buget, pasibilă de a fi utilizată potrivit necesităților statului, ci doar direcționat – pentru regenerarea componentelor de mediu. Prin urmare, chiar dacă la prima vedere răspunderea penală urmărește scopul de protecție a mediului, aceasta poate fi angajată doar la faza de prevenire generală și nicidecum la reglementarea concretă a raporturilor de mediu. Astfel, raporturile de dreptul mediului apar ca raporturi complexe, deoarece acestea demarează uneori drept raporturi care aparțin altor ramuri legislative – dreptul civil (dreptul de proprietate asupra resurselor naturale), dreptul administrativ (concesionarea și gestionarea resurselor naturale), dreptul penal (suportarea pedepselor penale pentru poluarea de mediu) etc.

Structural, raportul juridic de drept al mediului, de altfel ca și oricare alt raport juridic, este format din trei elemente constitutive, fără de care el nu poate fi conceput, și anume:

a) părțile la raport - subiectele raportului juridic de dreptul mediului;

b) conținutul raportului ce exprimă totalitatea drepturilor și obligațiilor părților la raport;

c) obiectul raportului juridic de dreptul mediului, care cuprinde acele valori (acțiuni, abstențiuni, precum și rezultatele acestora) și cu privire la care părțile dobândesc drepturi și corespunzător își asumă obligații.

Subiectele raportului juridic de drept al mediului

În ce privește subiectele raportului juridic, în literatura de specialitate identificăm diverse opinii. Prin urmare, unii autori consideră drept subiecte ale raportului juridic de drept al mediului doar persoanele fizice și juridice, alții afirmă că subiecte ale acestor raporturi pe lângă persoanele fizice și juridice poate fi și statul, inclusiv organele statului ca reprezentante ale acestuia [12, p. 171].

Adesea părerile diferă din cauza confundării termenului subiect al raportului juridic cu termenul de subiect de drept. Cu toate acestea, în majoritatea cazurilor în literatura juridică este acceptată ideea că și statul constituie subiect al raportului juridic în unele raporturi - subiect ca parte obligatorie [10, p. 157].

În opinia noastră, pornind de la prevederile Codului civil, care identifică calitatea de persoană în raporturile juridice, considerăm că în cadrul raporturilor juridice de dreptul mediului subiecte ale acestor raporturi sunt [13, p. 35-37]:

Persoanele fizice – cetățenii Republicii Moldova, precum și persoanele care nu dețin cetățenia Republicii Moldova în calitatea lor de beneficiari de folosință a componentelor mediului. Deși în fond legislația de mediu nu face diferență în-

tre calitatea de cetățean al Republicii Moldova și persoană fără cetățenia Republicii Moldova, totuși cunoaștem anumite norme juridice care prin natura lor au aplicabilitate doar la o anumită categorie de persoane fizice, cum ar fi cea de cetățean. Astfel, prevederile articolului 6 al Legii privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului stabilesc că dreptul de vânzare-cumpărare a terenurilor cu destinație agricolă aparține statului, persoanelor fizice cetățeni ai Republicii Moldova, precum și persoanelor juridice al căror capital social nu conține investiții străine [3]. Ca urmare, constatăm că legiuitorul limitează cercul de persoane care pot dobândi dreptul de proprietate asupra terenului prin vânzare-cumpărare, și anume indică doar persoanele fizice cetățeni ai Republicii Moldova. Corespunzător, persoanele fizice cetățeni străini sau persoanele fără cetățenie nu pot cumpăra terenuri cu destinație agricolă.

Persoanele juridice – în calitate de subiect al raporturilor juridice acestea își exercită toate drepturile proprii unei persoane, inclusiv în domeniul comercial-economic. Este necesar să reținem că realizarea folosirii componentelor de mediu de către persoana juridică urmează să fie făcută în interesul acesteia. Din această categorie fac parte și autoritățile publice, inclusiv ale administrației publice centrale și locale, persoane juridice care sunt înzestrate cu drepturi și obligații prin lege ca reprezentând interesele statului sau entităților administrativ-teritoriale.

Statul Republica Moldova și unitățile administrativ-teritoriale - ca subiecte a raporturilor juridice de dreptul mediului, exponente ale dreptului de proprietate asupra resurselor naturale și nu în ultimul rând ca autorități care au menirea de a asigura apărarea drepturilor ecologice ale cetățenilor.

Populația – deși în legislația civilă o asemenea categorie în calitate de subiecte ale raportului juridic de dreptul mediului nu este stabilită, totuși

legislația de mediu conține unele reglementări în care atribuie populației (o colectivitate fără personalitate juridică, un număr neidentificat de persoane fizice) anumite atribuții, înzestrându-le cu drepturi și obligații. Astfel, articolul 3 al Legii protecției mediului înconjurător prevede că proiectarea, amplasarea și punerea în funcțiune a obiectivelor social-economice, realizarea programelor și activităților care presupun schimbări ale mediului înconjurător sau ale unor componente ale acestuia se admit numai cu condiția informării (de către autoritățile administrației publice locale și beneficiari) și cu acordul populației care locuiește în perimetrul zonei de protecție sanitară a obiectivului respectiv, în etapele de proiectare și amplasare a acestuia, cu cel puțin 30 de zile înainte de întocmirea materialelor de atribuire a terenului în conformitate cu legislația. Astfel, o entitate distinctă – populația – este privită aparent ca subiect cu drepturi aparte, raportat la care sunt drepturi și obligații. Evident că cea mai mare problemă se referă la faptul cum identificăm limitele aplicării acestei noțiuni de „populație”. În lipsa unei reglementări exprese care să indice faptul căte persoane fizice, care anume persoane fizice și în ce mod urmează a fi determinat în fiecare caz dacă s-a asigurat dreptul „populației” de a fi consultată, considerăm că trebuie să aplicăm principiul potrivit căruia urmează a fi antrenată în procesul de consultare fiecare persoană fizică ce poate fi afectată de interesul care servește obiectul consultării.

De asemenea, în funcție de conținutul drepturilor și obligațiilor, subiectele raporturilor juridice de dreptul mediului pot fi divizate în câteva categorii:

Beneficiarii de folosință (utilizatori), înzestrați cu drepturi și obligații privind folosirea și protecția componentelor mediului. La această categorie se referă atât persoanele fizice, cât și cele juridice. Beneficiarii de folosință a componentelor de mediu sunt și proprietarii de resurse naturale (terenuri, masive forestiere, obiective acvatice etc.).

Organizațiile de control obștesc. Din această categorie fac parte organizații, partide, mișcări, asociații de protecție a mediului. Aceste subiecte nici nu fac parte din categoria de beneficiar de folosință, dar nici nu formează categoria autorităților publice. Rolul lor este unul important reieșind din poziția lor neutră în raporturile de dreptul mediului, constatându-se lipsa unui interes în utilizarea componentelor de mediu. Dimpotrivă, aceste categorii de subiecte promovează dezinteresat valorile de protejare a mediului.

Autoritățile publice, care exercită funcții de competență generală, formează acea categorie de persoane juridice care dispun de împuterniciri stabilite prin lege de a soluționa problemele de mediu prin prisma competenței sale. Aceste autorități exercită un spectru larg de atribuții, inclusiv atribuții legate de mediu. Din această categorie fac parte Parlamentul Republicii Moldova, Guvernul Republicii Moldova, Președintele Republicii Moldova, instanțele de judecată, autoritățile publice locale și alte autorități. Din șirul acestor autorități fac parte și organele de control de competență generală, cum ar fi poliția, procuratura și altele.

Autoritățile publice, care exercită funcții de competență specializată în domeniul protecției mediului. Această grupă o formează autoritățile instituite în mod special în vederea soluționării problemelor de mediu. Cele mai des aceste autorități sunt înzestrate cu funcții de control, de gestionare a resurselor naturale, de supraveghere a calității de mediu etc. Ele pot avea competență teritorială pentru întreg teritoriul țării, dar pot să exercite competențe teritoriale pe teritoriu limitat, cum ar fi cel al raionului, orașului, comunei, satului. Această categorie o formează autoritatea centrală de specialitate a administrației publice, conducătorul căreia are și calitatea de membru al Guvernului, autoritățile de control specializat de mediu [2], autoritățile pentru reglementarea relațiilor funciare [4], alte organe specializate.

Obiectul raportului juridic de drept al mediului

Problema cu privire la obiectul raportului juridic, natura lui încă nu și-a găsit o definiție stabilă în literatura juridică. Dintre diversele opinii [8, p. 78], prevalează în fond două, și anume: obiect al raportului juridic pot fi doar acțiunile sau inacțiunile subiectelor stabilite de norme [12, p. 152], și a doua - obiect al raportului juridic în afară de acțiuni și inacțiuni pot fi și lucrurile (bunurile) [6 p. 226].

Deci, dacă afirmăm că relația stabilită între părți și reglementată de normele juridice se încheie cu un anumit scop, atunci nu putem afirma că scopul acestei relații (atitudinii reciproce - drepturi și obligații) constituie doar acțiunile sau inacțiunile în realizarea drepturilor și obligațiilor, dar și efectul material, care în cele mai dese cazuri este exprimat prin obiecte materiale, lucruri. Astfel, obiectul raportului juridic de dreptul mediului apare sub două aspecte: de lucru și de conduită umană (acțiuni sau inacțiuni), aceasta este deoarece părțile la raport deseori urmăresc un anumit rezultat material concret, cu privire la care își asumă obligații și stabilesc drepturi.

În acest sens, este necesar de a ne referi la faptul că raportul juridic de dreptul mediului este caracterizat prin obiect intrinsec și obiect extrinsec. Astfel, cu titlu de exemplu, într-un raport de dreptul mediului în care se transmite în folosință un obiectiv acvatic, obiectul intrinsec îl constituie transmiterea dreptului de utilizare a obiectivului acvatic și achitarea plății pentru locațiune, iar obiectul extrinsec îl constituie însuși obiectivul acvatic și plata de locațiune în forma unei sume concrete de bani.

Astfel, obiectul extrinsec al raporturilor de dreptul mediului îl formează componentele și condiții de mediu, cuprinzând componentele abiotice, biotice, antropice, precum și condițiile de mediu. La rândul său obiectul intrinsec îl formează activitățile ce țin de folosirea componentelor mediului, activitățile ce țin de protecția componen-

telor mediului, activitățile ce țin de dezvoltarea componentelor mediului, activitățile ce țin de conservarea componentelor mediului, activitățile ce țin de răspundere juridică etc.

Conținutul raportului juridic de drept al mediului

Conținutul raportului juridic este definit ca fiind totalitatea drepturilor și obligațiilor pe care le au părțile în raportul juridic. În raporturile juridice de dreptul mediului participanții la aceste raporturi se prezintă întotdeauna ca titulari de drepturi și obligații, acestea fiind prevăzute fie în textul legii care se aplică raportului juridic concret, fie în condițiile contractelor în baza cărora aceștia au dobândit dreptul de beneficiere asupra resurselor naturale sau a altor componente ale mediului. În raporturile de dreptul mediului persoanele fizice, în ce privește obligația de a asigura protejarea mediului, apar ca subiecte pasive. În ce privește dreptul de a beneficia de un mediu calitativ din punct de vedere ecologic, aceștia au calitatea de subiect activ.

Legea Republicii Moldova privind protecția mediului înconjurător stabilește conținutul drepturilor și obligațiilor în funcție de categoria subiectelor raporturilor juridice de dreptul mediului. Astfel, beneficiarii de folosință dispun de dreptul de a se folosi de resursele naturale; de a avea accesul deplin la informația privind starea mediului; dreptul de a interveni cu diverse propuneri privind îmbunătățirea condițiilor mediului; dreptul la despăgubire pentru prejudiciul suferit ca urmare a unei poluări; obligația de a proteja mediul; obligația respectării legislației privind protecția mediului; obligația recuperării și reparării prejudiciilor cauzate mediului, precum și alte drepturi și obligații. Autoritățile publice, în funcție de competențele ce le revin, au ca atribuții: Parlamentul Republicii Moldova; Guvernul Republicii Moldova, Președintele Republicii Moldova.

Autoritățile administrației publice ale raionului, municipiului; autoritățile administrației publice ale comunei (satului), orașului; Autoritatea centrală pentru resursele naturale și mediu; Autoritatea specializată ce exercită funcția de control de stat asupra respectării legilor și altor acte normative în problemele protecției mediului și folosirii resurselor naturale; Beneficiarii de folosință a componentelor de mediu; Organizațiile obștești, mișcările cu profil în domeniul de protecție a mediului.

Concluzii

În încheiere, susținem fără nici o rezervă că raportul juridic de drept al mediului este unul de mare particularitate în fața celorlalte relații caracteristice dreptului public unde subiecții sunt categorii cu specific aparte atât în planul beneficiarii de drepturi asupra componentelor, cât și actori ai exercitării acestora pe scena juridică. De asemenea, obiectul raportului juridic de drept al mediului constituie o categorie de relații destul de sensibile, greu de înțeles și protejat din partea altor ramuri ale dreptului, în special al dreptului penal, contravențional și civil.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul subsolului, Legea nr. 3 din 02.02.2009, MO 75-77/197 din 17.04.2009.
3. Legea privind protecția mediului înconjurător Nr. 1515 din 16.06.1993. În: Monitorul Parlamentului Nr. 10 din 01.10.1993.

4. Legea nr. 1308 din 25.07.97 privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului. Monitorul Oficial nr. 57-58/515 din 04.09.1997.

5. Hotărârea Guvernului nr. 383 din 12.05.2010 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Agenției Relații Funciare și Cadastru, Agenția realizează politica de stat în domeniul relațiilor funciare, valorificării și ameliorării terenurilor degradate, organizării teritoriului, cadastrului și evaluării bunurilor imobile, geodeziei, cartografiei și geoinformaticii.

6. TROFIMOV, I., ARDELEAN, G., CREȚU, A. Dreptul mediului. Editura Bons Offices Chișinău, 2015.

7. BALTAG, D., GUȚU, A. Teoria generală a dreptului. Cimișlia, 2002, p. 250-252

8. GUCEAC, Curs elementar de drept constituțional. Volumul I, Chișinău, 2001.

9. COSMOVICI, P. Tratat de drept civil. Partea generală, vol. I, București, 1989.

10. MARINESCU, D. Dreptul mediului înconjurător. București, 1996.

11. LUPAN, E. Dreptul mediului. Partea generală, București, 1996.

12. LUPAN, E. Dreptul mediului, Partea generală. București: Editura Lumina Lex, 1997.

13. LUPU, Gh., AVORNIC, Gh. Teoria generală a dreptului, Chișinău, 1997.

14. TROFIMOV, I., ARDELEAN, G., CREȚU, A. Dreptul mediului. Ed. Bons Offices. Chișinău, 2015.

15. VRABIE, G., POPESCU, S. Teoria generală a dreptului. Ed. „Ștefan Procopiu”, Iași, 1993.

16. ЕРОФЕЕВ, Б. Экологическое право России. Москва, 1998.

17. ПЕТРОВ, В. Экологическое право России, Москва, 1996.

VINOVĂȚIA ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR DE LUARE DE MITĂ ȘI DE DARE DE MITĂ

Cristian BRÎNZA

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: branzacristian@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7683-4269>

În prezentul articol noțiunea de vinovăție este analizată sub aspect de semn constitutiv al laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 din Codul penal al Republicii Moldova, care stabilesc răspunderea pentru luarea de mită și, respectiv, pentru darea de mită. În rezultat, au fost stabilite forma, tipul și conținutul vinovăției în cazul săvârșirii acestor infracțiuni. S-a demonstrat că infracțiunile prevăzute la art. 333 și 334 din Codul penal al Republicii Moldova sunt săvârșite cu intenție. În aceste cazuri este exclusă forma imprudentă a vinovăției. S-a argumentat că infracțiunile de luare de mită și de dare de mită sunt comise cu intenție directă. În ipoteza acestor infracțiuni se exclude intenția indirectă. Nu în ultimul rând, a fost determinat factorul intelectual și factorul volitiv al intenției directe manifestate în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 din Codul penal al Republicii Moldova. Pentru a se obține aceste rezultate, au fost studiate actele oficiale relevante care se aplică în Republica Moldova, actele internaționale în materie, precum și doctrina penală de specialitate. Concluziile formulate în studiul de față sunt susceptibile de aplicare în activitatea practică, precum și în procesul de instruire.

Cuvinte-cheie: luare de mită, dare de mită, vinovăție, intenție, intenție directă, intenție indirectă, infracțiune formală.

GUILTY IN THE CASE OF TAKING BRIBES AND GIVING BRIBES

In the present investigation, the notion of guilt is analyzed as a constitutive sign of the subjective side of the offenses provided in art. 333 and 334 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, which provide liability for taking bribes and giving bribes, respectively. As a result, the form, type and content of guilt in the case of taking bribes and giving bribes offenses were established. It was demonstrated that the offenses provided in art. 333 and 334 of the Criminal Code of the Republic of Moldova are committed with intent. In the case of these offenses, imprudent form of guilt is excluded. It has been argued that the offenses of taking bribes and giving bribes are committed with direct intent. In the case of such offenses, indirect intent is excluded. Last but not least, the intellectual factor and the volitional factor of the direct intention manifested in the case of the offenses provided in art. 333 and 334 of the Criminal Code of the Republic of Moldova were analyzed. In order to obtain these results, the relevant normative acts from the Republic of Moldova, the international acts in the matter, as well as the specialized criminal doctrine were studied. The conclusions formulated in the present study can be applied in the practical activity, as well as in the training process.

Keywords: taking bribes, giving bribes, guilt, intent, direct intent, indirect intent, formal offense.

COUPABILITÉ EN CAS DE PRENDRE DE SOUDOYER ET DE DONNER DE SOUDOYER

Dans la présente étude, la notion de culpabilité est analysée comme un signe constitutif du côté subjectif des crimes prévus à l'art. 333 et 334 du Code pénal de la République de Moldova, qui établissent la responsabilité pour le prendre de soudoyer et, respectivement, pour le donner de soudoyer. En conséquence, la forme, le type et le contenu de la culpabilité

en cas d'infraction de prendre de soudoyer et de donner de soudoyer ont été établis. Il a été démontré que les infractions prévues à l'art. 333 et 334 du Code pénal de la République de Moldova sont commises avec intention. Dans le cas de ces infractions, toute forme de culpabilité imprudente est exclue. Il a été avancé que les infractions de corruption et de corruption sont commises avec une intention directe. Dans le cas de telles infractions, l'intention indirecte est exclue. Enfin, le facteur intellectuel et le facteur volontaire de l'intention directe manifestés dans le cas des infractions prévues à l'art. 333 et 334 du Code pénal de la République de Moldova ont été déterminés. Pour obtenir ces résultats, les actes officiels pertinents applicables en République de Moldova, les actes internationaux pertinents ainsi que la doctrine pénale spécialisée ont été étudiés. Les conclusions formulées dans la présente étude sont susceptibles d'être appliquées dans l'activité pratique ainsi que dans le processus de formation.

Mots-clés: prendre de soudoyer; donner de soudoyer; culpabilité, intention, intention directe, intention indirecte, crime formel.

ВИНА В СЛУЧАЕ ПОЛУЧЕНИЯ ВЗЯТКИ И ДАЧИ ВЗЯТКИ

В данной статье понятие вины анализируется как конститутивный признак субъективной стороны преступлений, предусмотренных ст. 333 и 334 Уголовного кодекса Республики Молдова, которые устанавливают ответственность за получение взятки и, соответственно, за дачу взятки в частном секторе. В итоге, были определены форма, вид и содержание вины в случае совершения подобных правонарушений. Было доказано, что преступления, предусмотренные ст. 333 и 334 Уголовного кодекса Республики Молдова совершаются с умыслом. В случае таких преступлений неосторожная форма вины исключена. Аргументируется, что получение взятки и дача взятки в частном секторе совершаются с прямым умыслом. Косвенный умысел в таких случаях исключается. И наконец, что не менее важно, устанавливаются интеллектуальный момент и волевой момент прямого умысла, проявленного в случае преступлений, предусмотренных ст. 333 и 334 Уголовного кодекса Республики Молдова. Для получения данных результатов были изучены соответствующие официальные акты, действующие в Республике Молдова, международные акты, а также уголовно-правовая доктрина. Выводы, сформулированные в данном исследовании, могут быть применены как в практической деятельности, так и в учебном процессе.

Ключевые слова: получение взятки, дача взятки, вина, умысел, прямой умысел, косвенный умысел, формальное преступление.

Introducere

În conformitate cu pct. 1) alin. (1) art. 394 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, „partea descriptivă a sentinței de condamnare trebuie să cuprindă descrierea faptei criminale, considerată ca fiind dovedită, indicându-se [...] forma și gradul de vinovăție, motivele [...] infracțiunii” [1]. Din această prevedere rezultă implicit semnificația laturii subiective în procesul de calificare a infracțiunii. Din art. 15 din Codul penal al Republicii Moldova [2] (în continuare – CP RM) reiese că latura subiectivă se ia în considerare, la fel ca și celelalte elemente

constitutive ale infracțiunii, la determinarea gradului prejudiciabil al infracțiunii. Despre importanța laturii subiective a infracțiunii ne vorbește și alin. (1) art. 52 CP RM, din care se poate desprinde că, în lipsa laturii subiective, o faptă prejudiciabilă nu poate fi calificată drept infracțiune.

În opinia lui C. Mitrache, „latura subiectivă ca element al conținutului constitutiv al infracțiunii cuprinde totalitatea condițiilor cerute de lege cu privire la atitudinea conștiinței și voinței infractorului față de faptă și urmările acesteia, pentru caracterizarea faptei ca infracțiune”. [3, p. 95] În doctrina penală, se acordă atenție aspectelor legate de latura subiectivă

a infracțiunilor de luare de mită (art. 333 CP RM) și de dare de mită (art. 334 CP RM) [4, p. 714, 716; 5, p. 509, 516; 6, p. 538, 540; 7, p. 656, 658; 8, p. 737, 741; 9, p. 915-916, 928-929; 10, p. 947-948, 961-963; 11, p. 302-303; 12, p. 262-272; 13, p. 608; 14, p. 137, 144; 15]. Însă, nu întotdeauna analiza acestor aspecte se ridică la nivelul unei cercetări științifice. În cadrul investigației de față ne propunem să efectuăm anume o astfel de analiză.

În general, latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM include următoarele semne constitutive: vinovăția, scopul, motivul. În contextul prezentului studiu, ne vom axa pe examinarea vinovăției în cazul infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită. În alin. (1) art. 6, alin. (1) art. 14 și alin. (2) art. 51 CP RM, noțiunea de vinovăție desemnează una dintre trăsăturile esențiale ale infracțiunii. În investigația de față noțiunea de vinovăție va fi analizată nu sub acest aspect, dar sub aspect de semn constitutiv al laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM.

Metodologia de cercetare folosită. A fost aplicată metoda logică la clarificarea conținutului, formei și tipului de vinovăție în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, precum și la soluționarea problemelor de calificare a celor comise în baza art. 333 și 334 CP RM. În acest scop, s-a recurs la operații logice cum ar fi: definiția; specificarea și generalizarea; clasificarea și diviziunea. A fost utilizat frecvent raționamentul deductiv, iar aserțiunile au fost fundamentate prin demonstrație și inducție. De asemenea, au fost soluționate unele lacune juridice ce caracterizează art. 333 și 334 CP RM. În procesul de interpretare logică a acestui articol a fost folosită: regula de interpretare *ab absurdum*; argumentul *a contrario sensu*; argumentul *a fortiore ratione* etc. Metoda sistematică a fost utilizată pentru stabilirea locului vinovăției în structura laturii subiective a infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită.

Idei principale ale cercetării

Ca semn constitutiv al laturii subiective a infracțiunii, „vinovăția reprezintă atitudinea psihică (conștientă și volitivă) a persoanei față de fapta prejudiciabilă săvârșită și urmările prejudiciabile ale acesteia, ce se manifestă sub formă de intenție sau imprudență”. [16, p. 235] Această definiție se referă nu la o infracțiune anumită, ci la oricare infracțiune. Pornind de la această definiție generală, urmează să stabilim în continuare forma, tipul și conținutul vinovăției în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM.

Întâi de toate trebuie stabilită **forma vinovăției** în cazul infracțiunilor analizate.

Menționăm că în unele dispoziții de incriminare se indică expres forma de vinovăție. Ne referim la: art. 136 CP RM („Distrușgerea intenționată în masă a florei sau a faunei, intoxicarea atmosferei ori a resurselor acvatice, precum și săvârșirea altor acțiuni ce pot provoca sau au provocat o catastrofă ecologică”); art. 149 CP RM („Lipsirea de viață din imprudență”); alin. (1) art. 150 CP RM („Determinarea sau înlensnirea intenționată a sinuciderii, inclusiv prin intermediul rețelelor de comunicații electronice, soldată cu sinuciderea”); alin. (1) art. 151 CP RM („Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care este periculoasă pentru viață ori care a provocat pierderea vederii, auzului, graiului sau a unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia, o boală psihică sau o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă, ori care a condus la întreruperea sarcinii sau la o desfigurare iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente”); alin. (1) art. 152 CP RM („Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății, care nu este periculoasă pentru viață și nu a provocat urmările prevăzute la art. 151, dar care a fost urmată fie de dereglarea îndelungată a sănătății, fie de o pierdere considerabilă și stabilă a mai puțin de o treime din capacitatea

de muncă”); art. 157 CP RM („Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență”); alin. (1) art. 166¹ CP RM („Cauzarea intenționată a unei dureri sau a suferinței fizice ori psihice, care reprezintă tratament inuman ori degradant, de către o persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres ori tacit al unei asemenea persoane”); alin. (3) art. 166¹ CP RM („Tortura, adică orice faptă intenționată prin care se provoacă unei persoane o durere sau suferințe fizice sau psihice puternice cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a exercita presiune asupra ei sau asupra unei terțe persoane, sau din orice alt motiv, bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau suferință este provocată de către o persoană publică sau de către o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice, sau de către orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau cu consimțământul expres sau tacit al unei asemenea persoane”); art. 180 CP RM („Încălcarea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere a procedurii legale de asigurare și de realizare a dreptului de acces la informație, încălcare ce a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei care a solicitat informații referitoare la ocrotirea sănătății populației, la securitatea publică, la protecția mediului”), etc.

Pentru comparație, în art. 333 și 334 CP RM nu este indicată expres forma vinovăției. Aceasta ne obligă să apelăm la alte instrumente, pentru a putea deduce forma dată.

Printre asemenea instrumente se numără Convenția ONU împotriva corupției, adoptată la New York

la 31.10.2003 [17], ratificată prin Legea nr. 158 din 06.07.2007 pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției [18]. Conform art. 21 „Corupția în sectorul privat” al acestei Convenții, „fiecare stat parte urmărește să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actele au fost săvârșite cu intenție (*subl. ns.*) în cadrul activităților economice, financiare sau comerciale: a) faptei de a promite, de a oferi ori de a da, direct sau indirect, un folos necuvenit oricărei persoane care conduce o entitate din sectorul privat ori care lucrează pentru o asemenea entitate, orice calitate ar avea, pentru sine sau pentru un altul, în scopul de a îndeplini ori de a se abține de la îndeplinirea unui act, cu încălcarea obligațiilor sale; b) faptei oricărei persoane care conduce o entitate din sectorului privat sau care lucrează pentru o astfel de entitate, orice funcție ar avea, de a solicita ori de a accepta, direct sau indirect, un folos necuvenit, pentru sine ori pentru altul, cu scopul de a îndeplini sau de a se abține să îndeplinească un act, cu încălcarea obligațiilor sale”. În același context, putem menționa Convenția penală cu privire la corupție, semnată la Strasbourg la 27.01.1999 [19], ratificată prin Legea nr. 428 din 30.10.2003 pentru ratificarea Convenției penale privind corupția [20]. Potrivit art. 7 „Corupția activă în sectorul privat”, „fiecare Parte adoptă măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a stabili drept infracțiune penală, în conformitate cu dreptul său intern, în cazul când actul a fost comis intenționat (*subl. ns.*), în cadrul unei activități comerciale, faptul de a promite, de a oferi sau de a da, direct sau indirect, orice avantaj nedatorat oricărei persoane care conduce sau este angajat în cadrul unei entități din sectorul privat, pentru ea însăși sau pentru altcineva pentru ca persoana să îndeplinească sau să se abțină de la îndeplinirea unui act de violare a îndatoririlor sale”. De asemenea, conform art. 8 „Corupția pasivă în sectorul privat”, „fiecare Parte

adoptă măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a stabili drept infracțiune penală, în conformitate cu dreptul său intern, în cazul când actul a fost comis intenționat (*subl. ns.*), în cadrul unei activități comerciale, acțiunea de solicitare sau primire, direct sau indirect, sau prin intermediul unei terțe persoane, a unui avantaj nedatorat sau să accepte oferirea sau promisiunea, pentru ea însăși sau pentru oricine altcineva, pentru ca ea să înfăptuiască sau să obțină de la înfăptuirea unui act de violare a îndatoririlor sale, pentru orice persoană care conduce sau lucrează pentru o entitate a sectorului privat”.

Nu există nici un indiciu că legiuitorul moldav a deviat de la recomandarea, referitoare la forma de vinovăție, care se conține în Convenția ONU împotriva corupției și în Convenția penală cu privire la corupție.

În aceeași ordine de idei, atenția noastră o atrage părerea lui V. Kuț și O. Bondarenko: „Infracțiunile formale pot fi comise numai în mod intenționat. Având în vedere că definiția legislativă a imprudenței este axată pe urmările prejudiciabile, iar acestea nu sunt incluse în structura laturii obiective a infracțiunilor formale, este exclusă posibilitatea săvârșirii din imprudență a unor astfel de infracțiuni. Prin urmare, fără o modificare a percepției teoretice și a definiției legislative a formelor de vinovăție, nu este posibil să ne imaginăm o infracțiune formală săvârșită din imprudență. Astfel de infracțiuni sunt exclusiv intenționate” [21]. Suntem de acord cu acești autori. Singura ipoteză din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, care presupune săvârșirea din imprudență a infracțiunii formale, este cea prevăzută la art. 291 CP RM: „păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor”. Însă, în această ipoteză, legiuitorul evidențiază tipul de vinovăție, și anume – imprudența concretizată în neglijență. Dacă legiuitorul nu ar proceda astfel, atunci ipoteza respectivă din art. 291 CP RM pur și simplu nu ar putea fi deosebită de păstrarea armelor de foc sau a munițiilor fără au-

torizația corespunzătoare, ipoteză prevăzută de art. 290 CP RM.

Un alt argument în susținerea săvârșirii doar cu intenție a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM este sintagma „prin mijlocitor” din alineatul (1) al acestor articole. Cooperarea dintre persoana mituită sau mituitor, pe de o parte, și mediator, pe de altă parte, poate fi doar intenționată. Logica exclude manifestarea imprudenței într-un asemenea caz.

Același lucru se poate menționa despre săvârșirea personală a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM. Acțiunea de pretindere, acceptare, primire sau extorcare, prevăzută de art. 333 CP RM, precum și acțiunea de promisiune, oferire sau dare, prevăzută de art. 334 CP RM, nu au cum să fie comise din imprudență. Manifestarea imprudenței ar fi contrară naturii juridice a acestor infracțiuni, care denotă caracterul exclusiv deliberat al celor comise.

Astfel, concluzionăm că infracțiunile prevăzute la art. 333 și 334 CP RM sunt săvârșite cu intenție. În cazul acestor infracțiuni se exclude forma imprudentă a vinovăției.

În continuare vom examina **tipul vinovăției** în cazul infracțiunilor analizate.

În art. 17 CP RM este definită noțiunea de infracțiune săvârșită cu intenție. Interpretarea acestei definiții ne permite să evidențiem două tipuri normative ale intenției infracționale: 1) intenția directă (*dolus directus*) care presupune că persoana, care a săvârșit infracțiunea, își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile și a dorit survenirea acestor urmări; 2) intenția indirectă (*dolus indirectus*) care presupune că persoana, care a săvârșit infracțiunea, își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile și admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări. Observăm că definiția din art. 17 CP RM se referă la infracțiunile materiale, care implică producerea obligatorie a unor urmări prejudiciabile.

Infracțiunile, prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, nu presupun survenirea urmărilor prejudiciabile. Ele sunt infracțiuni formale. În aceste condiții, nu este clar cum art. 17 CP RM trebuie interpretat în coroborare cu art. 333 și 334 CP RM.

În literatura de specialitate autohtonă este exprimată opinia cvasiunanimă că infracțiunile, prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, sunt săvârșite cu intenție directă [5, p. 509, 516; 6, p. 538, 540; 7, p. 656, 658; 8, p. 737, 741; 9, p. 915, 928; 10, p. 947, 961]. Totuși, acești autori nu prezintă argumente de ce infracțiunile date nu pot fi comise cu intenție indirectă. Vom încerca să găsim în continuare asemenea argumente.

În opinia unor penaliști, infracțiunile formale pot fi săvârșite doar cu intenție directă [22, p. 153-154; 23, p. 87; 24, p. 167-168]. După părerea altora infracțiunile formale pot fi comise atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă [25, p. 15-33; 26].

Ultimul punct de vedere se bazează pe concepția, potrivit căreia toate infracțiunile, atât cele formale, cât și cele materiale, presupun prezența unor urmări prejudiciabile. În doctrina penală autohtonă această concepție este promovată, de exemplu, de S. Botnaru. Totuși, această concepție nu este pe deplin clară. Astfel, S. Botnaru menționează: „Infracțiunile formale se caracterizează prin aceea că legiuitorul a prevăzut în conținutul lor fapta, fără a fi inclus și urmările produse, acestea consumându-se în momentul realizării faptei. Cu toate că legea nu condiționează existența lor de producerea unui anumit rezultat concret, aceasta nu înseamnă că prin săvârșirea lor nu s-ar produce o urmare prejudiciabilă. Urmarea respectivă constă tocmai în starea de pericol ce se creează prin săvârșirea faptei pentru valoarea socială ocrotită de norma penală” [16, p. 235]. Dacă infracțiunile formale se consumă în momentul realizării faptei, rezultă că urmările prejudiciabile nu fac parte din conținutul tipic al acestor infracțiuni, prevăzut de dispoziția de incriminare. Odată ce urmările

prejudiciabile nu au un caracter obligatoriu în cazul infracțiunilor formale, acestea nu sunt relevante în planul calificării unor astfel de infracțiuni.

Din acest punct de vedere, este mai clară poziția exprimată de I. Macari: „Formale se numesc acele componente de infracțiuni în care legea penală consideră că latură obiectivă a componentei este însuși faptul săvârșirii acțiunii sau inacțiunii social periculoase, independent de viitoarele consecințe ale faptei săvârșite. [...] Materiale se numesc acele componente de infracțiuni, în care legea penală consideră că latura obiectivă a componentei de infracțiune este nu numai săvârșirea acțiunii sau inacțiunii socialmente periculoase, ci și survenirea anumitor consecințe infracționale indicate în lege [27, p. 107]. O părere apropiată o au S. Copețchi și I. Hadîrcă: „Tocmai în baza criteriului prezenței sau lipsei urmărilor prejudiciabile în calitate de semn constitutiv obligatoriu componentele de infracțiuni se clasifică în formale și materiale. Pentru componentele formale de infracțiuni este caracteristic faptul că legiuitorul, la descrierea laturii obiective a infracțiunii, indică doar asupra faptei prejudiciabile (acțiunii / inacțiunii), comparativ cu componentele materiale, unde, în calitate de semne obligatorii, pe lângă fapta prejudiciabilă, apar urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă” [28, p. 133]. Ultimele două opinii contribuie la distingerea clară a infracțiunilor formale de infracțiunile materiale: în primul caz, nu este obligatorie prezența urmărilor prejudiciabile; în al doilea caz, prezența acestora este indispensabilă.

Același criteriu de distincție între infracțiunile formale și cele materiale este consacrat într-o serie de acte ale Curții Constituționale a Republicii Moldova:

– pct. 19 al Deciziei Curții Constituționale nr. 100 din 03.10.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 117g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 313 din Codul

contravențional, se explică: „Spre deosebire de articolul 328 alin. (1) din Codul penal, articolul 313 din Codul contravențional stabilește răspunderea pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu care contravine „intereselor publice” fără provocarea unor urmări prejudiciabile. Sintagma „intereselor publice” din articolul 313 din Codul contravențional descrie doar fapta, nu și urmarea prejudiciabilă. Altfel spus, contravenția în discuție este una formală” [29];

– pct. 18 al Deciziei Curții Constituționale nr. 74 din 09.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 86g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 349 alin. (1¹) din Codul penal, se prevede: „Curtea constată că aplicarea violenței nepericuloase pentru viață sau sănătate reprezintă o modalitate de comitere a infracțiunii prevăzute de articolul 349 alin. (1¹) din Codul penal. Totodată, legea nu stabilește anumite urmări prejudiciabile care pot fi provocate prin această modalitate, infracțiunea fiind, prin urmare, una formală, considerându-se consumată din momentul aplicării violenței nepericuloase pentru viață sau sănătate” [30];

– Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin. (2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu), se explică: „[...] 72. [...] Curtea observă că abuzul de putere sau abuzul de serviciu este o infracțiune de rezultat (materială), astfel încât consumarea ei este legată, în mod obligatoriu, de producerea unor consecințe prejudiciabile, și anume: „cauzarea daunelor în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice” [...] 78. Curtea reține că infracțiunea prevăzută de art. 361 din Codul penal face parte din categoria infracțiunilor contra autorităților publice și a securității de stat. De asemenea, Curtea menționează că în varianta sa tip infracțiunea menționată este formală, însă în va-

rianta sa agravantă, precum este prevăzută de alin. (2) lit. d), ea capătă un caracter material, astfel încât consumarea ei este legată, în mod obligatoriu, de producerea unor consecințe prejudiciabile, și anume: „soldate cu daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice” [31];

– pct. 68 al Hotărârii Curții Constituționale nr. 22 din 27.06.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu), se prevede: „Curtea observă că excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu este o infracțiune de rezultat (materială), astfel încât consumarea ei este legată, în mod obligatoriu, de producerea unor consecințe prejudiciabile, și anume: „cauzarea daunelor în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice” [32].

Aceste interpretări oficiale denotă că în legea penală a Republicii Moldova este consacrată concepția, conform căreia doar infracțiunile materiale pot presupune prezența urmărilor prejudiciabile. În consecință, este întemeiat să afirmăm că infracțiunile formale pot fi săvârșite doar cu intenție directă. I. Hadîrcă menționează pe bună dreptate: „Cum poate făptuitorul să admită conștient că săvârșește o acțiune (inacțiune) prejudiciabilă? Odată ce el o săvârșește, rezultă în mod inevitabil că o și dorește. O altă concluzie ar intra în contradicție cu regulile logicii” [33, p. 218]. Ar fi ilogic să afirmăm că, atunci când ia mită sau dă mită, făptuitorul admite conștient că săvârșește o asemenea acțiune prejudiciabilă. Dacă săvârșește luarea de mită sau darea de mită, făptuitorul nu poate decât să dorească săvârșirea acestor acțiuni.

Delimitarea tipurilor de intenție se realizează în funcție de raportul dintre factorul intelectual și factorul volitiv ce caracterizează această formă de vinovăție. Astfel, T. V. Kondrașova explică: „În cazul infracțiunilor formale factorul intelectual presu-

pune conștientizarea pericolului social doar al faptei comise. Factorul volitiv al intenției directe constă în dorința de survenire a urmărilor prejudiciabile (care este tipică pentru infracțiunile materiale) sau în dorința de a săvârși fapta prejudiciabilă (care este tipică pentru infracțiunile formale)” [34]. Această părere este întemeiată, deoarece, în cazul infracțiunilor formale, urmările prejudiciabile nu constituie un semn obligatoriu al laturii obiective, ceea ce ar putea duce la concluzia că, în acest caz, factorul volitiv nu influențează asupra delimitării intenției directe de cea indirectă. O asemenea concluzie nu este fundamentată, întrucât fapta prejudiciabilă este acel semn al laturii obiective în care este exprimat caracterul prejudiciabil al infracțiunilor formale. Tocmai de aceea, în cazul infracțiunilor formale, factorul volitiv este determinat în funcție de atitudinea psihică nu față de urmările prejudiciabile, ci față de fapta prejudiciabilă. Conștientizarea caracterului prejudiciabil al acestei fapte și dorința de a o săvârși constituie conținutul factorului intelectual și al factorului volitiv în cazul infracțiunilor formale.

Un alt indicator al intenției directe, ca tip al vinovăției manifestate în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, este scopul special indicat în aceste articole: „pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat”.

Nu putem împărtăși părerea lui I. A. Klepički care admite posibilitatea prezenței scopului special în infracțiunile comise cu intenție indirectă: „Posibilitatea manifestării intenției indirecte în cazul infracțiunilor de serviciu săvârșite în scop special se explică prin faptul că rezultatul dorit al activității făptuitorului poate să nu coincidă cu urmările prejudiciabile ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii” [35, p. 234].

În primul rând, prezența în norma penală a scopului special nu presupune în mod obligatoriu surve-

nirea unor urmări prejudiciabile. Amintim că producerea unor asemenea urmări nici nu este prevăzută de art. 333 și 334 CP RM. Scopul infracțiunii reprezintă modelul mental al rezultatului infracțional, nu însuși rezultatul infracțional. Infracțiunile, prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, se consideră consumate indiferent dacă persoana mituită a îndeplinit sau nu, a întârziat sau a grăbit îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat.

În al doilea rând, intenția indirectă nu este compatibilă cu scopul special. În legătură cu infracțiunile de sustragere, este relevantă opinia lui S. Brînza și V. Stati: „Prevăzând cauzarea, prin acțiunea sa, a prejudiciului patrimonial efectiv în dauna victimei, făptuitorul dorește să intre în posesia bunurilor victimei, incluzându-le în sfera sa patrimonială. Orientarea intenției făptuitorului este focalizată pe luarea bunurilor din posesia altuia. Tocmai aceasta îi dirijează dorința de luare. Nu este cu puțință ca făptuitorul să sustragă bunuri și, în același timp, să nu dorească survenirea prejudiciului pentru victima ale cărei bunuri sunt sustrate. Ar fi un nonsens. De aceea, în cazul sustragerii, întotdeauna făptuitorul dorește survenirea urmărilor prejudiciabile. Poate să nu dorească aceasta chiar la primul contact cu victima, pe care de fapt nici nu o privește încă drept victimă. Însă, oricum, această dorință apare inevitabil în procesul desfășurării relațiilor dintre făptuitor și victimă. Tocmai o asemenea orientare a intenției deosebește sustragerea de alte fapte, în cazul cărora făptuitorul, obținând ilegal și gratuit anumite bunuri, nu dorește, ci doar admite în mod conștient obținerea lor” [36, p. 601]. Merită atenția noastră și părerea lui E. S. Șimșilova: „Includerea scopului special în latura subiectivă a unei anumite componente de infracțiuni demonstrează intenția directă, întrucât acest scop arată caracterul direcționat al faptei prejudiciabile. Cu alte cuvinte, într-un asemenea caz, fapta prejudiciabilă este nu un scop în sine, ci o modalitate de a

directiona fapta în funcție de rezultatul mental, care este scopul infracțiunii” [15].

Într-adevăr, în art. 333 și 334 CP RM scopul special presupune că persoana mituită urmărește să îndeplinească sau nu, să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat. În cazul infracțiunilor analizate, persoana mituită nu poate să urmărească altceva. Urmărirea de către ea a oricăror alte scopuri înseamnă lipsa temeiului de aplicare a art. art. 333 sau 334 CP RM și prezența temeiului de a aplica alte articole (de exemplu, art. 189 sau 190 CP RM). Cu alte cuvinte, doar în prezența scopului indicat în art. 333 și 334 CP RM, o faptă poate fi numită „luare de mită” și, respectiv, „dare de mită”. În lipsa acestui scop, fapta își pierde individualitatea și nu mai poate fi deosebită de alte fapte.

Concluzionăm că infracțiunile prevăzute la art. 333 și 334 CP RM sunt săvârșite cu intenție directă. În cazul acestor infracțiuni este exclusă intenția indirectă.

În continuare este necesar să stabilim **conținutul vinovăției** în cazul infracțiunilor analizate.

A Boroii are următorul punct de vedere: „Între latura obiectivă și latura subiectivă a infracțiunii trebuie să existe o deplină concordanță, în sensul că fapta, în materialitatea ei trebuie să prezinte toate trăsăturile infracțiunii și, totodată, făptuitorul să fi avut reprezentarea acelor trăsături, adică să-și fi dat seama că săvârșește acea infracțiune” [37, p. 443].

Dacă proiectăm această opinie asupra art. 17 CP RM, coroborat cu art. 333 și 334 CP RM, atunci putem afirma că:

- în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 333 CP RM, persoana mituită (și anume – arbitralul ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, persoana care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală, persoana care lucrează pentru o astfel de organizație sau par-

ticipantul la un eveniment sportiv de pariat) își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde, a accepta sau a primi, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care depășesc 100 unități convenționale, însă nu ating proporțiile mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni – dacă acestea se exprimă în proporții care depășesc 100 unități convenționale, însă nu ating proporțiile mari – pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a extorca, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care depășesc 100 unități convenționale, însă nu ating proporțiile mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în cazul infracțiunii prevăzute la lit. d) alin. (2) art. 333 CP RM, persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde, a accepta sau a primi, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni – dacă acestea se exprimă în proporții mari – pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment

sportiv sau al unui eveniment de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit. a) alin. (3) art. 333 CP RM, persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde, a accepta sau a primi, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții deosebit de mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni – dacă acestea se exprimă în proporții deosebit de mari – pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (4) art. 333 CP RM, persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde, a accepta sau a primi, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care nu depășesc 100 unități convenționale – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni – dacă acestea se exprimă în proporții care nu depășesc 100 unități convenționale – pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în ipoteza infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 334 CP RM, mituitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a promite, a oferi sau a da, personal sau prin mijlocitor, persoanei mituite de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care depășesc 100 unități convenționale, însă nu ating proporțiile mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru

a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în cazul infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 334 CP RM, mituitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a promite, a oferi sau a da, personal sau prin mijlocitor, persoanei mituite de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale.

- în fine, în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit. a) alin. (3) art. 334 CP RM, mituitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a promite, a oferi sau a da, personal sau prin mijlocitor, persoanei mituite de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții deosebit de mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale.

Concluzii

Infracțiunile prevăzute la art. 333 și 334 CP RM sunt săvârșite cu intenție. În cazul acestor infracțiuni este exclusă forma imprudentă a vinovăției.

Infracțiunile prevăzute la art. 333 și 334 CP RM sunt comise cu intenție directă. În ipoteza acestor infracțiuni nu poate fi concepută intenția indirectă.

În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM, factorul intelectual al intenției directe se exprimă în aceea că persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde,

a accepta, a primi sau a extorca, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat. În ipoteza aceluiași infracțiuni, factorul volitiv al intenției directe se concretizează în aceea că persoana mituită dorește săvârșirea acțiunii sale.

În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 334 CP RM, factorul intelectual al intenției directe se concretizează în aceea că mituitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a promite, a oferi sau a da, personal sau prin mijlocitor, persoanei mituite bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fie în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia, fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat. În ipoteza aceluiași infracțiuni, factorul volitiv al intenției directe se concretizează prin aceea că mituitorul dorește săvârșirea acțiunii sale.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
2. Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.
3. MITRACHE, C. Drept penal român. Partea generală. București: Șansa, 1999. 358 p. ISBN 973-9167-89-6.
4. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A. Barbăneagră. Chișinău: ARC, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1.
5. BORODAC, A. Manual de drept penal. Partea Specială. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-8.
6. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI,

C. et al. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p. ISBN 9975-79-338-X.

7. BRÎNZA, S., ULIANOVSCHI, X., STATI, V. et al. Drept penal. Partea Specială. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-324-X.

8. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, GH., BERLIBA, V. et al. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu (Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale.). Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0.

9. BRÎNZA, S., STATI, V. Drept penal. Partea Specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p. ISBN 978-9975-53-034-7.

10. BRÎNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3.

11. ВОЛЖЕНКИН, Б. В. Служебные преступления. Комментарий законодательства и судебной практики. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005. 558 p. ISBN 5-94201-446-9.

12. АСНИС, А. Я. Уголовная ответственность за служебные преступления в России. Проблемы законодательного закрепления и правоприменения. Москва: ЮрИнфоР-Пресс, 2005. 401 p. ISBN 5-9587-0015-4.

13. Энциклопедия уголовного права. Т. 20. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина – СПб ГКА, 2012. 668 p. ISBN 978-5-91005-039-0.

14. ЭЛЕКИНА, С. В. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях: вопросы криминализации, кодификации и квалификации / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Самара, 2020. 259 p.

15. ШИМШИЛОВА, Э. С. Субъективная сторона преступлений коррупционной направленности, совершаемых в коммерческих организациях. În: Молодой ученый, 2018, № 49, p. 184-186. ISSN 2072-0297.

16. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A. et al. Dreptul penal: partea generală. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083-5.

17. United Nations Convention against Corruption. [Accesat: 21.01.2021] Disponibil: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>

18. Legea nr. 158 din 06.07.2007 pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 103-106.

19. Criminal Law Convention on Corruption. [Accesat: 21.01.2021] Disponibil: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007f3f5>

20. Legea nr. 428 din 30.10.2003 pentru ratificarea Convenției penale privind corupția. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 229.

21. КУЦ, В., БОНДАРЕНКО, О. Зміст вини у злочинах з формальним складом. În: Вісник Національної академії прокуратури України, 2009, № 3, p. 36-40. ISSN 2663-4635.

22. ГАУХМАН, Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. Москва: ЮрИнфоР, 2001. 316 p. ISBN 5-89158-078-0.

23. РАРОГ, А. И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 304 p. ISBN 5-94201-124-9.

24. ВЕРЕША, Р. В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України. Київ: Атіка, 2005. 224 p. ISBN 966-326-084-X.

25. СКЛЯРОВ, С. В. Вина и мотивы преступного поведения. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 326 p. ISBN 978-5-94201-374-8.

26. АРМАНОВ, М. Г. Окремі питання визначення вини у злочинах з формальним складом. În: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. «Право», 2012, Вип. 19, p. 151-154. ISSN 2312-8984.

27. BORODAC, A., BUJOR, V., BRÎNZA, S. et al. Drept penal. Partea generală. Chișinău: Știința, 1994. 368 p. ISBN 5-376-01847-4.

28. СОРЕȚCHI, S., HADÎRCĂ, I. Calificarea infracțiunilor: Note de curs. Chișinău: Tipografia Centrală. 352 p. ISBN 978-9975-53-547-2.

29. Decizia Curții Constituționale nr. 100 din 03.10.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 117g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 313 din Codul contravențional. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 320-325.

30. Decizia Curții Constituționale nr. 74 din 09.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 86g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 349 alin. (1¹) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 424-429.

31. Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin. (2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 27-32.

32. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 27.06.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 352-355.

33. HADÎRCĂ, I. Răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora. Chișinău: CEP USM, 2008. 281 p. ISBN 978-9975-70-718-3.

34. КОНДРАШОВА, Т. В. К вопросу о возможности косвенного умысла и легкомыслия в формальных составах преступлений. În: Пенитенциарная наука, 2008, № 2, p. 36-38. ISSN 2686-9764.

35. КЛЕПИЦКИЙ, И. А. Система хозяйственных преступлений. Москва: Статут, 2005. 571 p. ISBN 5-8354-0252-X.

36. BRÎNZA, S., STATI, V. Drept penal. Partea Specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p. ISBN 978-9975-53-029-3.

37. BOROI, A. Drept penal. Partea specială. Conform Noului Cod penal. București: C.H. Beck, 2016. 920 p. ISBN 978-606-18-0643-0.

REPERE CONCEPTUALE PRIVIND RECODIFICAREA ȘI DECODIFICAREA CA FORME ALE SISTEMATIZĂRII LEGISLAȚIEI

Ion POSTU

Doctor, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: ion.postu@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-5993-8250>

Elena TENTIUC

Doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: elenatentiuc1981@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7493-133X>

În cadrul prezentului articol sunt analizate conceptele de recodificare și decodificare, atât din perspectiva tehnicii legislative, cât și a sistematizării legislației. Fiind privite ca modalități a codificării sau ca acțiuni inverse, aceste două fenomene sunt abordate din perspectiva activității legislative. Prezentul studiu este primul de acest fel, or fiind concepte noi pentru doctrina est-europeană, decodificarea și recodificarea nu au beneficiat deocamdată de o cercetare aprofundată, astfel că în articol autorii sistematizează considerentele savanților ruși și a celor europeni, care au stat la baza promovării acestor termeni noi pentru știința juridică autohtonă. Exemplele practice de recodificare și decodificare includ acte normative ale Republicii Moldova. Autorii concluzionează că în ciuda diferenței în sarcinile cu care se confruntă codificarea, decodificarea și recodificarea, aceste fenomene juridice se caracterizează printr-un anumit grad de interconectare și oferă la final o definiție proprie a recodificării, ajustată la cadrul normativ național.

Cuvinte-cheie: *codificare, recodificare, decodificare, tehnică legislativă, sistematizarea legislației.*

CONCEPTUAL REFERENCES REGARDING RECODIFICATION AND DECODIFICATION AS FORMS OF THE SYSTEMATIZATION OF LEGISLATION

This paper analyzes the concepts of recodification and decodification, both from the perspective of legislative technique and systematization of legislation. Being seen as codification modalities or as reverse actions, these two phenomena are approached from the perspective of the activity of legislative creation. This study is the first of its kind, or being new concepts for Eastern European doctrine, decodification and recodification have not yet benefited from in-depth research in our legal literature, so in this article the authors analyze the considerations of Russian and European scientists, who have been the basis for promoting these new terms for local legal science. Practical examples of recodification and decodification include normative acts of the Republic of Moldova. The authors conclude that despite the difference in codification, decodification and recodification tasks, these legal phenomena are characterized by a certain degree of interconnection and ultimately provide their own definition of recodification, adjusted to the national regulatory framework.

Keywords: *codification, recodification, decodification, legislative technique, systematization of legislation.*

REPÈRES CONCEPTUELS SUR LE RECODAGE ET LE DÉCODAGE COMME FORMES DE SYSTÉMISATION DE LA LÉGISLATION

Dans le cadre de cet article, les concepts de recodage et de décodage sont analysés, à la fois du point de vue de la technique législative et de la systématisation de la législation. Considérés comme des moyens de codification ou comme des actions inversées, ces deux phénomènes sont abordés sous l'angle de l'activité de création législative. Cette étude est la première du genre, car les nouveaux concepts de la doctrine de l'Europe de l'Est, le décodage et le recodage n'ont pas encore bénéficié d'une recherche approfondie. Des exemples pratiques de recodage et de décodage comprennent les actes normatifs de la République de Moldova. Les auteurs concluent que malgré la différence des tâches rencontrées par le codage, le décodage et le recodage, ces phénomènes juridiques se caractérisent par un certain degré d'interconnexion et offrent finalement leur propre définition du recodage, adaptée au cadre réglementaire national.

Mot-clés: codification, recodage, décodage, technique législative, systématisation de la législation.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РЕКОДИРОВАНИЯ И ДЕКОДИРОВАНИЯ КАК ФОРМ СИСТЕМАТИЗАЦИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

В данной статье анализируются концепции перекодирования и декодирования как с точки зрения законодательной техники, так и систематизации законодательства. Эти два явления, рассматриваемые как модальности кодификации или как обратные действия, анализируются сквозь призму законодательной деятельности. Данное исследование является первым в своем роде или представляет собой новую концепцию восточноевропейской доктрины. Декодирование и перекодирование еще не подверглось глубокому исследованию, поэтому в статье авторы систематизируют взгляды российских и европейских ученых, которые легли в основу продвижения этих новых терминов в отечественную юридическую науку. Практические примеры перекодирования и декодирования включают нормативные акты Республики Молдова. Авторы приходят к выводу, что, несмотря на различия в задачах кодирования, декодирования и перекодирования, эти правовые явления характеризуются определенной степенью взаимосвязи и, в конечном итоге, дают собственное определение перекодирования, адаптированное к национальной нормативно-правовой базе.

Ключевые слова: кодирование, перекодирование, декодирование, законодательная техника, систематизация законодательства.

Introducere

Simplist vorbind, **codificarea** este o modalitate de ordonare a materialului normativ prin combinarea acestuia într-un act consolidat unic, logic integrat, co-ordonat, cu modificarea conținutului său intern.¹

Codificarea reprezintă una din direcțiile principale de îmbunătățire a legislației. La fel ca alte forme de sistematizare, codificarea simplifică legislația în vigoare, o eliberează de normele juridice caduce și inoperante.

¹ КОЖЕВНИКОВ, В. В. „К проблеме систематизации нормативно-правовых актов в Российской Федерации и о правилах ее юридической техники”. In: *Право и государство: теория и практика*. 2016, nr. 4, p. 11

Uneori, mult mai rar decât în cazul codificării, tehnica legislativă presupune efectuarea **recodificării**. În termeni simpli, în cazul recodificării are loc „crearea unui cod nou pe baza unui cod deja existent”².

Metodologia de cercetare. Pentru un rezultat aprofundat, în cadrul cercetării subiectului de față, au fost necesare și utilizarea diferitor metode, printre care: metoda analizei, sintezei, deducției, metoda istorică, sistemică și empirică.

² ЧУХВИЧЕВ, Д. В. „Законодательная техника”. Москва: ЮНИТИ, 2012, p. 346

Idei principale ale cercetării

Activitatea legiuitorului, în care actul normativ codificat actual, dar învechit, este înlocuit cu unul nou presupune că domeniul de aplicare al reglementărilor juridice rămâne neschimbat, or noul act codificat nu include alte legi în afară de actul codificat abrogat.

Referitor la denumirea acestui tip de codificare în literatura juridică există divergențe. V. N. Barsukova numește această formă de codificare „codificare în sens larg”, opunându-i „codificarea în sens restrâns” prin care înțelege activitatea legiuitorului, denumită mai sus formă clasică de codificare. Conform autoarei citate, codificarea în sens larg poate fi avea loc atât într-un singur pas, cât și se poate desfășura pe termen lung. Codificarea într-un singur pas înseamnă că legislația actuală este supusă sistematizării într-un interval lung de timp, iar apoi legiuitorul adoptă imediat un nou act codificat. Codificarea pe termen lung semnifică introducerea a numeroase modificări în actul codificat actual, inclusiv a celor care își schimbă structura, recodificându-l într-un final.³

În analiza sa⁴, A. N. Ciașin atrage atenția că pentru activitatea legislativă de înlocuire a unui cod învechit cu altul în literatura juridică europeană s-a încetățenit de multă vreme termenul „recodificare” și îndeamnă și cercetătorii ruși să preia această terminologie. Începând cu anii 2010 acest termen apare tot mai des în lucrările doctrinarilor ruși, fiind catalogat de unii drept o *etapă* a codificării, nu o formă specifică. Cu regret, constatăm că acest concept nu a fost abordat nici în doctrina autohtonă, dar nici în cea românească. Deși nici dicționarele explicative actuale ale limbii române nu conțin termenul „recodificare”, susținem și noi folosirea acestui termen **concis pentru identificarea acestei forme de codifica-**

³ БАРСУКОВА, В. Н. „Основы структурирования кодифицированных актов”. Москва: Статут, 2011, p. 83-84

⁴ ЧАШИН, А. Н. „Формы кодификации”. In: *История государства и права*. 2012, nr. 4, p. 18

re, or, din punct de vedere etimologic, este evidentă alăturarea elementului de compunere cu sens iterativ „re” la termenul deja încetățenit de codificare.

La sfârșitul secolului al XX-lea, a devenit clar că procesul de recodificare a cunoscut un avânt substanțial în Europa și America Latină, indicând că va influența dezvoltarea dreptului în viitorul previzibil.⁵

Profesorul francez Rémy Cabrillac, unul dintre promotorii concepției moderne de recodificare, este de părere că „recodificările sunt, fără îndoială, unul dintre cele mai importante fenomene legislative semnificative din ultimele decenii”⁶, arătând exemple de recodificare a materiei civile în diverse state ale familiei romano-germanice de drept.

Recodificarea urmărește aceleași obiective de raționalitate și coerență ca și codificarea inițială; cu toate acestea, este mai mult decât simplul proces de producere a unui nou cod pentru a înlocui unul vechi, ci reprezintă, așa cum conchide Michael McAuley, „implementarea unei noi ordini legale”⁷.

O recodificare este justificată cu atât mai mult cu cât îmbunătățește substanța dispozițiilor existente sau dacă îmbunătățește forma legii existente, coerența arhitecturii sale generale și organizarea dispozițiilor sale.⁸

Recodificarea depinde direct de codificare și este un fel de îmbunătățire a unui act codificat. Combinația dintre codificare și recodificare a legislației poate fi considerată un instrument cuprinzător pentru eliminarea lacunelor din reglementarea juridică a unui anumit domeniu al relațiilor publice.⁹

⁵ MURILLO, Maria Luisa. „The Evolution of Codification in the Civil Law Legal Systems”. In: *Journal Transnational Law and Policy*. 2001, Vol. 11, nr. 1, p. 20

⁶ CABRILLAC, Rémy. „The Difficulties of the Recodification (D’un code à l’autre, les difficultés d’une recodification)”. In: *Opinio Juris in Comparatione*. 2009, Vol. 1, p. 2

⁷ MCAULEY, Michael. „Proposal for a Theory and a Method of Recodification”. In: *Loyola Law Review*. 2003, p. 275

⁸ CABRILLAC, R. *Op.cit.*, p. 10

⁹ ВАРТАНЯН, А. М. „О соотношении понятий «кодифи-

Efectuarea codificării este recomandabilă dacă este nevoie de modificări cardinale în reglementarea juridică în anumite domenii ale vieții sociale, modificări ale bazelor sistemelor corespunzătoare de acte juridice normative (reglementarea acestor complexe de relații sociale foarte modificate). Nu merită efectuată o recodificare dacă este necesar să se completeze pur și simplu codul cu noi dispoziții ale reglementării legale. Recodificarea este justificată atunci când modificările se referă la prevederile părții generale a actului de codificare, afectând grav esența, obiectivele și metodele reglementării legale. Cu toate acestea, în acest caz, în ansamblu, se păstrează structura generală a prezentării prescripțiilor legale de reglementare. Actul de codificare deja existent determină în mare măsură crearea noului cod, într-un anumit grad sau altul, care stă la baza acestuia. Recodificarea implică utilizarea rezultatelor codificărilor anterioare, îmbunătățirea cardinală a actelor juridice normative create anterior.¹⁰

Trebuie remarcat faptul că nu orice modificare a Codului este o recodificare.

Suntem în prezența recodificării numai atunci când se fac modificări, în totalitate sau parțial, care schimbă semnificativ structura sau o cantitate semnificativă a structurii reglementării legale sau cele mai semnificative fundamente juridice, instituții și mecanisme din această structură, ținând cont de practica de aplicare a codului și necesitatea includerii în acest cod a normelor juridice individuale (seturi de norme juridice) conținute în acte de forță juridică inferioară, precum și introducerea modificărilor și completărilor la acestea ca se adoptă noi acte juridice normative.¹¹

кация», «декодификация» и «рекодификация»». In: *Актуальные проблемы юридической науки: теория и практика: сборник материалов XVII Международной научно-практической конференции, Махачкала, 17 апреля 2016 года. Махачкала, 2016, p. 12*

¹⁰ ЧУХВИЧЕВ, Д. В. *Op.cit.*, p. 346-347

¹¹ СОЛОВЬЕВ, А. А. „Кодификация, декодификация и рекодификация гражданского законодательства: зарубеж-

А. А. Soloviev (A. A. Соловьев) ne propune următoarea definiție a recodificării: „înlocuirea completă a unui cod (grup de coduri) cu un nou act codificat (un nou grup de coduri) sau o modificare semnificativă a structurii și domeniului de aplicare a reglementărilor legale incluse în codul original (grup de coduri) , luând în considerare practica aplicației sale (sau), sau o modificare (inclusiv o adăugare) fundamentală și alte dispoziții semnificative ale codului (grup de coduri) ”¹².

Figurativ vorbind, dacă codificarea poate fi comparată cu fabricarea și reglarea unui instrument muzical, atunci recodificarea este fie o reajustare a acestui instrument (și uneori înlocuirea), fie o reglare fină (reajustare), care permite instrumentului să se adapteze la condiții schimbate.¹³

Cât nu ar părea de straniu, dar în pofida penuriei de studii doctrinare în acest domeniu, recodificarea beneficiază și de unele prevederi legislative. Astfel, în Conceptul de îmbunătățire a legislației Republicii Belarus, aprobat prin Decretul președintelui Republicii Belarus din 10 aprilie 2002 nr. 205, recodificarea alături de codificare sunt menționate ca direcții de îmbunătățire a sistemului de legislație al Republicii Belarus. Conform pct. 24 al actului numit, recodificare semnifică „adoptarea sau schimbarea radicală a codurilor și a legilor consolidate, luând în considerare practica aplicării acestora și necesitatea de a include în aceste coduri și legi anumite norme juridice cuprinse în acte de forță juridică inferioară, precum și modificări și completări la acestea pe măsură ce sunt adoptate noi acte ju-

---

ный опыт и перспективы России”. In: *Вестник Федерального арбитражного суда Московского округа. 2012, nr. 3, p. 93-94*

¹² Ibidem, p. 94.

¹³ СОЛОВЬЕВ, А. А. „Российский и зарубежный опыт систематизации законодательства о спорте”. Москва: Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России, 2011, p. 85.

ridice de reglementare”¹⁴, însă această definiție a fost criticată de A. M. Vartanean (A. M. Вартањан), care consideră că definiția recodificării conținută în concept, în parte ce privește adoptarea codurilor și a legilor consolidate, duce la asimilarea conceptelor de recodificare și codificare, ceea ce este încorect din punct de vedere al teoriei dreptului și a semnificației acestor fenomene juridice.¹⁵

Pentru toate actele normative codificate, sunt foarte importante stabilitatea și durabilitatea, ceea ce se datorează rolului său special în funcționarea sistemului legislativ, în unitatea, interconectarea logică, coerența și certitudinea acestuia. Prin urmare, recodificarea este justificată numai în cazul în care domeniul relevant al legislației este supus unor schimbări radicale, a căror necesitate se datorează schimbărilor semnificative în natura relațiilor sociale reglementate și, în consecință, obiectivelor și naturii reglementarea lor legală.¹⁶ Esența procesului de recodificare este deschiderea și transparența sa.¹⁷

Prin analogie cu codificarea clasică, A. A. Soloviev a elaborat și o clasificare a recodificării, care poate fi catalogată după cantitatea conținutului normativ modificat sau al duratei în timp.

1. După întinderea materialului normativ modificat și nou introdus:

1.1. Recodificare completă a materialului normativ, care se încheie cu adoptarea unui nou cod sau o modificare atât de semnificativă a codului încât aceasta echivalează cu adoptarea unui nou cod (sau mai multe acte codificate noi pentru a le înlocui pe cele valabile anterior).

¹⁴ Указ Президента Республики Беларусь № 205 от 10 апреля 2002 г. о Концепции совершенствования законодательства Республики Беларусь. <http://www.sovrep.gov.by/uploads/folderForLinks/p30200205.htm>

¹⁵ ВАРТАНЯН, А. М. „Кодификация, декодификация и рекодификация: понятие, сущность, взаимосвязь”. In: *Вестник Гродненского государственного университета имени Янки Купалы*. 2015, nr. 6, p. 23.

¹⁶ ЧУХВИЧЕВ, Д. В., АШИРОВ, Б. С. „Законодательная техника”. Ашхабад, 2011, p. 267.

¹⁷ MCAULEY, M. *Op.cit.*, p. 283

1.2. Recodificare agregată (un fel de „supracodificare”), asociată cu unificarea a două sau mai multe coduri într-un singur act codificat consolidat.

1.3. Recodificare parțială (specială) - care se încheie cu o modificare a sau a segmentelor sale individuale.

1.3.1. Recodificarea axială este o recodificare parțială efectuată într-una sau mai multe direcții și asociată cu introducerea unor modificări locale de natură semnificativă, dar mici ca volum formal.

1.3.2. Recodificarea axială este o recodificare parțială implementată într-un segment al matricei de reglementare și asociată cu introducerea unor modificări semnificative în mod fragmentar într-unul sau mai multe segmente pe subiectul lor de reglementare.

2. După criteriul duratei:

2.1. Recodificarea ca o singură acțiune sau ca o serie de acțiuni conexe desfășurate pe o perioadă scurtă de timp.

2.2. Recodificarea ca proces este un proces întins în timp (cel puțin câțiva ani) al unei modificări semnificative a unui cod, până la înlocuirea cu unul nou, ținând cont de practica aplicării acestuia și necesitatea de a fi incluse în acest cod anumite norme sau seturi de norme juridice, conținute în acte de forță juridică inferioară, precum și modificări și completări la acestea pe măsură ce sunt adoptate noi acte juridice normative.¹⁸

Recodificarea nu implică sistematizarea unei serii de acte legislative disparate. Cel puțin acesta nu este obiectivul ei principal. În efectuarea recodificării, ne bazăm pe sistemul logic deja stabilit în vechea reglementare. Din acest motiv, unii autori afirmă că recodificarea poate fi privită doar condiționat ca o formă de codificare. Daniil Viktorovich Ciuhvicev (Д. В. Чухвичев) afirmă că chiar dacă este posibil să se schimbe ordinea logică a exprimare a prescripțiilor juridice ca noul cod să nu conțină prevederi ale ve-

¹⁸ СОЛОВЬЕВ, А. А. „Российский и зарубежный опыт систематизации законодательства о спорте”, p. 72-73.

chiului act de codificare care să fie depășite și să-și fi pierdut actualitatea, dar chiar și astfel de modificări ale codului, oricât de radicale ar fi acestea, nu pot fi catalogate drept codificare în sensul deplin al cuvântului.¹⁹

În cadrul recodificării, este posibilă încorporarea de noi prevederi, exprimate în perioada acțiunii vechiului cod în alte acte juridice normative sau completarea lacunelor identificate în reglementările legale ale vechiului cod.

În opinia lui D.V. Ciuhvicev, recodificarea poate fi văzută mai degrabă ca o completare la codificarea deja efectuată anterior. Recodificarea înseamnă verificarea viabilității dispozițiilor cuprinse în codul existent, revizuirea, prelucrarea acestora, îmbunătățirea necesară a rezultatelor codificării anterioare, a căror necesitate se datorează faptului că relațiile sociale ca urmare a dinamicii constante de dezvoltare s-au schimbat calitativ și s-au mutat la un nou nivel — și acest lucru implică necesitatea și schimbările în reglementarea lor legislativă. În același timp, anterior deja au fost identificate necesitatea existenței codului și rolul său special în sistemul de reglementare juridică, obiectul reglementării acestui cod, sistemul normelor juridice care este supus sistematizării, apartenența grupului la sistemul de norme juridice care intră sub incidența codificării (dreptul procesual sau material, dreptul privat sau public) și, prin urmare, principalele metode de reglementare juridică a relațiilor publice utilizate în acest domeniu.²⁰

Sarcinile recodificării (în plus față de cele ale codificării) pot fi considerate:

- unificarea și consolidarea actelor legislative (inclusiv a celor codificate!) care reglementează relațiile sociale omogene sau conjugate;

- „re-dizolvarea” completă sau parțială (particulară) a actelor cu forță juridică comparabilă, dar și diferită;

¹⁹ ЧУХВИЧЕВ, Д. В., *Op.cit.*, p. 347-348

²⁰ ЧУХВИЧЕВ, Д. В., *Op.cit.*, p. 348-349

- restructurarea și/sau reformatarea sistemului legislativ, cu optimizarea și raționalizarea suplimentară, pentru sporirea eficienței, integrității, armoniei sistemice și consistenței logice interne.²¹

Așa cum este notoriu că legislația nu poate exista static, deoarece schimbarea rapidă a relațiilor sociale necesită un răspuns dinamic constant, este la fel de evident că și recodificarea devine o metodă tot mai importantă în procesul de îmbunătățire a legislației.

Există mai multe exemple de recodificare acolo unde s-a atestat o stabilitate considerabilă a codurilor. Astfel, în Franța coduri napoleoniene, Codul de procedură civilă din 1806 sau Codul penal din 1810 au făcut obiectul unor recodificări generale care au dus la Codul de procedură civilă din 1975 sau Cod penal din 1994.²²

Un alt exemplu clasic de recodificare este crearea Codului civil olandez din 1992 (*Burgerlijk Wetboek*), care a finalizat lungul proces de adaptare a legislației civile olandeze din secolul al XIX-lea la noile realități. Noul Cod a înlocuit două coduri anterioare – Codul civil și Codul comercial. Procesul de recodificare în Olanda a început în 1948, iar pe parcursul anilor 1970-1980 au intrat în vigoare, treptat, diferite cărți ale Codului. Astfel, într-un articol din 1982²³ se menționa că cărțile 1 și 2 ale Codului au intrat în vigoare în anii ‘70, cartea 3 (partea generală a dreptului patrimonial), cartea 4 (legea succesiunii), cartea 5 (dreptul proprietății) și cartea 6 (partea generală a legii obligațiilor) au fost adoptate, dar nu au intrat încă în vigoare. Procesul de recodificare a fost complet finalizat abia în 1992. Fraționalitatea implementării noilor norme este tradițională pentru (re)codificare într-un domeniu atât de important ca

²¹ СОЛОВЬЕВ, А. А. „Систематизация законодательства как непрерывный процесс: функционально-онтологический цикл”. In: *Власть*. 2011, nr. 6, p. 147-148

²² CABRILLAC, R. *Op.cit.*, p. 4

²³ HONDIUS E. H. „Recodification of the Law in the Netherlands: The New Civil Code experience”. In: *Netherlands International Law Review*, 1982, nr. 29, p. 348-367

dreptul civil. În cazul Olandei, aceasta s-a datorat în primul rând naturii inovatoare a Codului, care, spre deosebire de codurile clasice ale secolului al XIX-lea, a inclus dispoziții privind drepturile intelectuale.²⁴

Într-adevăr, trebuie să recunoaștem că recodificarea este specifică în mod prioritar domeniului civil, grație unei mai mari codificări a domeniului, or în multe școli de drept codificarea este adesea asimilată exclusiv codificării legislației civile.

În acest context, analizând recodificarea dreptului privat în statele Europei centrale și de est, Péter Cserne distinge trei grupuri de țări. Primul este formată din state care au optat pentru armonizarea cu legislația statelor membre ale Uniunii Europene. Are trei subgrupuri: Europa Centrală (Republica Cehă, Ungaria, Polonia, Slovacia și Slovenia), statele baltice (Estonia, Letonia, Lituania) și țările balcanice (Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, România și Serbia). Al doilea grup include Belarus, Moldova, Federația Rusă și Ucraina. Aceste țări nu încearcă să își armonizeze legislația cu cea a țărilor UE. Cel de-al treilea grup include fostele republici sovietice din Caucaz și Asia Centrală.²⁵

În Republica Moldova procesul de recodificare a legislației adoptate în perioada sovietică a finalizat odată cu adoptarea în 2008 a Codului contravențional, care înlocuia ultimul cod sovietic ce acționa pe teritoriul Republicii Moldova — Codul cu privire la contravențiile administrative, în vigoare din 1985. Deși, acest exemplu poate fi considerat nu tocmai potrivit, or, conform opiniilor unor doctrinari ai dreptului contravențional, adoptarea Codului contravențional încununează activitatea

²⁴ СОЛОВЬЕВ, А. А. „Кодификация, декодификация и рекодификация гражданского законодательства: зарубежный опыт и перспективы России...”, p. 96.

²⁵ CSERNE, Péter. „The Recodification of Private Law in Central and Eastern Europe”. In: *National Legal Systems and Globalization*. T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands, 2013, p. 47.

de creare a unei noi ramuri a dreptului — dreptul contravențional, necunoscută în legislația sovietică, diferită de abaterile administrative. Exemple clasice de recodificare reprezintă adoptarea în 2002-2003 a noilor coduri penale și civile și a celor procesuale adiacente, care au înlocuit codurile sovietice de la începutul anilor 1960.

În pofida importanței procesului de codificare a legislației și a faptului că aceasta poate fi nicio dată finalizată, deși codificarea reprezintă un punct culminant al sistematizării legislației, în doctrina și practica juridică a fost observat un proces opus — **decodificarea**.

Reputatul jurist francez Rémy Cabrillac afirmă că decodificarea este un fenomen major în statele familiei romano-germanice de la începutul secolului al XX-lea, într-o asemenea măsură încât ar putea duce la întrebări dacă nu cumva codificarea ar fi o „formă” de legiferare învechită.²⁶

Într-adevăr, decodificarea nu poate reprezenta prin însăși natura sa o formă a codificării, fiind, mai degrabă un proces invers, însă reprezintă o formă a legiferării legată intrinsec de codificare, motiv pentru care ne-am propus analiza acestui fenomen în raport cu codificarea.

După cum a remarcat *José Miguel Valdivia*, evoluția pe care a suferit-o codificarea, încă din secolul al XIX-lea, dar în special în secolul al XX-lea, duce la faptul că la doctrină se adaugă alte două concepte cu cele mai recente formulări: decodificarea și recodificarea dreptului.²⁷

În literatura juridică occidentală, fenomenul decodificării a fost abordat în mod primar de doctrinarul italian Natalio Irti în lucrarea *L'età della deco-dificazione* din 1978, dând naștere unor curente de cercetare juridică în mai multe școli.

²⁶ CABRILLAC, R. *Op.cit.*, p. 2.

²⁷ VALDIVIA, J. M. „Évolution de la codification depuis le XIXe siècle” (http://www.senat.fr/colloques/colloque_codification/colloque_codification10.html)

Jan Rudnicki consideră că există o mulțime de factori care susțin decodificarea²⁸, menționând între altele europenizarea. Și alți autori²⁹ văd în procesul de europenizare și proliferare a dreptului internațional o cauză a decodificării (dreptului civil).

Scăderea rolului codurilor în sistemul izvoarelor dreptului continental, extinderea sferei legislației necodificate sunt evaluate de majoritatea cercetătorilor occidentali ca semne ale „erei decodificării”. De exemplu, adoptarea codurilor comerciale în Franța și Germania a fost cauzată într-o mai mare măsură de condițiile istorice, în special în Germania, unde Codul Comercial pan-german din 1860 și apoi Codul Comercial din 1896 au fost concepute din start ca bază de „cimentare” pentru unificarea națiunii germane, însă astăzi Codul comercial francez, precum și Codul comercial german, au căzut în decădere și nu sunt altceva decât o „coajă goală”, iar Codul comercial german este folosit astăzi, mai degrabă, în virtutea tradiției, obiceiului.³⁰

I. Yu. Mitropan (И. Ю. Митропан) vede în decodificare o formă de divergență a legislației³¹, iar potrivit reputatului doctrinar spaniol Luis Diez-Picazo y Ponce de León decodificarea este „proliferarea legislației speciale în afara codurilor care provoacă fisuri importante în corpul unității codurilor”³², însă

²⁸ RUDNICKI, Jan. „Remarks Regarding the Influence of European Legislation upon Codification of Civil Law”. In: *Studia Iuridica*. 2017, nr. 71, p. 208.

²⁹ ZIVKOVSKA, Rodna și PRZESKA, Tina. „Codification of the civil law in the Republic of Macedonia”. In: *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Nis*. 2014, Vol. 347, nr. 68, p. 253.

³⁰ ВАРТАНЯН, А. М. „К вопросу о кодификации и декодификации хозяйственного законодательства”. In: *Вестник Гродненского государственного университета имени Янки Купалы. Серия 4. Правоведение*. 2013, nr. 6, p. 14-15.

³¹ МИТРОПАН, И. Ю. „Десистематизация законодательства как форма юридической дивергенции”. In: *Аллея науки*. 2018, Vol. 7, nr. 23, p. 751.

³² LUIS DIEZ-PICAZO Y PONCE DE LEON. „Codificación, Descodificación y Recodificación”. In: *Anuario de derecho civil*. 1992, p. 478.

considerăm că acest fenomen trebuie tratat mai complex de atât.

Ne raliem opiniei autorilor A. A. Soloviev și Yu. M. Filippov, care consideră că decodificarea ar trebui înțeleasă drept modificări ale setului de reglementări juridice normative într-un anumit domeniu de relații sociale, legate de recunoașterea faptului că codul (sau un set de coduri) din acest domeniu și-a pierdut forța juridică sau recunoașterea „eroziunii” sale, cu o revenire la polisistemism în reglementarea legală în acest domeniu.³³

Michael McAuley opinează că, spre deosebire de revizuire, decodificarea nu este un fenomen complex și are loc nu numai atunci când dreptul pozitiv exprimat în cod devine incoerent și fragmentat și când un cod are nevoie serioasă de revizuire, dar și atunci când sistemul juridic a abandonat voluntar sau a pierdut involuntar cunoștințele ideilor și conceptelor juridice care formau prevederile codului.³⁴

În doctrina juridică rusă au fost formulate două varietăți ale decodificării:

- *decodificare ca acțiune unică* – recunoașterea unui cod (sau a unui set de coduri) ca abrogat;
- *decodificarea ca proces* – ablația (spălarea) materialului normativ din sistemul codificat pe parcursul unei perioade de timp, când o parte semnificativă a dispozițiilor codului este înlocuită sau dislocată de legislația actuală.³⁵

Cercetătorul belarus A. M. Vartanyan (А. М. Вартамян) atrage atenția că în Belarus, Rusia, Ucraina și alte țări post-sovietice, decodificarea trezește îngrijorări și o atitudine destul de critică față de si-

³³ СОЛОВЬЕВ, А. А. „Кодификация, декодификация и рекодификация гражданского законодательства: зарубежный опыт и перспективы России...”, p. 92.

³⁴ MCAULEY, Michael. *Op.cit.*, p. 274.

³⁵ СОЛОВЬЕВ, А. А. „Кодификация, декодификация и рекодификация гражданского законодательства: зарубежный опыт и перспективы России...”, p. 92.

ne³⁶, însă în ciuda negativității relative a procesului de decodificare, în prezent acest proces își găsește manifestarea în ambele forme³⁷.

Exemplu de *decodificare ca acțiune unică* poate servi Codul cu privire la locuințe al R.S.S. Moldovenești³⁸, adoptat în 1983 și care a rămas în vigoare pentru Republica Moldova până în 2015, când a fost abrogat prin adoptarea Legii Nr. 75 cu privire la locuințe³⁹, ce prevedea expres în dispoziții finale și tranzitorii abrogarea acestui cod. Astfel, relațiile sociale reglementate de un cod au fost, prin decodificare, atribuite unei legi organice.

Având în vedere că vechiul cod reglementa relații social-economice specifice perioadei adoptării, odată cu trecerea la noile relații social-economice, schimbarea cadrului constituțional și legal, Codul cu privire la locuințe din 1983 își pierduse actualitatea, iar majoritatea prevederilor sale erau depășite. O primă încercare de recodificare s-a făcut în 1996, însă inițiativa legislativă a Guvernului a fost restituită de către Parlament, formând un grup de lucru în scopul elaborării unui nou Cod locativ, ce a și fost prezentat spre aprobare Parlamentului în anul 2000. Prima variantă a codului a fost dezbătută de către Parlament în prima lectură în anul 2001. Deoarece proiectul propus a conținut multe neclarități, acesta urma să fie perfectat și prin urmare iarăși a fost restituit Guvernului. A doua variantă a proiectului Codului locativ a fost

³⁶ ВАРТАНЯН, А. М. „К вопросу о кодификации и декодификации хозяйственного законодательства...”, p. 15.

³⁷ ВАРТАНЯН, А. М. „Кодификация, декодификация и рекодификация: понятие, сущность, взаимосвязь...”, p. 22.

³⁸ Codul cu privire la locuințe al R.S.S. Moldovenești al Sovietului Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești nr. 2718 din 03.06.1983. În: Veștile Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, nr. 6 din 03.07.1983. Abrogat prin Legea Republicii Moldova nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 131-138 din 29.05.2015.

³⁹ Legea Republicii Moldova nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 131-138 din 29.05.2015.

prezentată în anul 2005. În cadrul consultărilor publice asupra proiectului, în avizele sale Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova și Ministerul Justiției au evidențiat că proiectul Codului locativ „să fie expus sub formă de lege organică, dar nu sub formă de cod”⁴⁰. În rezultat, prevederile normative din domeniul raporturilor juridice privind bunurile imobile cu statut de locuință au fost expuse sub formă de lege organică. Menționăm că relațiile sociale din acest domeniu sunt reglementate sub formă de cod în legislația Rusiei, Ucrainei, Belarus, și sub formă de lege în legislația României, Estoniei și altor state europene, fapt ce denotă și o aliniere a sistemului național de drept către o paradigmă europeană.

Erodarea materialului normativ din cod (*decodificarea ca proces*) poate avea loc prin adoptarea, alături de actul codificat în vigoare a numeroase alte acte juridice normative, care acționează alături sau chiar în paralel cu actul codificat specificat. Exemplul cel mai elocvent în constituie legislația civilă unde, alături de Codul civil, acționează o sumedenie de legi speciale care, deseori, creau confuzie la interpretare și aplicare.

Totodată, această problemă este tipică nu numai pentru statul nostru și nu numai pentru ramura dreptului civil. De exemplu, conform opiniei T.V. Klenova, exprimată în sesiunea plenară a celui de-al VIII-lea Congres rus de drept penal „Probleme de codificare a dreptului penal: istorie, modernitate, viitor”, care a avut loc pe 30 mai 2013 la Universitatea de Stat din Moscova, ca urmare a legiurii iraționale, Codul penal al Federației Ruse nu numai că a pierdut o calitate atât de importantă a legii precum consistența, ci se află în stadiul de distrugere - decodificare.⁴¹ Deși,

⁴⁰ *Vezi:* Nota Informativă la proiectul Legii cu privire la Locuințe nr. 352 din 02.09.2013. <URL: <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1906/language/ro-RO/Default.aspx>>

⁴¹ *Apud:* ВАРТАНЯН, А. М. „Кодификация, декодификация и рекодификация: понятие, сущность, взаимосвязь...”, p. 22

trebuie s-o spunem, sunt autori care nu consideră aceste procese drept decodificare, ci doar de „o etapă de destabilizare a legislației penale”⁴².

În același context, N. N. Kovtun (Н. Н. Ковтун) se referă la decodificarea legislației procesual-penale ruse care deja la momentul adoptării și punerii în aplicare a Codului de procedură penală al Federației Ruse, prezenta în mod obiectiv semne de decodificare a mai multor prescripții ale sale, deoarece nu fuseseră luate în considerație anumite hotărâri ale instanței de contencios constituțional, obligând de fiecare dată autoritățile ce aplică legea să contrapună anumite prevederi ale Codului cu actele de justiție constituțională rămase valabile⁴³.

În privința decodificării ca fenomen opus codificării, trebuie remarcat faptul că poate avea loc numai atunci când, în anumite circumstanțe, datorită dinamismului dezvoltării relațiilor sociale într-un anumit domeniu, reglementarea juridică polisistemică a acestor relații va fi mai eficientă.⁴⁴

Deși decodificarea ridică îngrijorări și beneficiază de o atitudine reticentă, aceasta a fost aplicată cu succes de mai multe ori în unele state din America de Sud⁴⁵ și alte regiuni ale lumii (de exemplu, în Franța). Un exemplu bun, prezentat în acest sens în literatura juridică este cel al Codului francez al vinului⁴⁶. Conform lui V. A. Berzin (В. А. Берзин), în Franța până în 2003 a fost în vigoare Codul vinului,

⁴² ТИХОНОВА, С. С. „Декодификация уголовного законодательства России: реальность или перспектива?”. In: *Альманах современной науки и образования*. 2013, Vol. 10, nr. 77, p. 169.

⁴³ КОВТУН, Н. Н. „Акты конституционного правосудия как фактор декодификации УПК РФ”. In: *Уголовный процесс*. 2008, nr. 11, p. 4.

⁴⁴ ВАРТАНЯН, А. М. „К вопросу о кодификации и декодификации хозяйственного законодательства...”, p. 16.

⁴⁵ *Pentru detalii*: Luis Diez-Picazo y Ponce de Leon. Op. cit., p. 473-484.

⁴⁶ Code du vin. Codifié par Décret 1936-12-01. Abrogé par Décret 2003-851 2003-09-01 art. 4 JORF 06.09.2003 <URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071657/>>

or legislația franceză prevedea codificarea normelor legale care guvernează viticultura și vinificația. La momentul adoptării, în 1936, peste 350 de articole uneau aproape toate reglementările legate de definiții, produse, importuri, comerț și circulația vinurilor. De-a lungul anilor de aplicare, doar 30 de mici modificări au fost aduse acestui act. Motivul anulării sale a fost pur instrumental, juridic și tehnic, datorită faptului că dispozițiile Codului vinului francez au fost răspândite în numeroase legi și decrete în continuă schimbare, iar calitatea consolidării acestor dispoziții nu a îndeplinit cerințele moderne⁴⁷.

Concluzii

În urma studiului efectuat, observăm că, în ciuda diferenței în sarcinile cu care se confruntă codificarea, decodificarea și recodificarea, aceste fenomene juridice se caracterizează printr-un anumit grad de interconectare. Codificarea este un element independent și complet al sistematizării legislației, implicând decodificare și recodificare numai în anumite cazuri. Procesul de decodificare este direct dependent de codificare, deoarece absența unui act codificat anulează posibilitatea decodificării.⁴⁸

Având în vedere noutatea și importanța conceptului de recodificare, formulăm următoarea definiție a termenului de recodificare, ajustată la cadrul normativ național: „*Recodificare – înlocuirea completă a unui cod cu un nou cod, ce are ca obiect de reglementare același (sau mai larg) domeniu al relațiilor sociale, sau orice modificare fundamentală și substanțială a conținutului codului, ce necesită o republicare a acestuia*”.

⁴⁷ БЕРЗИН, В. А. „Государственная политика в области винодельческого виноградарства, производства, оборота и потребления винодельческой продукции”. Москва, 2010, p. 284–285.

⁴⁸ ВАРТАНЯН, А. М. „О соотношении понятий «кодификация», «декодификация» и «рекодификация»...”, p. 12.

Referințe bibliografice

1. CABRILLAC, Rémy. „The Difficulties of the Recodification (D'un code à l'autre, les difficultés d'une recodification)”. In: *Opinio Juris in Comparatione*. 2009, Vol. 1, pp. 1-13

2. Code du vin. Codifié par Décret 1936-12-01. Abrogé par Décret 2003-851 2003-09-01 art. 4 JORF 06.09.2003 <URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071657/>>

3. Codul cu privire la locuințe al R.S.S. Moldovenești al Sovietului Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești nr. 2718 din 03.06.1983. În: *Veștile Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*, nr. 6 din 03.07.1983. Abrogat prin Legea Republicii Moldova nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 131-138 din 29.05.2015

4. CSERNE, Péter. „The Recodification of Private Law in Central and Eastern Europe”. In: *National Legal Systems and Globalization*. T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands, 2013, pp. 45-88

5. HONDIUS E. H. „Recodification of the Law in the Netherlands: The New Civil Code experience”. In: *Netherlands International Law Review*, 1982, nr. 29, p. 348-367

6. Legea Republicii Moldova nr. 75 din 30.04.2015 cu privire la locuințe. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 131-138 din 29.05.2015

7. LUIS DIEZ-PICAZO Y PONCE DE LEON. „Codificación, Descodificación y Recodificación”. In: *Anuario de derecho civil*. 1992, pp. 473-484

8. MCAULEY, Michael. „Proposal for a Theory and a Method of Recodification”. In: *Loyola Law Review*. 2003, pp. 261-285

9. MURILLO, Maria Luisa. „The Evolution of Codification in the Civil Law Legal Systems”. In: *Journal Transnational Law and Policy*. 2001, Vol. 11, nr. 1, pp. 1-20

10. RUDNICKI, Jan. „Remarks Regarding the Influence of European Legislation upon Codification of Civil Law”. In: *Studia Iuridica*. 2017, nr. 71, pp. 207-217

11. VALDIVIA, J. M. „Évolution de la codification depuis le XIXe siècle” (http://www.senat.fr/colloques/colloque_codification/colloque_codification10.html)

12. ZIVKOVSKA, Rodna și Przeska, Tina. „Codification of the civil law in the Republic of Macedonia”. In:

Zbornik radova Pravnog fakulteta, Nis. 2014, Vol. 347, nr. 68, pp. 251-267

13. БАРСУКОВА, В. Н. „Основы структурирования кодифицированных актов”. Москва: Статут, 2011, 207 p.

14. БЕРЗИН, В. А. „Государственная политика в области винодельческого виноградарства, производства, оборота и потребления винодельческой продукции”. Москва, 2010.

15. ВАРТАНЯН, А. М. „К вопросу о кодификации и декодификации хозяйственного законодательства”. In: *Вестник Гродненского государственного университета имени Янки Купалы. Серия 4. Правоведение*. 2013, nr. 6, pp. 12-17.

16. ВАРТАНЯН, А. М. „Кодификация, декодификация и рекодификация: понятие, сущность, взаимосвязь”. In: *Вестник Гродненского государственного университета имени Янки Купалы*. 2015, nr. 6, pp. 20-25.

17. ВАРТАНЯН, А. М. „О соотношении понятий «кодификация», «декодификация» и «рекодификация»”. In: *Актуальные проблемы юридической науки: теория и практика: сборник материалов XVII Международной научно-практической конференции, Махачкала, 17 апреля 2016 года*. Махачкала, 2016, pp. 11-12.

18. КОВТУН, Н. Н. „Акты конституционного правосудия как фактор декодификации УПК РФ”. In: *Уголовный процесс*. 2008, nr. 11, pp. 3-10

19. КОЖЕВНИКОВ, В. В. „К проблеме систематизации нормативно-правовых актов в Российской Федерации и о правилах ее юридической техники”. In: *Право и государство: теория и практика*. 2016, nr. 4, pp. 11-21

20. МИТРОПАН, И. Ю. „Десистематизация законодательства как форма юридической дивергенции”. In: *Аллея науки*. 2018, Vol. 7, nr. 23, pp. 745-751

21. СОЛОВЬЕВ, А. А. „Кодификация, декодификация и рекодификация гражданского законодательства: зарубежный опыт и перспективы России”. In: *Вестник Федерального арбитражного суда Московского округа*. 2012, nr. 3, pp. 88-97

22. СОЛОВЬЕВ, А. А. „Систематизация законодательства как непрерывный процесс: функционально-

онтологический цикл”. In: *Власть*. 2011, nr. 6, pp. 145-148

23. СОЛОВЬЕВ, А. А. Российский и зарубежный опыт систематизации законодательства о спорте. Москва: Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России, 2011, 383 p.

24. ТИХОНОВА, С. С. „Декодификация уголовного законодательства России: реальность или перспектива?”. In: *Альманах современной науки и образования*. 2013, Vol. 10, nr. 77, pp. 167-169.

25. Указ Президента Республики Беларусь № 205 от 10 апреля 2002 г. о Концепции совершенствования законодательства Республики Беларусь. <http://www.sovrep.gov.by/uploads/folderForLinks/p30200205.htm>

26. ЧАШИН, А. Н. „Формы кодификации”. In: *История государства и права*. 2012, nr. 4, pp. 18-21

27. ЧУХВИЧЕВ, Д. В. „Законодательная техника”. Москва: ЮНИТИ, 2012, 415 p.

28. ЧУХВИЧЕВ, Д. В., АШИРОВ Б. С. „Законодательная техника”. Ашхабад, 2011, 316 p.

REFLECȚII ASUPRA SUBIECTULUI TRAFICULUI DE INFLUENȚĂ (ART. 326 COD PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA)

Vadim MOVILEANU

Doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: vadim.movileanu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4679-039X>

Prezenta analiză este bazată pe una dintre cele mai complexe și actuale probleme ale Părții Speciale a Dreptului penal: răspunderea penală pentru traficul de influență, în particular, subiectul în cazul infracțiunilor de trafic de influență și de cumpărare de influență. În acest sens, este abordat amănunțit subiectul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.326 Cod penal al Republicii Moldova care trebuie să fie o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau asupra unui funcționar internațional. Astfel, o persoană, care nu are influență sau care nu susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau asupra unui funcționar internațional, poate numai să contribuie – pe calea complicității, organizării sau instigării – la executarea laturii obiective a infracțiunii specificate la alin.(1) art.326 Cod penal al Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: trafic de influență, cumpărare de influență, traficant de influență, cumpărător de influență, factor de decizie susceptibil de influențare.

REFLECTIONS ON THE SUBJECT OF THE INFLUENCE PEDDLING (ART. 326 CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA)

This analysis focuses on one of the most complex and actual issues of the Special Part of the Penal Law: the penal liability for influence peddling, particularly the subject in the case of offenses of the influence peddling and the purchase of influence. In this sense, the subject of the crime provided in paragraph (1) article 326 of the Criminal Code of the Republic of Moldova is addressed in detail, which must be a person who has influence or who claims to have influence over a public person, persons with public dignity, foreign public figures or an international official. Thus, a person who has no influence or who does not claim to have influence over a public person, a person with a position of public dignity, foreign public figures or an international official can only contribute - through complicity, organization or instigation - upon execution of the objective side of the crime specified in paragraph (1) article 326 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

Keywords: influence peddling, purchase of influence, influence peddler, influence purchaser, decision maker able toward influence.

RÉFLEXIONS SUR LE SUJET DU TRAFIC D'INFLUENCE (ART. 326 CODE CRIMINEL DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA)

Cette analyse se concentre sur l'une des questions les plus complexes et les plus actuelles de la partie spéciale de la loi pénale: la responsabilité pénale pour trafic d'influence, en particulier le sujet dans le cas des infractions de trafic d'influence et d'achat d'influence. En ce sens, le sujet du crime prévu au paragraphe (1) de l'article 326 du Code pénal

de la Republica de Moldova est traité en détail, qui doit être une personne qui a une influence ou qui prétend avoir une influence sur une personne publique, des personnes de dignité publique, des personnalités publiques étrangères ou un fonctionnaire international. Ainsi, une personne qui n'a aucune influence ou qui ne prétend pas avoir d'influence sur une personne publique, une personne occupant une position de dignité publique, des personnes publiques étrangères ou un fonctionnaire international ne peut contribuer que par complicité, organisation ou instigation lors de l'exécution du côté objectif du crime spécifié au paragraphe (1) de l'article 326 du Code pénal de la République de Moldova.

Mots-clés: trafic d'influence, achat d'influence, trafiquant d'influence, acheteur d'influence, décideur capable d'être influencer.

РАЗМЫШЛЕНИЯ О СУБЪЕКТЕ ИЗВЛЕЧЕНИЯ ВЫГОДЫ ИЗ ВЛИЯНИЯ (СТ. 326 УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА)

Настоящий анализ основан на одном из самых сложных и актуальных вопросов Особенной части Уголовного права: уголовная ответственность за извлечение выгоды из влияния, в частности, субъекта в случае преступлений, связанных с извлечением выгоды из влияния и покупкой влияния. В этом смысле, подробно рассматривается субъект преступления, предусмотренного частью (1) статьи 326 Уголовного кодекса Республики Молдова, которым должно быть лицо, имеющее влияние или которое утверждает, что имеет влияние на публичное лицо, на лица, занимающие публичные должности, на иностранных общественных деятелей или международных чиновников. Таким образом, лицо, которое не имеет влияния или которое не заявляет о своем влиянии на публичное лицо, лицо, занимающее публичную должность, на иностранных публичные лица или международных чиновников, может только способствовать - посредством соучастия, организации или подстрекательства - при осуществлении объективной стороны преступления, указанного в части (1) статьи 326 Уголовного кодекса Республики Молдова.

Ключевые слова: извлечение выгоды из влияния, покупка влияния, торговец влиянием, покупатель влияния, фактор, влияющий на принятие решения, подверженный влиянию.

Introducere

Subiectul infracțiunii prevăzut la alin. (1) art. 326 Cod penal al Republicii Moldova (în continuare - CP RM), după E. Mădulărescu este mai întâi de toate subiectul activ nemijlocit, fiind orice persoană care are capacitatea de a răspunde penal. Cerința ca autorul să aibă sau să lase să se creadă că are influență asupra unui funcționar nu este o condiție impusă subiectului activ, aceasta constituind mijlocul prin care se săvârșește elementul material al laturii obiective. Subiect activ poate fi chiar și un alt funcționar care, în raport cu funcționarul vizat, să îndeplinească sau nu un act de serviciu, apare ca un simplu terț. Este posibil însă ca prin calitatea deținută în momentul săvârșirii infracțiunii, subiectul activ să-și practice funcția în interes propriu [1, p. 28-42].

Expunerea conținutului de bază

În doctrina juridică s-au manifestat două puncte de vedere privind cerința esențială a infracțiunii, respectiv faptul „de a avea influență sau a lăsa să se creadă că are influență asupra funcționarului”. Într-o primă opinie, influența făptuitorului reprezintă o cerință esențială pentru ca acesta să răspundă în calitate de autor al infracțiunii. Alți autori consideră că, dimpotrivă, trecerea reală sau presupusă - pe care subiectul activ al infracțiunii o are sau lasă să se înțeleagă că o are asupra funcționarului, nu este o condiție impusă acestuia, ea constituind mijlocul prin care se săvârșește elementul material al laturii obiective. Practica judiciară a îmbrățișat această a doua opinie, pronunțându-se în mod constant că pretinsa influență, reală sau închipuită, nu trebuie să

circumstanțeze subiectul activ al infracțiunii [2, p. 28-42].

După V. Stati, subiectul infracțiunii de trafic de influență este persoana fizică care la momentul comiterii faptei infracționale a atins vârsta de 16 ani, sau persoana juridică, cu excepția autorității publice. Subiectul trebuie să fie o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra persoanei publice, persoanei cu funcție de demnitate publică, persoană publică străină sau funcționarul internațional. În art. 326 CP RM, termenul de influență este utilizat în sens de putere, capacitate de a modifica competența factorului de decizie, în sensul dorit, respectiv de a-l determina să facă o favoare sau să i-a o decizie favorabilă. Evident, această influență trebuie să fie de o anumită natură și să îndeplinească anumite condiții pentru a face obiectul de referință al dispoziției de la alin. (1) art. 326 CP RM. Astfel, influența la care se referă dispoziția în cauză nu trebuie să aibă la bază o putere legală, autoritate, cu care este investit cineva prin lege sau în baza legii, cum ar fi șeful față de subaltern, organul de control față de cel controlat etc. Drept urmare, în sensul prevederii de la alin. (1) art. 326 CP RM, termenul „influență” privește acea influență care trebuie să izvorască din alte raporturi decât raporturile legale de subordonare, de control, colaborare, îndrumare, supraveghere etc., prevăzute de lege sau în baza legii. Aceasta trebuie să izvorască, de exemplu, din raporturile de rudenie sau prietenie, raporturile comerciale, relațiile infracționale, relațiile politice etc. Influența trebuie să decurgă din raporturile de rudenie, prietenie, comerciale, relații infracționale, politice etc. Atunci când influența faptuitorului asupra factorului de decizie nu este reală, ci una afirmată de către făptuitor, această influență trebuie să îndeplinească și condițiile definite de către legiuitor prin sintagma ”susține că are influență”. Această influență trebuie să fie posibilă, credibilă, nu însă o pretinsă influență ce apare irealizabilă, și este absurdă, dacă influența nu este posibilă, fapta nu va

fi calificată conform alin. (1) art. 326 CP RM, ci conform art. 189, 190 CP RM [3, p. 888-889].

După cum demonstrează practica judiciară, faptele similare traficului de influență erau răspândite și până la incriminarea lor distinctă în Codul penal, încadrarea juridică a acestor fapte se realiza potrivit altor norme penale. Dacă o oarecare persoană particulară primea de la mituitor bani sau alte valori, chipurile pentru a le transmite persoanei cu funcție de răspundere ca mită și, neavând intenția de a proceda altfel, le însușește, fapta era calificată ca înșelăciune sau abuz de încredere. Când această persoană în scopul acaparării valorilor instiga mituitorul de dare de mită, atunci acțiunile vinovatului, pe lângă înșelăciune, urmau a fi calificate și ca instigare la dare de mită. Acțiunile mituitorului în aceste cazuri trebuiau calificate ca tentativă la dare de mită, indiferent de faptul dacă era numită concret sau nu persoana cu funcție de răspundere căreia îi este predestinată mita [4, p. 47].

În privința importanței dacă a fost sau nu precizat numele factorului de decizie asupra căruia există o influențare reală sau presupusă prezintă interes următoarea speță:

- Prin sentința Judecătoriei Cahul din 24 decembrie 2012, Bulala A.I. a fost achitat de sub învinuirea de comitere a infracțiunii prevăzute de art. 326 alin. (1) CP RM din motiv că fapta imputată nu întrunește elementele infracțiunii. De către organul de urmărire penală, i-a fost înaintată învinuirea lui Bulala A.I. pentru faptul că el, având scopul de a primi bani ce nu i se cuvin de la Silion V., în continuarea intențiilor sale infracționale în perioada 20 iunie -18 iulie 2011, aflându-se în or. Cahul, asigurându-l pe Silion V. că are influență asupra membrilor Comisiei de examinare auto - colaboratorilor SEET Cahul, a pretins de la numitul Silion V. bani în sumă de 100 de Euro, pentru susținerea de către acesta cu succes a examenului de calificare a conducătorilor auto și obținerea permisului de conducere a autovehiculului pentru categoria

”C”. Ulterior, la data de 19.07.2011, aproximativ ora 12.00, aflându-se în or. Cahul în urma realizării intențiilor sale infracționale pentru a influența asupra membrilor Comisiei de examinare auto-colaboratorilor SEET Cahul în scopul de a îndeplini acțiunile ce intră în obligațiunile lor de serviciu dânsul a primit de la numitul Silion V. banii preținși și estorcați în sumă de 100 de Euro, ceea ce constituie conform ratei oficiale de schimb valutar stabilită de Banca Națională a Moldovei - 1631,32 de lei. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Cahul din 17 iulie 2013, apelul procurorului a fost respins ca fiind nefondat, cu menținerea sentinței atacate. Prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04 martie 2014, recursul procurorului a fost admis, cu casarea total decizia Colegiului penal al Curții de Apel Cahul din 17 iulie 2013 în cauza penală în privința lui Bulala A.I., cu dispunerea rejudecării cauzei de către aceeași instanță de apel în alt complet de judecători. Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a menționat că nu poate fi reținută concluzia instanței de apel în susținerea sentinței de achitare precum că: „Din materialele dosarului și în cadrul examinării cauzei în instanța de apel nu s-a stabilit persoana care urma a fi influențată de către Bulala A.I. întru îndeplinirea obligațiilor sale de serviciu și eliberarea categoriei „C” și nici nu s-a făcut dovada faptului că Bulala A.I. are influență asupra unui funcționar din cadrul Comisiei de examinare auto, pe care să-l determine să facă un act ce intră în atribuțiile sale de serviciu contra unei sume de bani”. Această concluzie a instanței de apel este incorectă, deoarece pentru calificarea faptei în baza alin. (1) art. 326 CP RM, nu are importanță dacă a fost sau nu precizat numele factorului de decizie asupra căruia există o influențare reală sau presupusă. De asemenea, nu contează dacă numele atribuit de către făptuitor aceluși factor de decizie este un nume real sau unul fictiv [5].

Potrivit lui E. Mădulărescu, este necesar de menționat că, subiectul pasiv generic al infracțiunii

de trafic de influență este statul ca titular al valorii sociale ocrotite, care este pusă în pericol sau lezată prin fapta incriminată, iar subiectul pasiv special este organul, instituția, organismul de stat sau persoana juridică de interes public sau privat, în al cărui serviciu se află funcționarul, a cărei autoritate, prestigiu și onorabilitate sunt lezate prin infracțiune, totodată subiectul pasiv secundar fiind funcționarul a cărui autoritate este traficată și a cărui corectitudine, cinste, onestitate și loialitate este pusă la îndoială [6, p. 28-42].

După V. Stati, pentru calificarea faptei în baza alin. (1) art. 326 CP RM, nu are importanță dacă a fost sau nu precizat numele factorului de decizie asupra căruia există o influențare reală sau presupusă. De asemenea, nu contează dacă numele atribuit de către făptuitor aceluși factor de decizie este un nume real sau unul fictiv. Referitor la delimitarea infracțiunii specificate la alin. (1) art. 324 CP RM de infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 326 CP RM, consemnăm că, în cazul primei dintre aceste infracțiuni, înțelegerea între persoana publică sau persoana publică străină și corupător vizează îndeplinirea sau nu ori îndeplinirea cu întârziere sau grăbită a unei acțiuni în exercitarea funcției sale sau contrar acesteia, în contrast, în cazul infracțiunii specificate la alin. (1) art. 326 CP RM, înțelegerea poate avea loc între persoana interesată și o altă persoană (alta decât o persoană publică, o persoană cu funcție de demnitate publică, o persoană publică străină sau un funcționar internațional). În cazul acesta, înțelegerea se referă la viitoarea intervenție pe lângă persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional, în scopul de a-i determina să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției lor. Astfel, se impune următoarea concluzie: în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 324 CP RM, persoana publică sau persoana publică

străină își trafică funcția, pe când în cazul infracțiunii specificate la alin. (1) art. 326 CP RM subiectul infracțiunii își trafică influența, reală sau presupusă. În cazul în care în calitate de traficant de influență apare însăși persoana publică sau persoana publică străină, care face parte din entitatea publică în a cărei competență intră efectuarea actului funcțional vizat, la calificare urmează să se țină cont de următoarele: a) dacă factorul de decizie, care este concomitent persoană publică sau persoană publică străină, își trafică propriile lui obligații de serviciu, obligându-se să îndeplinească, să nu îndeplinească sau să întârzie îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale ori contrar acesteia, în schimbul unei remunerații ce nu i se cuvine legal – fapta lui urmează a fi calificată în baza alin. (1) art. 324 CP RM; b) dacă factorul de decizie, care nu neapărat este o persoană publică sau o persoană publică străină, se prevalează de influența pe care i-o oferă relațiile sale personale, indiferent dacă această influență este reală sau presupusă, pe lângă o altă persoană publică sau o altă persoană publică străină, pentru ca acestea din urmă să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției lor, în favoarea unui terț, el comite infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 326 CP RM [7, p. 892].

În fine, noțiunile care desemnează factorul de decizie susceptibil de influență sunt definite la art. 123, 123¹ CP RM., conținutul lor fiind următorul:

”Articolul 123. Persoana cu funcție de răspundere, persoana publică și persoana cu funcție de demnitate publică.

(1) Prin persoană cu funcție de răspundere se înțelege persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea

exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

(2) Prin persoană publică se înțelege: funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public.

(3) Prin persoană cu funcție de demnitate publică se înțelege: persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova sau care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern, altă persoană cu funcție de demnitate publică stabilită prin lege; persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale.

Articolul 123¹. Persoana publică străină și funcționarul internațional.

(1) Prin persoană publică străină se înțelege: orice persoană, numită sau aleasă, care deține un mandat legislativ, executiv, administrativ sau judiciar al unui stat străin; persoana care exercită o funcție publică pentru un stat străin, inclusiv pentru un organ public sau o întreprindere publică străină; persoana care exercită funcția de jurat în cadrul sistemului judiciar al unui stat străin.

(2) Prin funcționar internațional se înțelege: funcționarul unei organizații publice internaționale ori supranaționale sau orice persoană autorizată de o astfel de organizație să acționeze în numele ei; membrul unei adunări parlamentare a unei organizații in-

ternaționale ori supranaționale; orice persoană care exercită funcții judiciare în cadrul unei curți internaționale, inclusiv persoana cu atribuții de grefă [8].

După analiza trăsăturilor caracterizante ale subiectului special în cazul infracțiunilor prevăzute în Capitolului XV din Partea Specială a CP RM, conform opiniei lui R. Popov, pot fi formulate următoarele concluzii:

1) noțiunea „funcționar public” (care este o noțiune de factură extrapenală) este subsecventă față de noțiunea „persoană publică” utilizată în legea penală;

2) sintagma „funcționar public cu statut special”, utilizată în alin. (2) art. 123 CP RM, nu întotdeauna desemnează un funcționar public în sensul strict al legii. În realitate, în unele cazuri, această sintagmă se referă la persoane care se asimilează unui funcționar public și care dețin grade speciale sau militare;

3) personalul administrativ-tehnic (personalul tehnic; personalul care desfășoară activități auxiliare) nu se consideră persoane publice în sensul dispoziției de la alin. (2) art. 123 CP RM;

4) în sensul alin. (2) art. 123 CP RM, persoane autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sunt acele persoane care prestează servicii notariale. Nu există alte persoane care să fie autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice;

5) în contextul legislației în vigoare, inclusiv în contextul legii penale, nu mai există nicio îndoială că auditorul, avocatul și persoanele care prestează servicii notariale sunt persoane publice în sensul alin. (2) art. 123 CP RM;

6) în sensul alin. (2) art. 123 CP RM, sunt persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public: auditorul; avocatul; executorul judecătoresc; expertul judiciar; interpretul și traducătorul antenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele

judecătorești, de notari, avocați sau de executorii judecătorești; mediatorul; medicul, privit ca liber-profesionist; mandatarul autorizat etc. Nu este exclus să existe și alte persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public, persoane care să cadă sub incidența noțiunii de la alin. (2) art. 123 CP RM. Important este să existe o confirmare în textul unui act normativ că astfel de persoane îndeplinesc cumulativ următoarele două condiții: a) sunt autorizate sau investite de stat să-și desfășoare activitățile; b) activitățile pe care le desfășoară sunt de interes public;

7) reprezentantul statului în societățile comerciale cu cotă de participare a statului este o persoană publică, făcând parte din categoria de persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public;

8) noțiunea „persoană cu funcție de răspundere”, definită în alin. (1) art. 123 CP RM, și noțiunea „persoană publică”, definită în alin. (2) art. 123 CP RM, se află într-o relație de tip „parte-întreg”;

9) în contextul legislației Republicii Moldova, inclusiv în contextul legii penale a Republicii Moldova, noțiunea „persoană cu funcție de demnitate publică” și noțiunea „funcționar public” se află într-o relație de tip „parte-întreg”. În aceste împrejurări, noțiunile „persoană cu funcție de demnitate publică” și „persoană publică” se intersectează, au domenii de incidență care se intercalează;

10) există persoane cu funcție de demnitate publică care intră sub incidența prevederii de la alin. (3) art. 123 CP RM, dar care nu sunt specificate în Anexa la Legea cu privire la funcțiile de demnitate publică. La fel, în Anexa la Legea cu privire la funcțiile de demnitate publică sunt menționate persoane cu funcții de demnitate publică care nu sunt consemnate în alin. (3) art. 123 CP RM. În prezența unor astfel de divergențe de ordin legislativ, prioritate are accepțiunea de persoană cu funcție de demnitate publică din alin. (3) art. 123 CP RM. Cu alte cuvinte,

în contextul legii penale, prin „persoană cu funcție de demnitate publică” trebuie de înțeles numai acea persoană cu funcție de demnitate publică care îndeplinește condițiile stabilite la alin. (3) art. 123 CP RM;

11) persoanele cu funcție de demnitate publică, care sunt specificate în Anexa la Legea cu privire la funcțiile de demnitate publică, dar care nu intră sub incidența prevederii de la alin. (3) art. 123 CP RM, nu pot avea altă calitate decât cea de persoană publică în sensul prevederii de la alin. (2) art. 123 CP RM;

12) în sensul prevederii de la alin. (3) art. 123 CP RM, primarul nu poate fi considerat persoană al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova. În genere, primarul nu este o persoană cu funcție de demnitate publică în sensul alin. (3) art. 123 CP RM;

13) faptul că cele două sau mai multe persoane care săvârșesc infracțiuni fac parte dintr-un organism colegial (așa cum este și consiliul local) nu înseamnă deloc că tragerea la răspundere penală a acestora ar echivala cu aplicarea unei răspunderi colective în raport cu membrii aceluși organism colegial [9, p. 180-182].

Analizând subiectul celei de-a doua variante-tip de infracțiune de trafic de influență, E. Mădulărescu consideră, că subiectul activ este autor al infracțiunii, care poate fi orice persoană care are capacitatea de a răspunde penal. Infracțiunea poate fi săvârșită de către o singură persoană sau de mai multe persoane în participație, sub forma coautoratului, instigării ori a complicității. Inițiativa săvârșirii infracțiunii poate să aparțină cumpărătorului de influență, vânzătorului acesteia sau unui terț intermediar. Desigur, nu este indiferentă poziția juridică a intermediarului prin care cumpărătorul de influență beneficiază de aceasta, el având calitatea de complice la această infracțiune. Așa cum se preciza când s-a analizat subiectul activ al infracțiunii de trafic de influență,

când intermediarul ajută, înlesnește, desfășoară acțiuni care sprijină și facilitează faptele cumpărătorului cât și ale vânzătorului de influență, el va răspunde pentru complicitate la ambele infracțiuni. În ipoteza în care, după instigarea cumpărătorului, ajută în orice fel la acțiunea de obținere a influenței de către acesta, intermediarul este participant în calitate de instigator, complicitatea fiind absorbită de aceasta [10, p. 76-82].

După V. Stati, subiectul infracțiunii specificate la alin. (1¹) art. 326 CP RM este: 1) persoana fizică responsabilă care, în momentul comiterii faptei, a atins vârsta de 16 ani; 2) persoana juridică (cu excepția autorității publice) [11, p. 894].

Conform opiniei lui C. Timofei, nu se cere ca subiectul să aibă o calitate specială, așadar cumpărătorul de influență (*alias* terțul interesat), fiind persoana care promite, oferă sau dă unei persoane (și anume: traficantului de influență), personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii, sau avantaje, pentru aceasta sau pentru o altă persoană, când respectiva persoană are sau susține că are o influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau asupra unui funcționar internațional, pentru a o (a-l) face să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvârșite. În cazul faptei de cumpărare de influență, persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin. (1¹) art. 326 CP RM este liberată de răspundere penală în corespundere cu alin. (4) art. 326 CP RM, dacă: s-a autodenunțat în condițiile art. 264 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (*în continuare* – CPP RM), fiind făcută atât de o persoană fizică, cât și de o persoană juridică; declarația de autodenunțare s-a făcut în scris sau oral; la momentul autodenunțării, făptuitorul nu știa că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea

pe care a săvârșit-o, fiindcă în conformitate cu alin. (4) art. 264 CPP RM, în cazul în care organele de urmărire penală sunt la curent cu fapta, autodenunțarea are importanță pentru stabilirea și identificarea făptuitorului și se ia în considerare, în condițiile legii, ca prezentare benevolă a făptuitorului; bunurile, serviciile, privilegiile, sau avantajele i-au fost extorcate. Noțiunea de extorcere se referă în egală măsură nu doar la influențarea pe calea amenințării, dar și la influențarea pe alte căi; astfel dacă nu presupune constrângere, extorcarea nu poate fi suficientă în vederea liberării făptuitorului de răspundere penală [12, p. 149-168].

În același context de liberare de răspundere penală, potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție, nr.11 din 22.12.2014 [13], *liberarea de răspundere penală pentru comiterea infracțiunilor de corupție* este posibilă doar în raport cu infracțiunea de cumpărare de influență (alin. (1¹) art. 326 CP RM). Astfel, cauza de liberare de răspundere penală consacrată la alin. (4) art. 326 CP RM, va opera pentru persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 326 CP RM, în oricare din următoarele două ipoteze:

- 1) aceste bunuri sau servicii i-au fost extorcate;
- 2) această persoană s-a autodenunțat, neștiind că organul de urmărire penală este la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.

În ipoteza extorcării remunerației ilicite, cumpărătorul de influență (în cazul infracțiunii de la alin. (1¹) art. 326 CP RM) va fi liberat de răspundere penală, dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

- 1) inițiativa coruperii aparține coruptului / traficantului de influență;
- 2) a existat o constrângere din partea coruptului/traficantului de influență;
- 3) constrângerea presupune un caracter real, suprimând ori limitând libertatea sau aptitudinea de

autodeterminare a persoanei asupra căreia este exercitată, silind-o la un comportament impus de corupt/traficant de influență;

4) constrângerea este antecedentă în raport cu promisiunea, oferirea sau darea remunerației ilicite. În ipoteza autodenunțării, pentru a opera dispoziția de la alin. (4) art. 326 CP RM, este necesar a se respecta condițiile stabilite la art. 264 CPP RM.

Nu contează motivele autodenunțării: căința, teama de a fi atras la răspundere penală, răzbunarea asupra persoanei corupte care nu și-a respectat promisiunea etc. Liberarea de răspundere penală în baza dispoziției de la alin. (4) art. 326 CP RM urmează a fi confirmată prin ordonanță de refuz în pornirea urmăririi penale, din care ar rezulta că autodenunțarea a fost făcută în circumstanțele în care organele de urmărire penală nu sunt la curent cu această faptă sau neștiind că organul de urmărire penală este la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o. În ipoteza în care nu sunt întrunite cerințele liberării de răspundere penală, făptuitorii infracțiunilor de corupție care au contribuit activ la identificarea celorlalte persoane implicate în comiterea actelor de corupție ori care au recunoscut vinovăția, în acord cu lit. f) alin. (1) art. 76 CP RM, vor beneficia de atenuarea pedepsei penale. Instanțele de judecată vor reține că spre deosebire de autodenunțul cumpărătorului de influență care antrenează liberarea de răspundere penală, autodenunțul coruptului și a traficantului de influență va avea relevanță doar la individualizarea pedepsei în sensul atenuării acesteia (lit. f) alin. (1) art. 76 CP RM) [14].

Analizând varianta agravată de infracțiune consemnată la lit. b) alin. (2) art. 326 CP RM, aceasta presupune săvârșirea infracțiunii de trafic de influență sau de cumpărare de influență de către două sau mai multe persoane. Persoana care întrunește calitatea de subiect al infracțiunilor prevăzute art. 326 CP RM trebuie să fie o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unei

persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau a unui funcționar internațional, deci fiind obligatorie existența unor împrejurări anumite, în a căror prezență un asemenea subiect își săvârșește fapta prejudiciabilă. În acest context, circumstanța agravantă specificată la lit. b) alin. (2) art. 326 CP RM nu va fi aplicabilă în următoarele două situații: infracțiunea este săvârșită de o persoană, care are influență sau care susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau a unui funcționar internațional, împreună cu o persoană care nu are influență sau care nu susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau a unui funcționar internațional; infracțiunea este săvârșită de o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau a unui funcționar internațional, prin intermediul unei persoane care nu are influență sau care nu susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau a unui funcționar internațional.

Cu referire la circumstanța agravantă specificată la lit. b) alin. (2) art. 326 CP RM servesc drept exemple următoarele spețe:

- Prin sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 23 iunie 2011, Buzilan O. E. a fost condamnat în baza art. 326 alin. (2) lit. b) CP RM, la 2 ani închisoare, și în baza art. 361 alin. (2) lit. b), c) CP RM, la 1 an închisoare. În conformitate cu art. 84 CP RM, pentru concurs de infracțiuni, i-a fost stabilită pedeapsa de 2 ani 1 lună închisoare. În conformitate cu art. 85 CP RM, prin adăugirea parțială a pedepsei neexecutate în baza sentinței Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 12.09.2005, i-a fost stabilită definitiv pedeapsa de 2 ani 3 luni închisoare. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău

din 27 decembrie 2011, a fost admis parțial apelul, casată sentința, rejudecată cauza și pronunțată o nouă hotărâre potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care Buzilan O. E. a fost condamnat în baza art. 326 alin. (2) lit. b) CP RM, la 3 ani închisoare, în baza art. 361 alin. (2) lit. b), c) CP RM, la 2 ani și 6 luni închisoare. În baza art. 84 CP RM, pentru concurs de infracțiuni, prin cumul parțial al pedepselor aplicate, i-a fost stabilită pedeapsa definitivă de 4 ani închisoare. În baza art. 85 CP RM, pentru cumul de sentințe i-a fost adăugat la pedeapsa aplicată prin noua sentință partea neexecutată a pedepsei stabilite prin sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 12 septembrie 2005 și anume 6 luni închisoare, fiindu-i stabilită pedeapsa definitivă de 4 ani și 6 luni închisoare, cu executarea în penitenciar de tip închis. Prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 octombrie 2012, a fost dispusă inadmisibilitatea recursului ordinar, ca fiind vădit neîntemeiat. Prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30 ianuarie 2014, a fost dispusă inadmisibilitatea în anulare declarat împotriva sentinței Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 23 iunie 2011, deciziilor Colegiilor penale al Curții de Apel Chișinău din 27 decembrie 2011 și Curții Supreme de Justiție din 17 octombrie 2012, de către condamnatul Buzilan O. E., fiind declarat peste termen [15].

- Prin sentința Judecătoriei Bălți din 19 iunie 2013, Chiriac N. Ș. și Burdina I. I. au fost condamnate în baza art. 326 alin. (2) lit. b) CP RM la amendă în mărime de a câte 1500 unități convenționale, ceea ce constituie 30 000 lei, fiecare. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 17 aprilie 2014, apelul declarat a fost admis, casată parțial sentința primei instanțe, cu pronunțarea unei noi hotărâri, potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care Chiriac N. Ș. și Burdina I. I. au fost condamnate în baza art. 326 alin. (2) lit. b) CP RM, prin aplicarea prevederilor art. 79 Cod penal, la amendă

în mărime de a câte 500 unități convenționale, ceea ce constituie 10 000 lei, fiecare. Prin decizia Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, s-a decis inadmisibilitatea recursului ordinar declarat de avocatul Ionaș Gheorghe în numele inculpatelor Chiriac N. Ș. și Burdina I. I., împotriva deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 17 aprilie 2014, în cauza penală privindu-le pe Chiriac Chiriac N. Ș. și Burdina I. I., ca fiind vădit neîntemeiat [16].

Analizând varianta agravată de infracțiune consemnată la lit. b) alin. (3) art. 326 CP RM, aceasta presupune săvârșirea infracțiunii de trafic de influență sau de cumpărare de influență în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale. Conform lit. c) și d) art. 43 CP RM, grupul criminal organizat și organizația criminală reprezintă forme ale participației. Art. 46 CP RM denotă faptul că grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni. De asemenea, în conformitate cu alin. (1) art. 47 CP RM, se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice. Potrivit alin. (2) art. 47 CP RM, infracțiunea se consideră săvârșită de o organizație criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia. Săvârșirea infracțiunii de trafic de influență sau de cumpărare de influență în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale are ca scop îndeplinirea, neîndeplinirea,

întârzierea sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției sale de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional, astfel de pe urma îndeplinirii, neîndeplinirii, întârzierii sau grăbirii îndeplinirii acestei acțiuni să poată profita, așadar trage foloase întregul grup criminal organizat sau întreaga organizație criminală.

Conform opiniei lui C. Timofei, în contextul variantei agravate de infracțiune consemnate la lit. b) alin. (3) art. 326 CP RM, formularea “săvârșite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale” se referă la ipoteza când infracțiunea este comisă de un membru al grupului criminal organizat sau al organizației criminale în interesul lui (ei), nu și ipoteza când infracțiunea este comisă de o persoană care nu este membru al grupului respectiv sau al organizației respective, la însărcinarea acestuia (acesteia). De asemenea circumstanța agravantă consemnată la lit. b) alin. (3) art. 326 CP RM se referă exclusiv la situația când infracțiunea este săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale, nu și în interesul unuia dintre membrii unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale [17, p. 56].

Concluzii

În rezultatul analizei subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM formulăm următoarele generalizări:

1. pentru existența infracțiunii specificate la alin. (1) art. 326 CP RM, este necesar ca acțiunile pentru care se promite intervenția să fie realizate de către persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional în exercitarea funcției sale, avându-se în vedere că acțiunile în cauză aparțin de sfera atribuțiilor de serviciu sau de competența respectivului factor de decizie, în caz contrar cele săvârșite vor

reprezenta una dintre infracțiunile prevăzute la art. 189 sau 190 CP RM;

2. subiectul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 326 CPRM trebuie să fie o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau asupra unui funcționar internațional. O persoană, care nu are influență sau care nu susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau asupra unui funcționar internațional, poate numai să contribuie – pe calea complicității, organizării sau instigării – la executarea laturii obiective a infracțiunii specificate la alin. (1) art. 326 CP RM;

3. pentru calificarea faptei în baza alin. (1) art. 326 CP RM, nu are importanță dacă a fost sau nu precizat numele factorului de decizie asupra căruia există o influențare reală sau presupusă, de asemenea, neavând importanță dacă numele atribuit de către făptuitor acelui factor de decizie este un nume real sau unul fictiv.

Referințe bibliografice

1. MĂDULĂRESCU, E. Traficul de influență: Studiu de doctrină și jurisprudență, București, Hamangiu, 2006, p. 59-60.

2. Ibidem, p. 28-42.

3. BRÎNZĂ, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea specială - Volumul II, Chișinău, 2015, p. 888-889.

4. GURSCHI, C. ș.a. Jurisprudența privind infracțiunile de corupție (aspecte teoretice și practice), Ulysse, Chișinău, 2003, p. 47.

5. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 04.03.2014, Dosarul nr.1ra-137/2014. www.csj.md

6. MĂDULĂRESCU, E., op. cit., p. 28-42.

7. BRÎNZĂ, S., STATI, V., op. cit., p. 892.

8. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 (în vigoare 12.06.2003). Republicat în: MO al RM nr. 72-74, art. 195, din 14.04.2009. În: MO al RM nr. 128-129, art. 1012, din 13.09.2002. Vizitat: 02.12.2020.

9. POPOV, R. Subiectul infracțiunilor prevăzute în capitolele XV și XVI din Partea Specială A Codului Penal, Chișinău, 2013, p. 180-182.

10. MĂDULĂRESCU, E., op. cit., p. 76-82.

11. BRÎNZĂ, S., STATI, V., op. cit., p. 894.

12. TIMOFEI, C., Răspunderea penală pentru traficul de influență, 2014, p. 149-168.

13. Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție, nr.11 din 22.12.2014, pct.24.

14. Ibidem, pct.24.

15. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30.01.2014, Dosarul nr. 4-1re-58/2014. www.csj.md

16. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08.10.2014, Dosarul nr.1ra-1347/2014. www.csj.md

17. TIMOFEI, C. Circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM, Revista Națională de Drept, 2013, nr.6, p. 56.

CONTRACTUL ÎN FOLOSUL UNUI TERȚ. ASPECTE DEFINITORII DUPĂ MODERNIZAREA CODULUI CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA

Sergiu BAIEȘ

Doctor în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova,

Chișinău, Republica Moldova

e-mail: baies_sergiu@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0003-2343-420X>

Ludmila BELIBAN-RAȚOI

Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: beliban.ludmila@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6307-5291>

Contractul în folosul unui terț este acea construcție juridică atipică și absolut impresionantă ce și-a croit din greu locul în cadrul legislațiilor multor state. Reglementarea acestui tip de contract a fost catalizată de necesitatea practică generată de jurisprudență. Prezenta lucrare reprezintă o sinteză exemplară a dimensiunii doctrinar-teoretice a problematicii contractului în folosul unui terț după modernizarea Codului Civil al Republicii Moldova. La fel, sunt abordate și aspectele practice ale contractului în folosul unui terț, iar un aspect deosebit de important este analiza subiectului abordat în lumina noilor reglementări ale Codului civil al Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: parte, terți, relativitate, contract în folosul unui terț, stipulant, promitent, beneficiar:

THE CONTRACT FOR THE BENEFIT OF A THIRD PERSON. DEFINING ASPECTS AFTER THE MODERNIZATION OF THE CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The contract for the benefit of a third person is that atypical and absolutely impressive legal construction that has struggled to make its place in the laws of many states. The regulation of this type of contract was catalyzed by the practical necessity generated by the jurisprudence. This study represents an exemplary synthesis of the doctrinal-theoretical dimension of the contract issue for the benefit of a third person after the modernization of the Civil Code of the Republic of Moldova. The practical aspects of the contract for the benefit of a third person are also approached, and a particularly important aspect is the analysis of the subject approached in the light of the new regulations of the Civil Code of the Republic of Moldova.

Keywords: party, third parties, relativity, contract for the benefit of a third party, stipulator, promiser, beneficiary.

LE CONTRAT AU PROFIT D'UN TIERS. ASPECTS DÉTERMINANTS APRÈS LA MODERNISATION DU CODE CIVIL DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA

Le contrat au profit d'un tiers est cette construction juridique atypique et absolument impressionnante qui a eu du mal à faire sa place dans les lois de nombreux États. La réglementation de ce type de contrat a été catalysée par la nécessité pratique engendrée par la jurisprudence. Cet article est une synthèse exemplaire de la dimension doctrinale-théorique de

la question du contrat au profit d'un tiers après la modernisation du Code civil de la République de Moldova. Les aspects pratiques du contrat au profit d'un tiers sont également abordés, et un aspect particulièrement important est l'analyse du sujet abordé à la lumière des nouvelles dispositions du Code civil de la République de Moldova.

Mots-clés: partie, tiers, relativité, contrat au profit d'un tiers, stipulant, promettant, bénéficiaire.

ДОГОВОР В ПОЛЬЗУ ТРЕТЬЕГО ЛИЦА. ОПРЕДЕЛЯЮЩИЕ ПОНЯТИЯ ПОСЛЕ МОДЕРНИЗАЦИИ ГРАЖДАНСКОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Договор в пользу третьего лица - нетипичная и абсолютно впечатляющая юридическая конструкция, которая трудно обрело свое место в законах многих государств. Регулирование такого типа контрактов было обусловлено практической необходимостью, порожденной юриспруденцией. Данная статья представляет собой примерный синтез доктринально-теоретического измерения вопроса о договоре в пользу третьего лица после модернизации Гражданского кодекса Республики Молдова. Также рассматриваются практические аспекты договора в пользу третьего лица, и особенно важным аспектом является анализ предмета, рассматриваемого в свете новых положений Гражданского кодекса Республики Молдова.

Ключевые слова: сторона, третье лицо, относительность, договор в пользу третьего лица, стипулятор, обещатель, выгодоприобретатель.

Introducere

Modernizarea Codului Civil al Republicii Moldova a realizat o reformă absolută în domeniul dreptului civil, în special în domeniul contractelor și al moștenirii. Modificarea de esență a normelor cu privire la contracte, apariția unor tipuri de contracte noi ce nu au fost reglementate anterior au determinat indirect la modificarea unor instituții ce nu au fost practic atinse de modernizare. Dintre aceste instituții este și contractul în folosul unui terț, care nu a fost modificat direct, dar care se completează cu normele părții speciale ce a dus la îmbogățirea și a acestui tip de contract.

Semnificația prezentului articol este determinată de importanța deosebită a contractului în cadrul relațiilor juridice civile, iar efectele acestui contract sunt absolut fenomenale. Determinarea efectelor contractelor față de terți este generată de caracterul mobil al entității de terți în domeniul instituției contractului dar, în același timp, este generată și de libertatea contractuală ce ne ghidează în aspectul defnitoriu al invocării în folosul terțului a unui beneficiu.

Metodologia de cercetare. Pentru cercetare și elaborarea prezentului articol autorii a utilizat mai multe tehnici și metode ce cuprind ansamblul de idei și concepte bazate pe metodele de analiză precum: metoda logică, metoda sistemică, metoda istorică, metoda comparativă, metode ce creează o determinare sistemică, istorică și comparativă a domeniului de cercetare prin aspectele globaliste ale temei de cercetare, ce influențează modificările în raporturile sociale, care la rândul său creează perspective în diferite modificări legislative pe plan național.

Rezultate și discuții

Contractul în folosul unui terț, după modernizare este reglementat la art. 1096-1099 CC al RM [1]. În conformitate cu art. 1096 CC, alin. 1 – “ Părțile unui contract pot conveni ca debitorul (promitentul) să efectueze prestația nu creditorului (stipulantului), ci terțului (beneficiarului), indicat sau neindicat în contract, care obține în mod nemijlocit dreptul să pretindă prestația în folosul său”.

În teoria dreptului civil s-a statuat o altă definiție a contractului în folosul unui terț: Contractul în folosul unui terț este un contract sau o clauză într-un

contract prin care o parte, numită promitent, se obligă față de cealaltă parte numită stipulant, să execute o prestație în favoarea unei terțe persoane, numită beneficiar [2, p. 365]. Din aceste definiții putem desprinde următoarele caracteristici ale contractului în folosul unui terț, existența cărora este obligatorie pentru a-l califica în calitate de contract în folosul unui terț:

1. executarea contractului se realizează nu contractantului, ci terței persoane;

2. terța persoană este înzestrată cu dreptul de a cere executarea contractului.

În cazul lipsei unuia din aceste caracteristici, deja nu mai putem califica acest contract în calitate de contract în folosul unui terț. Astfel un contract va produce efecte pentru un terț numai în cazul în care părțile contractului și-au manifestat voința ca terțul să dobândească în patrimoniul său un drept în temeiul acestui contract. Dacă însă se prevede doar ca executarea să fie făcută către un terț fără intenția de a acorda terțului dreptul de a cere executarea, nu vom fi în prezența contractului în folosul unui terț. Deci când o parte a unui contract se obligă față de cealaltă parte să plătească o datorie pe care ultimul o are față de un terț fără ca părțile să urmărească nașterea unui drept în patrimoniul terțului nu vom fi în prezența unui contract în folosul unui terț, și deci terțul nu va putea cere plata datoriei către sine. Nu este necesar să fie stabilită o prevedere specială în această situație în folosul terțului. Această voință poate fi implicită și se va determina în fiecare caz aparte ținând cont de voința comună a stipulantului și a promitentului.

Luând în considerare cele inovate mai sus ținem să punctăm calitatea fiecărei entități în această construcție juridică. Și anume promitent, stipulant și beneficiar.

Prin *promitent* se are în vedere acea parte a contractului în folosul unui terț care s-a obligat să efectueze o prestație nu/sau nu doar față de cealaltă parte a contractului ci față de o persoană care nu a partici-

pat la încheierea contractului nici personal nici prin reprezentant.

Prin *stipulant* se are în vedere persoana care a stipulat beneficiul în cadrul contractului în folosul terțului.

Prin *beneficiar* se are în vedere acea persoană care a dobândit un drept propriu în temeiul unui contract la încheierea căruia nu a participat nici personal nici prin reprezentant.

Condiții de valabilitate specifice. Contractul în folosul unui terț nu se deosebește de oricare alt contract care poate fi încheiat de către părți. El trebuie să fie încheiat cu respectarea condițiilor de valabilitate a actului juridic. Pe lângă condițiile generale de validitatea ale oricărui contract (capacitatea părților, consimțământul, obiectul și cauza), contractul în folosul unui terț trebuie să îndeplinească și unele condiții specifice [3] și anume:

1. voința de a stipula în favoarea unei terțe persoane trebuie să fie certă, neîndoielnică; din ea trebuie să rezulte că beneficiarul dobândește dreptul subiectiv de sine stătător de a pretinde promitentului să execute o prestație în favoarea sa, art. 1096, alin (1) CC al RM. În Cod civil al României, dispozițiile art. 1297 alin.(1) prevăd că „*oricine poate stipula în numele său, însă în beneficiul unui terț*” iar în Codul european al contractelor la art. 72 „*Părțile, pot încheia un contract prin intermediul căruia să atribuie drepturi unui terț, cu sarcina ca una din părți să satisfacă drepturile acestuia.*”

2. persoana beneficiarului trebuie să fie determinată sau, cel puțin, determinabilă. Legea prevede că “nu este obligatoriu ca Beneficiarul să fie determinat sau să existe la momentul stipulației. Este suficient ca el să fie determinabil și să existe la data executării contractului”, art.1096, alin (3) Codul Civil al Republicii Moldova [4, p. 366]. Așa ar fi, de exemplu, indicarea în calitate de beneficiar a moștenitorilor stipulantului. Stabilirea nominală a acestor moștenitori se va face numai la moartea stipulantului, dar

simplul fapt al indicării calității de moștenitor constituie un element suficient de determinabilitate a acestora în viitor.

Există în legislație cazuri în care însuși legiuitorul identifică beneficiarul în cazul în care nu este indicat în contract, dar din natura lui determină terțul în calitate de beneficiar. În acest sens contractul de asigurare pe viață este unul din acestea și la art 1890 alin (3) al CC al RM statuează: - (3) Contractantul sau, după caz, moștenitorii săi se consideră beneficiari ai indemnizației de asigurare în unul din următoarele cazuri:

- a) contractantul nu a desemnat un beneficiar;
  - b) desemnarea beneficiarului a fost revocată și nu s-a desemnat alt beneficiar;
  - c) beneficiarul a decedat înainte de survenirea cazului asigurat și nu s-a desemnat alt beneficiar.
- Deci deși în contractul de asigurare nu va fi stipulat beneficiarul legea acoperă prin această normă omisiunea contractuală.

Cu titlu de comparație în Codul civil al României, la art. 1298 se menționează faptul că „Beneficiarul trebuie să fie determinat sau, cel puțin, determinabil, la data încheierii stipulației și să existe în momentul în care promitentul trebuie să își execute obligația. În caz contrar, stipulația profită stipulantului, fără a agrava însă sarcina promitentului.”

Codul civil din Quebec, la fel prevede, la art. 1445 -*A third person beneficiary need not exist nor be determinate when the stipulation is made; he need only be determinable at that time and exist when the promisor is to perform the obligation for his benefit* [5]. Jurisprudența franceză (Codul civil francez nefăcând nici o mențiune referitoare la beneficiar) care a statuat cât se poate de clar că - *Lorsque la loi permet de stipuler utilement en faveur d'un tiers, il faut qu'il s'agisse d'un tiers dont il soit possible de déterminer l'individualité au jour ou la condition doit recevoir effet, sans qu'il soit nécessaire de le designer nominativement* [6].

Regulile europene aplicabile contractelor, Principiile Dreptului Contractual European arată că nu este necesar ca terța persoană (beneficiarul stipulației) să fie identificată la momentul încheierii contractului [art. 6:110 alin. (1) PECL], o formă similară de enunț fiind întâlnită și în art. II-9:301 alin. (1) DCFR [7].

Conform punctul 5.2.2., secțiunea 2 – Drepturile terților, a principiilor UNIDRUA 2010 [8], Beneficiarul trebuie să fie indicat în contract cu o precizie relativă, dar nu este obligatoriu să existe la momentul încheierii contractului între stipulant și promitent.

Se admite, de asemenea, că stipulația pentru altul este valabilă chiar dacă este făcută în folosul unei persoane care nu există la momentul în care stipulația a fost încheiată. Astfel ar fi, de exemplu, stipulația făcută de o persoană în beneficiul primului copil care i se va naște în viitor sau stipulația în folosul unei persoane juridice în curs de constituire etc. Bineînțeles că în ipoteza în care previziunea nu se va realiza, stipulația va fi lipsită de valabilitate, datorită inexistenței terțului beneficiar sau, eventual, va putea profita stipulantului sau unei alte persoane [9, p. 72].

La fel putem enunța că beneficiarul poate fi o persoană juridică ce este creată dar și una care urmează a fi fondată. Ce este important de determinat în acest sens este că terțul în folosul căruia se stipulează trebuie să existe la momentul executării prestației [10, p. 155].

Interesul stipulantului nu este o condiție a valabilității stipulării pentru alții. O lungă perioadă de timp, s-a susținut că nu ar putea exista o stipulare valabilă pentru alții fără demonstrarea existenței unui interes al stipulantului în executarea stipulării de către promitent în beneficiul beneficiarului. Fără a cere un interes pecuniar, ne-am mulțumit în general cu un interes moral simplu [11, p. 951]. În consecință, ar fi necesar nu numai ca stipulantul să aibă voința de a crea un drept în beneficiul beneficiarului împotriva

promitentului care îl acceptă, ci și ca acesta să aibă un interes în crearea unui astfel de drept. Cu toate acestea, se pare că această problemă a existenței unui interes pecuniar sau moral în stipulant pentru beneficiar constituie o problemă falsă. Aceasta într-adevăr pare a fi poziția doctrinei moderne care nu consideră necesar să se piardă în digresiuni lungi asupra problemei de interes. De fapt, luarea în considerare, de către partea stipulantă, a intereselor beneficiarului presupune existența din partea primului a unui interes în crearea unui drept în beneficiul celui de-al doilea împotriva promitentului. Interesul stipulantului este inclus în actul său de voință și nu poate fi altfel. Fie că este vorba de un simplu interes de afecțiune, caz în care prevederea pentru alții va constitui de foarte multe ori o donație indirectă sau dacă este vorba de îndeplinirea unei obligații anterioare a stipulantului față de beneficiar, prin logodna unei terțe persoane, în acest caz promițându-l, oricare ar fi. Voința stipulantului duce la prezumția de interes, adică justificarea psihologică a acestei voințe. Interesul părților la contract nu este niciodată o condiție pentru formarea contractului. Nu există niciun motiv pentru care ar trebui să fie diferit de prevederile contractului în folosul unui terț.

Pe lângă aceste două condiții suplimentare în doctrină apar o serie de opinii cu privire la obligativitatea acceptului beneficiarului pentru valabilitatea contractului încheiat. Deci se menționează în calitate de o a treia condiție, acceptarea de către terț a prestației. Nu putem fi de acord cu aceste opinii, aceasta în același timp nu are un suport legal căci art. 1098 CC al RM prevede - în cazul revocării stipulației, al refuzului beneficiarului la dreptul conferit de stipulație, precum și în cazul în care stipulația în favoarea terțului nu are efecte față de beneficiar, stipulantul poate cere executarea prestației față de sine dacă din contract nu rezultă altfel.

De esență se consideră că acceptul beneficiarului nu este o condiție de existență a stipulației pentru

altul ci o condiție de efectivitate [12, p. 158]. Și nu doar atât: dacă anterior acceptării, dreptul era revocabil, la discreția stipulantului, după acceptare el devine irevocabil, iar obligația promitentului este actuală [13, p. 52]. Bineînțeles că dreptul născut din stipulație nu poate fi impus beneficiarului fără acordul lui. De aceea el poate accepta, dar poate și renunța la dreptul stipulat în favoarea sa.

Dacă terțul beneficiar nu acceptă stipulația, dreptul său se consideră că nu a existat niciodată - art. 1286 alin. (1) C. civ., astfel Codul civil al României recunoaște consimțământului beneficiarului un rol energic în privința nașterii dreptului subiectiv civil în patrimoniul său. În consecință, în ipoteza decesului beneficiarului înainte de acceptare, dreptul nu a existat niciodată în patrimoniul său și, dintre repercusiuni, putem reține două: netransmiterea dreptului către succesori și imposibilitatea de urmărire din partea creditorilor chirografari [14, p. 1428-1429].

Alin (4) al art. 1096 stabilește ce se întâmplă cu stipulația dacă decedează stipulantul - Succesorii sau creditorii stipulantului nu au dreptul de revocare sau de modificare a stipulației, dar nu se stabilește ce se întâmplă cu stipulația în cazul în care decedează beneficiarul, și ce efecte are acesta cu privire la masa succesorală a beneficiarului.

O prevedere specială și indirectă în acest sens o găsim doar la contractul de asigurare și anume conform art. 1890 alin (4) al CC al RM: Dacă doi sau mai mulți beneficiari au fost desemnați și desemnarea oricăruia dintre ei este revocată sau oricare dintre ei decedează înainte de survenirea cazului asigurat, partea din indemnizația de asigurare care s-ar fi convenit beneficiarului sau beneficiarilor respectivi se va distribui proporțional între beneficiarii rămași dacă contractantul nu a dispus altfel conform alin. (1).

O problemă ce este discutată în doctrină este momentul apariției dreptului terțului la prestația oferită de promitent. În opinia doctrinarilor ruși M.I.

Braghinski și V. V. Vitreanski, dreptul terțului apare doar din momentul acceptării de către terța persoană a dreptului său [15, p. 384.].

Conform altor opinii (N. S. Kovalevskaia, B. Vindșaidom), dreptul terțului apare în momentul încheierii contractului de către stipulant și promitent. Soluționarea prezentei probleme poate avea efecte practice importante. Dacă considerăm că dreptul terțului apare din momentul încheierii contractului de către stipulant și promitent, atunci nu este un obstacol spre a încheia contractul în folosul unui terț – către o persoană incapabilă. De exemplu, părinții pot încheia contract de asigurare pe viață în folosul copilului minor. Sau dacă considerăm că dreptul a existat în patrimoniul terței persoane, atunci acest drept poate fi moștenit și dacă terța persoană n-a reușit să accepte stipulația o pot face și moștenitorii acestuia.

Doctrinarii ruși de până la revoluție la fel au polemizat și între ei și cu savanții germani. Doctrina germană opta spre momentul apariției dreptului terțului din momentul încheierii contractului de către stipulant și promitent, însă doctrinarul rus G. F. Șerșenevici [16, p. 313], afirma că dreptul terțului pentru terț nu poate apărea decât din momentul exprimării acordului terțului, motivând prin faptul că înțelegerea dintre părți este una subiectivă pentru terț până în momentul în care nu i-a fost comunicat lui și el nu și-a manifestat acordul de a primi acest beneficiu. Un alt civilist rus K. P. Pobedonoșev, consideră că dreptul terțului se consider obținut de către terț din momentul în care acesta cunoaște conținutul lui și îl exercită, emite acte pentru a fi executat după cum a fost stabilit în contract [17, p. 272].

Ceia ce dorim să remarcăm cu privire la acceptare este că aceasta nu este o condiție de naștere în favoarea sa a dreptului, ci are ca efect doar consolidarea dreptului său la prestație. Or, până la acceptarea de către terț, dreptul la prestație este un drept afectat de o condiție rezolutorie, care se desființează retroactiv dacă terțul respinge drep-

tul său dacă nu exprimă acceptarea în termenul acordat pentru acesta în contract [18]. În doctrina română se menționează încă o remarcă că s-a pus întotdeauna accentul pe efectul nașterii dreptului în patrimoniul terțului beneficiar, dar s-a ignorat celălalt efect al stipulației pentru altul, respectiv nașterea unui drept potestativ în favoarea aceluiași terț beneficiar. Acceptarea sau respingerea stipulației, ca act juridic unilateral al terțului beneficiar, este tocmai exercitarea acestui drept potestativ [19, p. 285]. Astfel aceasta fiind o abordare absolut nouă și interesantă a efectelor acceptării.

La fel este menționat în punctul 5.2.1., secțiunea 2 – Drepturile terților, a principiilor UNIDRUA 2010, care stabilește – Părțile contractului în favoarea unui terț (debitor și creditor) pot printr-un acord direct sau indirect să instituie drepturi și terțelor persoane. Existența și conținutul drepturilor beneficiarului în raport cu creditorul se stabilesc prin acordul părților și depind de condițiile și limitările stabilite în acordul părților. Din aceste norme putem determina că dreptul terțului depinde de voința stipulantului și promitentului și deci apare la momentul instituirii lui în contract, iar beneficiarul acceptă doar ce este în limita celor prevăzute de acordul părților.

Acceptarea beneficiarului are ca efect consolidarea dreptului dobândit, tăcerea având valoarea unei renunțări la dreptul atribuit beneficiarului (cu excepțiile ce le vom identifica mai jos). În cazul refuzului, dreptul se consideră că nu a fost obținut cu efect retroactiv. Astfel prevede și CC German [20] care la art. 333 stabilește – “Dacă terța persoană refuză la dreptul său, obținut în temeiul contractului în contra promitentului, acest drept se consideră neobținut.”

Rolul terțului beneficiar, potrivit reglementarilor codului civil al României, schimba optica asupra naturii juridice a stipulației pentru altul. Noul Cod civil român recunoaște consimțământului beneficiarului un rol energetic în privința nașterii dreptului subiec-

tiv civil în patrimoniul sau. În consecință, în ipoteza decesului beneficiarului înainte de acceptare, dreptul nu a existat niciodată în patrimoniul său și din consecințele ce vor surveni acceptării sunt - netransmiterea dreptului către succesori și imposibilitatea de urmărire din partea creditorilor chirografari.

Condiția acceptării stipulației este cerută și de Codul civil din Quebec (art. 1.445, art. 1.449 C. civ. din Quebec) însă nu și de Codul civil francez, care nu o stabilește ca o condiție.

Deși Codul civil Republicii Moldova nu prevede această condiție a acceptării. Acceptarea sau respingerea stipulației nu afectează însăși înțelegerea dintre stipulant și promitent, aceasta rămânând valabilă, fie tot ca stipulație pentru altul, dar prestația prevăzută va fi executată de promitent în folosul unui terț beneficiar secundar indicat de stipulant, fie ca înțelegere fără clauza stipulației pentru altul, caz în care prestația promitentului va fi executată în folosul stipulantului [21].

Dacă beneficiarul deja a acceptat dreptul conform contractului în folosul unui terț, apare problema revocării acestei acceptări din parte terțului. Credem că revocarea acceptării poate surveni doar înainte sau odată cu recepționarea acceptării, prin analogie cu art. 1043 CC al RM, în cazul în care acceptarea a fost emisă printr-o act autentic sau înmănată direct părților contractante, atunci aceasta este irevocabilă.

Legislația Republicii Moldova nu prevede obligativitatea ca notificarea de acceptare a beneficiarului trebuie să fie întocmită cu respectarea anumitor formalități, ea poate avea atât forma implicită cât și expresă. Este totuși de remarcat că beneficiarul trebuie să aleagă modul de notificare ținând cont de faptul că în caz de litigiu lui îi revine sarcina de a proba faptul că a notificat fie stipulantul, fie promitentul. Nu va putea fi stabilită obligativitatea ca notificarea să fie făcută cu respectarea anumitor formalități nici în contract deoarece beneficiarul nu este parte a contractului și deci pentru el nu pot fi

stabilite obligații prin contractul la care nu este parte. În acest sens am putea menționa că notarul ar putea efectua procedura de transmitere a înscrisului la solicitarea beneficiarului în acest sens evitându-se oricare litigii între părți. Legiuitorul nu a stabilit pe bună dreptate o procedură specială pentru a asigura mobilitatea circuitului civil, însă beneficiarul este în drept să aleagă o oricare posibilitate oferită de legislație: printr-o simplă declarație verbală, printr-o declarație scrisă și înmănată sau transmisă prin poștă (aplicându-se art. 1035 CC al RM și anume sistemul recepției) sau prin intermediul notarului prin procedura transmiterii cererii.

În același context se pune și problema posibilității revocării și modificării stipulației în folosul terțului. Soluția dată de lege este că, în principiu, stipulația poate fi revocată și modificată, respectându-se următoarele condiții:

- revocarea sau modificarea stipulației poate avea loc doar până la momentul informării de către beneficiar a stipulantului sau a promitentului despre acceptarea stipulației;

- revocarea sau modificarea stipulației poate fi făcută numai de stipulantul însuși; succesorii sau creditorii stipulantului nu au dreptul de revocare sau modificare a stipulației art. 1096, alin (4) CC al RM.

Până la momentul în care beneficiarul a notificat fie stipulantul fie promitentul despre voința de a accepta stipulația făcută în favoarea sa stipulația poate fi modificată sau revocată de către stipulant dacă stipulantul nu a renunțat expres sau implicit la acest drept. Dreptul de modificare sau revocare a stipulației poate fi exercitat de către stipulant doar până în momentul în care beneficiarul a acceptat stipulația și a notificat despre acest fapt fie stipulantul, fie promitentul.

Pentru modificarea sau revocarea stipulației de către stipulant nu este necesar acordul promitentului deoarece nu se modifică obligațiile promitentului ci

doar subiectul căruia trebuie să fie executată obligația. Totuși în cazul în care schimbarea creditorului obligației va atrage cheltuieli suplimentare acestea vor trebui să fie suportate fie de stipulant, fie de beneficiar. Deci stipulația promisă în favoarea unei terțe persoane este, prin definiție, revocabilă, însă în anumite condiții.

Concluzii

Contract în folosul unui terț este o construcție juridică absolut impresionantă, ce și-a făcut loc în cadrul circuitului civil nu prin normă legală, dar prin necesitate și ca efect prin practica judiciară. Astfel de abordare o găsim în majoritate statelor. Legiuitorul în acest sens a fost doar un regulator ce a statuat doar ceea ce deja era cunoscut de practicieni.

Deci există contract în folosul unui terț dacă:
- există voința de a stipula în favoarea unei terțe persoane trebuie să fie certă, neîndoielnică; din ea trebuie să rezulte că beneficiarul dobândește dreptul subiectiv de sine stătător de a pretinde promitentului să execute o prestație în favoarea sa; - persoana beneficiarului trebuie să fie determinată sau, cel puțin, determinabilă.

La fel dacă terțul beneficiar nu acceptă stipulația, se consideră că dreptul acestuia nici nu a existat. Stipulantul este singurul îndreptățit să revoce această stipulație în folosul său, stipulația poate fi revocată doar cât timp acceptarea beneficiarului nu a ajuns la stipulant sau la promitent. Dreptul stipulantului de a cere executarea în folosul său este exclusă în cazul în care în contract a fost stabilită o astfel de clauză și în cazul în care din natura obligației rezultă că prestația putea sau trebuia să fie executată numai față de beneficiar.

Referințe bibliografice

1. Legea Nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative.

Publicat : 14.12.2018 în Monitorul Oficial Nr. 467-479 , art Nr : 784, Data intrării în vigoare : 01.03.2019

2. BAIEȘ, S., VOLCINSCHI, V., BĂIEȘU, A., CEBOTARI, V., CREȚU, I. Drept civil, Drepturi reale. Teoria generală a obligațiilor, Volumul II, Chișinău 2005, p. 365

3. BELIBAN-RAȚOI, L. Evoluția istorică a contractului în favoarea unui terț, articol publicat în Conferința Științifică națională cu participare internațională. Integritate prin cercetare și inovare, 8-9 noiembrie 2018, Chișinău 2018, ISBN 978-9975-142-50-2.

4. DIACONU, C. A. Avocat, Principiul inopozabilitatea contractelor față de terți. Noțiunea de terț, Lumina lex 1999, pag. 366.

5. Codul Civil al Quebec, Disponibil pe: <http://legisquebec.gouv.qc.ca/fr/showdoc/cs/ccq-1991>

6. TITA-NICOLESCU, G. Promisiunea faptei altuia și stipulația pentru altul în reglementarea noului Cod civil, Publicație: Pandectele Romane 10 din 2012

7. TITA-NICOLESCU, G., op. Cit.

8. Principiile Contractelor Comerciale Internaționale (Principles of Commercial International Contracts – PICC) ale Institutului Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat (International Institute for Unification of Private Law – UNIDROIT) și comentariul oficial la PICC, ediția 2010. Disponibil on-line: <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010>.

9. STĂTESCU, C., BÎRSAN, C. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, ediția a III-a, All Beck 2000, pag. 72.

10. POP, L., POPA, I. FLORIN, V., STELIAN I. Curs de drept civil. Obligațiile, Universul juridic, 2015, pag. 155.

11. BEUDANT, R., LEREBOURS-PIGEONNIÈRE, P., Cours de droit civil français, t. 9, de LAGARDE, ed. Rousseau și Cie, 1936, pag. 951

12. POPA, I.-Fl., Op.cit.

13. DELEANU, I. Părțile și Terții. Relativitatea și opozabilitatea efectelor juridice, Editura Rosetti.

14. ZAMȘA, C. E. Stipulația pentru altul. în Noul Cod civil. Comentariu pe articole, Fl. A.Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coordonatori), Ed. C. H. Beck, București, 2014.

15. БРАГИНСКИЙ, М. И., ВИТРЯНСКИЙ, В.В. Договорное право. Книга первая, Общие положения, Москва 1999.

16. ШЕРШЕНЕВИЧ, Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г). Москва, 1995.

17. ПОБЕДОНОСЦЕВ, К. П. Курс гражданского права: В 3т. Т.3/под ред. В. А. Томсинова, Москва: зеркало, 2003.

18. BĂIEȘU, S., MÎȚU, Gh., CAZAC, O. et al. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Chișinău: Î.S. F.E. – P. „Tipografia centrală”, 2016.

19. STOICA, V. Au terții un veșmânt logic comun în Codul civil? Publicație: Revista Romana de Drept Privat 1 din 28 februarie 2020

20. Cod Civil German, disponibil pe <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

21. STOICA, V., op.cit.

DREPTUL LA VIAȚĂ INTIMĂ, FAMILIALĂ ȘI PRIVATĂ ÎN JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Iulia BUTNARU

Doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: i.butnaru.2015@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4442-5601>

Dreptul la viața privată intră adesea în conflict cu alte drepturi și interese legitime, moment în care se pune problema stabilirii limitelor acestuia. Evident că nu există limite clare dincolo de care o încălcare trebuie să fie considerată ca fiind permisă. Viața privată este un concept cu o interpretare extensivă, care cuprinde diferite sfere ale vieții persoanei, fapt demonstrat de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Cert este faptul că fiecare persoană are o opinie proprie despre întinderea vieții private și această impresie depinde de trăsăturile psihologice ale persoanei vizate, dar și de tradițiile și obiceiurile care există într-o societate la o anumită etapă istorică. Utilitatea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în domeniul protecției vieții intime, private și familiale constă în faptul că ea prevede criterii exacte care trebuie aplicate de către judecători pentru a determina dacă plângerea înaintată în baza articolului 8 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului este una valabilă.

Cuvinte-cheie: drepturile omului, viață privată, viață intimă, viață familială, Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

THE RIGHT TO AN INTIMATE, FAMILY AND PRIVATE LIFE IN THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT ON HUMAN RIGHTS

Privacy often conflict with other rights and legitimate interests, at which is the question of establishing its boundaries. Obviously there are no clear limits beyond which an infringement must be regarded as permissible. Private life is a concept with an extensive interpretation, which includes different spheres of the person's life, as demonstrated by the jurisprudence of the European Court of Human Rights. What is certain is that each person has their own opinion about the extent of privacy and this impression depends on the psychological traits of the person concerned, but also on the traditions and customs that exist in a society at a certain historical stage. The utility of the case law of the European Court of Human Rights in the protection of private life and the family is that it provides precise criteria to be applied by judges to determine whether the complaint submitted under Article 8 of the Convention European Human Rights is one valid.

Keywords: human rights, private life, intimate life, family life, European Court of Human Rights.

LE DROIT À LA VIE INTIME, FAMILIALE ET PRIVÉE DANS LA JURISPRUDENCE DE LA COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Le droit à la vie privée entre souvent en conflit avec d'autres droits et intérêts légitimes, auquel cas la question de la fixation de ses limites est soulevée. De toute évidence, il n'y a pas de limites claires au-delà desquelles une infraction doit être considérée comme admissible. La vie privée est un concept avec une interprétation extensive, qui englobe différentes sphères de la vie de la personne, comme le démontre la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme. Ce qui est certain, c'est que chaque personne a sa propre opinion sur l'étendue de la vie privée et cette impression dépend des

traits psychologiques de la personne concernée, mais aussi des traditions et des coutumes qui existent dans une société à un certain stade historique. L'utilité de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme dans le domaine de la protection de la vie privée, de la vie privée et familiale est qu'elle fournit des critères exacts à appliquer par les juges pour déterminer si une plainte au titre de l'article 8 de la Convention européenne des droits de l'homme Les droits sont valides.

Mots-clés: droits de l'homme, vie privée, vie intime, vie de famille, Cour européenne des droits de l'homme.

ПРАВО НА ИНТИМНУЮ, СЕМЕЙНУЮ И ЧАСТНУЮ ЖИЗНЬ В ЮРИСПРУДЕНЦИИ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

Право на неприкосновенность частной жизни часто вступает в противоречие с другими правами и законными интересами, и тогда возникает вопрос об установлении его границ. Очевидно, что нет четких границ, за которыми нарушение должно считаться допустимым. Частная жизнь - это понятие с обширным толкованием, которое включает в себя разные сферы жизни человека, что демонстрирует судебная практика Европейского суда по правам человека. Несомненно то, что у каждого человека есть собственное мнение о степени конфиденциальности, и это впечатление зависит от психологических черт человека, о котором идет речь, а также от традиций и обычаев, существующих в обществе на определенном историческом этапе. Полезность прецедентного права Европейского суда по правам человека в области защиты интимной жизни, частной и семейной жизни заключается в том, что она обеспечивает точные критерии, которые должны применяться судьями для определения того, является ли жалоба действительной в соответствии со статьей 8 Европейской конвенции о правах человека.

Ключевые слова: права человека, частная жизнь, интимная жизнь, семейная жизнь, Европейский суд по правам человека.

Introducere

Elaborarea unei Convenții Europene a Drepturilor Omului (în continuare Convenție) a corespuns, înainte de toate, unei alegeri de principiu, înainte de a face obiectul unei serii de compromisuri. Ideea unei protecții regionale (europene) a drepturilor omului s-a găsit într-adevăr, în ultima instanță, la intersecția a două mari curente de opinie care au marcat epoca de după război: militantismul pentru drepturile omului și ideea europeană.

Violările grave, masive și sistematice ale drepturilor omului, comise de unele state înainte și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial au determinat o poziție comună a statelor în cadrul societății internaționale, în sensul că protecția drepturilor omului nu mai poate fi lăsată exclusiv în competența, cu caracter discreționar a statelor, ci se impune și o cooperare internațională în materie¹.

¹ Corlățean T. Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului. București: Universul Juridic, 2012, p. 97

În perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, alături de acte internaționale cu caracter de universalitate privind drepturile fundamentale ale omului, au fost adoptate mai multe acte internaționale regionale, în această materie. Aceste acte regionale nu vin doar să reafirme drepturile fundamentale prevăzute și reglementate în actele internaționale cu caracter de universalitate, dar le și dezvoltă și le completează, prin adaptarea lor la condițiile specifice ale regiunii în care se aplică. Un astfel de act regional îl constituie Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, adoptată în anul 1950 în cadrul Consiliului Europei².

Dață dreptul internațional clasic se fundamenta pe doctrina suveranității și egalității statelor și funcționa conform „principiilor de curtoazie pozitivă și de reciprocitate între state”, dreptul internațional modern al drepturilor omului a impus modelul potrivit căruia fiecare stat care aderă la un instrument

² Foca M. Drept Constituțional. Drepturi și libertăți fundamentale. Constanța: Europolis, 2005, p. 82

juridic acceptă obligațiile unilaterale în materie de protecție a drepturilor tuturor persoanelor care țin de jurisdicția sa³.

Judecătorii naționali din cadrul statelor membre ale Consiliului Europei cunosc faptul că aplicarea Convenției în legislația națională înseamnă că ei, în calitate de judecători, vor fi sesizați de persoane particulare care vor invoca drepturile garantate de articolele Convenției. În prezent, în această situație judecătorii sunt preocupați de două întrebări importante.

Prima întrebare: Care legislație trebuie aplicată ca fiind supremă în cazul în care dreptul vizat este în contradicție cu prevederile legislației naționale și cele ale Convenției? Răspunsul la această întrebare este clar - în general, drepturile garantate de Convenție sunt superioare legislației naționale. Respectiv, dacă prevederile legislației naționale și cele ale Convenției sunt în contradicție, trebuie aplicate prevederile Convenției. În unele state, drepturile consacrate în Convenție, conform legislației naționale au o poziție mai inferioară decât drepturile consacrate în Constituție. Prin urmare, orice conflict între prevederile Constituției și cele ale Convenției Europene trebuie soluționat în favoarea Constituției.

Cea de-a doua întrebare: Cum trebuie aplicate articolele Convenției, precum și drepturile garantate de aceste articole dat fiind caracterul sumar și laconic al acestor prevederi? Răspunsul este următorul: judecătorii trebuie să examineze plângerea înaintată aplicând principiile jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului, iar în lipsa unor principii relevante, principiile fostei Comisii Europene și a Curții pentru Drepturile Omului.

Utilitatea acestei jurisprudențe constă în faptul că ea prevede criterii exacte care trebuie aplicate de către judecători pentru a determina dacă plângerea înaintată în baza unui articol din Convenție este valabilă⁴.

³ Corlățean T. Op. cit., p. 100-101.

⁴ Kilkelly U. Dreptul la respectarea vieții private și de fami-

Articolul 8 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului prevede: „1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora”⁵.

Dreptul la viața privată intră adesea în conflict cu alte drepturi și interese legitime, moment în care se pune problema stabilirii limitelor acestuia. Evident că nu există limite clare dincolo de care o încălcare trebuie să fie considerată ca fiind permisă.

Atunci când o instanță de judecată constată o încălcare a dreptului la viața privată, ea trebuie să facă o analiză asupra circumstanțelor concrete în care s-a produs pentru a putea stabili dacă o asemenea ingerință este permisă sau, dimpotrivă, trebuie să fie înlăturată de îndată. În acest sens, pentru evaluarea respectivei ingerințe, Curtea Europeană a Drepturilor Omului aplică așa-zisul „test al legalității”, prin aplicarea cumulativă a următoarelor criterii:

- Ingerința să fie prevăzută de lege. Atingerea dreptului la viața privată trebuie să aibă o bază legală, care să fie cunoscută și accesibilă tuturor, să fie previzibilă pentru a permite individului să-și regleze conduita în funcție de prescripțiile ei;

- Să urmărească un scop legitim. În optica Convenției, scopul legitim poate fi reprezentat de securitatea națională, securitatea publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii publice și preve-

lie. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 8 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului. Chișinău 2003, p.5.

⁵ Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

nirea săvârșirii unor fapte penale, protecția sănătății și moralei publice, protecția drepturilor aparținând altor persoane;

- Să apară ca necesară într-o societate democratică, adică răspunde unei nevoi sociale imperioase;
- Să fie proporțională cu scopul urmărit.

Așadar, pentru a aprecia dacă o limitare a dreptului la viața privată este permisă sau nu, este necesar să se procedeze la aplicarea algoritmului prezentat, operațiune care necesită o analiză atentă a circumstanțelor fiecărui caz în parte⁶.

Viața privată este un concept care poate fi interpretat extensiv. El cuprinde diferite sfere ale vieții persoanei, fapt demonstrat de jurisprudența Curții Europene. Cert este faptul că fiecare persoană are o opinie despre întinderea vieții private și această impresie depinde de trăsăturile psihologice ale ei, dar și de tradițiile care există într-o societate la o anumită etapă istorică.

Din practica Curții Europene rezultă că în sfera articolului 8 intră următoarele elemente: viața sexuală, orientarea sexuală, numele și prenumele persoanei, etnia, imaginea (fotografia) persoanei, reputația persoanei (protecția demnității), inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței, activitatea profesională de afaceri, datele și dosarele întocmite de către serviciile de securitate și alte structuri de stat, inviolabilitatea fizică și psihică, inclusiv serviciile de ocrotire a sănătății, examinările psihiatrice și sănătatea psihică, colectarea și prelucrarea datelor cu caracter personal⁷.

Având în vedere faptul că articolul 8 al Convenției cuprinde garanția respectării unui șir de aspecte ale vieții private, vom examina succint practica Curții Europene pentru Drepturile Omului, catalogată în

⁶ Guceac I. Drepturile Omului pe înțelesul tuturor. Dicționar. Chișinău: Știința, 2010, p. 46.

⁷ Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări. Chișinău: Institutul Național al Justiției, 2017, p.158-159.

mai multe grupe, ținând cont de aspectul particular al vieții private vizat în fiecare caz în parte.

1) Accesul la date și informații

1.1. *Cazul Leander contra Suediei* - folosire de informații consemnate într-un registru secret al poliției pentru a evalua aptitudinile unui candidat la un post important pentru securitatea națională.

Registru secret al vieții includea, fără posibilitate de contestare, date relative la viața privată a dlui Leander. Era amestecul justificat? Sistemul suedez de control al personalului, urmărind clar un țel legitim - protecția securității naționale, se pune problema, mai ales, de a ști dacă amestecul era prevăzut prin lege și necesar într-o societate democratică. Curtea în unanimitate a hotărât că nu a existat o violare a articolului 8⁸.

1.2. Într-un număr mare de state-părți la Convenție, locuitorii trebuie să prezinte documentele de identitate în cadrul contactului cu autoritățile sau chiar în viața de zi cu zi. Acțiunile care au efect asupra acestor documente pot în consecință să ridice întrebări cu privire la dreptul la respectarea vieții private garantat de articolul 8. Astfel, Curtea a dezvăluit o încălcare a acestei dispoziții în cauza *B. c. Franței* (1992) (în parte pe motivul că statul a refuzat să modifice registrul stării civile pentru a ține cont de schimbarea sexului unui transsexual, atunci când legislația și practica franceză cereau prezentarea unui extras din certificatul de naștere în majoritatea procedurilor administrative). Judecătorii de la Strasbourg a ajuns, de asemenea, la concluzia unei încălcări în cauza *Smirnova c. Federației Ruse* (2003) în care statul a refuzat să ofere actele de identitate unei persoane care ieșea din închisoare în rezultatul unei detenții preventive; Curtea a subliniat că, în viața de zi cu zi, cetățenii ruși trebuie să-și demonstreze identitatea cu o serie de ocazii triviale (de exemplu, pentru

⁸ Voicu M. Protecția Europeană a Drepturilor Omului. București: Lumina Lex, 2001, p. 168.

schimbarea valutei sau pentru cumpărarea unui bilet de tren) sau importante (de exemplu, pentru a aplica la un serviciu sau pentru primirea îngrijirilor medicale). Curtea a remarcat, de asemenea, că faptul de a nu dispune de acte de identitate constituie în sine o contravenție administrativă în Rusia și că reclamanta a fost de fapt condamnată să plătească o amendă pe motivul incapacității de a prezenta actele sale.

1.3. Cazul *Gaskin contra Regatul Unit*, refuzul de a da acces deplin la dosarul său unei persoane luate în îngrijire în timpul copilăriei de către serviciile sociale.

În cererea sa din 17 februarie 1983 către Comisia Europeană a Drepturilor Omului, dl Gaskin denunță refuzul de a fi lăsat să consulte întregul lui dosar păstrat de primăria din Liverpool, el vede în aceasta o violare a articolului 8 al Convenției. Curtea consideră că dosarul se referea la viața privată și de familie a dlui Gaskin într-o asemenea măsură, încât problema accesibilității celui interesat intra în domeniul articolului 8.

Din punctul de vedere al Curții, persoanele care se găsesc în situația petiționarului au interes primordial protejat prin Convenție, să primească informațiile de care au nevoie, pentru a cunoaște și înțelege copilăria lor și anii de formare. Un sistem care subordonează accesul la dosare acceptului informațiilor, cum este în Regatul Unit, poate fi în principiu, considerat ca fiind compatibil cu articolul 8. Curtea a hotărât cu 11 voturi „pentru” și 6 „împotriva” că în speță, articolul 8 a fost încălcat⁹.

1.4. În cazul în care este refuzată o cale de atac împotriva presei în scopul protecției vieții private, reclamantul poate înainta cazul la CEDO, plângându-se de faptul că statul și-a încălcat obligația pozitivă de a proteja viața privată. Cazul ilustru în acest domeniu este speța *Von Hannover c. Germania* (Cererea nr. 59320/00, 24 iunie 2004). Petiționara a fost un membru al familiei regale din Monaco. Ea nu a

⁹ Voicu M. Op. cit., p. 169-171.

ocupat nici-o poziție publică, dar a fost o celebritate distinsă care apărea regulat în reviste. Ea a menționat că eșecul instanțelor judecătorești germane de a împiedica revistele să publice fotografii cu ea și familia ei în public a fost o încălcare a obligației pozitive potrivit articolului 8. Curtea Europeană a fost de acord cu aceasta. Curtea a acceptat că dreptul petiționarei prevăzut de articolul 8 a trebuit să fie echilibrat cu dreptul presei la libertatea de exprimare. Din aceste considerente, CEDO a considerat că instanțele judecătorești germane trebuiau să facă mai multe pe parcursul anilor, pentru a o proteja pe Prințesa Caroline și familia acesteia de publicarea fotografiilor reprezentând-o chiar și în locuri publice¹⁰.

2) Drepturile homosexualilor

Organismele Convenției și-au adus o contribuție limitată la rezolvarea problemelor stigmatizării și discriminării cu care se confruntă persoanele care sunt homosexuale. Deși întreprind pași semnificativi în direcția respingerii actelor de criminalizare a adulților homosexuali, au existat răspunsuri conservatoare la reclamațiile din sfera vieții de familie, cu diferențe legate în general de vârsta nubilității și de discriminare¹¹.

Curtea a examinat mai multe cereri ce susțineau încălcări de către stat ale drepturilor la viața privată din cauza criminalizării activităților homosexuale. În cauzele *Dudgeon c. Regatului Unit* (1981), *Norris c. Irlandei* (1988) și *Modinos c. Ciprului* (1993), Curtea a declarat că interzicerea actelor homosexuale între adulți care le consimt, constituie un amestec nejustificat în dreptul la respectarea vieții private în sensul articolului 8. Judecătorii de la Strasbourg au decis, de asemenea, încălcarea articolului 8 în care

¹⁰ Ghid privind libertatea de exprimare pentru judecători și jurnaliști din Republica Moldova. Chișinău: Bond Offices, 2010, p. 37.

¹¹ Reid R. Ghidul specialistului în Convenția Europeană a Drepturilor Omului. București: Balcan, 2005, p. 398.

reclamantul a fost găsit vinovat de o infracțiune penală pentru că a participat la distracții homosexuale înregistrate pe casete video, pe când riscul de a vedea aceste casete în domeniul public era extrem de mic (*A.D.T. c. Regatului Unit* (2001)). Pe de altă parte, Curtea nu a constatat o încălcare atunci când Guvernul a acuzat anumiți indivizi de practici sadoomasochiste totuși consimțite (*Laskey, Jaggard și Brown c. Regatului Unit* (1997)). Într-o serie de cauze care contestau revocarea din forțele armate britanice a mai multor persoane care și-au recunoscut deschis homosexualitatea și intruziunea în mod abuziv - în scopul anchetei - în viața privată a interesaiților Curtea a decis iarăși o încălcare a articolului 8 (de exemplu, *Lustig-Prean și Beckett c. Regatului Unit* (2002))¹².

3) Drepturile transsexualilor

Problemele cu care se confruntă transsexualii în obținerea recunoașterii lor de sex și consecințele asupra cadrului de drepturi garantate de Convenție se află în zona evidențierii unei divergențe pregnante între Comisie și Curte. Pentru Curte, chestiunea ridică probleme legale, științifice, medicale și etice controversate și, în absența oricărui consens chiar în interiorul statelor contractante, Curtea le-a acordat o marjă de apreciere foarte largă. În timp ce Curtea a declarat că este conștientă de seriozitatea problemelor cu care se confruntă transsexualii și a declarat că poziția sa trebuie revizuită încontinuu, o singură cauză, *B. contra Franței*, a fost considerată ca evidențiind o violare în această privință¹³.

Cazul *Van Oosterwijck c. Belgiei* (Nerecunoașterea juridică a noii identități sexuale a unui transsexual operat). De naționalitate belgiană, născută în 1948, Danielle Van Oosterwijck se supune între

1969 și 1973, unei terapii chirurgicale și hormonale de conversiune sexuală: păstrând caracteristicile biologice ale sexului feminin, ea avea demult senzația profundă că aparține sexului masculin. Ea cere apoi rectificarea, în actele de stare civilă, a mențiunilor privind sexul său. În cererea din 1 septembrie 1976 către Comisie, Danielle Van Oosterwijck invocă articolul 8 al Convenției, pentru că aplicarea legii l-ar fi obligat să utilizeze acte neconforme cu identitatea sa reală. După ce a constatat absența unui motiv special, capabil să-l scutească pe D. Van Oosterwijck de a face recursul amintit, Curtea pune concluzia că, în lipsa epuizării căilor de recurs interne, ea nu poate judeca pe fond cazul (13 voturi pentru și 4 voturi împotriva)¹⁴.

În cazul *B. contra Franței*, născută în Algeria în 1935, petiționara este declarată de sex masculin la naștere, sub prenumele Norbert și Antoine. De la cea mai fragedă vârstă ea adoptă un comportament feminin, pentru că se asimilează cu o ființă de sex feminin, iar familia o consideră o fetiță. După ce și-a îndeplinit serviciul militar, ea merge în 1963 la Paris, unde locuiește și astăzi și lucrează în lumea spectacolului. Este tratată pentru depresiune din 1963 până în 1967, apoi urmează o terapie cu hormoni care duce la feminizarea fizionomiei sale. Se supune unei intervenții chirurgicale de conversiune sexuală în Maroc, în 1972, și trăiește de atunci cu un bărbat cu care ar dori să se căsătorească. În 1978, intenționează o acțiune pentru recunoașterea sexului feminin și pentru rectificarea actului de naștere, pentru a arăta schimbarea sexului și noul prenume feminin, Lyne Antoinette. În cererea sa din 28 septembrie 1987, către Comisie B. se plânge de refuzul autorităților franceze de a recunoaște adevărata sa identitate sexuală și, în special, de a-i aproba modificarea stării civile, pe care ea o solicită; ea invocă articolul 8 din Convenție.

Curtea consideră incontestabil că în materie de transsexualitate mentalitățile au evoluat, știința a

¹² Gomien D. Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene a Drepturilor Omului, Chișinău: Biroul de Informare al Consiliului Europei al Republicii Moldova, 2006, p. 85.

¹³ Reid K., Op. cit., p. 592.

¹⁴ Voicu M., Op. cit., p. 175-176

progresat și că se acordă o importanță crescândă acestei probleme. Ea notează în același timp că, în lumina studiilor și lucrărilor întreprinse de experți, totuși nu a dispărut orice incertitudine în ce privește natura profundă a transsexualității și că, uneori, se pune întrebarea asupra legalității, în asemenea cazuri a unei intervenții chirurgicale.

Curtea în problema respectivă, ajunge la concluzia pe baza elementelor sus-menționate, care deosebesc litigiul prezent de cazurile Rees și Cossey și fără a avea nevoie să examineze celelalte argumente ale petiționării, că aceasta se află zilnic pusă într-o situație globală incompatibilă cu respectul datorat vieții private. De aceea, chiar având în vedere marja națională de apreciere, există o ruptură a echilibrului just care trebuie păstrat între interesul general și interesele individului, deci o încălcare a articolului 8 (15 voturi „pentru”, 6 – „împotriva”)¹⁵.

În afara cauzei B. contra Franței citate anterior, trebuie menționate și alte cauze în care Curtea a stabilit încălcarea dreptului la viața privată a transsexualilor (*Christina Goodwin c. Regatului Unit* (2002): reclamanta a fost tratată ca bărbat în ceea ce privește asigurarea pentru pensie și împiedicată să se căsătorească; *I. c. Regatului Unit* (2002) și *Van Kuck c. Germaniei* (2003): încălcarea articolului 8 într-o cauză în care statul e refuzat să ordone unei companii de asigurări să ramburseze tratamentele de conversie sexuală a unui transsexual, tribunalele interne au estimat că reclamanta a fost obligată să prezinte dovada necesității medicale a tratamentelor și și-au formulat deciziile lor în termeni care lăsau să se înțeleagă faptul că interesata și-a provocat în mod deliberat transsexualitatea)¹⁶.

4) Dreptul la un mediu sănătos

Deși Comisia a statuat că „protecția acordată de către articolul 8 din Convenție nu se poate extinde

¹⁵ Voicu M., Op. cit., p. 175-176

¹⁶ Gomien D., Op. cit., p. 86

asupra relațiilor individului cu întreaga sa vecinătate imediată, în măsura în care acestea nu implică relații umane”, accentul în această declarație trebuie pus pe cuvântul „întreagă”. În mod clar, ingerința în anumite privințe asupra mediului din imediata apropiere a unei persoane va constitui o violare a articolului 8¹⁷.

Totuși, pe cale jurisprudențială s-a concluzionat că această componentă a dreptului la protecția vieții private implică facultatea de a se bucura de căminul său pentru orice persoană, dreptul de a-și desfășura în condiții optime viața privată și de familie într-un anumit spațiu ales în acest scop, de regulă domiciliul și reședința¹⁸.

Curtea a examinat mai multe plângeri care afirmă încălcarea articolului 8 pe motivul incapacității autorităților de a proteja eficient persoane particulare împotriva riscurilor pentru sănătatea lor sau pentru viața lor generate de condiții de mediu, precum exploatarea teritoriilor periculoase sau poluante de către întreprinderi publice sau private. Ea a concluzionat asupra încălcării articolului menționat în instanța în care riscurile sanitare pentru persoanele ce locuiesc în apropiere de aceste locuri erau clare sau în care autoritățile s-au abținut de luarea măsurilor care să reducă efectele (*Lopez Ostro c. Spaniei* (1994): inacțiunea serviciilor de sănătate privind substanțele dăunătoare produse de o stație de epurare construită în apropierea unui cartier locuit în pofida deciziilor favorabile reclamantei emise de jurisdicțiile civile și penale; *Guerra și alții c. Italiei* (1998): neadoptarea de către autoritățile competente a măsurilor de informare a populației cu privire la riscuri și cu privire la măsurile care trebuiau întreprinse în caz de accident legat de activitatea unei uzine chimice vecine)¹⁹.

¹⁷ Clements L., Manole N., Simmons A., Drepturile Europene ale Omului. Înaintarea unei cauze pe baza Convenției. Chișinău: Cartier Juridic, 2012, p. 290

¹⁸ Miga Beșteliu R., Brumar C., Protecția Internațională a Drepturilor Omului. București: Universul juridic, 2010, p. 171

¹⁹ Gomien D., Op. cit., p. 86

Curtea a examinat o serie de cereri privind poluarea sonoră din preajma aeroporturilor. În cauza *Powell și Ragner contra Regatului Unit*, Curtea a acceptat faptul că situația vieților private ale reclamantilor și capacitatea lor de a se bucura de confortul domiciliului fuseseră afectate negativ de zgomotul general de avioane care utilizau un aeroport internațional. Cu toate acestea, având în vedere măsurile administrative adaptate de guvern pentru a izola locuințele de zgomot și beneficiile economice ale aeroporturilor, Curtea nu a constatat nici o violare a articolului 8²⁰.

5) Familia

1) Reclamantii D. P. și J. C., resortisanți britanici, sunt frate și soră și afirmă că, în timpul minorității, timp de mai mulți ani, au fost agresați sexual de partenerul mamei lor, devenit anterior soțul acesteia. Ulterior, la plângerea unei alte surori a lor, soțul mamei recunoaște faptele și este condamnat penal pentru mai multe infracțiuni de viol și atentat la pudoare, inclusiv asupra celor doi reclamanti. Reclamantii încearcă fără succes să introducă o acțiune prin care să angajeze răspunderea serviciilor sociale, cărora le reproșează faptul de a nu-și fi protejat în timpul minorității.

Deși severitatea abuzurilor și efectelor lor asupra reclamantilor nu pot fi puse în discuție, Curtea a reținut, în contextul articolului 8, că serviciile sociale nu cunoșteau și nu puteau să cunoască faptul că tatăl lor vitreg abuza sexual de ei. Curtea nu consideră, prin urmare, că, în împrejurările cauzei, autoritățile nu ar fi îndeplinit obligația lor pozitivă și de a apăra integritatea fizică sau morală a reclamantilor. Prin urmare, nu a existat nici o violare a articolului 8.

Într-o altă cauză, reclamanta Montana Lorena Mikulic, cetățeană croată, este un copil născut în afara căsătoriei, la data de 25.11.1996. La 30 ianuarie 1997, reclamanta și mama ei introduc o acțiune

²⁰ Clements L., Manole N., Simmons A., Op. cit., p. 290

împotriva lui H. P. în vederea stabilirii paternității. Instanța dispune de 6 ori efectuarea de pârât a unui test ADN în vederea stabilirii paternității, dar acesta nu se prezintă pentru a-l efectua. Prin hotărârea din 12 iulie 2000, instanța admite acțiunea și constată că H. P. este tatăl reclamantei Mikulic, reținând că evitarea de acesta a testelor ADN susține acțiunea reclamantei. Hotărârea este casată de instanța superioară, întrucât prima instanță nu a administrat toate probele necesare, paternitatea neputând fi stabilă numai prin refuzul pârâtului de a efectua testul ADN. La 19 noiembrie 2001, prima instanță, în urma rejudecării cauzei, admite acțiunea și stabilește paternitatea lui H. P. față de reclamanta Mikulic, întemeindu-se pe refuzul acestuia de a efectua testul ADN, corelat cu mărturia mamei.

Cât privește procedurile referitoare la paternitate, Curtea a statuat în numeroase ocazii că acestea sunt vizate de articolul 8 din Convenție. Statele părți la Convenție au diferite soluții pentru cazul în care pretinsul tată refuză să se supună ordinului instanței de a efectua testele necesare stabilirii faptelor. În unele state, instanțele pot amenda sau limita în libertate respectiva persoană, iar în altele neprezentarea la testul dispus poate crea o prezumție de paternitate ori poate constitui infracțiunea de împiedicare a înfăptuirii justiției.

Faptul că un sistem juridic național nu conține norme care sa-l oblige ori să-l sancționeze pe presupusul tată pentru refuzul de a efectua testul ADN nu este, în principiu, contrar obligațiilor pozitive care revin respectivului stat din articolul 8 din Convenția Europeană, dar numai dacă acel sistem juridic național reglementează alte mijloace apte să asigure stabilirea paternității. În plus, trebuie respectat principiul fundamental al intereselor superioare ale copilului. În consecință, Curtea apreciază că ineficiența instanțelor naționale a lăsat-o pe reclamantă într-o incertitudine prelungită cu privire la identitatea sa personală. Autoritățile croate nu au protejat respec-

tarea vieții private a reclamantei, astfel cum avea dreptul potrivit Convenției, deci Curtea a statuat că articolul 8 din Convenție a fost violat.

O altă cauză relevantă a fost inițiată de reclamantul Waclaw Plaski, cetățean polonez, care este deținut preventiv în cursul unui proces penal. Pe durata detenției, succesiv, părinții acestuia decedază, iar cererile sale de a putea asista la înmormântările lor, în ciuda opiniei favorabile din partea cadrelor penitenciarului, sunt respinse de instanțele judecătorești.

Curtea a concluzionat că, în împrejurările speciale ale cauzei date, cu toată marja națională de apreciere a statului pârât, refuzul învoirii din penitenciar pentru a participa la funeraliile părinților nu este necesar într-o societate democratică, deoarece nu corespunde unei nevoi sociale imperioase și nu este proporțională scopului legitim urmărit. Prin urmare, articolul 8 din Convenție a fost violat²¹.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat Republica Moldova în repetate rânduri pentru ingerința în viața privată și de familie, materializată în special prin publicarea declarațiilor defăimătoare într-un ziar și neasigurarea protecției reputației (*Cauza Petrenco contra Moldovei*, cererea nr. 209285/05, hotărârea din 30.03.2010, definitivă la 04.10.2010), refuzul autorităților de a introduce în actele de identitate etnia reclamantului (*Cauza Ciubotaru contra Moldovei*, cererea nr. 27138/04, hotărârea din 27.04.2010, definitivă la 27.07.2010), lipsa garanțiilor suficiente în legislație pentru a preveni interceptarea abuzivă a convorbirilor telefonice (*cauza Iordache și alții contra Moldovei*, cererea nr. 25198/02, hotărârea din 10.02.2009, definitivă la 14.09.2009), lipsa garanției protecției confidențialității avocat-client la percheziția biroului și a locuinței unui avocat (*Cauza Mancevschi contra Moldovei*, cererea nr. 33066/04, hotărârea din 07.10.2008, definitivă la 07.01.2009), intrarea ilegală a colaboratorilor poliției în curtea casei reclamantului (*Cauza Guțu contra Moldovei*,

²¹ Clements L., Manole N., Simmons A., Op. cit., p. 290

cererea nr. 20282/02, hotărârea din 07.06.2007, definitivă la 07.09.2007), interdicția pentru reclamantul deținut de a avea întrevederi cu familia sa (*Cauza Ciorap contra Moldovei*, cererea nr. 12066/01, hotărârea din 19.06.2007, *Ostrovor contra Moldovei*, cererea nr. 35207/03, hotărâre din 13.09.2005), cenzura corespondenței deținuților (*Cauza Ciorap contra Moldovei*, cererea nr. 12066/02, hotărârea din 19.06.2007, *Ostrovor contra Moldovei* (cerere nr. 35207/03, hotărârea din 13.09.2005), *Șerban contra Moldovei* (cererea nr. 3456/05, hotărârea din 04.10.2005, definitivă la 04.01.2006)²².

Cu referire la cauzele împotriva Republicii Moldova, în perioada anilor 1997-2015, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat nerespectarea dreptului la respectarea vieții private și de familie în 20 de cauze.²³

Concluzii

În vederea prevenirii cazurilor de condamnare a Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în temeiul articolului 8 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a libertăților Fundamentale, atât judecătorii instanțelor de judecată naționale, cât și legislatorii naționali urmează să studieze în mod aprofundat jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în domeniul dreptului la viața intimă, familială și privată.

Referințe bibliografice

1. CLEMENTS, L., MOLE, N., SIMMONS, A.I. Drepturile Europene al Omului, înaintarea unei cauze pe baza Convenției, Cartier juridic, FEP Tipografia Centrală, 2012.

²² Manualul funcționarului public în domeniul drepturilor omului. Chișinău: Arc, 2011, p. 70

²³ Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări, op. cit., p. 158-159

2. Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

3. CORLĂȚEAN, T. Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului. Universul Juridic, 2012, 330 p.

4. FOCA, M. Drept Constituțional, Drepturi și libertăți fundamentale. Constanța: Editura Europolis, 2005, 192 p.

5. GAVIN, Millar Q. C. Ghid pentru libertatea de exprimare pentru judecători și jurnaliști din Republica Moldova, Chișinău, 2010, 208 p.

6. GOMIEN, D. Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene a Drepturilor Omului, Chișinău: Biroul de Informare al Consiliului Europei al Republicii Moldova, 2006, 192 p.

7. GUCEAC, I. Dicționar Drepturile Omului pe înțelesul tuturor. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2010, 160 p.

8. KILKELLY, U. Dreptul la respectarea vieții private

și de familie, Ghid privind punerea în aplicare a articolului 8 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, Consiliul Europei; Editat în Republica Moldova 2003, 72 p.

9. MIGA BEȘTELIU, R., BRUMAR, C. Protecția internațională a drepturilor omului, Note de curs, București: Universul juridic. 2010, 453 p.

10. MUNTEANU, A., GRIGORIU, A., RUSU, S. Manualul funcționarului public în domeniul Drepturilor Omului Chișinău: Tipografia "Bons Offices", Editura Arc, 2011. 259 p.

11. POALELUNGI, M., GRIMALSCHI, L., SPLAVNIC, S. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Comentariu asupra Hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova, Concluzii și recomandări, 2017.

12. REID, K. Ghidul specialistului în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Cartier Juridic, 2005, Tipografia „Balacron, 672 p.

13. VOICU, M. Protecția Europeană a Drepturilor Omului. București: Lumina Lex, 2001, 759 p.

INSTRUMENTE ECONOMICO-FINANCIARE ALE RELAȚIEI PRODUCĂTOR-CONSUMATOR ÎN MISIUNEA COMUNĂ DE PROTECȚIE A MEDIULUI

Grigore ARDELEAN

Doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia „Ștefan cel Mare”, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-5203-358X>

Ivan ȚERUȘ

Doctorand, Academia „Ștefan cel Mare”, Ministerul Afacerilor Interne
al Republicii Moldova
e-mail: tarusion88@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0003-3691-2717>

În ultimul deceniu, cât nu s-ar părea de straniu, percepția omului de rând despre bunăstare și confort este mai puțin legată de aspectul economico-progresist, tehnologic și industrial care în mod continuu provoacă efecte secundare ce au ca rezultat suprimarea altor valori mult mai necesare omului, printre ele numărându-se și dreptul la un mediu sănătos și neprejudiciat din punct de vedere ecologic, la produse inofensive și la siguranța alimentelor. Cu toate acestea, în realitatea zilelor noastre încă se mai bucură de susținere teoriile economice potrivit cărora, orice proces evoluează între doi poli – producție și consum – aflați în relație de interdependență, deci de recunoaștere a rolului activ al fiecăruia dintre ei. În contextul dat, în lupta contra degradării factorilor de mediu, prima și cea mai prioritară acțiune ar trebui să fie îndreptată spre identificarea cu precizie a agentului poluator, urmată de studierea amănunțită a metodelor și intensității impactului cu care acționează asupra lui. Deși, inițial doctrina, dar și legiuitorul au considerat activitatea economică ca fiind principala sursă de poluare, în ultimul deceniu, privirile se îndreaptă și spre consumator, cel de care depinde cantitatea deșeurilor; starea tehnică și funcționalitatea produselor cu impact, controlul și posibilitatea reducerii influențelor negative asupra mediului. Această realitate determină necesitatea schimbării și atitudinii consumatorului față de mediu prin legarea responsabilității acestuia de cea a producătorului, ambii fiind tratați de pe poziția unor potențiali agresori, dar în același timp, și promotori ai valorilor de mediu sugerate de legiuitor, a se ține cont în procesul de producere și consum.

Cuvinte-cheie: mediu, producător, consumator, deșeu, reciclare, poluare, marketing ecologic.

ECONOMIC AND FINANCIAL INSTRUMENTS OF THE PRODUCER-CONSUMER RELATIONSHIP IN THE JOINT ENVIRONMENTAL PROTECTION MISSION

In the last decade, strange as it may seem, the perception of ordinary people about well-being and comfort is less related to the economic-progressive, technological and industrial aspect which continuously causes side effects that result in the suppression of other values. necessary for human beings, including the right to a healthy and environmentally friendly

environment, harmless products and food safety. However, in today's reality, economic theories are still supported, according to which any process evolves between two poles - production and consumption - in a relationship of interdependence, so of recognizing the active role of each of them. In this context, in the fight against the degradation of environmental factors, the first and foremost action should be directed towards the precise identification of the pollutant, followed by a detailed study of the methods and the intensity of the impact with which it acts on it. Although, initially the doctrine, but also the legislator considered economic activity as the main source of pollution, in the last decade, the eyes are also on the consumer, by whom depends on the amount of waste, technical condition and functionality of impacted products, control and possibility of reducing negative influences on the environment. This reality determines the need to change the consumer's attitude towards the environment by linking his responsibility to that of the producer, both being treated from the position of potential aggressors, but at the same time, promoters of environmental values suggested by the legislator to take into account. production and consumption.

Keywords: environment, producer, consumer, waste, recycling, pollution, eco-marketing.

INSTRUMENTS ÉCONOMIQUES ET FINANCIERS DE LA RELATION PRODUCTEUR-CONSOMMATEUR DANS LA MISSION COMMUNE DE PROTECTION ENVIRONNEMENTALE

Au cours de la dernière décennie, aussi étrange que cela puisse paraître, la perception des gens ordinaires du bien-être et du confort est moins liée à l'aspect économique progressif, technologique et industriel qui provoque continuellement des effets secondaires qui aboutissent à la suppression d'autres valeurs. pour les êtres humains, y compris le droit à un environnement sain et respectueux de l'environnement, des produits inoffensifs et la sécurité alimentaire. Cependant, dans la réalité d'aujourd'hui, les théories économiques sont toujours soutenues, selon lesquelles tout processus évolue entre deux pôles - la production et la consommation - dans une relation d'interdépendance, donc de reconnaître le rôle actif de chacun d'entre eux. Dans ce contexte, dans la lutte contre la dégradation des facteurs environnementaux, la première action doit viser à identifier précisément le polluant, suivie d'une étude approfondie des méthodes et de l'intensité de l'impact avec lequel il agit sur lui. Bien que, dans un premier temps la doctrine, mais aussi le législateur aient considéré l'activité économique comme la principale source de pollution, au cours de la dernière décennie, les yeux sont également tournés vers le consommateur, de qui dépend la quantité de déchets, l'état technique et la fonctionnalité des produits impactés, le contrôle et la réduction des influences négatives sur l'environnement. Cette réalité détermine la nécessité de changer l'attitude du consommateur vis-à-vis de l'environnement en liant sa responsabilité à celle du producteur, à la fois traités à partir de la position d'agresseurs potentiels, mais en même temps, promoteurs de valeurs environnementales suggérées par le législateur pour prise en compte de la production et de la consommation.

Mots-clés: environnement, producteur, consommateur, déchets, recyclage, pollution, éco-marketing.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ФИНАНСОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ПРОИЗВОДИТЕЛЬ-ПОТРЕБИТЕЛЬ В СОВМЕСТНОЙ МИССИИ ПО ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

В последнее десятилетие, насколько странным бы это не выглядело, восприятие простых людей благополучия и комфорта в меньшей степени связано с экономико-прогрессивным, технологическим и промышленным аспектом, который постоянно вызывает побочные эффекты, приводящие к подавлению других ценностей для человека, включая право на здоровую и экологически чистую окружающую среду, безвредные продукты и безопасность пищевых продуктов. Однако, в сегодняшней реальности по-прежнему поддерживаются экономические теории, согласно которым любой процесс развивается между двумя полюсами в их тесной взаимосвязи - производством и потреблением - а значит, признанию активной роли каждого из них. В этом контексте, в борьбе с деградацией факторов окружающей среды, прежде всего, действия должны быть направлены на точное определение за-

грязителя с последующим тщательным изучением методов и интенсивности воздействия, с которым оно на него действует. Хотя изначально доктрина, как и законодатель рассматривали хозяйственную деятельность в качестве основного источника загрязнения, в последнее десятилетие внимание также обращено на потребителя, от которого зависит количество отходов, техническое состояние и функциональность затрагиваемых продуктов, контроль и снижение негативного воздействия на окружающую среду. Данная реальность определяет необходимость изменения отношения потребителя к окружающей среде, связав его ответственность с ответственностью производителя, причем оба рассматриваются с позиции потенциальных агрессоров, но в то же время сторонники экологических ценностей, предлагаемые законодателем изменения должны учитывать производство и потребление.

Ключевые слова: окружающая среда, производитель, потребитель, отходы, переработка, загрязнение, эко-маркетинг.

Introducere

În contextul realității în care de pe urma oricărei activități economice au de suferit, în primul rând, factorii de mediu, continuarea creșterii economice poate fi admisă cu condiția precizării, prin legislație, a parametrilor în cadrul cărora se poate desfășura. Acești parametri trebuie să definească daunele admisibile pe care consumul și producția le pot provoca mediului. Stabilirea acestor garanții devine sarcina majoră a legislației moderne. Uneori, ea implică prohibirea unor tipuri de producție sau consum pe considerentul că prejudiciul public este mai mare decât beneficiul pe care societatea îl are de pe urma produsului sau serviciului respectiv [10, p. 13].

Metodologia de cercetare. Întru atingerea scopului prestabilit, în cadrul cercetării subiectului de față, au fost necesare și pe larg utilizarea diferite metode de cercetare dintre care menționăm pe cele mai relevante, cum ar fi: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda istorică, metoda comparativă, metoda sistemică și metoda empirică.

Idei principale ale cercetării

Impactul negativ al consumatorului asupra stării mediului, adesea este determinat de cantitatea deșeurilor generate de acesta. Or, nu doar prin activități industriale de extragere, prelucrare și producere se aduc influențe negative asupra mediului, acestea fiind în ultimele decenii cele mai controlate și

restricționate de către autorități, dar și prin acțiunile nesăbuite, de risipă ale consumatorului - cel mai mare utilizator de bunuri și servicii, respectiv – generator de deșeuri de orice fel.

Așa se face că în ultimii ani, accentul plasat pe producător sub forma restricțiilor și impunităților de protecție a mediului, au scăpat din vedere impactul pe care-l poate genera însuși consumatorul asupra mediului. În aceste împrejurări, apare și întrebarea: pe cine, de fapt, vizează principiul „poluatorul plătește”, pe producător, pe subiecții activității economice, industriale, pe marii prestatori de servicii cu impact asupra mediului sau și pe consumator deopotrivă?

Cu titlu de soluție la problema înaintată, doctrina de mediu avansează o viziune destul de interesantă ce leagă producătorul de consumator în responsabilitatea suportării costurilor pentru poluare, și anume, aplicația extinsă a principiului în discuție, deoarece, în cele din urmă, consumatorul este cel care trebuie să plătească, pentru că poluatorul este într-adevăr consumatorul. Prin urmare, producătorii și consumatorii nu ar trebui doar să plătească costurile de prevenire și control al poluării, ci și utilizarea capacității asimilative a mediului [13, p. 247-266].

Deși s-ar părea că încercăm, pe această cale, să atentăm la unele drepturi existente ale consumatorului, impunerea față de el a unei anumite conduite din perspectiva priorității conservării și dezvoltării

factorilor de mediu, nu are decât să-l avantajeze tot pe el în calitate de ființă, atât de vulnerabilă în fața agresiunilor la adresa mediului care, de fapt, îl afectează, odată ce este parte a sa, cea mai sensibilă și greu de protejat.

Pentru aceasta, considerăm noi că problema protecției mediului trebuie tratată mult mai complex, după un alt concept, care ar implica și rolul consumatorului, atât în planul efectelor acțiunilor sale negative, cât și a posibilităților de reducere a deșeurilor prin consumul de bunuri și servicii. Și nu e vorba aici doar despre influența consumatorului asupra cantității deșeurilor generate, dar și despre rolul său în gestionarea corectă a influențelor negative generate de absolut toate bunurile exploatate de el. Or, pericolul cauzării unor daune asupra mediului nu este însăși bunul sau tehnica ci funcționalitatea acestora, fapt care depinde mult de împrejurările, cunoștințele, atitudinea și regulile de care se conduce consumatorul în utilizarea lor. Anume aici trebuie de pus accentul, pe consumator, cel de care depinde răspândirea efectelor negative pe timpul exercitării dreptului de consum, fără însă a uita și de producător, cel care instruește consumatorul în utilizarea bunului produs de el, cunoscând mai bine riscurile ce le poate genera.

Acestea fiind clarificate, am susține ideea potrivit căreia, în luarea măsurilor de protecție a mediului, consumatorul trebuie abordat de pe aceeași poziție cu producătorul, ambii fiind considerați potențiali poluatori.

Consumatorul, în situația descrisă, are rolul de „filtru” principal plasat între producere și reciclare, de care depinde cantitatea deșeurilor – cel mai agresiv inamic al factorilor de mediu.

În mod evident, filtrul despre care vorbim trebuie conectat la sistemul de producere printr-un mecanism juridic cât mai logic, care ar face relația dintre producător și consumator reciproc influențabilă, mai flexibilă și avantajoasă pentru ambii, inclusiv, pentru mediu și toți cei care beneficiază de el. De

fapt, temeiul juridic de la care trebuie să înceapă construcția mecanismului juridic dorit, este chiar norma Constituțională de la art. 37 alin. 1 din Legea fundamentală [1], potrivit căreia fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive.

După cum se observă, dreptul consumatorului la produse alimentare și de uz casnic inofensive este strâns legat, chiar reglementat prin normă unică cu dreptul la un mediu sănătos.

Așadar, pentru formularea unui cadru juridic consecvent în misiunea de protecție a mediului prin implicarea consumatorului, drept primă soluție, după noi destul de eficientă și promițătoare, ar fi ecologizarea mai accentuată a Legii cu privire la protecția consumatorului, metaforic vorbind, „presurarea” prin ea unor obligații cu specific de protecție a mediului în sarcina consumatorului.

Evident, la prima vedere, în afară de obligarea selectării și evacuării deșeurilor în mod separat, pe categorii, sau utilizarea tehnicii și altor bunuri de folosință individuală în strictă conformitate cu prescrierile producătorului, s-ar pune întrebarea, cum vom urmări executarea altor obligații de către consumator și care vor fi sancțiunea nerespectării lor? Or, rămâne la discreția consumatorului să aleagă dacă aruncă tehnica defectată, sticlele sau alte recipiente, inclusiv din masă plastică, în tomberon sau le duce la punctul de colectare sau chiar direct la uzina de reciclare în schimbul unei sume de bani.

După noi, sunt necesare alte pârghii de determinare a consumatorului la utilizarea bunurilor și serviciilor cu luarea în considerare a normelor de protecție a mediului, pârghii care să îmbine caracterul obligatoriu cu cel stimulator. Spre exemplu, producătorul să ofere un nou termen de garanție cu condiția că consumatorul își respectă obligația de informare imediată despre momentul producerii defecțiunii după

expirarea termenului de garanție inițial sau despre eficiența/ineficiența produsului, să raporteze periodic respectarea condițiilor de exploatare, să dea bunul spre înlocuire cu altul mai performant din punct de vedere ecologic, suportând diferența de preț etc.

Deci, e vorba despre o cointeresare reciprocă atât a producătorului, cât și a consumatorului la respectarea condițiilor de protecție a mediului în timpul utilizării tehnicii de uz casnic, automobile, bunuri de folosință individuală prin obligarea indirectă, prin condiționarea obținerii unor avantaje din partea producătorului. Evident, pentru ca acest lucru să devină posibil este necesară și flexibilizarea relației dintre producător-consumator prin indicarea în instrucțiunea produsului a datelor de contact, de comunicare online cu orice producător din oricare punct al globului; obligarea producătorului de a înființa sucursale în toate țările în care exportă produse, prin aceasta s-ar exclude și intervenția comerciantului în circuitul produselor și serviciilor, tendință tot mai accentuată manifestată la nivelul Uniunii Europene.

Amintim cu această ocazie, cea mai recentă Strategie a UE prezentată la 20 mai 2020 de către Comisia Europeană, cu genericul: „De la fermă la consumator”, care constituie una dintre acțiunile-cheie din cadrul Pactului verde european. Contribuind la îndeplinirea obiectivului de realizare a neutralității climatice până în 2050, strategia are în vedere evoluția actualului sistem alimentar al UE către un model durabil [16]. Strategia Farm to Fork (de la fermă la furculiță) își propune, de asemenea, să contribuie la realizarea unei economii circulare. Acesta va avea drept scop reducerea impactului asupra mediului al sectoarelor de prelucrare a produselor alimentare și a comerțului cu amănuntul prin luarea de măsuri privind transportul, depozitarea, ambalarea și producerea deșeurilor alimentare [17].

O altă soluție la problema ridicată, ar fi aceea, ca prin legislația națională în domeniul protecției con-

sumatorului, evident, racordată la cea internațională care ar obliga la acțiuni pe toți producătorii statelor care o ratifică, să fie impusă producătorului obligația de a comunica consumatorului informația utilă pentru a face posibilă reparația bunului în condiții casnice, chiar fără a avea cunoștințe în domeniu sau, ar indica părțile, piesele altor producători cu care bunul său este compatibil. Deci, obligațiile celor doi actori pe piața produselor potențial periculoase pentru mediu trebuie să aibă obligații ce se condiționează reciproc, antrenându-i într-un cerc de acțiuni și consecințe reciproce în care ar avea de câștigat factorii de mediu, rezultat al reducerii cantității deșeurilor. Aceasta fiind o soluție mai bună chiar decât cea a reciclării, deoarece ultima impune cheltuieli, eforturi suplimentare din partea consumatorului și celui ce le reciclează, mai mult, depozitarea și prelucrarea lor, de asemenea, generează efecte negative asupra mediului.

Desigur, unele tehnici juridico-economice și financiare, în afară de cele propuse, care vin să consolideze relația dintre producător și consumator în misiunea comună de protecție a mediului, există și astăzi, promovate și aplicate pe larg în legislație majorității statelor lumii, însă, deși acesta au mai mult de un deceniu nu și-au arătat efectul lor convingător asupra consumatorului, anume cel de al îndupleca să ia decizii prietenoase și favorabile mediului. Este vorba aici despre eticheta ecologică; ecodesignul, ecomarketingul, integrarea costurilor de protecție a mediului în prețul produsului și alte tehnici de protecție care implica responsabilitatea consumatorului.

Eticheta ecologică/eticheta energetică

Etichetarea ecologică, mai fiind întâlnită și sub denumirea de ecomarcare, ecoetichetare sau marcare ecologică constituie un instrument de piață care vine să consolideze relația dintre producător și consumator prin intermediul informației plasate pe produs care îi confirmă calitățile ecologice în fața altor produse similare.

În fapt, eticheta ecologică fiind un instrument voluntar al Uniunii Europene aplicabil doar în teritoriul acesteia, este înființată încă în anul 1992 cu scopul de a încuraja întreprinderile să comercializeze produse și servicii care respectă anumite criterii de mediu. Criteriile sunt stabilite, revizuite și publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene de Comitetul pentru etichetare ecologică al Uniunii Europene (CEEUE), care este responsabil și de cerințele de evaluare și verificare aferente.

În scopul identificării produselor de calitate ecologică sporită, eticheta plasată pe ele se identifică sub forma unui „logo în formă de floare, cu ajutorul căruia consumatorii, fie ei publici sau privați, le pot identifica cu ușurință. Până în prezent, eticheta s-a acordat unor produse de curățat, aparate electrocasnice, produse din hârtie, haine și produse de grădinarit, lubrifianți și servicii cum ar fi cazările turistice. Criteriile pentru etichetarea ecologică nu se bazează pe un singur factor, ci pe studii care analizează impactul unui produs sau serviciu asupra mediului pe parcursul ciclului său de viață” [18].

De-a lungul timpului, Legislația Uniunii europene pe segmentul etichetării ecologice a suferit serioase modificări, în anul 2000 (Regulamentul CE nr.1980/2000), iar apoi în 2010 (Regulamentul CE nr.66/2010), ultima având scopul de promovare a utilizării sistemului voluntar de etichetare ecologică prin reducerea costurilor și birocrăției impuse de normele în domeniu, dar și în scopul promovării produselor cu un impact redus asupra mediului pe parcursul întregului lor ciclu de viață și furnizarea către consumatori de informații precise, neînșelătoare și stabilite pe bază științifică cu privire la impactul acestora asupra mediului [6].

În doctrina națională, ecoetichetarea este percepută drept un instrument de piață care soluționează mai multe probleme din relația consumator-produs-producător, deoarece, în primul rând, îi oferă cumpărătorului informația accesibilă și veridică despre

indicatorii ecologici ai produsului, iar în al doilea rând, consumatorul informat acordă prioritate mărfurilor de calitate, inclusiv ecologice, fapt care stimulează elaborarea, producerea și furnizarea pe piață a produselor cu parametri ecologici în continuă îmbunătățire [9, p. 67].

În legislația noastră [2], similar mărcii ecologice, este reglementată marca națională „Agricultura Ecologică – Republica Moldova”, fiind o combinație de text și imagine grafică, imprimată pe eticheta produselor agroalimentare ecologice sau plasată lângă aceste produse în scop de etichetare, prezentare și promovare a produselor agroalimentare ecologice. Aceasta se utilizează în scop de etichetare, prezentare și promovare a produselor agroalimentare ecologice și se aplică numai la produsele agroalimentare ce au fost supuse procedurilor de inspecție și certificare pe tot parcursul ciclului de producție de către organismele de inspecție și certificare.

Printre altele, în scopul pregătirii legislației naționale să răspundă cerințelor standardelor Uniunii Europene, am sugera extinderea ariei de cuprindere a Legii în discuție asupra tuturor produselor, nu doar celor agroalimentare, atribuindu-i mărcii naționale vizate, statutul de marcă ecologică cu inscripția „produs ecologic”, aceasta dobândind rolul de instrument economico-juridic de protecție a mediului și consumatorului împotriva produselor cu impact.

De fapt, un Proiect de lege cu privire la producția agroalimentară ecologică și etichetarea produselor ecologice a fost înaintat Parlamentului Republicii încă în anul 2018, însă acesta a fost respins în anul 2019.

Prin urmare, în lipsa unui cadru legal de aplicare a etichetei comerciale pe produse, actualmente mulți producători le aplică după cum le trece prin cap, cunoscând că nu există sancțiuni pentru acest fapt, dar nici legi care să prevadă ordinea și condițiile de utilizare a ei.

În ce privește ecoetichetarea energetică, constituind un sistem de etichetare aplicat la nivelul Uniunii Europene din 1995 (introdus prin Directiva 92/75/CEE, revizuită în 2010 prin Directiva 2010/30/UE), aceasta se aplică pe aparatele de uz casnic pentru a oferi informații consumatorilor despre capacitatea de consum a energiei.

Ulterior, prin Regulamentul UE 2017/1369 care abrogă Directiva 2010/30/UE „au fost create cerințe noi de etichetare energetică pentru grupuri specifice de produse. În mod concret, începând cu 2021, se vor „reclasifica” cinci grupe de produse (frigidere, mașini de spălat vase, mașini de spălat rufe, televizoare și lămpi): un produs care aparține, de exemplu, clasei de eficiență energetică A+++ va aparține clasei B după reclasificare, fără nicio modificare a consumului său de energie. Inițial, clasa A va rămâne goală pentru a lăsa loc pentru modele mai eficiente din punct de vedere energetic. Acest lucru va permite consumatorilor să facă o distincție mai clară între cele mai eficiente produse din punct de vedere energetic” [18].

Ecodesign-ul (abrevierea sintagmei “design ecologic”) este un alt instrument de piață destinat protecției mediului în cadrul activității economice, aplicabil preponderent în etapa de proiectare a produselor inofensive mediului și consumatorului.

De fapt, eco-proiectarea sau reproiectarea produsului urmărește scopul reducerii consumului de materiale, diminuarea toxicității materialelor utilizate la producerea lui, impunându-se la etapa alegerii materiei prime, a materialelor ușor procesabile, a materialelor noi, ecologic mai avantajoase, excluderea celor periculoase, utilizarea materialelor biodegradabile, posibilitatea utilizării repetate a produsului sau ambalajului. De asemenea, eco-designul nu se referă în toate situațiile numai la proiectarea produsului ci și la proiectarea și realizarea unui ciclu de viață ecologic mai acceptabil printr-o abordare sistemică a produsului [8, p. 148].

La nivel doctrinar se apreciază că în funcție de scara de timp și de mediul, există două viziuni diferite majore privind proiectarea ecologică, după cum urmează:

➤ prima viziune se concentrează pe îmbunătățirea produselor și tehnologiilor pentru a le face mai puțin periculoase pentru mediu;

➤ cea de-a doua viziune este axată pe îmbunătățirea standardului de viață al consumatorilor prin proiectarea de produse mai durabile [11, p. 40-41].

La nivel de reglementare, în principal la nivel european, se impune Directiva 2009/125/CE de instituire a unui cadru pentru stabilirea cerințelor în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic care stabilește cadrul general pentru legislația națională de proiectare ecologică a produselor – un factor esențial în strategia comunitară privind politica integrată a produselor cu impact [4].

Deși nu este membră a Uniunii Europene, Republica Moldova adoptă în anul 2014 Legea privind cerințele în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic [3] în scopul transunerii Directivei 2009/125/CE. Potrivit legii în discuție, proiectare ecologică este definită drept un proces de integrare a caracteristicilor de mediu în proiectarea unui produs, în scop de îmbunătățire a performanței de mediu pe durata întregului ciclu de viață.

În ce privește intenția legiuitorului nostru de a reglementa și aplica mecanismul proiectării ecologice în conformitate cu standardele europene, evident că o considerăm plauzibilă, însă din analiza conținutului Legii nr. 151/2014 constatăm existența unui mecanism rămas la nivelul teoretic, greu de pus în practică. Mai mult, nu vedem ca Legea în discuție să ofere și un mecanism de stimulare a producătorilor în recurgerea la măsuri de proiectare ecologică a produsului sub formă de scutiri de taxe, acordarea de împrumuturi preferențiale, de subvenții etc. Or,

nu vedem cum ar putea fi aceștia obligați la asemenea măsuri, în condițiile în care ele presupun costuri suplimentare formate din cheltuielile de evaluare a impactului produsului asupra mediului, de urmărire a influențelor negative, de reîntoarcere în ciclul de producție etc. Mai mult, dacă ar include aceste costuri în prețul produsului, atunci ar apărea riscul pierderilor concurențiale în cazul în care un produs pus în circulație fără respectarea cerințelor de ecodesign ar costa mai puțin, respectiv ar oferi un preț mult mai accesibil eventualului cumpărător.

Ecomarketingul este un instrument economic de piață ce se particularizează prin rolul său de provenire a efectelor negative ce pot fi generate de produs pe durata întregului său ciclu de viață asupra mediului și sănătății consumatorului [14, p. 432]. De fapt, acesta mai are și rolul de a determina consumatorului să aleagă produse ecologice în pofida prețului mai mare. Pentru aceasta, este necesară o strategie ce-și poate atinge scopul doar prin aplicarea ei în cadrul unui sistem de acțiuni îndreptate spre convingerea consumatorului despre performanța ecologică a produsului, beneficiile ce le poate aduce prin utilizare, riscurile și efectele reduse asupra mediului, durata îndelungată de viață a produsului, posibilitatea reparării sau înlocuirii unor componente fără cunoștințe speciale, avantajul financiar al reciclării etc. Or, după cum se definește în literatura rusă de specialitate, marketingul ecologic reprezintă un întreg proces de administrare, o ramură a marketingului tradițional, care constă în pronosticarea și satisfacerea necesităților consumatorului în condițiile garanțării unui profit, un proces care include și designul produselor, stabilirea unui preț avantajos atât pentru producător/comerciant, cât și pentru cumpărător.

Deși în Republica Moldova, la moment nu există o lege care să reglementeze exclusiv instituția marketingului ecologic, adoptarea unui act normativ, măcar la nivel de hotărâre a Guvernului, ar constitui un pas important în promovarea politicii de încurajare a con-

sumatorului să aleagă produse și servicii ecologice sau cele cu impact minim asupra mediului și sănătății.

Totuși, în plan teoretic, avantajele marketingului ecologic sunt, fără îndoială, multe și diverse, fapt care nu exclude și existența unor dezavantaje, mai mult sesizate de către agenții economici producători sau comercianți, și anume:

- ✓ cerere scăzută pentru produsele ecologice din cauza prețurilor ridicate;
- ✓ lipsa unor tehnologii „curate”;
- ✓ costurile ridicate ale unor investiții ecologice;
- ✓ curente de opinie diferite în interiorul firme;
- ✓ o legislație încă incompletă și puțin eficientă [12, p. 496-499], la care am mai adăuga:
  - ✓ cultura subdezvoltată a consumatorului în consumul de produse ecologice;
  - ✓ puterea de cumpărare scăzută, fapt ce determină consumatorul să aleagă produse mai ieftine, chiar dacă este conștient că sunt necalitative, dăunătoare sănătății și mediului, cu o durată scurtă de exploatare, nereparabile și nereciclabile etc.
  - ✓ tendința omului modern de a schimba bunurile mai des, plictisindu-se de unele și aceleași sau genându-se să le folosească timp îndelungat.

Actualmente, cele mai variate și concrete acțiuni îndreptate spre contopirea eforturilor producătorului cu cele ale consumatorului prin unificarea misiunilor lor – cea de minimizare a efectelor negative ce le produc asupra mediului, sunt înregistrate la nivelul Uniunii Europene.

În acest sens, prezentăm noua Agendă privind consumatorii adoptată la 13 noiembrie 2020 care prevede un șir de acțiuni recent realizate și altele noi preconizate ce vin să confirme îngrijorarea autorităților față de lipsa unor informații relevante ce sunt în sarcina producătorilor de a le plasa pe produse și serviciile prestate consumatorilor.

În contextul arătat Agenda prezintă o viziune actualizată a politicii UE de protecție a consumatorilor pentru perioada 2020-2025, având subtitlul „Conso-

lidarea rezilienței consumatorilor pentru o redresare durabilă”. Agenda acoperă cinci domenii prioritare, printre care unul din ele vizează tematicii abordate în prezenta lucrare și anume: garantarea relațiilor dintre producător și consumator ce se axează pe combaterea mențiunilor ecologice înșelătoare și a practicilor comerciale neloiale în tehnicile de influențare online și personalizare [7].

De asemenea, inițiativa viitoare privind consolidarea rolului consumatorilor în vederea tranziției verzi intenționează să abordeze problema accesului consumatorilor la informații referitoare la caracteristicile de mediu ale produselor, inclusiv informații privind durabilitatea lor, potențialul lor de reparare sau de modernizare, precum și problema fiabilității și a comparabilității acestor informații. Or, toate abordările viitoare tind a crea unele mecanisme juridice ce ar încuraja consumatorul să treacă la o altă politică de consum, axată în mod prioritar pe folosința cât mai îndelungată a bunurilor, preferând repararea în schimbul înlocuirii bunului, prelungirea de către producător a perioadei minime de garanție pentru produsele noi și cele second-hand, reînceperea unei noi perioade de garanție după efectuarea reparației etc.

Concluzii

Urmărind scopul asigurării unei conlucrări eficiente între producător și consumator în realizarea eforturilor de protecție a mediului în timpul fabricării, comercializării și utilizării produselor cu impact, venim cu unele recomandări, cu adresabilitate distinctă la producător și consumator.

Recomandări pentru producători:

- încurajarea, iar în anumite privințe, impunerea producătorilor să proiecteze și să producă:
  - ✓ bunuri cu durată de viață mai îndelungată;
  - ✓ bunuri reutilizabile, reîncărcabile, ușor de dezasamblat, de reparat, de înlocuit părți din el sau piese fără cunoștințe speciale în domeniu;

- ✓ producerea dispozitivelor și accesoriilor de utilizare comună între diferite mărci ale producătorilor,

- ✓ renunțarea la producerea bunurilor de unică folosință, în schimbul celor de îndelungată folosință;

Recomandări pentru consumatori:

- educarea consumatorilor în stilul protecției mediului prin reducerea cantității deșeurilor, acțiune ce s-ar particulariza prin îndemnul la:

- ✓ reutilizarea recipientelor, ambalajelor, pungilor și a tuturor bunurilor ce conțin plastic în schimbul transformării lor în deșeuri prin aruncare. De fapt, respectiva direcție de educare a consumatorului vine la timpul potrivit, în contextul revizuirii Directivei UE privind ambalajele și deșeurile de ambalaje, menită să asigure că toate ambalajele pot fi reutilizate și reciclate într-un mod viabil din punct de vedere economic și că se abordează problema utilizării excesive a ambalajelor [5];

- ✓ informarea din instrucțiunea de utilizare a produsului despre condițiile de exploatare în vederea asigurării unei vieți îndelungate a produsului și reducerii impactului negativ asupra mediului

- ✓ exploatarea îndelungată a tehnicii de uz casnic și a altor bunuri de folosință individuală prin reparare în schimbul înlocuirii cu altele noi. Or, inițiativele actuale privind produsele electronice circulare urmăresc să asigure proiectarea dispozitivelor electronice astfel încât să se asigure durabilitatea, întreținerea, repararea, dezasamblarea, demontarea, reutilizarea și reciclarea acestora, precum și „dreptul consumatorilor la repararea” acestora, inclusiv dreptul de a beneficia de actualizarea programelor informatice. De asemenea, inițiativa ce se identifică prin regula „un încărcător comun pentru telefoanele mobile și alte dispozitive mobile” [18] urmărește să îmbunătățească confortul consumatorilor și să reducă utilizarea materialelor și deșeurile de echipamente electrice și electronice asociate producerii și eli-

minării acestor dispozitive care sunt utilizate zilnic de marea majoritate a consumatorilor;

✓ înlocuirea tehnicii de uz casnic defectată sau chiar cea funcțională cu alta mai performantă din punct de vedere ecologic cu suportarea diferenței de preț;

✓ stimularea intenției de a duce bunurile inutile, deteriorate, de unică folosință direct în punctele de colectare sau reciclare. În acest sens, la nivelul UE sunt organizate acțiuni de educare a consumatorilor prin diverse metode, (spre exemplu, prin includerea treptată a educației consumatorilor în programele de învățământ primar și secundar. O astfel de inițiativă este „Consumer Classroom”, un site comunitar pan-european și multilingv pentru profesori. Site-ul reunește o bibliotecă amplă privind educarea consumatorilor din întreaga UE și oferă instrumente interactive și de colaborare pentru pregătirea lecțiilor și punerea lor la dispoziția cursanților și a altor profesori.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.

2. Legea Nr. 115 din 09-06-2005 Cu privire la producția agroalimentară ecologică. Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 95-97 din 15-07-2005.

3. Legea Nr. 151 din 17-07-2014 privind cerințele în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic. Monitorul Oficial Nr. 310-312 din 10-10-2014.

4. Directiva 2009/125/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 octombrie 2009 de instituire a unui cadru pentru stabilirea cerințelor în materie de proiectare ecologică aplicabile produselor cu impact energetic. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. L285 din 31 octombrie 2009. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO>.

5. Directiva (UE) 2018/852 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a directi-

vei 94/62/CE privind ambalajele și deșeurile de ambalaje. [online] În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. 1150/141 din 14.6.2018 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO>.

6. Regulamentul (CE) nr. 66/2010 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 noiembrie 2009 privind eticheta UE ecologică. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro>

7. Comunicare a comisiei către Parlamentul European și Consiliu. Consolidarea rezilienței consumatorilor pentru o redresare durabilă. COM(2020) 696 final, Bruxelles, 13.11.2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro>.

8. CAPCELEA, A. Sistemul managementului ecologic. Ch.: Î.E.P. Știința, 2013 p.148, 260 p. ISBN 978-9975-67-879-7.

9. BOBEICĂ, V. Producerea durabilă. Curs introductiv. Ch., 2007, p. 67. 262 p. ISBN978-9975-9795-7-3.

10. MINEA, E.-M. PROTECȚIA MEDIULUI, Edit. „Accent”, Cluj-Napoca, 2008, p.13, 296 p., ISBN 978 973- 8915-76-3

11. IUGA (BUTNARIU), A. Management industrial în economia circulară. Rezumatul tz. de doct. în drept. Brașov, 2017, p. 40-41. 80 p. <https://www.unitbv.ro>

12. CHILDESCU, V, GUMENIUC, I. Principiile implementării ecomarketingului în Republica Moldova, In: Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, Universitatea Tehnică a Moldovei, 15-17 noiembrie, 2012. Chișinău, 2013, vol. 3, pp. 496-499. ISBN 978-9975-45-249-6.

13. GARCÍA LÓPEZ, T. Instrumentos económicos para la protección ambiental en el derecho ambiental mexicano Sociedad y Ambiente, año 6, núm. 17, julio-octubre de 2018, p. 253 SSN: 2007-6576, pp. 247-266.

14. ДАНИЛОВА-ДАНИЛЬЯНА, В. И. Экология, охрана природы и экологическая безопасность. М.: Изд-во МНЭПУ, 1997. С. 432. 317, с, ISBN 5-7383-0048-3.

15. Consumul și producția durabilă. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet>.

16. <https://www.consilium.europa.eu/ro>.

17. <https://www.cotidianulagricol.ro/strategia-de-la-ferma-la-furculita-parte-a-pactului-verde-european>

18. https://ec.europa.eu/growth/sectors/electrical-engineering/red-directive/common-charger_en.

THE POLYSEMY OF LEGAL TERMS

Nicoleta BAGHICI

Doctorandă, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova

e-mail: nica792003@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-6654-7397>

This article discusses the need to represent the progressive aspects of determinologization which can be understood both as the process by which terms pass from specialized language to everyday language and its result, i.e. use of terms in a non-specialized context. It is known that semantic changes are likely to occur, such as the appearance of a less deep meaning, or metaphors, or puns. We can consider this process to be continuous at two levels. First, the terms don't move directly into a non-specialized language. Rather, they could be used in different genres and different levels of specialized linguistic communication in the process. Second, the terms gradually become part of general language over time. This article emphasizes the polysemy of legal terms - a phenomenon that occurs when a word can have multiple meanings and is evident from a simple reading of any legal dictionary.

Keywords: *determinologisation, legal terminology, common language, polysemy, interdisciplinary field, legal discourse.*

POLISEMIA TERMENILOR JURIDICI

Necesitatea de a reprezenta aspectele progresive ale determinologizării pot fi înțelese atât ca procesul prin care termenii trec de la limbajul specializat la limbajul cotidian, cât și ca rezultat al acestuia, adică utilizarea termenilor într-un context nespecializat. În cazul din urmă, se știe că este posibil să survină schimbări semantice, cum ar fi apariția unui sens mai puțin profund, sau metafore ori jocuri de cuvinte. Putem considera acest proces ca fiind continuu, la două niveluri. În primul rând, termenii nu se mută direct într-un limbaj nespecializat. Mai degrabă, ei ar putea fi utilizați în diferite genuri și diferite niveluri de comunicare lingvistică specializată în acest proces. În al doilea rând, în timp, termenii devin treptat parte a limbajului general. Prezentul articol subliniază polisemia termenilor din domeniul legal - un fenomen care apare atunci, când un cuvânt poate avea mai multe semnificații, fapt ce este evident dintr-o simplă lectură a oricărui dicționar juridic.

Cuvinte-cheie: *determinologizare, terminologie juridică, limbaj comun, polisemie, câmp interdisciplinar, discurs juridic.*

LA POLYSÉMIE DES TERMES JURIDIQUES

Cet article porte sur la nécessité de représenter les aspects progressifs de la déterminologisation qui peut être comprise à la fois comme le processus par lequel les termes passent du langage spécialisé au langage courant et comme son résultat, c'est-à-dire l'utilisation des termes dans un contexte non spécialisé. Dans ce dernier cas, on sait que des changements sémantiques sont susceptibles de se produire, tels que l'apparition d'un sens moins profond, ou des métaphores, ou des jeux de mots. On peut considéré ce processus comme continu à deux niveaux. Premièrement, les termes ne se déplacent pas directement dans une langue non spécialisée. Au contraire, dans le processus, ils pourraient être utilisés dans différents genres et différents niveaux de communication linguistique spécialisée. Deuxièmement, les termes intègrent progressive-

ment le langage général au fil du temps. Cet article met l'accent sur la polysémie des termes légaux – phénomène qui se produit lorsqu'un mot peut avoir plusieurs sens et ce ça est évident à partir d'une simple lecture de n'importe quel dictionnaire juridique.

Mots-clés: déterminologisation, terminologie juridique, langage commun, polysémie, champ interdisciplinaire, discours juridique.

МНОГОЗНАЧНОСТЬ ЮРИДИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ

Статья посвящена проблемам перехода терминов из метаязыка в общедоступный язык. Известно, что основное внимание уделяется необходимости представить прогрессивные аспекты детерминологизации, которые можно понимать как процесс перехода терминов из специализированного языка в повседневный, то есть использование терминов в неспециализированном контексте. Также известно, что в данном случае, возможны семантические изменения, такие как появление менее глубокого значения, метафор или каламбуров. Можно считать этот процесс непрерывным, проявляющимся на двух уровнях. Во-первых, термины не переходят непосредственно в неспециализированный язык. Скорее, в данном процессе, они могут использоваться в разных жанрах и на разных уровнях специализированной языковой коммуникации. Во-вторых, термины со временем постепенно становятся частью общедоступного языка. В представленной статье акцентируется внимание на многозначности терминов в области юриспруденции, что очевидно из любого юридического словаря.

Ключевые слова: детерминологизация, юридическая терминология, общий язык, многозначность, междисциплинарное поле, правовой дискурс.

Introduction

The polysemy of legal terms—phenomenon that occurs when a word can have several meanings, is evident from a simple reading of any legal dictionary. Some words contain a variation of meaning depending on the legal field to which they apply. It is the so-called internal polysemy, which defines the circumstance when a term has at least two legal meanings [7].

More than two-thirds of all legal terms are polysemic. This phenomenon can often lead to much confusion. For legal language, the phenomenon of polysemy is irreducible. For example, the word obligation has different meanings in both civil and commercial law [10].

In its general sense, and most broadly, the term obligation is synonymous with the term debt. The term obligation also means the writing by which the contract is assisted. And in another sense, an obligation continues to exist, although the civil obligation is declared to have a connection that contains a sanc-

tion, with an attached condition for the payment of money, the performance of the agreement or the like; it differs from one bill to another, which is generally without any penalty or condition, although it may be mandatory [9].

It is clear that only the use of the term in context will allow the elimination of any ambiguity and the updating of its implicit potential. English dictionaries try to predict the large number of situations in which the occurrence of the term is possible: Obligation—burden, charge, commitment, devoir, do [archaic], duty, imperative, incumbency, need, office, responsibility [6, p.215].

Theoretical background

The polysemy of legal terms has two forms:

- external polysemy (terms used in both common language and legal language);
- internal polysemy (in the case of legal terminology which have several meanings in the field of law) [2, p.80].

The new social realities have led to an “openness” of the fields both from the perspective of ensuring good communication between specialists of different orientations who have to work together, and from the perspective of the interest shown by non-specialists, who request access to as much information as possible. Various fields, in this “knowledge society” (société du savoir), where everyone must keep abreast of scientific and technical discoveries [8, p.204].

With the development of many interdisciplinary fields, there is a need to disregard the “nationality” of the terms, which end up circulating freely in other areas.

Research question fluctuates in various disciplines occurred in the investigation of the same object of research or scientists with double or multiple specialization, particular automotive between fields. The linguistic interface of this scientific reality is the migration of scientific terms from one field to another [13, p.33], [12, p.205].

In this context, we mention the “strong” terminologies (mathematics, chemistry, mineralogy), which are characterized by closed code and are clearly decontextualized, and the “weak” terminologies (economics, politics) [4, p.250] they are more dependent on disambiguation contexts, with tendencies to open up the code [3, p.255].

Also, examining the field that is currently experiencing an extraordinary evolution, manifested at the international level - computer science, one of the most dynamic fields of human knowledge, there are more and more advances. Although the field of informatics is experiencing a remarkable development, the important linguistic consequences are to be noted (the language of informatics representing today (not only for the Romanian language), the technical language with the most spectacular rise and the strongest impact on the common language) [17, p.246].

The process of computerization of a natural language does not mean the crushing of the language or

its placement in a «bed of Procust», but its empowerment and dissemination through the technological means of the information society. Of course, language is an extraordinarily complex phenomenon, and human-computer communication through completely unrestricted natural language is a utopia (at least at the level of current scientific knowledge). But for certain linguistic registers and specified universes of discourse, the automatic processing of natural language is a reality, a necessity beyond any discussion. From the perspective of artificial intelligence, natural language processing involves combining linguistic knowledge (morphology, lexicon, syntax and discourse) with extra-linguistic knowledge (knowledge of the field of discourse, general knowledge of the world) understanding and producing natural language being considered fundamental manifestations of intelligence. Computational semantics and pragmatics, as well as the representation of knowledge, are the most fruitful fields of artificial intelligence in the field of natural language processing and modeling. The scientific novelty lies in the logical-methodological approach of the topic, by involving computerized documentation for the analysis of legal language. Also, the novelty is imposed in terms of the quintessence of several linguistic problems: the problem of polysemy in terminology, the opportunity of synonymy as a criterion of terminology, interferences between languages in the field of legal terminology, the size and intensity of legal terms in contemporary language.

Polysemy in the legal field

Legal terminology is an interdisciplinary field based conceptually on logic, philosophy, politics, linguistics and other open source sciences, it is in the field of “weak” sciences, although this opinion is not unanimous among specialists. Analyzing the terminology in the legal field, we find that the polysemy of terms is almost non-existent. The presence of a context of disambiguation may be necessary only in the case

of some terms that enter into relations of external polysemy, such as: audience, obligation, duty, etc.

A special type of inter-domain polysemy is discussed by I. Meyer and K. Mackintosh [8], which manifests itself when the terms in a certain field, after initially reaching common language contexts (undergoing a process of determinologisation), are re-infiltrated in specialized communication, being taken over, this time, in other domains than the home one. The type of polysemy manifested when the terms arrive in common language contexts undergo a process of determinology and develop connotations, like any words of the language, being studied by us as extradominal polysemy. This type is analyzed in terminology works and with the name of external polysemy or semantic dynamics [4, p.187].

Internominal polysemy manifests itself when experts in a specialized field adopt a deterministic unit from another specialized field (which leads to a terminological process in an adoptive field). There is some difference between what Bidu-Vrănceanu called external polysemy (referring to the situation “*when terms go beyond the domain, in relation to the common language or other terminologies*” or “*the relationship with other terminology or the common language*”) and what we call extradominal polysemy (referring exclusively to the migration of terms beyond the specialized domains, be they domains of origin, or receptive domains, to the common language) in contrast to interdominal polysemy (referring to the migration of terms from one domain of origin to other specialized domains – receiver domains). However, what Bidu-Vrănceanu [4, p.265] she calls “*the relationship of terms with other terminologies*” also happens through the common language, being the situation in which the specialized terms arrive accidentally, in the permissive context of common language, in combinations with the specialized terms coming from other specialized fields.

In extra-nominal polysemy, the terms migrate beyond the domain of origin to the medium or low specialization discourse, or even common language, where, accidentally, combinatorial freedoms, being greater, may come into contact with other determinologized units belonging to other domains, which also, migrated to common language. Therefore, extra-nominal polysemy corresponds to the semantic changes manifested at the level of non-specialized discourse, while the other types of polysemy are correlated with the strictly specialized discourse of the domain of origin, in the first case, or of the receptor domain, in the second.

Extra-nominal polysemy corresponds to the first stage of the determinologisation process, which reflects the implications of determinologisation on general language: The second stage of this process would correspond to the impact of determinologisation on specialized languages, deterministic units can be reintegrated (by experts who want to take advantage of popularity them) both to the field of origin and to other specialized fields. Determinologyisation represents “the transformation of a terminological content related to a concrete field into a neighboring one, i.e. a little remade at the level of common language; lexical units that cease to be terms and acquire a figurative extension”¹ [4].

Determinologisation

The phenomenon of determinologisation has different names, especially *lateralization* [14, p.54], *democratization* [15, p.245], *banality* [1, p.174], *generalization* [5, p.252]. The nomination of *despecialization* is often used as a synonym for determinologisation. We therefore have at least five names

---

¹ „un mouvement dont le point de départ est le sens terminologique fixe dans un domaine particulier et l’arrivée un sens voisin mais plus étiré dans la langue générale; les mots déterminologisés relèvent d’extensions figurées du sens terminologique d’origine.”

for this linguistic phenomenon. Of course, we can find several definitions, but we consider it necessary to offer unanimously accepted definitions of this phenomenon. Strictly speaking, determinologisation was examined primarily by functionalists because they initiated the study of terms in dynamics [11, p.377]. Representatives of traditional terminology school [16, p.138], did not pay attention to this linguistic phenomenon, the subjects of their investigations being terms recorded in dictionaries. When they demonstrated the basic principles of terminology, functionalists assumed the existence of the opposite process.

The school of functional terminology does not deny the existence of determinologisation, however, it is quite critical when interpreting this phenomenon. The definitions of determinologisation were formulated under the influence of the requirements for the ideal term: *“In determinologisation, a term loses [...] system definition, clear conceptual features and acquires pragmatic properties, a terminological meaning appears, it does not require a definition, but an interpretation”*[17, p.79]. The definition focuses on characteristics when a term loses its advantages, emphasizing that after *determinologisation* one and the same linguistic unit fulfills two different functions. This perception in linguistics has spread among functionaries. A term that arrives in an atypical environment loses these characteristics such as those defined by the system, precision, univocity, and obtains initially unacceptable functions [19, p.173]. *„The process of determinologisation is characterized by the loss of the term of associative links with the concepts of a certain system of terminology, the creation of a new meaning, the increase of compatibility with other lexemes.”* This definition is appropriate when a term is used in a figurative sense, but it does not take into account the fact that professional units do not always work with an artistic language with modified semantics. In our opinion, this is a fairly substantial argument.

It is important to note that the scientific and technical revolution, which is accompanied by the spread of scientific concepts among native speakers, implements new technologies in everyday life, determines the rotation of terms in common words, determinologisation, which is linked, in many cases, of the figurative meaning. The representatives of communicative and cognitive thinking school took into account the disadvantage of functionalists, i.e. the strict distinction between the term used in professional communication that operates in an atypical environment. *„Determinologisation is the transfer of a term in general language, when a new common sense is stratified over the terminological meaning”* [20, p.10].

Determinologisation does not mean the cancellation of the term in a certain terminology; as a result, this linguistic phenomenon implies the emergence of new figurative meanings, which are frequently used and are included in the semantic structure of this word-term, together with the terminological meaning. Regarding this approach, determinologisation is the introduction of a philosophical term in standard languages, which is accompanied by a new syntagmatic environment that affects the fulfillment of the terminological meaning.

Conclusions

We emphasize that it is necessary to refine the theoretical investigation through an interdisciplinary collaboration between linguists and lawyers, which can have beneficial effects in the field of legislative activity and, implicitly, in imposing the principles of law in society. Based on the divergences found in the terminological clarity of the general and specific terms, the problem of our research was formulated: What is specific about the determinologisation and determinologisation of legal discourse? The solution to this problem can be identified in the interdisciplinary area of legal discourse by using a computer tool.

References

1. AKHMANOVA, O., AGAPOVA, G. Terminology: Theory and Method. Moscow: State University, 1974. 206 p., p.174.
2. BIDU-VRĂNCEANU, A. Lexic comun, lexic specializat. București: Editura Universității din București, 2000. 83 p.
3. BIDU-VRĂNCEANU, A. Tradiție și inovație în lexicul politic. Există terminologie politică? În: Tradiție și inovație în studiul limbii române (coord. Gabriela Pană Dindelegan). București: Editura Universității din București, 2004, p. 255-263, p. 260.
4. BIDU-VRĂNCEANU, A. Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare texte. București: Editura Universității din București. 2007, p.250, 265 p.
5. DE BESSÉ, B. La définition terminologique. In: Chaurand J. et Mazière F. (éds.). La définition. Paris: Larousse, 1990, p. 252-260, p.258.
6. GONZALES-JOVER. A. G. Meaning and anisomorphism in modern lexicography // Terminology, 2006, vol.12. No 2, p. 215-234.
7. IRINESCU, T. Enciclopedie juridică. Iași: Demiurg, 2006. Vol. I, A-C, 679 p. Vol. II, D-M, 563, p. Vol. III, N-Z, 579 p.
8. Meyer, Mackintosh 2000, p.204. Guidelines for Terminology Policy.
9. The New Merriam-Webster Dictionary NMW <http://www.merriam-webster.com/NMW>
10. SEARLE, J. R., VANDERVEKEN, D. Foundations of illocutionary logic. Cambridge: Cambridge University Press, 1985. 227 p.
11. STOICHIȚOIU, A. Sens și definiție în limbajul juridic. În: SCL, XLI, 4, 1990, p. 377-383. p.380.

12. ТОМА, Alice. „L'interdisciplinarité et la terminologie mathématique: les termes migrants”, în Journées Francophones de la Toile–JFT’2003, Ecole polytechnique de l’Université de Tours, 30 juin, 1, 2 juillet 2003, p. 205-214.
13. ТОМА, Alice. Perspective lingvistice în caracterizarea științelor „tari” și a științelor „slabe”. În: Analele Universității din București – Limba și literatura română, LIV, 2005, p. 33-40.
14. ВОЛОДИНА, М. Н. Термин как средство специальной информации Москва: Издат. Московского Университета, 1996. 74 p., p.54.
15. КУБРЯКОВА, Е. С. ДЕМЬЯНКОВ, В. 3. ПАНКРАЦ, Ю. Г. ЛУЗИНА; Л. Г. Под общ. ред. Е. С. Кубряковой. Краткий словарь когнитивных терминов - М.: Филол. фак. МГУ, 1996. - 245 с. <http://www.twirpx.com/file/383435>
16. ЛЕЙЧИК, В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Изд. 2-е, испр. и доп. М.: КомКнига, 2006. 256 с. p.138.
17. СУПЕРАНСКАЯ, А. В., ПОДОЛЬСКАЯ, Н. В., ВАСИЛЬЕВА Н. В. Общая терминология. Вопросы теории. Москва: Наука, 1989. 246 с.
18. СУПЕРАНСКАЯ, А. В. Терминология Номенклатура. Проблематика Определений Терминов в словарях разных типов- Ленинград 1976, с.73-83, p.79.
19. ТЕЛИЯ, В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. М.: Наука, 1988, с. 173-204, p.193.
20. ШУРЫГИН, Н. А. Лексикологическая терминология как система. Нижневартовск, 1997, с. 10-47, p.28.

Revista Națională de Drept

Publicație periodică științifico-practică

Nr. 1 (243), anul 22 (2021)

Formatul 60x80 $\frac{1}{12}$.

Coli de tipar 23,0. Coli editoriale 16,0.

Tirajul 100 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009

